

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ

МАТЕРІАЛИ

**XVII всеукраїнської науково-практичної
конференції (звітної)**

**Інституту професійної освіти НАПН України
(м. Київ, 27 – 30 березня 2023 р.)**

ISBN 978-617-95325-1-1
ISSN 2786-619X

2(9)
2023

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА
Електронне продовжуване видання

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти
НАПН України

Рубрика
НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

— 00 —

Випуск 2(9)

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ:

матеріали
XVII Всеукраїнської
науково-практичної конференції (звітної)
Інституту професійної освіти НАПН України

(м.Київ, 27 - 30 березня 2023 р.)

Київ
Інститут професійної освіти НАПН України
2023

УДК 377/378.091.33:001(043.2)

I 66

*Рекомендовано вченою радою Інституту
професійної освіти НАПН України (протокол № 04 від 10 квітня 2023 року)*

Науковий редактор

Радкевич Валентина Олександрівна,

директор Інституту професійної освіти НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України

Рецензенти:

Базиль Людмила Олександрівна, учений секретар Інституту професійної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент;

Єршова Людмила Михайлівна, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, доцент.

I-66 Інноваційна професійна освіта. – Випуск 2(9). – Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України (27 – 30 березня 2023 р.) / Інститут професійної освіти НАПН України; за ред. В.О. Радкевич. – Київ: ІПО НАПН України, 2023. – 422 с.

ISBN 978-617-95325-1-1
ISSN 2786-619-X

У випуску 2(9)2023 електронного продовжуваного видання «Інноваційна професійна освіта» висвітлено матеріали XVII звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції Інституту професійної освіти НАПН України «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання», що відбулася 27–30 березня. Проаналізовано основні вектори діяльності та наукові здобутки Інституту професійної освіти НАПН України, отримані в 2023 році. Оприлюднено наукові праці вітчизняних учених, дослідників, педагогів-практиків з таких проблем: організація в закладах професійної освіти консультування з молодіжного підприємництва; розроблення й застосування в системі професійної освіти екоорієнтованих педагогічних технологій; оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах і технікумах; професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників в умовах дуальної форми здобуття освіти, дистанційного та змішаного навчання; модернізація інформаційно-освітнього середовища закладів професійної та фахової передвищої освіти; використання зарубіжного досвіду державно-приватного партнерства в розвитку професійної освіти; професійна підготовка майстрів виробничого навчання та педагогів для закладів професійної, фахової передвищої та вищої освіти тощо. Представлені у збірнику матеріали висвітлюють компетентнісну парадигму підготовки майбутніх фахівців, характеризують різні аспекти формування і розвитку професійної, цифрової, кар'єрної, підприємницької, екологічної, проектної, самоосвітньої та інших компетентностей, актуальних для підготовки фахівців у военний та повоєнний періоди розвитку системи освіти України.

Збірник адресований науковцям, докторантам, аспірантам, педагогічним працівникам закладів професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, методистам навчально-методичних центрів (кабінетів) професійно-технічної освіти, наставникам структурних навчальних підрозділів підприємств, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування, діяльність яких пов'язана з проблемами освіти, науки та інновацій.

УДК 377/378.091.33:001(043.2)

ISSN 2786-619-X
ISBN 978-617-95325-1-1
<https://doi.org/10.32835/2786-619-X/2023/2.9>

© Інститут професійної освіти НАПН України, 2023
© Автори, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕКООРІЄНТОВАНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ	12
БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ У КОНТЕКСТІ ДИСЦИПЛІНИ «ТОВАРОЗНАВСТВО ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ» <i>Ольга Андрєєва</i>	12
ЕКООРІЄНТОВАНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА <i>Ольга Гайдук</i>	18
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКООРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ <i>Олена Гачук</i>	23
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗА СУЧАСНИХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ <i>Тетяна Герлянд</i>	29
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОБІЗНАНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ <i>Олена Глущенко</i>	32
ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ <i>Дмитро Гоменюк</i>	35
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА НА ЗАСАДАХ СИСТЕМИ НАССР <i>Марина Добруха</i>	38
ОСВІТНІ КЕЙСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КУХАРІВ <i>Ірина Дрозіч</i>	44
РОЛЬ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ПрАТ «УКРАЇНСЬКЕ ДУНАЙСЬКЕ ПАРОПЛАВСТВО») <i>Вікторія Жур'ян</i>	48

СТАН РОЗРОБЛЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ <i>Андрій Каленський</i>	52
ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ <i>Іван Пасічник, Ольга Грошовенко</i>	57
ЕКООРІЄНТОВАНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БУДІВЕЛЬНИКІВ <i>Тетяна Пятничук</i>	62
ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ <i>Вікторія Скиба, Максим Ганчук, Наталія Вознюк, Олена Ліхо</i>	66
РОЛЬ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ <i>Оксана Лапа</i>	72
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА (ТУРИЗМ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА)» <i>Людмила Щербак</i>	75
РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ <i>Катерина Яблуновська</i>	78
СЕКЦІЯ 2. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	81
РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ <i>Олександр Базелюк</i>	81
STEM- ОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ <i>Валерія Безкровна</i>	86
ТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПРОЄКТУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ <i>Андрій Волошин</i>	91
СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬОЇ ІНФОГРАФІКИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ <i>Іван Голуб</i>	95

ЕЛЕМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ <i>Олександр Гуменний</i>	99
ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОГО ПОРТФОЛІО <i>Андрій Гуржій, Микола Пригодій</i>	103
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ ПОСЛУГ <i>Олександр Дячук</i>	107
МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ <i>Ольга Єршова</i>	110
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІТ-ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ <i>Микола-Олег Єршов</i>	114
МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ ДЛЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ <i>Альона Зуєва</i>	119
ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ <i>Поліна Каменєва</i>	124
МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ <i>Вікторія Кручек</i>	128
МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ ЗАСОБАМИ ХМАРНОГО СЕРВІСУ GOOGL SITES <i>Роман Кузнєцов</i>	133
ІНСТРУМЕНТИ САМООЦІНЮВАННЯ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ <i>Іван Лапа</i>	137
СУЧАСНИЙ СТАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС <i>Людмила Майборода</i>	140

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗАСУДЖЕНИХ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ <i>Ілля Пахомов</i>	144
СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ВІДЕОФРАГМЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ТЕОРЕТИЧНОГО ТА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ <i>Тетяна Пригалінська</i>	148
МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ <i>Микола Пригодій</i>	152
ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ <i>Анастасія Прохоренко</i>	157
ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ <i>Олександр Радкевич</i>	161
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ <i>Василь Селізар</i>	166
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЗАСІБ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ <i>Віра Тимченко</i>	170
СЕКЦІЯ 3. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ...	174
СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З РОБОТОДАВЦЯМИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КУХАРІВ <i>Оксана Верес</i>	174
СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ГАЛУЗІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ КРАЇН ПІВДЕННОЇ АЗІЇ <i>Голда Виноградська</i>	178
ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ <i>Дар'я Вороніна-Пригодій</i>	184
РОЗВИТОК ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У СПІВПРАЦІ З НІМЕЦЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ <i>Лариса Гончар</i>	188
МУНІЦИПАЛЬНИЙ ВЕКТОР ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРЕСТИЖНОСТІ ТА ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ <i>Наталія Горбатюк</i>	194

ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У ФІНЛЯНДІЇ В УМОВАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА <i>Аліна Джурило</i>	199
ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ТА ПІДГОТОВКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД <i>Аліна Джурило</i>	204
СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ <i>Марина Добруха</i>	210
МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ РОЗВИТКУ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ <i>Світлана Кравець</i>	218
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ <i>Світлана Кравець</i>	222
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ СФЕРИ ПОСЛУГ <i>Алла Онищенко</i>	227
ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТІ <i>Сергій Охременко</i>	232
ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО- ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД СЕРБІЇ <i>Валентина Попова</i>	237
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ <i>Валентина Радкевич</i>	244
ТЕХНОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ <i>Зоя Рябова</i>	250
ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО КРІЗЬ ПРИЗМУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ <i>Надія Сидій</i>	253

СТАН РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ДНЗ «ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ ПОСЛУГ» <i>Євеліна Царьова</i>	257
МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЮ) ОСВІТОЮ В УМОВАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПРАТНЕРСТВА <i>Янна Чепуренко</i>	261
НАСТАВНИЦТВО В РЕАЛІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ВИРОБНИЦТВІ <i>Наталія Чернецова</i>	266
СЕКЦІЯ 4. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФАХОВІЙ ПЕРЕДВИЩІЙ ОСВІТІ: ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА	270
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ <i>Петро Лузан</i>	270
СУТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА КОЛЕДЖУ <i>Ірина Мося</i>	275
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ <i>Владислав Мусій</i>	280
ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ <i>Анна Остапенко</i>	283
ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ <i>Іван Пасічник, Ольга Грошовенко</i>	286
ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ <i>Тетяна Пащенко</i>	291
ВИКОРИСТАННЯ STEM-ОСВІТИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ <i>Галина Садовська</i>	295
ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ СИСТЕМІ ЛІЦЕЮ <i>Галина Сердюк</i>	300

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ: ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ <i>Данило Сиволап</i>	304
ІНКЛЮЗИВНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ <i>Олена Тітова</i>	308
АКТУАЛЬНІСТЬ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ (CLIL) У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Юлія Філіп, Альона Галєєва</i>	313
ТРЕНІНГ – СУЧАСНА ФОРМА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ <i>Олена Шамралюк</i>	317
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦОЇ ОСВІТИ <i>Олександр Ямковий</i>	322
МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-ЕЛЕКТРИКІВ У АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ <i>Любов Ярош</i>	325
СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА: ВИКЛИКИ І РЕАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ	330
КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ І МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО <i>Світлана Алексєєва</i>	330
ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ <i>Наталія Антонюк</i>	333
АСПЕКТИ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ <i>Валерій Байдулін</i>	339
КОНЦЕПЦІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ <i>Людмила Базиль</i>	343

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРІВ КАР'ЄРИ І БІЗНЕСУ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА <i>Наталія Ваніна</i>	348
МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ <i>Інна Гриценюк</i>	353
МЕТОДИКА КОНСУЛЬТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА <i>Людмила Єршова</i>	358
ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ <i>Юлія Єршова</i>	363
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ <i>Денис Жежерун</i>	369
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ <i>Дмитро Закатнов</i>	374
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСУЛЬТУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ <i>Ольга Лебединська</i>	378
ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ) ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ <i>Аліна Опаріна</i>	382
КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ДОПОМОГИ МАЙБУТНІМ МОЛОДИМ ПІДПРИЄМЦЯМ <i>Валерій Орлов</i>	387
МІКРОКВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ <i>Юрій Рашкевич, Тетяна Семигіна</i>	392
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА ДО МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА <i>Інна Середіна</i>	397
ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ <i>Олексій Тихонов</i>	400

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ <i>Яна Ткачова</i>	406
УПРОВАДЖЕННЯ КОРОТКОСТРОКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ «FUTURE PROFI» НА БАЗІ ДНЗ «БОГУСЛАВСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ» <i>Лілія Чогут</i>	411
ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБІРКИ КОЛЕДЖІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ З РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ВИКОНАВЦІВ <i>Людмила Шестерікова</i>	414

СЕКЦІЯ 1. ЕКООРІЄНТОВАНА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ

УДК 614.8:613.26/.292

БЕЗПЕКА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ У КОНТЕКСТІ ДИСЦИПЛІНИ «ТОВАРОЗНАВСТВО ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ»

Ольга Андрєєва,
викладач предмета «Товарознавство харчових продуктів»,
ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу».
м. Одеса, Україна

Анотація. Стаття актуалізує значення нормативних документів безпеки харчових продуктів в освітньому процесі фахових молодших бакалаврів технології харчування. Представлено основні ксенобіотики і контамінанти харчової сировини і продуктів. Зазначено актуальність набутих компетентностей з оцінки інтегральної безпеки харчових продуктів у виробничій діяльності фахових молодших бакалаврів.

Ключові слова: безпека харчової сировини і продуктів харчування, ксенобіотики і контамінанти, Codex Alimentarius, HACCP, харчове законодавство в освітньому процесі.

SAFETY OF FOOD PRODUCTS IN THE CONTEXT OF THE DISCIPLINE «COMMODITY OF FOOD PRODUCTS»

Olga Andriieieva,
teacher of the subject "Commodity science of food products",
Odesa Higher Vocational School marine tourist service, Odesa, Ukraine

Abstract. The article updates the importance of food safety regulations in the post-secondary education process for food technology majors. The main xenobiotics and contaminants of food raw materials and products are presented. The relevance of acquired competences in the assessment of integral food safety in the production activity of professional junior bachelors is indicated.

Keywords: safety of food raw materials and food products, xenobiotics and contaminants, Codex Alimentarius, HACCP, food legislation in the educational process.

*Харчування – це той найдавніший зв'язок,
який об'єднує всі живі істоти,
у тому числі й людину, з довкіллям.*

І.П. Павлов

У Конституції України життя і здоров'я людини визнані найвищою соціальною цінністю. На жаль, стан здоров'я людей погіршується внаслідок забруднення довкілля техногенними викидами підприємств, автомобільного транспорту, техногенними катастрофами, військовими діями. Зростає кількість дітей із вродженими вадами розвитку: церебральний параліч;

психоневрологічні захворювання; вади серцевосудинної системи. Соціально-економічна криза та зубожіння громадян призводять до епідемічних вибухів туберкульозу, наркоманії, анемії, поширення самогубств, зниження народжуваності; поширюються захворювання, зумовлені ризикованим способом життя. (Ломницька, & Василенко, 2017).

Недбайливе, корисливе ставлення людини до біосфери призвело до того, що рослинний і тваринний світ став небезпечним для людини) (Кричковська, 2017). Безпека харчової сировини і продуктів харчування – найважливіші складові національної безпеки держави. Безпечність харчових продуктів – показник, який характеризує відсутність токсичного, канцерогенного, мутагенного та іншого несприятливого діяння продуктів харчування на організм людини під час використання їх у фізіологічно прийнятних кількостях (ДСТУ 3993-2000).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» харчовий продукт (їжа) – це будь-яка речовина або продукт (сирий, включаючи сільськогосподарську продукцію, необроблений, напівоброблений або оброблений), призначений для споживання людиною. Безпека харчових продуктів – відсутність загрози шкідливого впливу харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів на організм людини) (Молнар, 2016)

Практично всі харчові продукти містять ксенобіотики (чужорідні речовини) і контамінанти (забруднювачі); з отрут, які потрапляють в організм людини, 70% надходить з їжею, 20 % – з повітря і 10 % – з водою) (Лекції з дисципліни «Безпечність товарів»: для студентів ступеня «бакалавр», 2017).

До ксенобіотиків відносять сполуки, що не властиві натуральному продукту, але додані для покращення або збереження його якості і харчових властивостей, або ті, що утворилися в результаті технологічної обробки продуктів, наприклад, харчові добавки (барвники, смакові інгредієнти, ароматизатори, антиоксиданти та ін.), які вносять у продукти в кількостях, необхідних для досягнення технологічного ефекту. З кожним роком кількість харчових добавок та асортимент продуктів харчування з ними збільшується.

Найбільш небезпечними для здоров'я людини є контамінанти, які потрапляють у харчові продукти з навколишнього середовища. Це токсичні речовини промислових виробництв, транспорту, важкі метали, радіонукліди, нітрозаміни та інші канцерогени.

У всіх продуктах практично є залишки сільськогосподарських отрутохімікатів, гормональних препаратів, лікувальних і профілактичних медикаментів. Продукти можуть містити токсичні метаболіти мікроскопічних грибів, бактерій, водоростей та ін.

Хімічними контамінантами, які потрапляють із навколишнього середовища, є: метали: свинець, ртуть, олово, кадмій, хром, сурма, кобальт, нікель, миш'як, мідь, залізо, цинк. Пестициди, метаболіти, продукти їх деградації: фосфорорганічні інсектициди, хлорорганічні інсектициди,

дитіокарбонати, метилбромід та інші. Радіоізотопи: цезій-137, стронцій-90, йод-131. Нітрати, нітрити, нітрозосполуки. Інші речовини, такі, як: поліциклічні ароматичні сполуки, полігалогенні дифеніли і терфеніли, стимулятори росту сільськогосподарських тварин, антибіотики ін.

Канцерогени в довкіллі утворюються в результаті діяльності людини, продукуються живими організмами або виникають абіогенно (викиди вулканів, коксохімічні процеси). Найбільш небезпечними є забруднення димовими викидами промислових підприємств, транспорту, отоплювальних систем ін. Споживання тваринами забрудненої рослинної сировини призводить до нагромадження канцерогенних речовин у молоці, м'ясі тварин, яйцях. При кулінарній обробці продуктів, їх копченні, смаженні утворюються хімічні речовини з канцерогенною дією.

Джерелами канцерогенів у харчових продуктах можуть бути метаболіти рослин і мікроорганізмів, які продукують канцерогенні мікотоксини. При використанні неякісних пакувальних матеріалів, порушенні умов транспортування і зберігання у продукти мігрують поліциклічні ароматичні вуглеводні, поліхлоровані ди- і трифеніли, важкі метали, нітросполуки та інші канцерогенні речовини) (Лекції з дисципліни «Безпечність товарів»: для студентів ступеня «бакалавр», 2017).

Антропогенні джерела забруднення харчових продуктів і продовольчої сировини є домінуючими, тому забруднення довкілля є індикатором оцінки їх екологічної чистоти і безпеки.

Зростання якості продукції і послуг, забезпечення конституційних прав громадян України як споживачів є невід'ємною частиною цивілізованого ринку ресторанних послуг в нашій державі. При цьому безпечність продукції стала ключовим ресурсом досягнення і підтримки конкурентних переваг на ринку ресторанних послуг.

Одним із завдань дисципліни «Товарознавство харчових продуктів» в освітньому процесі фахового молодшого бакалавра технології харчування є: найповніше представити інформацію, джерела, в яких висвітлюються проблеми безпеки харчування, вміст та вплив ксенобіотиків і контамінантів на організм людини; допустима добова доза (ДДД), котра визначає допустиме добове надходження (ДДН) шкідливих речовин і гранично допустиму концентрацію (ГДК) у продукції.

Інтенсифікація і глобалізація міждержавних торгових відносин, виробництва харчових продуктів зумовили створення міжнародного харчового законодавства щодо вимог до безпеки харчових продуктів. Кодекс Аліментаріус (лат. Codex Alimentarius – харчовий кодекс, харчовий закон) - це збірник міжнародно схвалених і поданих в однаковому вигляді стандартів на харчові продукти, розроблених під керівництвом FAO/WHO, спрямованих на захист здоров'я споживачів і гарантування чесної практики в торгівлі ними. Містить положення щодо гігієни харчових продуктів, харчових добавок, залишків пестицидів та інших контамінантів (англ. contamination - забруднення), маркування продуктів, методів аналізу та відбору проб;

рекомендації, яких має дотримуватися міжнародна спільнота для захисту здоров'я споживачів і забезпечення однакових торговельних методів у вигляді правил, норм, настанов та інших документів.

До міжнародного продажу не допускаються продукти, що містять отруйні речовини, непридатні для споживання продукти розпаду, хвороботворні речовини і ксенобіотики, фальсифіковані і не відповідні етикетці продукти; продукти, що були приготовлені, упаковані та зберігалися / транспортувалися з порушенням санітарних правил чи іншим способом становлять загрозу здоров'ю людини) (Кричковська, 2017).

Комісією Codex Alimentarius опубліковано документ «Система аналізу небезпечного фактора і контрольної точки, керівництво до її застосування», який використовується у всьому світі як стандарт, що забезпечує належний контроль харчової продукції.

Національну комісію України з Кодексу Аліментаріус створено у 1998 р. постановою Кабінету Міністрів України, основними завданнями якої є: аналіз міжнародного та вітчизняного законодавства у сфері безпеки та якості харчових продуктів і розроблення пропозицій щодо їх удосконалення; гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародним; сприяння впровадженню нових технологій, міжнародних стандартів, вітчизняних технічних регламентів і міжнародних санітарних заходів у сферу виробництва харчових продуктів та нових методів їх дослідження.

Кодекс Аліментаріус істотно підвищив рівень поінформованості міжнародної спільноти з таких життєво важливих питань, як: якість харчових продуктів, харчова безпека і суспільна охорона здоров'я точки) (Кричковська, 2017).

23 липня 2014 р. Верховна Рада України ухвалила законопроект № 4179 а, який стосується гармонізації законодавства України та Європейського Союзу у сфері безпеки та якості харчових продуктів. Зазначений документ передбачає «забруднювачі» їжі (речовини, які потрапляють із навколишнього середовища і мають токсичний вплив), введення в Україні європейської моделі системи гарантування безпеки і якості продуктів харчування, що базується на процедурах НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points – аналіз небезпечних чинників і критичні контрольні точки) (Кричковська, 2017) НАССР є системою, призначеною для ідентифікації небезпечних факторів (біологічних, фізичних, механічних або хімічних властивостей харчової продукції, які можуть вплинути на її безпеку) і встановлення засобів, необхідних для їх контролю) (Ткаченко, Басова, & Горячова, 2020).

Ця система займає провідне місце у світовій харчовій індустрії, визнана у світі найякіснішою системою, одна зі складових Системи менеджменту безпеки харчової продукції, яка, в свою чергу, забезпечує попередження виникнення небезпек на всіх етапах харчового ланцюжка – від первинного виробника сировини до кінцевого споживача. В Україні вимоги до розробки та впровадження систем управління безпечністю харчової продукції за принципами НАССР задекларовані ДСТУ 4161-2003 «Система управління

безпечністю харчових продуктів. Вимоги» та ДСТУ ISO 22000:2007 «Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга».

Стаття 50 Конституції України гарантує кожному громадянину право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів, а також право на її поширення; така інформація ніким не може бути засекречена. Держава встановила певні гарантії, і всі закони та інші нормативно-правові акти мають відповідати наведеній конституційній нормі.

Державні органи видають закони, постанови, стандарти та інструкції, сукупність яких називають харчовим законодавством. До числа нормативних документів входять, зокрема, державні санітарні правила і норми, кодекси, технічні та технологічні регламенти, СанПіН (санітарні правила і норми), національні (ДСТУ) та галузеві (ГСТУ) стандарти України, міждержавні стандарти та нормативні документи підприємства. У цих документах максимально враховано чинники, що впливають на якість і безпеку харчової продукції.

Можна констатувати, що роль викладача набуває функції консультанта в сучасному освітньому просторі. Його завдання – це безперервний моніторинг сучасного технологічного і освітнього середовища предмета «Товарознавство харчових продуктів», обробка і представлення в інтегрованому вигляді матеріалів студенту. Це стосується і новітніх нормативних документів, адаптованих до світових стандартів якості та безпеки продуктів харчування, технологій обробки сировини, харчових виробництв, сучасних викликів контамінації їжі.

Компетентнісне оперування нормативними документами фаховим молодшим бакалавром технології харчування - це інтегративне утворення, що визначає здатність особистості повноцінно реалізувати свій потенціал у ході професійної діяльності (знання, вміння, досвід, особистісні якості), усвідомлення її значимості й особистої відповідальності за результати діяльності, необхідності постійного вдосконалювання.

Фаховий молодший бакалавр під час вивчення дисципліни має розвинути такі компетентності: оперування в технологічній діяльності основними поняттями, термінами і визначеннями технічного регулювання; методології пошуку і використання діючих технічних регламентів, стандартів, збірки правил і рекомендацій; робота з нормативною і технічною документацією (технічними регламентами, стандартами, правилами, класифікаторами, сертифікатами відповідності тощо); оцінка якості харчових продуктів, у тому числі, новітніх вітчизняних й імпортованих; градація якості і дефектів, виявлення причин їх виникнення, попередження реалізації неякісних харчових продуктів.

При вивченні в товарознавстві категорій безпеки харчових продуктів, у контексті технічного регулювання, насамперед, слід використовувати прийом «нарощування» понять, поглиблення їх змістовного компонента. Такий підхід відображає таксономія освітніх цілей Б. Блюма, коли думка рухається

від простого до складнішого.

Керування процесом формування навчально-пізнавальної активності студентів здійснюється цілеспрямованим відбором та структуруванням змісту навчання. При формуванні інформаційних матеріалів комплексного методичного забезпечення дисципліни «Товарознавство харчових продуктів» викладач має чітко відслідковувати зміни в законодавчій і нормативній базі, формувати базу нормативних документів, використовувати в освітньому процесі; акцентувати увагу студентів на важливості й беззаперечному виконанні їх положень у виробничій діяльності, розвивати у студентів почуття обов'язку та відповідальності за якість і безпеку харчових продуктів, які споживає гість в закладі ресторанного господарства.

Державна концепція безпеки громадян в Україні базується на основних принципах безпеки людини, які проголошені в Концепції ООН про «Сталий людський розвиток». Метою цієї Концепції є створення умов для збалансованого безпечного існування кожної окремої людини сучасності і наступних поколінь. Безпечність харчових продуктів - невід'ємна складова екологічної та продовольчої безпеки та частина національної безпеки держави в цілому.

Вивчення проблеми якості і безпеки харчових продуктів відіграє важливу загальноосвітню, патріотичну, методологічну роль у підготовці фахових молодших бакалаврів технології харчування, здатних застосовувати норми технічного регулювання й управління якістю у повсякденній виробничій діяльності. Лише комплексний підхід до вивчення міжнародних і національних нормативних документів, що регламентують якість і безпеку харчових продуктів, своєчасна адаптація до сучасного інформаційного простору, виробництва дасть змогу підвищити якість освітнього процесу, відкрити нові шляхи для самореалізації викладачів і студентів, зробити український освітянський простір ще більш глобалізованим.

Список посилань

Ткаченко, А. С., Басова, Ю. О., Горячова, О. О. та ін. (2020). Впровадження системи НАССР для операторів ринку харчових продуктів: практичний посібник. Полтава: ПУЕТ.

Кричковська, Л. В., Белінська, А.П., Анан'єва, В.В. та ін. (2017). Безпека харчових продуктів: антиаліментарні фактори, ксенобіотики, харчові добавки: навчальний посібник. Харків: НТУ «ХП».

Роженко, О. В. (2017). Лекції з дисципліни «Безпечність товарів: для студентів ступеня «бакалавр»». Кривий Ріг: ДонНУЕТ.

Ломницька, Я. Ф., Василенко В. О. (2017). Курс лекцій. Частина 2: Хімічний склад продуктів харчування та їхній аналіз (для студентів хімічного факультету). Львів. <https://chem.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/Частина-2.pdf>

Молнар, Д. І., & Соскіда, Д. І. (2016). Безпека продуктів харчування. Економіка і суспільство, 6, 266-271.

ЕКООРІЄНТОВАНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ СФЕРИ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Ольга Гайдук,

кандидат педагогічних наук, науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2290-6669>

Анотація. Розглянуто розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній освіті України, зокрема для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників сфери ресторанного господарства.

Ключові слова: сталий розвиток, професійна освіта і навчання, екоорієнтовані технології, ресторанне господарство.

ECO-ORIENTED PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE QUALIFIED WORKERS IN THE FIELD OF RESTAURANT INDUSTRY

Olha Haiduk

*PhD in Pedagogy, Research Officer
of the Laboratory of Professional Education Technologies
at the Institute of VET of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Abstract. The development and application of eco-oriented pedagogical technologies in professional education of Ukraine is considered, in particular, for the professional training of future qualified workers in the field of restaurant industry.

Keywords: sustainable development, professional education and training, eco-oriented technologies, restaurant industry.

Наразі впровадження екологічної освіти та виховання в Україні є пріоритетним напрямом на рівні державної політики (Закон України, 2019, Лютий 28; Закон України, 2019, Вересень 30; МОН України, 2020). Освіта загалом і, зокрема професійна освіта, стає більш орієнтованою на досягнення цілей сталого розвитку, основою яких є сприяння захисту природи як для теперішніх, так і для майбутніх поколінь. Відповідно до цього, метою сталого розвитку є формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості. Нові вимоги до професійної діяльності майбутніх кваліфікованих робітників в умовах сталого розвитку актуалізують проблему їхньої підготовки у контексті екологічної освіти.

Успішна реалізація цінностей сталого розвитку в сучасній системі професійної освіти пов'язана, насамперед, з питанням якісного оновлення системи екоорієнтованої підготовки майбутніх кваліфікованих робітників та

формуванням у них професійної компетентності, орієнтованої на сталий розвиток (Кулалаєва, & Гайдук, 2022).

Провідним узагальнюючим фактором передового досвіду в галузі екологічної відповідальності та екологічної орієнтованості стало підвищення попиту на підприємства, які спонукають дотримуватися критеріїв екологічної освіти. Відповідно до концепцій сталого розвитку виділимо основні інструменти, на підґрунті яких має базуватися екологічна орієнтованість у сфері ресторанного господарства:

Інструменти та компетентності сталого розвитку, а також посилення обізнаності та дій щодо сталого розвитку (екологічна обізнаність та дії; оволодіння відповідними вміннями, якостями та навичками, що сприяють формуванню робітників, готових до екологічної орієнтованості у своїй роботі).

1. Дотримання вимог екологічного харчування та раціонального використання продуктів харчування (ресурсозберігаючі і безпечні для тварин методи виробництва, переробки та забезпечення харчовими продуктами, а також підвищення обізнаності споживачів щодо ефективності вибору їжі, захисту навколишнього середовища та клімату).

2. Виробництво, реалізація та використання екологічно чистих продуктів харчування задля зменшення споживання природних ресурсів і негативного впливу на навколишнє середовище.

3. Енерго- та ресурсозберігаюче виробництво (скорочення споживання електроенергії та водних ресурсів у сфері ресторанного господарства, зокрема зберігання та використання відновлюваної енергії та мінімізація шкідливих викидів, використання інноваційних виробничих процесів, матеріалів та технологій, ефективне використання та суворя переробка або утилізація сировини, яку важко замінити (що не є екологічною)).

4. Зменшення шкідливих викидів у повітря, воду та ґрунт (Гайдук О. В. та ін., 2022).

Отже, основу екологічної орієнтованості сфери ресторанного господарства складає чітко визначена екологічна політика, в якій описані загальні цілі й рівень амбіцій щодо екологічних показників, показників охорони навколишнього середовища та екологічної підготовки, інформативності та підвищення обізнаності як для робітників цієї сфери так і для її споживачів.

У системі професійної освіти задля реалізації стратегічного завдання екологічної орієнтованості сфери ресторанного господарства використовуються різні педагогічні технології, суть, призначення та контент яких співвідноситься з інноваційними тенденціями розвитку професійної (професійно-технічної) освіти.

Завдання педагогічної технології полягають у: стимулюванні мотиваційної готовності здобувачів освіти до саморозвитку; створенні умов для формування професійної компетентності; пошуку доцільних способів,

форм, методів та засобів; забезпеченні професійного становлення та розвитку упродовж життя.

Традиційні педагогічні технології навчання відтворюють екологічні знання, уміння та навички як відлуння дисципліни «Екологія», що лише надає змогу сформувати когнітивне середовище, в якому окреслено деякі екологічні аспекти та існує застарілий антропоцентричний тип екологічної свідомості. Змінити його на екоцентричний у відповідності з екологічним імперативом, забезпечити належну підготовку майбутніх робітників сфери ресторанного господарства у ЗП(ПТ)О задля реалізації стратегії сталого розвитку можна, на нашу думку, застосовуючи екоорієнтовані педагогічні технології.

Під екоорієнтованими педагогічними технологіями (ЕОПТ) розуміють такі, що сприяють розвитку «зеленого» мислення (green mindset) в учнів, студентів та слухачів. Загальною метою проектування ЕОПТ є актуалізація когнітивних здібностей учнів з екологічних питань, мотивування свідомого відношення до збереження довкілля та закладання пріоритетів екологічної безпеки під час виконання майбутніми робітниками сфери ресторанного господарства професійної діяльності (Кулалаєва, 2016).

У створюваній системі екологічної освіти особливі зусилля покладено на розробку і впровадження в освітній процес таких сучасних інноваційних технологій, що передбачають застосування методів, спрямованих на активне оволодіння навчальним матеріалом. Одними з найважливіших серед них є, зокрема, метод проєктного навчання, технології проблемного навчання та інформаційно-комунікаційні технології.

У професійній підготовці робітників сфери ресторанного господарства можливе виконання учнями різних екоорієнтованих проєктів. Зокрема, під час професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, викладачі використовують *інформаційні проєкти*, продуктом яких є навчальна інформація, що може втілюватися у різноманітних продуктах (реферат, твір, есе, словник, мультимедійна презентація тощо); *практико-орієнтовані проєкти*; *соціальні проєктні технології*; *дослідницькі проєкти*; *творчу проєктну технологію*.

Технологія проблемного навчання – спеціально створена система специфічних прийомів і методів, що сприяють самостійному добуванню знань, їх застосування в прийнятті рішень нових пізнавальних і практичних задач, а не одержання знань в готовому вигляді, вирішення задачі за зразком.

Найчастіше утруднення у викладачів ЗП(ПТ)О викликають вибір змісту навчального матеріалу і формулювання проблемних питань та проблемних ситуацій. Необхідно враховувати, що проблемні питання і практичні завдання повинні викликати труднощі в учнів, але бути доступними і посильними, тому що непосильні завдання не можуть викликати інтересу до їх розв'язання. Слід пам'ятати, що особливість проблемного питання – це відсутність можливості дати на нього пряму однозначну відповідь. Для формування проблемних запитань можна

рекомендувати наступні ключові слова: «Що відбудеться у випадку обрання шляху екологічності закладом ресторанного господарства?», «Як можна зменшити відходи ресторанного господарства?», «Які умови необхідні для зменшення забруднення навколишнього середовища закладом ресторанного господарства?», «Що необхідно зробити задля впровадження ресурсозберігаючих заходів (економія води та електроенергії)?», «Яких правил має дотримуватись заклад ресторанного господарства, щоб мати стійку екологічну політику щодо придбання екологічно чистих продуктів харчування?» (Гайдук О. В. та ін., 2022).

Також натеper широко впроваджуються у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників ресторанного господарства екоорієнтовані інформаційно-комунікаційні технології навчання. Підготовка, зокрема кухарів, кондитерів, барменів, офіціантів, ґрунтується на Державних стандартах (професійно-технічної) освіти, в яких визначено «Перелік та зміст загальнопрофесійних і ключових компетентностей» у загальнопрофесійному блоці навчання. До них належить також здобуття інформаційно-комунікаційної компетентності. В освітніх програмах цих професій виокремлено освітній предмет «Інформаційні технології». Це пов'язано із тим, що натеper існує достатньо велика кількість ІКТ, які розроблені спеціально для підприємств ресторанного господарства. Вони дають змогу значно спростити, оптимізувати і прискорити цілий ряд рутинних, специфічних для цієї сфери операцій.

Зручність автоматизації та інформатизації процесів на підприємстві ресторанного господарства очевидна не тільки з точки зору «ведення справ», а й з позицій клієнтів, так як інформаційні системи уможливають оперативніше працювати з розрахунками клієнтів, черговістю обслуговування, забезпеченістю пропонованого меню всіма необхідними інгредієнтами, без побоювання, що їх або не вистачить, і в половині вечора меню значно скоротиться, або, навпаки, їх виявиться в надлишку, і вони з часом втратять свої споживчі якості, так і не потрапивши на стіл у складі страви. Також однією з основних ІТ-інновацій для ресторанного бізнесу є впровадження комплексу web- і телекомунікаційних рішень для взаємодій з клієнтами. У результаті все частіше з'являються послуги доставки додому замовлень, зроблених по телефону та інтернет.

На сучасному етапі господарювання підприємства ресторанного бізнесу використовують такі інновації, що їх можемо назвати екологічними:

1. Технічні, пов'язані з упровадженням нових видів техніки, пристосування, інструментів, а також техніко-технологічних прийомів праці в обслуговуванні, що сприяють економії природних ресурсів (води, електроенергії). Бо, як відомо, тренд на впровадження комп'ютерної техніки, поширення інформаційно-технологічних нововведень сприяє полегшенню роботи з клієнтами й вдосконалення процесу сервісного виробництва, що також можна назвати екологічним, з точки зору економії часу, психологічного мікроклімату як клієнта, так і ресторанного господарства.

2. Організаційно-технологічні, пов'язані з ефективнішими видами послуг та організаційними нормами праці. Підвищуючи якість обслуговування, ресторани збільшують число постійних гостей, зберігають постійний позитивний клімат у колективі та отримують більше прибутку (Гайдук та ін., 2022).

Список посилань

Верховна Рада України. (2019, 28 лютого). *Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

Верховна Рада України. (2019, Вересень 30). *Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Закон України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> .

Гайдук, О. В., Герлянд, Т. М., Каленський, А. А., & Пятничук, Т. В. (2022). *Розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства.* Київ: ІПО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/733669/>

Кулалаєва, Н. В. (2016). Еко-орієнтовані педагогічні технології у підготовці майбутніх будівельників. У *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічні засади збалансованого регіонального розвитку» (Івано-Франківськ, Україна, 10–11 травня 2016 р.)*, (с. 50-54). Івано-Франківськ: Симфонія форте.

Кулалаєва, Н., & Гайдук, О. (2022). Модель формування у майбутніх фахівців професійної компетентності, орієнтованої на сталий розвиток. *Professional Pedagogics*, 2(25), 23-31. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.23-31> .

МОН України. (2020). *Стратегія розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2023 року: рішення колегії МОН України, № 12/2-3.* <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/Zakhody/2020/21.12/Stratehiya%20rozvytku%20profesiyno-tekhnichnoyi%20osvity%20na%20period%20do%202023%20roku.pdf>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКООРІЄНТОВАНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Олена Гачук,
методист ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти»,
с.мт. Овідіополь, Одеська область, Україна
<https://orcid.org/0009-0002-4278-4301>

Анотація. У статті порушується проблема забезпечення екоорієнтованої професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Розкрито форми організації освітнього процесу. Обґрунтовано сучасні підходи до формування екологічної компетентності майбутніх фахівців.

Ключові слова: екологічна компетентність, «зелені» професії, енергоефективність, викладачі спеціальних дисциплін, екологічні проекти

ENSURING ECO-ORIENTED VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE QUALIFIED WORKERS

Olena Gachuk,
methodist SEI "Odesa Center of Vocational and Technical Education",
Ovidiopol, Odesa region, Ukraine

Abstract. The article deals with the problem of ensuring eco-oriented vocational training of future qualified workers. The forms of organization of the educational process are revealed. Modern approaches to the formation of environmental competence of future specialists are substantiated.

Keyword: ecological competence, «green» professions, energy efficiency, teachers on special subjects, ecological projects.

В умовах сьогодення важливим кроком професійної освіти є необхідність врахування в освітньому процесі екологічної складової та забезпечення екоорієнтованої професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року» визначає, що однією зі стратегічних цілей і завдань цієї політики є запровадження екологічної освіти та виховання, усієї просвітницької діяльності – з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості (Закон України, 2019).

Основними завданнями екологічної освіти в системі професійної освіти є формування: екологічних професійних знань, умінь і навичок; екологічного фахового мислення; розуміння екологічних проблем на різних рівнях; екологічної відповідальності на основі професійних знань про екологічні проблеми на виробництві, збереження та захист навколишнього середовища; знань і вмінь, що можуть забезпечити креативний підхід до розв'язання

екологічних проблем на виробництві; формування та усвідомлення необхідності розв'язання екологічних завдань, здатності до багатоаспектної оцінки екологічних проблем (Каленський, 2022).

ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти» (далі – ДНЗ ОЦПТО) з точки зору екологічності зосереджений, в основному, на модернізації двох напрямів підготовки: фахівців будівельної галузі та фахівців аграрного сектору.

Актуальним у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників постає проблема шкідливого впливу будівельної галузі на людину та навколишнє середовище, яка потребує упровадження в освітній процес екоорієнтованої професійної підготовки для екологічно спрямованого виховання майбутніх фахівців та формування їхньої екологічної самосвідомості. Оскільки саме внаслідок впливу будівництва на довкілля спостерігається як вилучення так і привнесення в навколишнє середовище потоків речовин, інформації та енергії, що впливають на стійкість екосистем і знижують якість довкілля. Шкідливі впливи випробовують і ґрунти, і повітря, а також поверхневі й підземні води. До того ж, сам процес будівництва несе небезпеку як будівельникам, так і населенню (Кулалаєва, 2016).

Надзвичайно важливими є й екологічні проблеми, які виникають внаслідок бойових дій: порушення екосистем; руйнування екологічно небезпечних промислових об'єктів; погіршення показників питної води; порушення діяльності природоохоронних територій; загроза радіоактивного забруднення. Тому імплементація екологічної освіти у професійну підготовку майбутніх будівельників шляхом застосування екоорієнтованих технологій є важливою й актуальною. У зв'язку з цим, виникає необхідність зміни підходів до господарювання, що потребує оновлення промислового обладнання, впровадження сучасних ресурсозберігаючих та безвідходних технологій і, найголовніше, забезпечення підготовки майбутніх кваліфікованих фахівців із «зеленим» способом мислення, екологічною та енергоефективною компетентністю.

Екологічна та енергоефективна компетентність внесена до списку загальних компетентностей як інтегративна якість особистості фахівця, що виявляється в здатності вирішувати проблеми і завдання різної складності, які виникають у життєвих ситуаціях і професійній діяльності (Радкевич, 2016).

Для відбудови країни після закінчення війни та подальшого розвитку її економічного потенціалу знадобиться значна кількість кваліфікованих фахівців.

Підготовка кваліфікованих робітників у ДНЗ «Одеський центр професійно-технічної освіти» здійснюється для всіх галузей економіки з 27 професій, спостерігається позитивна тенденція до їх інтегрування. Це дає змогу учням за час навчання опанувати кількома професіями, в тому числі «зеленими».

Педагогічні працівники спільно з роботодавцями розробляють нові підходи до забезпечення екологічних навичок, обговорюючи навчальний план з урахуванням регіональної складової. Однією з головних задач є впровадження в освітній процес екологічної складової до змісту навчальних дисциплін усіх галузей знань.

Формування екологічних знань в інтегрованих професіях забезпечується впровадженням в навчальну програму предметів «Основи енергозбереження та основи енергоменеджменту», «Основи енергоефективності». Також екологічний компонент передбачено у змісті дисциплін професійно-теоретичної підготовки і введено до навчальних предметів «Спеціальна технологія» та «Виробниче навчання», який представлено темами з охорони навколишнього середовища.

В умовах екологізації будівельних професій зростає спрямованість на використання екологічно чистих й енергоефективних будівельних матеріалів на уроках матеріалознавства. Акцент на екологічність робиться й під час проходження короткотермінових курсів для тимчасово переміщених осіб, для осіб з числа незайнятого населення та при стажуванні педагогічних працівників.

В Одеському центрі професійно-технічної освіти створені та плідно працюють навчально-практичні центри (далі – НПЦ) інноваційних технологій для галузей промисловості (будівництво, сільське господарство, автосервіс, зварювання, електромонтер тощо). Наразі 12 НПЦ вже функціонують.

У розвитку навчально-практичних центрів будівельних інноваційних технологій значну роль відіграють зарубіжні та вітчизняні виробничі компанії: «HENKEL Bautechnik Ukraine», «GEBERIT», «KNAUF», «TRIORA», «HERZ Ukraine», «SNIEZKA», «CAPAROL Ukraine», «ESCARO», «POLIMIN» та інші.

Створення навчально-практичних центрів забезпечує обмін досвідом, в тому числі й екологічної спрямованості, а під час виробничого навчання майбутніх фахівців – вивчення екологічно чистих й енергоефективних новітніх матеріалів та впровадження в освітній процес енергозберігаючих «зелених» технологій.

Наприклад, НПЦ «Агротехнології» забезпечує формування екологічної та енергоефективної компетентності здобувачів освіти, вдосконалення їхньої практичної підготовки, упровадження в освітній процес новітніх виробничих екологічних технологій з використанням сучасного аграрного обладнання, інструментів і матеріалів. Від ефективності екологічної освіти та виховання фахівців сільського господарства залежить захист навколишнього середовища від забруднення і руйнування земель, застосування ресурсозберігаючих маловідходних технологій, виробництво екологічно чистої, якісної продукції.

Ураховуючи стратегічне спрямування України на асоціацію з Європейським Союзом, у Стратегії розвитку професійної (професійно-

технічної) освіти Міністерство освіти і науки України передбачає «формування спроможності закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо налагодження міжнародних зв'язків, участі в міжнародних програмах та проєктах задля розвитку інновацій, вивчення й обміну досвідом та успішними практиками» (Пятничук, 2022).

ДНЗ ОЦПТО активно долучається до ініціатив щодо енергозбереження в будівельній та електротехнічній галузі. Так, ми є учасниками пілотного проєкту з впровадження навчальних курсів та навчальних матеріалів за компетентностями у сфері енергоефективності «Професійне навчання з питань енергоефективності в Україні», що реалізується Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH на замовлення урядів Німеччини та Швейцарії. Педагогічні працівники пройшли тренінги «Передові системи термомодернізації будівель і споруд» та «Ізолувальник з термоізоляції» і впроваджують отримані знання в освітній процес.

Заклад освіти бере участь у педагогічному експерименті регіонального рівня з теми: «Забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців електротехнічного профілю в навчально-практичних центрах ЗП(ПТ)О». Сучасні електромонтери мають змогу обслуговувати вітрові, сонячні, біопаливні, малі гідроелектростанції. Створений кластер «Електроімпульс» є діловою платформою для обміну досвідом у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики.

Педагогічний колектив ДНЗ ОЦПТО приймає активну участь у Міжнародному освітньому проєкті GRETA з Європейським фондом навчання (ETF) та Данським технологічним інститутом (DTI). Міжнародні зустрічі присвячені актуальним темам екологізації та енергоефективності, сприяє обміну знаннями, взаємному навчанню та співпраці з метою підтримки розбудови екологічних навичок.

ДНЗ ОЦПТО співпрацює з ГО «SOBERENGO», завдяки цьому здійснюється екологічне виховання у процесі розроблення і впровадження екологічних проєктів:

- Проєкт «Колонада по шляху майбутньої екологічної стежки навколо Дністровського лиману». Екологічна компетентність здійснюється таким чином, щоб надати можливість кожному здобувачу освіти взяти участь у цікавих, обов'язково практичних, природоохоронних заходах. Такі заходи допомагають не тільки підвищити рівень обізнаності в сфері екології та сформуванню власний екологічний світогляд, а й стати лідерами в колективі. Основне завдання проєкту «SOBERENGO»: попередження вимивання водою піщаного берегу Дністровського лиману, створення захищених стійких берегів, пляжів, та в перспективі переходів.

- Проєкт «Живі альтанки». Зелені насадження виступають як структурні елементи, що беруть участь в організації озеленення території. Крім рекреаційної, архітектурно-планувальної, санітарно-гігієнічної та інженерно-захисної функції вони також виконують не менш важливі естетичні, еколого-просвітницькі та навчально-виховні функції. Зелені

насадження використовуються в освітньому процесі здобувачів освіти через пізнання та дбайливе ставлення до природи.

- Проєкт «Створення «живого» мосту через річку Скуртянку з екологічних верб». Даний проєкт має соціальну та екологічну спрямованість, оскільки направлений на покращення та створення комфортних та безпечних умов для пішоходів, запобігання руйнування берегів річки.

- Проєкт «Природне джерело зони відпочинку «Роднічки». Пройнявшись світовим молодіжним лозунгом «У нас немає іншої планети!», здобувачі освіти ДНЗ ОЦПТО вирішили популяризувати екологічну культуру, спонукати людей берегти природу та історичні місця рідної землі. Даний проєкт націлений на облаштування і покращення природного джерела «Роднічки». Реалізація проєкту – це вдале поєднання екологічного вектору та напряму розвитку туризму.

- Проєкт «Всюдихід-очеретник». Автор, розробник, конструктор та випробувач машини Микола Горбан – здобувач освіти з професії «Тракторист». Учасниками випробування були здобувачі освіти Михайло Бугаєнко і Микола Ільїн, які допомагали «ставити на воду» КВ20. За допомогою всюдихода-очеретника КВ20 стане легше і швидше ставити нові саморозростаючі та самонамивні буні-шпунти. Екологи попередньо позитивно оцінили роботу КВ20 і встановлення бун.

Здобувачі освіти виступили з презентаціями в Міністерстві енергетики та захисту довкілля України й отримали схвалення проєктів екоактивістів. Було наголошено, що Мінекоенерго готове співпрацювати та підтримувати ініціативи екоактивістів і участь у природоохоронних заходах учнівської молоді є надзвичайно важливою, а результати екологічних проєктів мають науково-практичну цінність.

Завданням професійно-орієнтованої екологічної освіти є вдосконалення еколого-професійної компетентності фахівців. Як відомо, у галузі екологічної освіти Європейських країн головними вважаються такі завдання:

- забезпечення освіти щодо питань розвитку і збереження довкілля;
- включення концепції охорони та розвитку навколишнього природного середовища в усі програми навчальних закладів;
- забезпечення місцевих громад щодо вирішення проблем охорони довкілля;
- заохочення урядів, навчальних закладів до підготовки кадрів у галузі раціонального використання природного навколишнього середовища;
- залучення здобувачів освіти до регіональних досліджень у сфері екології (Каленський, 2022).

Забезпечення екоорієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців зосереджено на проведенні заходів із відтворення екологічно оптимальних умов життя й діяльності усіх учасників освітнього процесу; участі у природоохоронних заходах; проведенні акцій зі збереження електроенергії, тепла і води, використання сонячної енергії, роздільного збирання побутових відходів, термоізоляції будинків.

Професійна підготовка відіграє важливу роль в екологізації у різних сферах. Зелений вимір варіюється від технічних, екологічних навичок до відповідального використання ресурсів, які є актуальними для різних професій та різних галузей. Екологізація навчальної програми та навчання передбачає адаптацію навчальних дисциплін до концепцій та практик сталого розвитку.

Отже, для реалізації стратегії сталого розвитку та збереження навколишнього середовища необхідно імплементувати екологічну освіту у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. Тому проблема впровадження екоорієнтованої професійної підготовки в освітній процес є досить важливою і покликана забезпечити формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників, підвищення їхнього екологічного виховання та свідомості.

Список посилань

Верховна Рада України. (2019, 28 лютого). *Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року: Закон України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> .

Каленський, А. (2022). *Екоорієнтовані педагогічні технології у професійній освіті: зарубіжний та вітчизняний досвід.* https://lib.iitta.gov.ua/731547/1/Каленський%20А.А._тези.pdf

Кулалаєва, Н. (2016). Еко-орієнтовані педагогічні технології у підготовці майбутніх будівельників. У *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічні засади збалансованого регіонального розвитку»*, (с. 50-54). Івано-Франківськ: Симфонія форте.

Радкевич, В. (2016). Екологічна складова професійної освіти в Україні. *Професійно-технічна освіта*, 4, 39-42.

Пятничук, Т. (2022). Екоорієнтована проектна технологія у підготовці майбутніх робітників будівельної галузі в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 2(25), 74-81.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗА СУЧАСНИХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ

Тетяна Герлянд,

доктор пед. наук, с.н.с., завідувач лабораторії технологій професійного навчання, Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7991-0431>

Анотація. Обґрунтовано актуальність екоорієнтованих педагогічних технологій, проаналізовано їх особливості та визначено структурні компоненти готовності викладачів до розроблення та застосування цих технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників. Коротко висвітлено стан проблематики щодо дослідження готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до використання екоорієнтованих педагогічних технологій у своїй роботі за умов воєнного стану.

Ключові слова: професійна освіта, екоорієнтовані педагогічні технології, проектування, готовність, професійна підготовка, методика.

FEATURES OF APPLICATION OF ECO-ORIENTED PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SKILLED WORKERS IN MODERN MILITARY REALITIES

Tetiana Gerliand,

Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Head of the Laboratory of Vocational Training Technologies, Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The relevance of eco-oriented pedagogical technologies is substantiated, their features are analyzed, and the structural components of teachers' readiness for development and application of these technologies in the professional training of future skilled workers are determined. The state of this issue is briefly highlighted in study of the readiness of teachers of VET schools to use eco-oriented pedagogical technologies in their work under martial law.

Keywords: vocational education, eco-oriented pedagogical technologies, design, readiness, professional training, methodology.

Сьогодні світ стоїть на порозі екологічної кризи, викликаній практичною діяльністю людей у природі та безконтрольним використанням існуючих природних ресурсів нашої планети. Призупинити цей процес та зберегти безпечні умови навколишнього середовища для людини й живої природи є головним завданням світової спільноти.

Зокрема, стан екологічної освіти майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти значною мірою залежить від рівня сформованості відповідної компетентності викладача та готовності його до означеного напрямку педагогічної діяльності. Досягти цього можливо шляхом формування цієї готовності до розроблення і застосування екоорієнтованих педагогічних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців (Герлянд, 2022).

Діагностичний аналіз сучасного стану розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників надав змогу уточнити зміст поняття готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до означеного виду діяльності. Її розглядаємо як інтегральне утворення особистості, поступовий процес безперервної, активної теоретичної й практичної діяльності викладача, спрямованої на формування знань, розвиток відповідних здібностей майбутніх кваліфікованих робітників, їхньої стійкої мотивації до розв'язання екологічних, природоохоронних та здоров'язберезувальних завдань у синтезі зі сформованими установками на екоорієнтовану професійну діяльність (Гайдук та ін., 2022).

У структурі такої готовності виділено ціннісно-мотиваційний (цілі, мотиви екоорієнтованої діяльності); інформаційно-знаннєвий (знання суті екоорієнтованої діяльності, методів і форм), рефлексивно-діяльнісний (інформаційно-аналітичні, організаційні, комунікативні, технологічні вміння, рефлексивні здібності тощо) та контрольньо-оцінний (критичне осмислення результатів професійної діяльності щодо розроблення та використання екоорієнтованих педагогічних технологій) компоненти.

Також на основі результатів констатувального етапу експериментальної роботи виокремлено три рівні готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій (високий рівень – характеризується їхньою майстерністю щодо розроблення та застосування цих технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; середній – пов'язаний з перенесенням засвоєних алгоритмів розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій в умови реального освітнього процесу; низький рівень – притаманний викладачам, які застосовують окремі елементи екоорієнтованої діяльності у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників на основі запозиченого досвіду колег), за чотирма компонентами їх вияву (ціннісно-мотиваційний, інформаційно-знаннєвий, рефлексивно-діяльнісний, контрольньо-оцінний).

Аналіз отриманих результатів свідчить, що викладачі мають, переважно, середній рівень усіх чотирьох компонентів готовності до розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій. Найбільший відсоток має за цим рівнем сформованість інформаційно-знаннєвого компоненту готовності (76,6 %), на другому місці – рефлексивно-

діяльнісний (75,8 %), на третьому – ціннісно-мотиваційний (72,7 %), на останньому – контрольньо-оцінний (69,5%). Тобто, існує потреба в постійному розвитку готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій за сучасних умов, що доцільно здійснювати у формі поступового запровадження групових, міждисциплінарних, екологічно спрямованих проектних методів, освітніх кейсів тощо (Каленський & Герлянд, 2022).

Згідно з отриманими даними, особливої уваги також потребує формування у викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти знань щодо розроблення, методів і прийомів реалізації відповідних методик розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників, які сприяють залученню їх до співпраці та пізнавальної діяльності, дають змогу моделювати різноманітні екологічні ситуації, пов'язані з майбутньою професією, тим самим формуючи навички їхньої поведінки у стандартних та нестандартних умовах.

Список посилань

Герлянд, Т. М. (2022). Проектування змісту екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. In *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XXIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дікірх (Люксембург), 07 серпня 2022 р.)* (с. 185-189). Київ: ГО «ВАДНД».

Каленський, А. А. & Герлянд, Т. М. (2022) Принципи розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: педагогічні науки*, 3(50), Ч. 1, 233-238. <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-3-50-233-238>

Гайдук, О.В., Герлянд, Т.М., Каленський, А. А., & Пятничук, Т.В. (2022).

Розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства: методичний посібник. Київ: ІПО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733669>

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОБІЗНАНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Олена Глущенко,
кандидат педагогічних наук, методист
ДНЗ «Запорізьке вище професійне
училище моди і стилю»,
м. Запоріжжя, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0351-4405>

Анотація. Розглядаються концептуальні положення формування екологічної обізнаності майбутніх кваліфікованих робітників швейної галузі в освітньому закладі, впровадження у зміст професійної підготовки екологічного компоненту.

Ключові слова: екологічна обізнаність, позитивна мотивація, зміст професійної підготовки, кваліфіковані робітники швейної галузі.

FORMING OF ENVIRONMENTAL AWARENESS FUTURE SKILLED WORKERS OF THE SEWING INDUSTRY IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL (VOCATIONAL AND TECHNICAL) EDUCATION

Olena Hlushchenko,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Methodologist of the Zaporizhzhia
Higher Vocational School
of Fashion and Style, Zaporizhzhia, Ukraine

Abstract. The conceptual provisions of the formation of environmental awareness of future skilled workers in the clothing industry in an educational institution, the introduction of an environmental component into the content of vocational training are considered.

Keywords: environmental awareness, positive motivation, training content, skilled garment workers.

Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників швейної галузі розглядається педагогічними працівниками ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище моди і стилю» в системі екологічних зв'язків і відношень між соціумом і природним середовищем. Пріоритетним є врахування ключових тез, в яких наголошується про необхідність «забезпечення такого характеру використання людством ресурсів планети, який, даючи змогу задовольняти потреби сьогоденного дня, не підривав би потенційні можливості забезпечувати потреби наступних поколінь» (Гречко та ін., 2015). У здобувачів освіти формується розуміння того, що будь-які дії, здійснені сьогодні, за визначенням Клауса Шваба, президента Всесвітнього економічного форуму в Давосі, впливають на ланцюжок подій, що трансформують світ; людина, «у своїх діях по відношенню до навколишнього природного середовища є одночасно суб'єктом і об'єктом

таких дій: як суб'єкт – коли безпосередньо впливає на навколишнє середовище, і як об'єкт – коли зазнає зворотного впливу з боку зміненого людиною довкілля» (Скиба, 2014).

У контексті принципу збалансованого розвитку суспільства для майбутніх фахівців важливо мати уявлення про такий вид розумової діяльності як прогнозування. Уміння прогнозувати наслідки від професійної діяльності є обов'язковими для знаходження «балансу інтересів – своїх та інтересів поколінь своїх наступників» (Гречко та ін., 2015). Для підвищення рівня позитивної мотивації здобувачів освіти до дбайливого використання природних ресурсів у своїй майбутній професійній діяльності педагогічні працівники училища використовують такі форми, методи і засоби, що дають змогу організувати процес формування екологічної обізнаності майбутніх кваліфікованих робітників як детерміновану діяльність щодо напрацювання і перетворення власного досвіду та компетентності. Зокрема використовується метод PRES-formula (Position-Reason-Explanation or Example-Summary-formula – позиція-причина-пояснення, або: приклад-підсумок-формула). Важливе значення надається створенню умов для професійного самовизначення здобувачів освіти та їхньої подальшої самореалізації у суспільстві (Глущенко, 2017).

З огляду на концептуальні положення теорії потреб К. Альдерфера, на успішне формування екологічної обізнаності майбутніх фахівців швейної галузі безпосередньо впливає їхнє усвідомлення відповідальності за власні дії, а також уміння визначати, наскільки доцільно, корисно й раціонально використовуються природні ресурси, з точки зору економічних зисків, здоров'язбереження та екологічної безпеки суспільства у близькій та подальшій перспективі. У даному контексті поняття «корисно» несе важливе змістовне навантаження, оскільки нині відповідність виробничих технологій (новітніх у тому числі) етичним нормам екологічно свідомої поведінки доволі умовна. Підтвердженням цього є чисельні екологічні катастрофи, часто з тяжкими наслідками глобального характеру.

Відповідно до визначених науковцями поглядів на зміст професійної підготовки як на цілісну динамічну сукупність функціональних компонентів, у структурі змісту професійної підготовки майбутніх фахівців швейної галузі виокремлено екологічний компонент (Короткова, 2020). Сформований з урахуванням постіндустріальних тенденцій розвитку суспільства, названий компонент охоплює знання, що розглядаються як міждисциплінарна категорія взаємодії різних наук (Скиба, 2014). В його основу покладено погляди вченого-еколога Б. Коммонера на глобальну екосистему, зокрема ідеї, концептуальні положення про зв'язок явищ і подій між собою, про те, що ніщо не виникає нізвідки і нікуди не зникає безслідно. Науковець обґрунтовує тези про необхідність уважно прислуховуватися до природи, оскільки вона мудріша за людину, і пам'ятати про наслідки кожної дії.

Здобувачі освіти отримують уявлення про «метаболічну» систему, що мінімізує матеріальні втрати, забруднення навколишнього середовища;

вивчають характеристики екологічно чистих високотехнологічних матеріалів, процес виробництва яких не завдає шкоди довкіллю. Надається інформація про сучасні, екологічно безпечні для оточуючого середовища технології; використання тканин, що не викликають алергії, не містять токсичних речовин. Упровадження у зміст професійної підготовки елементів біонічного проектування одягу дозволяє майбутнім фахівцям швейної галузі досягнути широкі можливості використання природних форм, їх властивостей і характеристик (Короткова, 2020).

У навчально-виробничий процес освітнього закладу також упроваджуються основи ощадливого виробництва (Lean production), суть якого полягає в аналізі дій, спрямованих на задоволення потреб споживача, орієнтації на скорочення часу виконання замовлення, виявлення дієвого інструментарію підвищення ефективності швейного виробництва та його прихованих втрат (Кулалаєва, 2022).

Отже, екологічний компонент у змісті професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників швейної галузі передбачає впровадження ідей антропологізму з відмовою від «... панування над природою» (Зязюн, 2010), впливає на виховання екологічно свідомого громадянина і патріота сучасного суспільства.

Список посилань

Гречко, Т. К. та ін. (2015). *Публічне управління в забезпеченні сталого (збалансованого) розвитку: навчальний посібник*. Херсон: Грінь Д. С.

Скиба, Ю. А. (2014). *Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх екологів до управлінської діяльності в умовах збалансованого розвитку*. [Дисертація доктора педагогічних наук, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова].

Глуценко, О. В. (2017). *Формування енергоефективної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівного профілю* [Дисертація доктора педагогічних наук, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України].

Короткова, Л. І. (2020). *Професійна підготовка майбутніх фахівців сфери послуг в умовах освітньо-виробничого кластера: теоретичні і методичні основи: монографія*. (В. О. Радкевич, Ред.). Запоріжжя: Просвіта.

Кулалаєва, Н. В. (2022). Екологічний інструментарій професійної освіти для сталого розвитку суспільства. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 3(4): Професійна освіта для сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (20 жовтня 2022 р.)*.

Зязюн, І. А. (2010). Життєвий поступ людини у вимірі наукової і культурологічної парадигм. У *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів VI мистецько-педагогічних читань пам'яті професора О. П. Рудницької*, (с. 15–24). Чернівці: Зелена Буковина.

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Дмитро Гоменюк,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9315-7581>.

Анотація. Обґрунтовано необхідність формування у здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти екологічної компетентності під час освоєння робітничих професій.

Ключові слова: екологія, екологічна компетентність, здобувачі освіти, навколишнє середовище.

ECOLOGICAL COMPONENT AS AN INTEGRAL PART OF PROFESSIONAL EDUCATION OF UKRAINE

Dmytro Homeniuk,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher of the laboratory of Vocational Training Technologies,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The necessity of ecological competence formation in the students of vocational education during the mastering of working professions is substantiated.

Keywords: ecology, ecological competence, students, environment.

Екологічна безпека бере свій початок з 1972 року, коли Європейська рада у столиці Франції – Парижі – повідомила про необхідність запровадження спільної, загальної екологічної політики з метою збереження навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.

У свою чергу, екологічна політика Європейського Союзу прагне захистити довкілля та зменшити ризики щодо погіршення кліматичної ситуації, покращити здоров'я кожної європейської людини.

Головним завданням професійно-орієнтованої екологічної освіти є покращення та вдосконалення еколого-професійної компетентності кваліфікованих робітників, залежно від їхньої професії та умов праці.

Особлива увага при цьому приділяється підготовці майбутніх кваліфікованих робітників для будівельної галузі, оскільки це пов'язано з застосуваннями різноманітних будівельних матеріалів, які повинні відповідати екологічним стандартам.

Крім цього, внаслідок впливу будівництва на довкілля спостерігається вилучення земельних ділянок, вирубування зелених насаджень, знищення водойм, викиди радіоактивних речовин у повітря, які потім осідають на земляних покривах, високий рівень шуму, вібрації, тепла, електромагнітних випромінювань тощо.

Шкідливі чинники негативно впливають на ґрунти, повітря, поверхневі та підземні води. До того ж, процес будівництва є небезпечним як для самих будівельників, так і для населення, що проживає поблизу будівельного майданчика.

Саме тому впровадження екологічної складової у професійну підготовку майбутніх будівельників у професійних (професійно-технічних) навчальних закладах шляхом розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій є важливим і необхідним.

Вибір методів навчання, прийоми їх застосування під час кожного етапу заняття визначає методичний компонент екоорієнтованих педагогічних технологій. Відповідно до навчальних цілей підґрунтям для них є особистісно-розвивальні, характеристики, ознаками яких є: пріоритет особистісно-сислової сфери здобувача освіти; включення досвіду здобувача освіти до освітнього процесу та його актуалізація шляхом проблематизації навчального заняття, визнання цінності спільного досвіду, взаємодії; побудова процесу навчання із врахуванням психофізіологічних особливостей здобувача освіти; переорієнтація процесу навчання на постановку розв'язання самими здобувачами освіти навчальних завдань – пізнавальних, дослідницьких, проєктних тощо; заміна позиції педагога як інформатора, носія знань і контролера на позицію координатора, фасилітатора, який сприяє створенню умов для становлення здобувача освіти як суб'єкта діяльності (Гайдук та ін., 2022).

Таким чином, з-поміж особистісно-розвивальних педагогічних технологій як екоорієнтованих відокремлюємо: технологію освітніх кейсів, проєктного навчання, тренінгів, імітаційно-ігрового навчання, проблемно-розвивального навчання, критичного мислення, колективної розумової діяльності тощо (Герлянд, 2022).

Формування екологічних знань здобувачів освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти забезпечується внесенням до навчального плану предмета «Екологія». На його вивчення відводиться 17 годин. Крім цього, питання екології розглядаються на уроках спецтехнології, матеріалознавства, хімії, фізики, виробничого навчання, охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Отже, розвиток сучасних технологій захисту навколишнього середовища, дослідження та оцінка впливів промислових виробництв на навколишнє середовище, дослідження екологічних та техногенних наслідків забруднення об'єктів довкілля, обґрунтування та розробка оптимальних природоохоронних заходів щодо забезпечення екологічної безпеки –

створюють необхідність підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, тобто фахівців, діяльність яких спрямована на покращення стану довкілля.

Наша держава, перебуваючи у стані війни, відноситься до країн зі значним техногенним навантаженням на довкілля. Вирішення даної проблеми неможливе без додаткової підготовки майбутніх кваліфікованих робітників із питань екології з метою захисту навколишнього середовища.

Список посилань

Гайдук, О. В., Герлянд, Т. М., Каленський, А. А., & Пятничук, Т. В. (2022). *Розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства: методичний посібник*. Київ: ІПО НАПН України.

Герлянд, Т. М. (2022). Забезпечення ефективності професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників засобами екоорієнтованих педагогічних технологій. В Лузан П. Г. (Ред.), *Інноваційна професійна освіта. Випуск 3(4): Професійна освіта для сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*, 46-48.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА НА ЗАСАДАХ СИСТЕМИ НАССР

Марина Добруха,
аспірант Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
методист ДНЗ «Одеське вище професійне училище
морського туристичного сервісу»,
м.Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1018-5291>

Анотація. Стаття присвячена формуванню екологічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників закладів ресторанного господарства за умов упровадження принципів системи НАССР в навчально-виробничий процес. Надана коротка характеристика принципів системи НАССР, що призначена для використання операторами ринку послуг з метою запобігання виникненню небезпек, пов'язаних зі зберіганням, виробництвом та реалізацією кулінарних виробів. Зокрема приділена увага питанню поводження з відходами виробництва та зі сміттям – одному з ключових аспектів системи НАССР.

Ключові слова: професійна освіта, система НАССР, заклади ресторанного господарства, утилізація відходів, екологічна компетентність.

FORMATION OF ECOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE QUALIFIED RESTAURANT WORKERS ON THE BASIS OF THE HACCP SYSTEM

Maryna Dobrukha
post-graduate student
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
methodologist at the «Odessa High Vocational School of
of Maritime Tourism Service»,
Odesa, Ukraine

Abstract. The article is devoted to the formation of environmental competence of future skilled workers of restaurant business establishments in the context of the implementation of the HACCP system principles in the educational and production process. A brief description of the principles of the HACCP system, which is intended for use by service market operators to prevent the occurrence of hazards associated with the storage, production and sale of culinary products, is given. In particular, attention is paid to the issue of production waste and garbage management - one of the key aspects of the HACCP system.

Keywords: vocational education, HACCP system, restaurant business establishments, waste management, environmental competence.

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О), які готують кваліфікованих робітників для роботи у сфері ресторанного господарства, зобов'язані сформуванати екологічну компетентність у здобувачів освіти, виховувати відповідальність за збереження здоров'я та життя відвідувачів закладів ресторанного господарства (ЗРГ), розвивати самосвідомість по відношенню до навколишнього середовища шляхом низки певних заходів.

Навчальні програми закладів П(ПТ)О з підготовки кухарів та офіціантів базуються на стандартах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – СП(ПТ)О), законодавчих та нормативних актів, що, в свою чергу, спрямовані на формування та розвиток базових компетентностей майбутніх кваліфікованих робітників, які будуть затребувані та конкурентоспроможні на ринку праці.

Так, згідно з вимогами ДСТУ 4281:2004 послуги ЗРГ та умови їх надання мають бути *безпечні для життя і здоров'я* споживачів, забезпечувати збереження їхнього майна і охорону навколишнього середовища. Умови надання послуг повинні відповідати вимогам діючої нормативної інформації за рівнем шуму, вібрації, освітлення, стану мікроклімату, санітарним нормам і правилам, архітектурно-планувальним і конструктивним рішенням, вимогам електро-, пожежо- та вибухобезпечності. *Екологічна безпека* має забезпечуватися дотриманням встановлених вимог охорони навколишнього середовища до території, технічного стану та утримання приміщень, вентиляції, водозабезпечення, каналізації тощо, а також положень державних стандартів системи безпеки праці. Виробничий та обслуговуючий персонал повинен мати відповідну спеціальну підготовку щодо дотримання санітарних вимог і правил особистої гігієни на виробництві, при зберіганні, реалізації та організації споживання кулінарної продукції. (5).

Система НАССР (з *англ.* – Hazard Analysis and Critical Control Point) – це дієвий інструмент управління безпечністю харчових продуктів, в основі якого лежить аналіз небезпечних чинників та контроль у критичних точках. Ця система ідентифікує, оцінює і контролює небезпечні чинники, що є визначальними для безпечності харчових продуктів. Вона використовується для забезпечення безпечності харчових продуктів протягом усього ланцюга виробництва й реалізації харчового продукту (Ткаченко, 2020, с.5).

У цілому, впровадження й сертифікація системи керування безпекою харчових продуктів на основі концепції системи НАССР забезпечує й дає ЗРГ такі можливості: (рис.1).

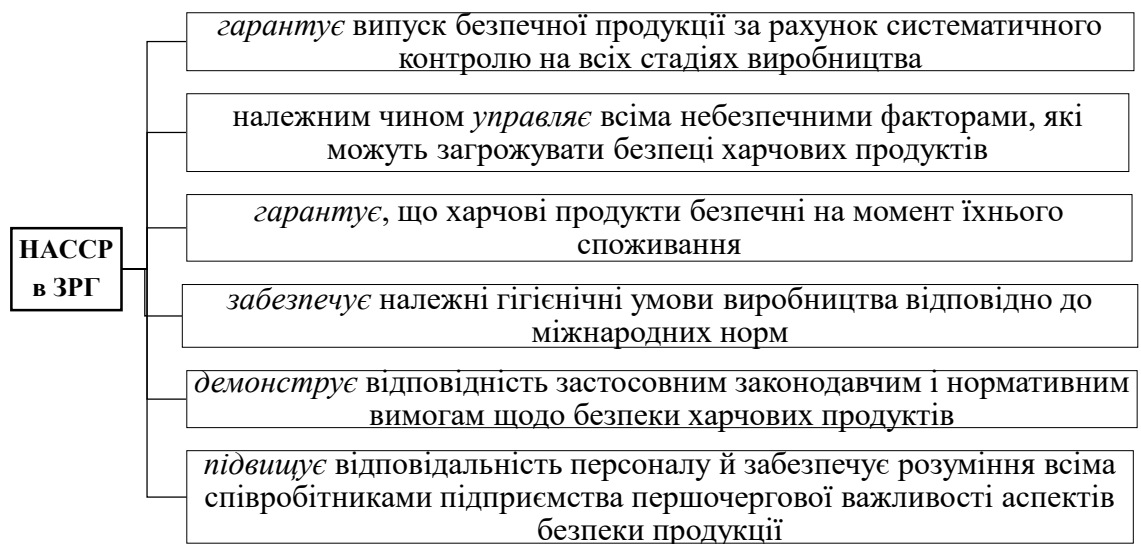

Рис. 1. Можливості ЗРГ на основі концепції системи НАССР

Системи НАССР лежать в основі управління безпечністю харчових продуктів усіма світовими виробниками. Упровадження норм НАССР дає змогу не тільки знизити ризики, пов'язані із харчовими отруєннями споживачів, але й удосконалити товари та послуги компанії, яка впровадила сучасну систему якості. У світовій практиці заходи НАССР протягом багатьох десятиліть допомагають підприємствам бути конкурентоспроможними й надавати свої товари та послуги високої якості. (Безрученков, 2021, с.10).

У рамках підписаної Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, нашою країною взято зобов'язання наблизити національне законодавство до законодавства європейських країн, у тому числі й у галузі санітарних та фітосанітарних норм. Упровадження системи НАССР в Україні є продовженням взятих зобов'язань по гармонізації українського законодавства до вимог законодавства ЄС та регулюється такими законодавчо-нормативними актами:

- від 23.12.97 р. № 771/97-ВР «Про основні принципи та вимоги до безпечності харчових продуктів»;
- від 18.05.17 р. № 2042-VIII «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин»;
- від 15.12.15 р. z1704-12 Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України «Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів» (НАССР).

Згідно плану застосування системи НАССР ЗРГ розробляє та впроваджує програми-передумови – базові умови та діяльність, необхідні для підтримання гігієнічного середовища у всьому харчовому ланцюгу, придатного для виробництва, оперування та постачання безпечних кінцевих

продуктів і безпечних харчових продуктів для споживання людиною. Програми-передумови, перелік яких надано в таблиці 1, мають на меті зменшити ризик перехресного забруднення завдяки врегульованому плануванню й організації потоків руху харчових продуктів (неперероблених, частково перероблених та перероблених), предметів та матеріалів, які контактують з харчовими продуктами, персоналу та створюють надійну основу для впровадження плану НАССР.

Таблиця 1.

Перелік програм-передумов за системою НАССР та їх направленість

№ програми-передумови	Направленість програм-передумов
№ 1	планування виробничих, допоміжних та побутових приміщень для уникнення перехресного забруднення
№ 2	вимоги до стану приміщень, обладнання, проведення ремонтних робіт, технічного обслуговування обладнання, калібрування тощо, а також заходи щодо захисту харчових продуктів від забруднення та сторонніх домішок
№ 3	вимоги до планування та стану комунікацій - вентиляції, водопроводів, електро- та газопостачання, освітлення тощо
№ 4	безпечність води, льоду, пари, допоміжних матеріалів для переробки (обробки) харчових продуктів, предметів та матеріалів, що контактують з харчовими продуктами
№ 5	чистота поверхонь (процедури прибирання, миття і дезінфекції виробничих, допоміжних та побутових приміщень та інших поверхонь
№ 6	здоров'я та гігієна персоналу
№ 7	захист продуктів від сторонніх домішок; поводження з відходами виробництва та сміттям, їх збір та видалення з виробництва
№ 8	контроль за шкідниками, визначення виду, запобігання їх появі, засоби профілактики та боротьби
№ 9	зберігання та використання токсичних сполук і речовин
№ 10	специфікації (вимоги) до сировини та контроль за постачальниками
№ 11	умови для зберігання готових харчових продуктів, неперероблених або частково перероблених харчових продуктів, допоміжних матеріалів для переробки харчових продуктів, предметів і матеріалів, що контактують з харчовими продуктами, та інших нехарчових продуктів
№ 12	контроль за технологічними процесами
№ 13	маркування харчових продуктів та поінформованість споживачів

Програма-передумова № 7 щодо поводження з відходами виробництва та сміттям, їх збір та видалення з виробництва націлена на виконання ЗРГ усіх передбачених законодавством вимог щодо утилізації відходів. ЗРГ відносяться до харчової промисловості, яка належить до найбільш матеріалоємних галузей та відходи якої об'ємні, вологовмісні, мають короткий термін зберігання та їхня утилізація потребує екологічного підходу. Залежно від небезпеки й кількості відходів розрізняють кілька варіантів їх складування та зберігання (тимчасового), їх класифікація та умови

складування і зберігання наведені в *табл. 2*.

Таблиця 2

Класифікація відходів та умови їх складування і зберігання

Клас небезпеки відходів	відходи I класу небезпеки	відходи II класу небезпеки	відходи III класу небезпеки	відходи IV класу небезпеки
Характеристика відходів	надзвичайно небезпечні	високо небезпечні	помірно небезпечні	мало небезпечні
Умови складування та зберігання	зберігають у герметичній тарі (сталеві бочки, контейнери). У міру наповнення тару з відходами закривають герметично сталюю кришкою	зберігають згідно з агрегатним станом у поліетиленових мішках, пакетах, діжках, коробках і контейнерах із металу та інших видах тари, що запобігає розповсюдженню шкідливих речовин (інгредієнтів)	зберігають у тарі, що забезпечує локалізоване зберігання, дозволяє виконувати вантажно-розвантажувальні та транспортні роботи і унеможливує розповсюдження в навколишньому середовищі шкідливих речовин	можуть зберігатися відкрито на промисловому майданчику у вигляді конусоподібної купи, звідки їх перевантажують у самоскидний автотранспорт і доставляють на місце утилізації або захоронення

Суть вищевикладеного зводиться до складного і водночас простого розуміння: Земля є нашим спільним домом, яким ми всі повинні опікуватися і вкладати можливі зусилля задля збереження її придатного екологічного стану. Тож відповідні навчальні заклади професійної освіти повинні формувати екологічну компетентність майбутніх кваліфікованих робітників ЗРГ у сфері сортування, зберігання та утилізації відходів. Така відповідальна сформована поведінка і стратегія навчання стануть гарантами нашого екологічно-чистого майбуття, здорових людей та прекрасно докільля. І всьому цьому неабияк має змогу посприяти впровадження та використання системи НАССР.

Список посилань

Верховна Рада України. (2022, 20 листопада). *Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів*: Закон України № 771/97-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Верховна Рада України. (2022, 20 листопада). *Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин*: Закон України № 2042-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text>.

Міністерство аграрної політики та продовольства України. (2015, 25 грудня). *Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи*

управління безпечністю харчових продуктів (НАССР): наказ z1704-12. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1704-12#Text>.

Кабінет Міністрів України. (2018). *Порядок визначення періодичності здійснення планових заходів державного контролю відповідності діяльності операторів ринку (потужностей) вимогам законодавства про харчові продукти, корми, здоров'я та благополуччя тварин, які здійснюються Державною службою з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та критерії за якими оцінюється ступінь ризику від її провадження*: постанова № 896. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-2018-%D0%BF#Text>.

Заклади ресторанного господарства ДСТУ 4281:2004. Київ: Держспоживстандарт України. <https://dnaop.com/search?q=4281%3A2004>.

Безрученков, Ю. В. (2021). *Системи НАССР у закладах готельно-ресторанного господарства*. ФОП Мірошніченко А. В. <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8002/2021.pdf?sequence=1>.

Ткаченко, А. С., Басова, Ю. О., & Горячова, О. О. (2020). *Впровадження системи НАССР для операторів ринку харчових продуктів*. ПУЕТ. http://puet.edu.ua/sites/default/files/haccp_posibnik.pdf.

ОСВІТНІ КЕЙСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КУХАРІВ

Ірина Дрозіч,
кандидат педагогічних наук,
методист ДНЗ «Хмельницький центр
професійно-технічної освіти сфери послуг»,
м. Хмельницький, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8881-9314>

Анотація. В умовах реформування професійної (професійно-технічної) освіти України, впровадження стандартів з конкретних робітничих професій на модульно-компетентній основі, вимагають перегляду традиційні підходи до підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, потребують оновлення форми і методи навчання, набуває актуальності впровадження сучасних педагогічних технологій. Однією з таких технологій є кейсова технологія навчання, яка дає змогу застосувати теоретичні знання майбутнім фахівцям для вирішення практичних завдань, сприяє розвитку в них самостійного мислення, вміння вислуховувати і враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловлювати свою. Наведено фрагменти конкретних прикладів застосування навчальних кейсів під час опанування змісту модулів професійно-теоретичної підготовки майбутніми кухарями. Обґрунтовано, що формування фахової компетентності майбутнього кухаря здійснюється більш продуктивно, якщо в навчальному процесі враховуються та реалізуються освітні кейси.

Ключові слова: кухар, професійна підготовка, компетентність, освітній кейс, заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

EDUCATIONAL CASES IN PROFESSIONAL TRAINING FUTURE COOKS

Iryna Drozich,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Methodist of the Khmelnytskyi Center DZN
of professional and technical education in the service sector", Khmelnytskyi, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-8881-9314>

Abstract. In the context of the reform of professional (vocational and technical) education in Ukraine, the introduction of standards for specific labor professions on a modular-competency basis, traditional approaches to the training of future qualified workers require revision, the form and methods of training need to be updated, and the introduction of modern pedagogical technologies is gaining relevance. One of such technologies is the case study technology, which enables future specialists to apply theoretical knowledge to solve practical tasks, promotes the development of independent thinking in them, the ability to listen to and take into account an alternative point of view, to express their own in a reasoned way. Fragments of specific examples of the use of educational cases during mastering the content of the modules of professional and theoretical training by future chefs are given. It is substantiated that the

formation of the professional competence of the future chef is carried out more productively if educational cases are taken into account and implemented in the educational process.

Keywords: cook, vocational training, competence, case study, professional (vocational and technical) education.

На сьогодні в закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) підготовка майбутніх кваліфікованих робітників здійснюється на основі компетентнісного підходу, при якому результатом навчання є сукупність знань, умінь, навичок, обистісних якостей і досвіду самостійної діяльності, сформованого на їх основі. Активно впроваджуються стандарти з конкретних робітничих професій на засадах модульно-компетентнісної концепції, в основі якої – інтегрований підхід до модульної побудови змісту професійної освіти й навчання за конкретною професією, зорієнтований на результати навчання – набуття особою необхідних компетентностей для виконання трудової діяльності. Це знайшло відображення й у вимогах до результатів навчання, сформульованих у стандарті професійної (професійно-технічної) освіти СП(ПТ)О 5122.І.56.10-2021 з професії «Кухар» (2021), що базується на модульно-компетентнісному підході та передбачає формування і розвиток у здобувачів освіти ключових та професійних компетентностей.

Головною метою компетентнісної парадигми системи професійної (професійно-технічної) освіти є активізація процесів пошуку шляхів і засобів підвищення якості професійної підготовки та її результат, який передбачає сформованість професійної компетентності майбутніх випускників ЗП(ПТ)О. Компетентнісна парадигма передбачає зміну самого характеру процесу навчання, який полягає у залученні здобувачів освіти до активної, творчої, спільної продуктивної діяльності. Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів завжди була однією з найбільш актуальних в освітньому процесі. Для вирішення цього питання педагогічні працівники ЗП(ПТ)О використовують різні елементи педагогічних технологій, що дозволяють активізувати навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти шляхом посилення практичної спрямованості навчання, збагачення змісту професійно-орієнтованими завданнями і ситуаціями, підвищення рівня самостійності здобувачів освіти, розвитку їхніх творчих здібностей, формування індивідуальності майбутнього фахівця. Однією з таких технологій є кейсова технологія навчання, суть якої полягає у тому, що учням пропонується осмислити реальну професійну ситуацію, опис якої водночас відображає не тільки якусь практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, які необхідно засвоїти з метою її розв'язання. З методичної точки зору кейс – це спеціально підготовлений навчальний матеріал, що містить структурований опис ситуацій, запозичених з реальної практики.

Згідно зі студіями Т. Пашенко (2015, с. 95), кейс-технологія передбачає використання конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називають «кейсом») для спільного аналізу, обговорення й вироблення рішень учнями. На думку дослідниці, робота над кейсом може проходити за такими послідовними

етапами: підготовка, планування, дослідження, результати, оформлення звіту, оцінювання результатів. Кожен крок роботи над кейсом може бути реалізований різними методами, наприклад: аналіз документів і таблиць, обговорення матеріалів у групі («мозковий штурм»); окреслення проблеми, формулювання припущень («дискусія»); розв'язання проблеми («синтез думок», «конференція»); представлення результатів роботи, захист роботи (звіт про роботу, презентація, виступ).

Ми дотримуємося позиції І. Каньковського (2014, с. 341): для того, щоб освітній процес був ефективним, необхідні дві умови – зручний кейс і певна методика його використання в навчальному процесі. Кейси – гнучкий педагогічний ресурс, характерною ознакою якого є можливість передбачити пошук відповіді на проблемні питання. Кейс активізує здобувачів освіти, розвиває їхні аналітичні здібності, залишаючи учнів один на один з реальними ситуаціями.

Аналіз досліджень науковців доводить, що кейс – це інструмент, який дає змогу застосовувати теоретичні знання майбутнім фахівцям до вирішення завдань, сприяє розвитку в них самостійного мислення, вміння висловлювати свою точку зору. За допомогою кейсу можна створити умови, за яких учні спроможні навчитися працювати в групі, в парах змінного складу, знаходити найбільш раціональне вирішення поставленого завдання.

Кейс-технологія може бути легко поєднана з іншими навчальними технологіями, тому її ми розглядаємо як синергетичну, тобто таку, що поєднує в собі декілька технологій, вона дає змогу «зануритись» в проблемну ситуацію та шляхом підбору рішень знайти вихід.

Під час вирішення кейсів при вивченні модулів професійно-теоретичної підготовки, що забезпечують формування фахової компетентності, майбутні кухарі повинні проаналізувати запропоновану ситуацію, розібратися в суті проблеми, запропонувати можливі шляхи її вирішення та вибрати найкращий. Кейси при цьому базуються на реальному фактичному матеріалі або ж максимально наближені до реальної ситуації. Кожен учень пропонує варіанти вирішення ситуації, виходячи зі знань, практичного досвіду та інтуїції. Наприклад, з модуля 2. Приготування гарячих страв учням було запропоновано кейс «Супове відділення», в якому міститься перелік виробничих ситуацій, які можуть виникнути при приготуванні супів. Учням необхідно вирішити проблемні питання. Наприклад: готовий борщ не має малиново-червоного кольору. Яку помилку допустив кухар при приготуванні, і чим можна борщ «підфарбувати»? Готовий розсольник недостатньо гострий. Що потрібно зробити, щоб надати йому гостроти? У готового супу-пюре протерті частинки продуктів осіли на дно посуду. Що потрібно зробити, щоб супу-пюре надати необхідної консистенції? При приготуванні страви «Щі з квашеної капусти з картоплею» картопля не розм'якшується. Яку помилку допустив кухар? Через необережність суп пересолили. Що потрібно зробити, щоб надати необхідного смаку?

При вивченні модуля 3. «Приготування холодних страв та закусок» учням пропонується розв'язання такого завдання: працівники ресторанів та кафе міста зустрілися на кулінарній раді з метою обміну досвідом щодо вирішення питання розширення асортименту холодних страв і закусок. Здобувачі освіти мають усвідомити суть проблеми, а вже потім знайти способи її вирішення.

Використання освітніх кейсів при підготовці майбутніх кухарів допомагає підвищити пізнавальний інтерес до навчальних предметів, забезпечує високу ефективність навчання. Розв'язання учнями освітніх кейсів забезпечує формування в них особистісних якостей та фахової компетентності, дає змогу розвивати кожного учня як творчу особистість, здатну до практичної роботи.

Кейс-технологія дає змогу підвищити пізнавальний інтерес до професійної підготовки, сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних і творчих навичок. Розв'язання учнями кейсів забезпечує формування у них складових фахової компетентності, відповідальності за прийняття власних рішень.

Список посилань

Каньковський І. Є. (2014) Система професійної підготовки інженерів-педагогів автотранспортного профілю. ФОП Цюпак А.А.

Пащенко, Т. М. (2015) Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін. Молодь і ринок, 8 (127), 94-99.

Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти з професії «Кухар» СП(ПТО) 5122. І.56.10-2021. (2021). Міністерство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/11/18/Standart-Kukhar.18.11.pdf>

**РОЛЬ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ
(НА ПРИКЛАДІ ПрАТ "УКРАЇНСЬКЕ ДУНАЙСЬКЕ
ПАРОПЛАВСТВО")**

Вікторія Жур'ян,
*аспірантка Інституту професійної освіти
НАПН України, м. Київ, Україна*
<https://orcid.org/0000-0001-8929-2051>

Анотація. Вплив антропогенних факторів на узбережжя Чорного моря та прибережні води призвів до ситуації екологічної кризи. Негативний внесок у поглиблення екологічної кризи роблять порти та водний транспорт. Складність екологічної ситуації зумовлює необхідність мінімізувати ті екологічні наслідки, які завдає Дунаю промислова діяльність, гідротехнічні споруди, забруднення стоками, стихійні звалища і флот, що працює на річці. У статті розкривається природоохоронна діяльність ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство», що проводиться спільно з міжнародною Дунайською Комісією, розкривається співпраця УДП з навчальними закладами у сфері екологічної підготовки майбутніх менеджерів морської галузі.

Ключові слова: професійна освіта, екологія, екологічна криза, менеджери морської галузі, ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство»

**THE ROLE OF ECO-ORIENTED PRODUCTION TECHNOLOGIES IN THE
PROFESSIONAL ACTIVITIES OF MARITIME INDUSTRY MANAGERS (ON THE
EXAMPLE OF PJSC "UKRAINIAN DANUBE SHIPPING")**

Viktoriia Zhurian,
*graduate student, Institute of Vocational and Technical Education,
National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*
<https://orcid.org/0000-0001-8929-2051>

Abstract. The influence of anthropogenic factors on the Black Sea coast and coastal waters has led to a situation of ecological crisis. Ports and water transport make a significant contribution to the deepening of the environmental crisis. The complexity of the ecological situation dictates the need of minimization the ecological consequences caused by industrial activity, hydrotechnical structures, sewage pollution, natural landfills, and the fleet operating on the river. The article describes the environmental protection activities of PJSC "Ukrainian Danube Shipping" which is carried out jointly with the international Danube Commission, and the cooperation of the UDS with educational institutions in the field of environmental training of future managers of the maritime industry.

Keywords: professional education, ecology, ecological crisis, managers of the maritime industry, PJSC "Ukrainian Danube Shipping".

Сучасні реалії, до яких відноситься повномасштабне вторгнення РФ до нашої країни, зумовлюють збільшення проблем екології, спричиняють негативний вплив на довкілля (море, річки, повітря тощо). Узбережжя є зоною підвищеної небезпеки виникнення екологічних негараздів, антропогенні фактори призвели до ситуації екологічної кризи, яка потребує осмислення нових підходів до аналізу взаємодії природи та суспільства з урахуванням становлення певної екологічної компетентності.

Негативний внесок у поглиблення екологічної кризи роблять порти та водний транспорт. Відповідно до норм міжнародної конвенції щодо запобігання забрудненню із суден МАРПОЛ 73/78, морські порти повинні забезпечити вживання ефективних заходів для прийому із суден забруднених та стічних вод (для автоперевантажувальних портів та вод, що містять нафту), сміття та інших речовин, шкідливих для навколишнього природного середовища та здоров'я людини, а також знешкодження, переробки, безпечного складування або поховання виробничих, побутових та інших відходів (of 1978 Relating to the International Convention for the Prevention of Pollution From Ships, 1978).

Загострюється проблема екологічно чистого виконання робіт на портових перевантажувальних комплексах зараз, коли ринкові відносини диктують жорсткі вимоги до конкурентоспроможності портів. Вирішення екологічних проблем пов'язане зі збереженням та створенням сприятливих умов для життя людей, гармонії у розвитку виробництва та природи. За світовими оцінками, у виробничій діяльності портів найбільші (77%) антропогенні навантаження на довкілля надають берегові об'єкти портів і лише 12% – рух морського транспорту.

Техногенні та екологічні катастрофи, природні катаклізми, наслідки бойових дій, аварії об'єктів інфраструктури чи суден – це не повний перелік ризиків і загроз для навколишнього середовища у морях та ріках. За борт часом видаляються побутові та стічні води, а також експлуатаційні відходи, які негативно впливають на навколишнє середовище. У процесі експлуатації суден відбувається вплив на навколишнє середовище від викидів відпрацьованих газів суднових енергетичних установок, димових газоподібних, не згорілих рідких і твердих частинок палива, що надходять з циліндрів дизеля в його випускну систему, викидів при роботі допоміжних і утилізаційних котлів. Викиди незгорілих частинок палива несуть із собою шкідливі хімічні сполуки, зокрема оксидів сірки, ванадію та інших. Відпрацьовані гази, забруднюючи атмосферу, є джерелом негативної дії на людину при вдиханні нею повітря. Крім того, існує ще одне невидиме, але дуже значне і небезпечне джерело забруднення атмосфери, пов'язане з танкерним флотом. Йдеться про забруднення атмосфери внаслідок випаровування летких органічних сполук нафти та нафтопродуктів.

Серед органічних сполук, що потрапляють з танкерів і нафтових терміналів в атмосферу, міститься велика кількість отруйних речовин. У ході реакцій між оксидами азоту і летючими органічними сполуками утворюється

тропосферний озон, що за токсичністю прирівнюється до ціанідів. Зараз існує багато місць, де є пошкоджені промислові, комерційні або енергетичні об'єкти, а також об'єкти критичної цивільної інфраструктури – вони створюють постійні ризики забруднення прибережного і морського середовища. Ці місця потрібно ідентифікувати, оцінити та, за необхідності, визначити пріоритети для раннього реагування, щоб локалізувати джерела забруднення або запобігти поширенню забруднюючих речовин. Аномальне мілководдя на Дунаї призвело до збільшення концентрації шкідливих речовин у воді. Тому одне з головних завдань на сьогодні – це мінімізувати ті екологічні наслідки, які завдає Дунаю промислова діяльність, гідротехнічні споруди, забруднення стоками, стихійні звалища і флот, що працює на річці.

Кожна людина певним чином взаємодіє з навколишнім середовищем (споживання ресурсів, власна професійна діяльність). Професій, що не впливають на стан довкілля, не існує. Різниця полягає лише в обсягах, характеристиках і способах впливу. І зменшення власного негативного впливу на довкілля під час професійної діяльності є ознакою високого рівня професійної екологічної компетентності. Однією з професій, представники якої мають можливість безпосередньо впливати на екологію, є менеджер морської галузі. Саме від управлінців компаній, що працюють у морській сфері, від керівників об'єктів портової інфраструктури, капітанів кораблів та їх помічників залежить неухильне дотримання вимог екологічної безпеки (Bakhmat, 2020).

Однією з найбільших судноплавних компаній в Україні та в Придунайському регіоні є ПрАТ «Українське Дунайське пароплавство» (УДП). В останні роки в Дунайській Комісії проводилася робота над новою редакцією Рекомендацій за участю експертів від усіх країн – учасниць. До складу експертів від України увійшов провідний інженер з екологічної безпеки УДП. Подані ним пропозиції були прийняті та схвалені всіма представниками інших держав та увійшли до остаточної редакції Рекомендацій, яка є обов'язковою для застосування із 1 січня 2023 року.

Головна мета Рекомендацій – суворий контроль за викидами та зливом із суден у Дунай предметів, речовин та продуктів, які можуть створити перешкоди, небезпеку для судноплавства або забруднення води. Для збору відходів із суден держави – члени ДК створюють розгалужену мережу приймальних пунктів на Дунаї, які мінімізуватимуть ризик потрапляння стоків у воду. Водночас судна УДП по можливості здають лиючі та стічні води у власний приймальний пункт, що також зменшує шкоду для навколишнього середовища та дає змогу зекономити кошти компанії. Крім того, УДП на всі судна, що виходять у рейс, постачає запас сорбенту для зменшення ризику забруднення дунайської води, хоча це і не передбачено вимогами міжнародного законодавства. Тож при виникненні непередбаченої ситуації члени екіпажу можуть самостійно вжити заходів щодо ліквідації забруднення або зменшити шкоду від нього.

Зі сторони УДП до Рекомендацій внесені пропозиції щодо гранично

допустимих показників для очисних установок на пасажирських суднах. Паралельно за участю фахівців УДП ведеться спільна робота щодо внесення змін до «Рекомендацій щодо уніфікації правил санітарного нагляду на Дунаї» та «Рекомендацій з уніфікації правил ветеринарного та фітосанітарного нагляду на Дунаї» в єдиний документ (Литвиненко, 2022). Крім того, УДП співпрацює з навчальними закладами у сфері екологічної підготовки майбутніх фахівці морської галузі. Так, студенти четвертого, випускного, курсу спеціальності «Менеджмент у галузі морського та річкового транспорту» Дунайського інституту НУ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ» протягом чотирьох місяців проходять практику в УДП. Під час практики розглядається широкий спектр питань, зокрема особлива увага приділяється питанням екологічної безпеки (Делі, 2023).

Важливі заходи з різноманітних аспектів, що пов'язані із екологічною безпекою, екологічними технологіями та охороною навколишнього середовища, проходять у Дунайському фаховому коледжі НУ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ». Під час проведення занять із дисципліни «Біологія і екологія» у розділі «Екологічні технології» у курсантів спеціальності 073 «Менеджмент» неодноразово розглядалися педагогічні аспекти розвитку екотехнологій, серед яких виокремлювалась екологічна компетентність (Bezlutcka, 2021). Не лише менеджери, а й представники всіх професій мають усвідомити себе як невід'ємну частину природи, відчувати особисту відповідальність за збереження довкілля та мати сталу екологічну позицію на основі знань, отриманих у процесі навчання й усталених особистісних цінностей.

Список посилань

Bakhmat, N., Kotliar, L., Zhytomyrska, T., Pilevych, O., & Smyrnova, I. (2020). Pedagogical principles of training specialists in public administration and management in the system of vocational education. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11 (10), 203-207.

Bezlutcka, O., Leshchenko, A., Zahorodnia, Y., Tarasenko, T., Sherman, M., & Smyrnova, I. (2021). Management qualities of the marine cadets. *Journal of Management Information and Decision Sciences*, 24(1), 1-12.

Protocol of 1978 Relating to the International Convention for the Prevention of Pollution From Ships, 1973. (1978). *International Legal Materials*, 17(3), 546-578. doi:10.1017/S0020782900052013

Делі, І. (2023, March 16). Студенти ДІНУ «ОМА», які пройшли практику в УДП, зможуть залишитися у пароплаванні та отримати перше робоче місце! НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ» ДУНАЙСЬКИЙ ІНСТИТУТ. from <https://dinuoma.com.ua/>

Литвиненко, Т. (2022, 10 серпня). Українське дунайське пароплавання робить все можливе для зменшення ризику забруднення дунаю. *Бессарабія.ua*. from <https://bessarabia.ua/ua/ekologiya/ukrainskoe-dunajskoe-parohodstvo-delaet-vse-vozmozhnoe-dlya-umensheniya-riska-zagryazneniya-dunaya/>

СТАН РОЗРОБЛЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКООРІЄНТОВАНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Андрій Каленський,
доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
<http://orcid.org/0000-0001-9034-5042>

Анотація. Дослідження стану розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників дає можливість зробити такий висновок, що якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства підвищиться, якщо: теоретично обґрунтувати та впровадити методичну систему, яка інтегрує методики із застосуванням екоорієнтованих педагогічних технологій та розвинути готовність педагогічних працівників до їх розроблення й застосування у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Ключові слова: педагогічні технології, екоорієнтовані технології навчання, методична система розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій.

STATE OF DEVELOPMENT AND APPLICATION OF ECO-ORIENTED PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE QUALIFIED WORKERS

Andrii Kalenskyi,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Leading Researcher of the Laboratory of Vocational Training Technologies
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The study of the state of development and application of eco-oriented pedagogical technologies in the professional training of future skilled workers makes it possible to conclude that the quality of professional training of future skilled workers in the construction, agricultural and restaurant industries will increase if: theoretically justify and implement a methodical system that integrates methods from the use of eco-oriented pedagogical technologies and to develop the readiness of pedagogical workers for their development and application in the professional training of future qualified workers.

Keywords: pedagogical technologies, eco-oriented learning technologies, methodical system of development and application of eco-oriented pedagogical technologies.

Потреба в нових педагогічних технологіях, зокрема в екоорієнтованих, спричиняється новими потребами суспільства, що спрямовані на досягнення

гармонії у відносинах між людиною, суспільством і природою. Крім того, на необхідність розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників впливають і такі економічні чинники: звуження ринків збуту сировини, продукції, послуг; зниження інвестиційної привабливості регіонів; розрив коопераційних зв'язків з іншими регіонами країни; переорієнтування спеціалізації економіки внаслідок втрати частини територій країни; зростання частки у ВВП країни за сільським, лісовим, рибним господарством, державним управлінням й обороною, добувною промисловістю й розробленням кар'єрів; скорочення виробництва з високою доданою вартістю, зокрема скорочення частки виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, продукції машинобудування; зменшення обсягів видобувної промисловості в загальному ВВП країни; скорочення обсягу обороту торгівлі; скорочення кількості економічно активного населення; диспропорції у попиту і пропозиції праці, згортання прикладання праці в сфері виробництва продукції з глибоким переробленням сировини та матеріалів; зростання неформального сегменту економіки (Бородієнко та ін., 2020).

В анонімному опитуванні, яке проводиться з метою дослідження сучасного стану розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників, взяли участь представники 24 областей та міста Київ. Найбільше представництво респондентів зафіксовано в Харківській (18,10%), Дніпропетровській (9,60%) та Одеській (9,10%) областях.

Найбільше представлені респонденти зі стажем більше 20 років (39,50%). Вони працюють в різних за профілем закладах, зокрема: будівельна галузь (21,5%), аграрна галузь (22,5%), сфера послуг та громадського харчування (16,5%).

На думку цих респондентів, найбільше знижують якість професійної підготовки у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: дистанційне навчання (53,6%) та слабка методична та матеріально-технічна оснащеність закладу (17,4%), а найбільше підвищують якість професійної підготовки: висококваліфікований педагогічний колектив (32,1%) та оснащеність закладу необхідним навчальним обладнанням та методичним матеріалом (42,2%).

Педагогічні працівники у своїй професійній діяльності застосовують педагогічні технології екоорієнтованого змісту: епізодично (66,7%) постійно (24,7%) і не використовують взагалі (8,6%).

Найбільш важливим для розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній діяльності викладача є: використання ресурсів мережі Internet (32,4%) та поглиблене вивчення нових надходжень з навчальних методик викладання (32,6%). Наші респонденти отримують необхідну інформацію екологічного змісту в основному з мережі Internet (72,3%)

Вони для висвітлення екологічних питань у своїй професійній діяльності найчастіше застосовують словесні або наочні (35,4%) та інтерактивні (25,2%) методи. Для організації екологічної діяльності респондентам недостатньо і екологічних знань (26,5%), і методичних розробок (20,4%), і практичних умінь та навичок (18,7%).

Респонденти здійснили самооцінку рівня своєї готовності до розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (рис.1).

Готовність викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій розуміємо як інтегральне утворення особистості, тобто багатогранний, складний, суперечливий, поступовий процес безперервної, активної теоретичної й практичної діяльності викладача, спрямованої на здобування знань, спрямованих на розвиток відповідних здібностей майбутніх кваліфікованих робітників, стійкої мотивації, вольових зусиль у ставленні до еколого-валеологічних проблем на тлі позитивного емоційного сприйняття, на формування переконань і відповідної поведінки в розв'язанні педагогічних, екологічних, природоохоронних та здоров'язбережувальних завдань у синтезі зі сформованими установками на інноваційну організацію освітнього процесу, а саме: розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій (Каленський та ін., 2022).

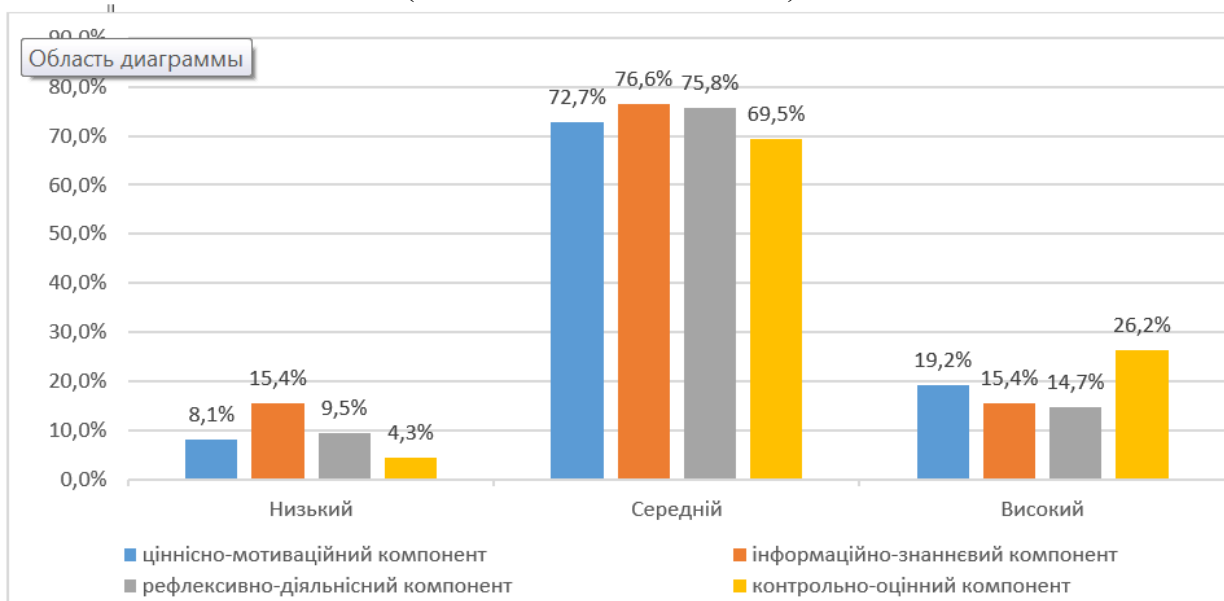

Рис 1. Рівні сформованості готовності до розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (ціннісно-мотиваційний, інформаційно-знаннєвий, рефлексивно-діяльнісний та контрольно-оцінний компоненти)

Так, 80,8% респондентів мають середній та низький рівні ціннісно-мотиваційного компонента, 92 % середній та низький рівні інформаційно-знаннєвого компонента, 84,3% середній та низький рівні рефлексивно-

діяльнісного компонента і 73,8% середній та низький рівні контрольної оцінної компонента до застосування екоорієнтованих педагогічних технологій навчання.

Таким чином, дослідження стану розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників дає можливість зробити висновок, що якість професійної підготовки (Каленський, 2017) майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства підвищиться, якщо:

- теоретично обґрунтувати та впровадити методичну систему професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства, заснованої на цілеспрямованому застосуванні екоорієнтованих педагогічних технологій і спрямованої на реалізацію стратегії сталого розвитку, яка відтворює складний взаємозв'язок методологічних підходів (Каленський, 2022), принципів, умов, методик, критеріїв, показників та рівнів готовності викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій; виконує ілюстративну, трансляційну, пояснювальну, прогностичну функції і дає змогу виявляти можливі механізми підвищення якості їхнього професійного розвитку (Каленський, 2022);

- розробити та впровадити методики із застосуванням екоорієнтованих педагогічних технологій, що відповідають вимогам валідності, надійності методів та інструментарію і забезпечують об'єктивне діагностування компетентнісних досягнень здобувачів освіти (Гайдук та ін., 2022);

- розвинути готовність педагогічних працівників до розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників (Каленський та ін., 2022);

- забезпечити системне діагностування освітніх результатів майбутніх кваліфікованих робітників на всіх етапах опанування ними освітньо-професійної програм з екоорієнтованою складовою (Радкевич та ін., 2018).

Список посилань

Borodiyenko, O., Malykhina, Ya., Kalenskyi, A., & Ishchenko, T. (2020). Economic, psychological and pedagogical preconditions of implementation of result-based management. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, 2(33), 535–546. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i33.207237>

Гайдук, О. В., Герлянд, Т. М., Каленський, А. А., & Пятничук, Т. В. (2022). *Розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників*

будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства. Київ: ІПО НАПН України.

Каленський, А. А. (2022). Концептуальні засади екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: педагогічні науки*, 1(48), 87–94.

Каленський, А. А., Герлянд, Т. М., & Нагаєв, В. М. (2022) *Концепція розроблення та використання екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті: монографія*. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o, Česká republika, (с. 275-285).

Каленський, А. А. (2018). Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць*, 16, 27–33.

Каленський, А. А. (2017). Фахова передвища освіта: концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів. *Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»*, 277, 101–105.

Радкевич, В. О., Пуховська, Л. П., Бородієнко, О. В., Радкевич, О. П., Базелюк, Н. В., Корчинська, Н. М., & Леу, С. О. (2018). *Системи оцінювання якості професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: монографія*. Житомир: «Полісся».

ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Іван Пасічник,

аспірант лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0005-0284-8720>

Ольга Грошовенко,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3251-5178>

Анотація. Комплексне вирішення проблеми екологічної освіти потребує взаємозв'язку всіх існуючих тенденцій, інтеграції валеології, екології та медицини. Психологічною основою відбору змісту екологічної та валеологічної освіти, що формують екологічну свідомість, служать різноманітні психологічні фактори та механізми, що сприяють формуванню екоцентричного типу екологічної освіти. Онтогенетичні закономірності формування екологічної культури в юнацькому віці актуалізують осмислення особистої позиції студента, привертаючи до пошуку гармонії у світі природи та взаємодії зі світом природи.

Ключові слова: екологічна культура, студент, медичний коледж, здоров'я людини

MAIN PRIORITIES FOR THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL CULTURE OF STUDENTS OF MEDICAL COLLEGES

Ivan Pasichnyk,

postgraduate
laboratories of scientific and methodical training support
specialists in colleges and technical schools
Institute of Professional Education of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0005-0284-8720>

Olga Groshovenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
associate professor of the department of preschool and primary education
Vinnytsia State Pedagogical University
named after Mykhailo Kotsyubynskyi, Vinnytsia, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3251-5178>

Abstract. A comprehensive solution to the problem of environmental education requires the interconnection of all existing trends, the integration of valeology, ecology and medicine. Various psychological factors and mechanisms that contribute to the formation of an ecocentric type of environmental education serve as the psychological basis for the selection of the content of ecological and valeological education, which form ecological consciousness. The ontogenetic regularities of the formation of ecological culture in youth actualize the understanding of the student's personal position, attracting the search for harmony in the natural world and interaction with the natural world.

Keywords: ecological culture, student, medical college, human health

Діяльність медичного працівника, в якій формі вона не відбувалася, - постає як складна за своїм психологічним змістом праця, що вимагає від людини високої моральності, відповідальності, вираженої професійної спрямованості, міцних знань, умінь, стійких інтересів та здоров'я. Всі ці якості поєднуються і функціонують у складному індивідуальному цілому, що характеризує особу професіонала галузі охорони здоров'я. Найбільш загальною умовою організації будь-якої діяльності є чітке уявлення індивідом вихідного та кінцевих результатів. У цьому до людини пред'являються певні вимоги, адекватні професії.

Спираючись на досягнутий рівень розвитку наук про людину, вважаємо правомірним застосування в оцінці якостей екологічної підготовленості фахівця професійних підходів, які отримали широке теоретичне освітлення у роботах Рибалко (2013), Фенчак (2006), Шаповал (2000) та ін. Як відомо, в основі професіограми фахівця лежать загальні та спеціальні знання, уміння, навички, які набуваються шляхом практичної роботи в процесі загальної та спеціальної освіти. Керуючись метою діяльності, вчені виявляють реальні ситуації дій фахівця при виконанні трудових функцій та застосуванні необхідних знань, умінь. Будь-яка модель трудової діяльності загалом моделює чудовий результат, дає можливість передбачати конкретні шляхи, засоби, операції, критерії професійної підготовки студентів. Як професійні характеристики випускника медичного коледжу, залежно від предмета дослідження, вченими включені обсяг та склад спеціальної підготовки, зміст його екологічних знань, умінь, навичок, до складу якої входять: знання об'єкта, предмета та його місця у складі наук; володіння категоріальним та критеріальним апаратом; розуміння теоретичного та практичного значення науки, її розвитку; поглиблене знання конкретної науки, адекватної здобутої спеціальності; вміння проводити лабораторно-дослідні та інші професійні дії; вміння здійснювати дії та операції, адекватні професійній діяльності фахівця (Коваленко, 2006).

Екологічні знання включені до всіх освітніх закладів середнього спеціальної вищої освіти на правах окремих предметів та курсів, що мають дедалі більш «екологізований» актуальний характер. При цьому проглядається тенденція орієнтації на формування відповідних стратегій та технологій взаємодії з природою (Шевчук, 2013), певних структур підсвідомості (Дерев'янка, 2019). Для старших класів середньої школи характерна спрямованість екологічної освіти на світоглядні, філософські, культурологічні аспекти взаємодії суспільства, людини та природи. Однак у

навчанні студентів медичного коледжу немає концептуально і змістовно вибудованої системи екологічних знань і вмінь у предметах медичного характеру. На нашу думку, комплексне вирішення проблеми екологічної освіти потребує взаємозв'язку всіх існуючих тенденцій, інтеграції валеології, екології та медицини. Психологічною основою відбору змісту екологічної та валеологічної освіти, що формує екологічну свідомість, служать різноманітні психологічні фактори та механізми, що сприяють формуванню екоцентричного типу екологічної освіти. Онтогенетичні закономірності формування екологічної культури в юнацькому віці актуалізують осмислення особистої позиції студента, привертаючи до пошуку гармонії у світі природи та взаємодії з ним.

Як відомо, діяльність медичного працівника в екологічному та валеологічному аспектах пов'язана з виконанням ним певних функцій, дій та операцій, орієнтованих на здоров'я людини. Тому вона може бути структурована на такі компоненти: організаційні, комунікативні, інформаційні, орієнтаційні, мобілізаційні, аналітичні та спеціальні (предметні). Визначення критеріального апарату зумовлено загальною логікою роботи, де критерій сприймається як якісна ознака, що дає змогу кількісно оцінити рівень розвитку суб'єктів. Так, критерії відображають закономірності формування якостей особистості, за їх допомогою встановлюються зв'язки між компонентами досліджуваної системи, що дають змогу відобразити динаміку зміни досліджуваної якості. Комплекс якісних критеріїв свідчить про ефективність педагогічного процесу У зв'язку з цим, наша робота показала, що критерії ставлення студентів до екології та здоров'я людини різні та носять диференційований характер, що розглядається нами на 3-х рівнях: індиферентному (пасивному), раціонально-орієнтованому та активно-діяльному. Кожен рівень критеріїв структурований за компонентами, що мають характеристики: інформаційної ємності екологічних, валеологічних, медичинських та професійних знань, умінь; усвідомленого ставлення до проблем екології та здоров'я людини на регіональному та державному рівнях; ступеня задоволеності організацією свого способу життя та життєдіяльності; проявів активності та самостійності в основних видах життя діяльності.

Індиферентний рівень розвитку оціночних критеріїв властивий більшості студентів на початковій стадії навчання у коледжі. Він характеризується недостатнім проявом інтересу та ставлення до проблем екології і здоров'я людини. Мотиви вибору професії медика обмежені сімейними традиціями, порадами знайомих та друзів.

Раціонально-орієнтованому рівню властива незначна мотивація до проблем свого здоров'я та екологічного середовища життя. Він також притаманний деякій кількості студентів у початковий період навчання. При цьому мотиви вибору медичної професії є раціональними – матеріальна зацікавленість в отриманні професії, престиж та авторитет медичної професії.

Активно-діяльнісний рівень особистості студента, навпаки, сприяє прагненню самореалізації, самовизначенню, самовдосконаленню знань і вмінь.

Мотив вибору професії не обмежується бажанням лікувати людей, можливістю дбати про своє здоров'я, своїх ближніх, а також мати гарне матеріальне забезпечення. Серед інших, виявляється сформованість мотивів та цінностей, поглиблене та розширене поле знань, умінь медичного, екологічного та валеологічного характерів.

На нашу думку, формуванню екологічних та валеологічних знань у руслі медичної освіти сприятиме впровадження у навчальний процес коледжу програми «Екологія та здоров'я людини». Основні акценти в навчанні ставляться на формуванні мотиваційно-ціннісної та емоційно-вольової сфер діяльності, перетворенні студентів з об'єкта навчання на суб'єкта екологічної, валеологічної та медичної діяльності, а також на розвитку екологічної культури особистості спеціаліста.

У нашій подальшій роботі плануємо апробувати теоретичну модель виховання студентів у контексті екології та здоров'я людини, що складається з 2-х блоків:

1. «Здоров'я людини» – включає проблеми здоров'я медичної та соціальної категорії, особисту гігієну, оздоровчу фізичну культуру, основи раціонального харчування, профілактику захворювань, методику відновлення здоров'я, фізіологію праці та відпочинку.

2. «Зовнішнє середовище» поєднує тематичний матеріал за умовами праці та навчання (санітарно-гігієнічні норми та техніку безпеки), матеріально-побутові умови, екологічні фактори, що впливають на здоров'я та соціальні умови життєдіяльності особистості.

Отже, в основу програми включено: знання екології, здоров'я, засновані на екологічних чинниках довкілля; простежується міжпредметний зв'язок змісту програми зі знаннями предметів філософії, психології, педагогіки, екології, валеології, медицини, соціології, хімії та ін.; міждисциплінарний підхід у формуванні екологічної та валеологічної культури студентів; єдність інтелектуального та емоційно-вольового начал у діяльності учнів з вивчення та поліпшення навколишнього природного середовища, зміцнення свого здоров'я, формування здорового способу життя; взаємозв'язки глобального та національного аспектів у розкритті екологічних, валеологічних та медичних проблем у навчальному процесі коледжу. Зазначені положення можуть бути реалізовані при вирішенні низки специфічних завдань еколого-валеологічної освіти за допомогою: засвоєння ключових ідей, понять та наукових фактів про природу та здоров'я, що дозволяють в оптимальному режимі впливати на природу відповідно її законам; розуміння матеріальної та духовної цінності природи та здоров'я для суспільства, окремого індивіда та соціуму; формування теоретичних знань та практичних умінь, вивчення та оцінювання стану навколишнього середовища та організму людини, прийняття усвідомлених рішень щодо їх поліпшення та передбачення можливих загроз. Показниками сформованості змістової частини еколого-валеологічної освіти (знань, умінь, навичок) є оволодіння уявленнями та понятійним апаратом, науковими теоріями, науковою проблематикою та фактами, правилами,

закономірностями розвитку екологічної науки.

Понятійний компонент змістової частини окреслюється впізнаванням та визначенням понять, зіставленням визначень, термінів та їх конструюванням; розкриттям обсягу та змісту понять, характеристики їх номенклатури, узагальнень та класифікації, існуючих ознак об'єктів та явищ, що відображають дані поняття; встановленням логіки взаємозв'язків між поняттями в понятійному просторі, їх ієрархії, логічних ланцюжків, схем; характеристикою дій та вчинків, що впливають із змісту понять та уявлень, можливих практичних та інтелектуальних рішень, що виконуються на основі освоєння змісту понять. Науковий компонент змісту спирається на: знання теорій та їх співвідношення з матеріалом, що вивчається; засвоєння змісту основних положень, доказів, висновків, законів; уявлення про практичні додатки теорії та її прогностичні можливості; визначення наукових проблем навчання та можливих шляхів їх вирішення; виявлення закономірностей, формулювання суперечливих явищ соціуму та сфери освіти, що актуалізують проблему.

Отже, зміст екологічної освіти має бути пов'язаний з безперервним процесом навчання, виховання та розвитку особистості спеціаліста медичного профілю, спрямований на формування системи наукових та практичних знань, умінь, ціннісних орієнтацій, поведінки у професійній діяльності, що забезпечують свідоме та відповідальне ставлення до навколишнього соціально-природного середовища та здоров'я людини.

Список посилань

Дерев'яно, Т. В., Звягольська, І. М., Полянська, В. П., Дерев'яно, Т. В., Полянська, В. П., & Звягольська, І. Н. (2019). *Формування екологічних знань студентів-медиків під час вивчення мікробіології, вірусології та імунології*.

Коваленко, В. О. (2006). Принципи професійної підготовки студентів медичного коледжу. В О. А. Дубасенюк, Л. В. Калініна, О. Є. Антонова (Ред.), *Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку: зб. наук. праць*, (с. 68-70).

Рибалко, Ю. В. (2013). *Формування професійної компетентності майбутніх екологів у фаховій підготовці у вищих аграрних навчальних закладах: монографія*.

Фенчак, Л. М. (2006). *Формування екологічної культури студентів вищих аграрних навчальних закладів I-II рівнів акредитації*. Доктор наук. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Шаповал, Л. М. (2000). *Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів України до природоохоронної роботи в школі (50–80-ті рр. XX ст.)* Доктор наук. Харків: Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С. Сковороди.

Шевчук, Т. І. (2013). *Виховання екологічної культури студентів у вищій медичній школі*.

ЕКООРІЄНТОВАНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БУДІВЕЛЬНИКІВ

Тетяна Пятничук,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-5607-2949>

Анотація. Ураховуючи сучасний стан будівельної галузі та катастрофічну екологічну ситуацію у повоєнній Україні, професійна підготовка майбутніх робітників-будівельників має орієнтуватися на активізацію пізнавальної діяльності, екологічне виховання, відповідальність за наслідки професійної діяльності. Доцільними та результативними у цьому процесі є розроблені екоорієнтовані педагогічні технології, зокрема технологія проблемного навчання, інформаційно-комунікаційні, проектного навчання.

Ключові слова: професійна підготовка, екоорієнтовані педагогічні технології проблемного навчання, інформаційно-комунікаційні, проектного навчання, екологізація.

ECO-ORIENTED PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE BUILDERS

Tetiana Piatnychuk,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher of the
Laboratories of Vocational Training Technologies,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Given the current state of the construction industry and the catastrophic environmental situation in post-war Ukraine, the professional training of future construction workers should focus on enhancing cognitive activity, environmental education, and responsibility for the consequences of professional activity. The developed eco-oriented pedagogical technologies, in particular the technology of problem-based learning, information and communication technologies, and project-based learning, are appropriate and effective in this process.

Keywords: professional training, eco-oriented pedagogical technologies of problem-based learning, information and communication technologies, project-based learning, greening.

Повоєнне будівництво в Україні буде змушене враховувати значні негативні екологічні наслідки, завдані війною, а також постійний вплив підприємств будівельної галузі при виробництві будівельних матеріалів та спорудженні об'єктів, на довкілля (використання природних ресурсів,

шкідливі відходи, забруднення повітря, ґрунтів тощо). Ураховуючи зазначене, у професійній підготовці робітників-будівельників маємо дбати про екологічну безпеку, попередження погіршення екологічного стану та виникнення небезпеки для здоров'я людей

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року» (2019) визначає одним із завдань впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості».

Сьогодні постає необхідність «виховання мотивів, потреб і навичок екологічно доцільної поведінки та діяльності, здорового способу життя, потягу до активної діяльності з охорони навколишнього середовища; розвиток інтелектуальної та емоційної сфер психіки учнів на основі причинного аналізу екологічних ситуацій, емоційного переживання стосовно природи» (Заверуха, 2012). Водночас екологізація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної галузі має бути спрямована на насичення ідеями, поняттями, принципами екології усіх предметів професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки, створювати підґрунтя для підготовки екологічно грамотних фахівців (Лук'янова, 2016).

Професійна підготовка майбутніх робітників будівельної галузі наразі потребує активізації пізнавальної діяльності учнів з екологічних питань, екологічного виховання й відповідального ставлення до збереження довкілля та формування професійної компетентності з урахуванням зазначених проблем. Складовими екоорієнтованих педагогічних технологій науковці вважають такі: усвідомлення цінності екологічного знання майбутніх кваліфікованих робітників; створення розвивального творчого пізнавального середовища для виявлення суб'єктних можливостей майбутніх кваліфікованих робітників у вирішенні екологічних проблем; організація співробітництва та діалогового спілкування (Гайдук та ін., 2022). Особливої уваги педагогів заслуговують інтерактивні технології: проблемного навчання, інформаційно-комунікаційні, проєктного навчання, кейс-технологія тощо.

У технології проблемного навчання застосовуються:

– проблемний метод: пояснення учнями процесів на основі явищ та фактів, використання протиріч, зокрема обґрунтувати відповідь на питання: що змінилося б, якби замінити природні матеріали на штучні при виготовленні будівельних матеріалів?, чи існує зв'язок між використанням природних матеріалів та змінами клімату? тощо;

– частково-пошуковий метод: учням пропонується самостійно вибрати напрями пошуку шляхів зменшення використання природних матеріалів для виробництва будівельних матеріалів, обдумати способи використання відходів виробництва, провести дослідження досвіду країн світу з використання надр та їх збереження, зафіксувати факти, зробити висновки;

– дослідницький метод передбачає завдання з пошуку інформації щодо

вирішення екологічних проблем у зарубіжних країнах; дослідження досвіду збереження природного середовища та використання ресурсів; дослідження історичного досвіду тощо.

Напрями застосування інформаційно-комунікаційних технологій в екоорієнтованій професійній підготовці робітників з професії «лицювальник-плиточник» можуть бути такими (Пятничук, 2022):

- використання електронних лекторів, підручників, енциклопедій з професійно-теоретичних предметів із включенням авторських розробок педагогів з екологічних проблем по кожній темі, зокрема «екологічні проблеми при видобутку природної сировини для виготовлення плитки», «способи уникнення шкоди навколишньому середовищу при виготовленні плитки», «екологічно чисте виконання лицювальних робіт» тощо;

- розроблення ситуаційно-рольових та інтелектуальних ігор з використанням штучного інтелекту, зокрема з тем «екологічні вимоги при виконанні лицювальних робіт», «домобудівельні норми та їх роль» тощо;

- моделювання процесів і явищ у будівельній галузі із забезпечення екологічних норм при проведенні лабораторних робіт, зокрема «приготування розчинів для лицювальних робіт», «використання сучасних матеріалів для лицювальних робіт», тощо;

- забезпечення дистанційної форми навчання: розроблення педагогами відео-уроків, презентацій, завдань для самостійного пошуку рішень з екологічних питань будівельної галузі;

- проведення інтерактивних освітніх телеконференцій за темами: «Екологічні способи використання природних ресурсів», «Використання відновлювальних джерел енергії в будівельній галузі» тощо;

- побудова систем контролю та перевірки знань і вмінь студентів (використання контролюючих програм-тестів) з основних тем предметів;

- створення і підтримка сайтів закладів освіти з екологічних напрямів: розроблення і висвітлення презентацій для предметних тижнів та профорієнтаційної роботи «Сучасне будівництво і екологія», «Вирішення проблем навколишнього середовища у професії», «Моя професія і екологія», «Відео про професію» тощо;

- створення учнями презентацій дослідженої ними інформації щодо екологічних проблем, пов'язаних з професією «Екологія відновлювальних енергоносіїв», «Використання природних ресурсів» тощо;

- здійснення проєктивної і дослідницької діяльності: виконання творчих випускних робіт із включенням розділу щодо розгляду екологічних проблем.

У екоорієнтованій професійній підготовці майбутніх робітників будівельної галузі найбільш доцільним і результативним може бути виконання інформаційних, практико-орієнтованих та творчих проєктів.

Екоорієнтований інформаційний проєкт передбачає виконання учнями завдань на збір і оброблення інформації, зокрема з історії використання людством будівельних природних матеріалів, створення штучних

будівельних матеріалів, способів утилізації відходів, екологічних наслідків недбалого використання відходів тощо.

Екоорієнтований практико-орієнтований проєкт передбачає вдосконалення професійних умінь учнів та формування екологічно доцільної поведінки у професійній діяльності:

– з професійно-теоретичних предметів – розроблення проєктів з певних тем технології виконання робіт, матеріалознавства з урахуванням можливої шкоди довкіллю від професійної діяльності та способів її уникнення;

– на професійно-практичній підготовці – виконання власних практичних проєктів з професії з урахуванням екологічних проблем, які створює будівельна галузь при проведенні комплексних робіт, проходженні підсумкової атестації тощо.

Екоорієнтований творчий проєкт уможливує виконання учнями власного практичного задуму та реального завдання для державної кваліфікаційної атестації тощо.

Отже, розроблення та впровадження педагогами екоорієнтованих педагогічних технологій у професійну підготовку майбутніх робітників-будівельників уможливує розуміння законів розвитку й існування природного середовища, розвиток відповідальності за наслідки професійної діяльності, потреб і навичок екологічно доцільної поведінки та діяльності.

Список посилань

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року». (2019, 28 лютого) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

Заверуха, Н. М., Серебряков, В. В., & Скиба, Ю. А. (2006). *Основи екології: навч. посібн.* Київ: Каравела.

Лук'янова, Л. Б. (2016). *Основи екології, методика екологізації фахових дисциплін: Навчально-методичний посібник для викладачів.* (вид. 2-ге змінене і доповнене). Київ: ТОВ «ДСК – Центр».

Пятничук, Т. В. (2022). Застосування екоорієнтованих інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці робітників будівельної галузі. *Вісник Глухівського НПУ ім. О. Довженка. Педагогічні науки*, 2 (49), 92-98.

Гайдук, О. В., Герлянд, Т. М., Каленський, А. А., & Пятничук, Т. В. (2022). Розроблення й застосування педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства /. Київ: ІПО НАПН України.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Вікторія Скиба,

кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач,
<http://orcid.org/0000-0003-2233-9438>

Максим Ганчук,

кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач,
<http://orcid.org/0000-0003-4052-5744>

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра
Моторного, м. Запоріжжя, Україна

Наталія Вознюк,

кандидат сільськогосподарських наук, професор,
Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-9947-4027>

Олена Ліхо,

кандидат сільськогосподарських наук, професор,
<http://orcid.org/0000-0001-5991-5035>

Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна

Анотація. Проаналізовано інтерактивні форми, методи, прийоми і технології професійного навчання, що визнані найефективнішими серед рекомендованих підходів для застосування в освітньому процесі. Спираючись на власний досвід викладання дисциплін екологічного спрямування, було виокремлено перелік інтерактивних методів, застосування яких в освітньому процесі дає змогу значно покращити сприйняття матеріалу здобувачами вищої освіти. Такий підхід дає змогу активізувати навчальний процес, зробити його цікавішим, а головне – результативнішим.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, активне навчання, форми та методи провадження освітнього процесу, сучасні освітні технології та засоби навчання.

EXPERIENCE OF USING INTERACTIVE TEACHING METHODS IN TEACHING ENVIRONMENTAL DISCIPLINES

Viktoriia Skyba,

Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), senior lecturer,
orcid.org/0000-0003-2233-9438

Maksim Hanchuk,

Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), senior lecturer,
orcid.org/0000-0003-4052-5744

Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University,

Zaporizhzhia, Ukraine

Natalia Vozniuk,

*Candidate of Agricultural Sciences (Ph. D.), Professor,
National University of Water and Environmental Engineering,
Rivne, Ukraine
orcid.org/ 0000-0001-9947-4027*

Olena Likho,

*Candidate of Agricultural Sciences (Ph. D.), Professor,
orcid.org/ 0000-0001-5991-5035
National University of Water and Environmental Engineering,
Rivne, Ukraine*

Abstract. The article analyzes the interactive forms, methods, techniques, and technologies of vocational training that are recognized as the most effective and, for many years, have been holding the predominant position among the recommended approaches for use in the educational process. Based on my own experience of teaching environmental disciplines, I have identified a list of interactive methods that can be used in the educational process to significantly increase the percentage of material perception by higher education students. This approach allows you to intensify the learning process, make it more interesting, and most importantly, more effective.

Keywords: interactive teaching methods, active learning, forms and methods of implementing the educational process, modern educational technologies and teaching aids.

Основні завдання, що ставляться при викладанні дисциплін екологічного спрямування, це: створення просторового уявлення системності процесів на різних рівнях зв'язків в екосистемах; формування у здобувачів вищої освіти усвідомлення екологічних змін, які швидкими темпами відбуваються у глобальному масштабі. Саме екологічно свідомий підхід має стати підґрунтям подальшої професійної діяльності, світоглядною концепцією та буденною звичкою кожної людини.

Інтерактивні форми, методи, прийоми і технології професійного навчання визнані найефективнішими та вже не перший рік утримують переважачу позицію серед рекомендованих підходів для застосування в освітньому процесі. Інтерактивність є характерною особливістю освітнього процесу і яка має низку переваг, у порівнянні з традиційними методами, що використовуються в освітній діяльності. Інтерактивний метод навчання – це така форма навчально-комунікативної діяльності, в якій студенти залучаються до процесу навчання та розмірковують над тим, що вони знають і що думають (Giorgdze, & Dgebuadze, 2017)

Дослідження американських та європейських науковців підтверджують, що інтерактивне навчання забезпечує краще засвоєння навчального матеріалу, так як рівень запам'ятовування при пасивному навчанні сягає лише 30%, тоді як інтерактивне навчання дає змогу запам'ятати 90% отриманої інформації (Туркот, & Коновал, 2013) на більш тривалий період часу.

Нами було виокремлено перелік інтерактивних методів, застосування яких в освітньому процесі дає змогу суттєво підвищити відсоток сприйняття матеріалу здобувачами вищої освіти (Скиба, В., & Вознюк, Н. (2021). Це

сучасні методи, програми та підходи, які фрагментарно використовуються при проведенні лекційних, семінарських, практичних занять, а також при самостійній роботі. Застосування будь-якого із запропонованих методів супроводжується колективним обговоренням, аналізом та синтезом інформації, підсумовуванням загальних ідей та пропозицій.

Загальноприйняті інтерактивні методи навчання.

1. Демонстраційні відеоролики та відеоскрайбінг. Короткі (до 5 хв.) відеоролики інформативно доповнюють теоретичний матеріал та дозволяють суттєво підвищити відсоток сприйняття теоретичного матеріалу. На сьогодні у вільному доступі в мережі інтернет є величезна кількість відеоматеріалів, головним критерієм при відборі яких є: достовірність інформації, якість зображення, відповідність контенту тематиці заняття (*NASA. GLOBAL CLIMATE CHANGE.*), (*Цікава наука*).

2. Інфографіка. Наочний метод, який дає можливість сприймати цифри не на слух, а аналітично, порівнювати екологічні дані, представлені під час презентації за рахунок сенсорного сприйняття. Іфографіка може мати власне авторство у вигляді графіків, діаграм, блок-схем, ілюстративних зображень, карт, графічних моделей, або залучатись з достовірних баз даних та офіційних джерел інформації (*Аналітичний портал, 2022*).

3. Інтерактивні дошки. Авдиторний формат навчання дозволяє залучати здобувачів до активного обговорення, командної роботи, при переході на дистанційну форму навчання в нагоді стають інтерактивні on-line дошки (наприклад, в програмі ZOOM, MURAL, KLAXOON тощо). Прикладами використання даного інструментарію можуть бути завдання з блок-схемами, групування елементів, зображенням циклічних процесів тощо. Основна мета використання даного інструменту базується на побудові логічно-послідовних зв'язків.

Екологічно-орієнтовані інтерактивні методи навчання

4. Інтерактивні ГІС-мапи. Сучасні методи дистанційного зондування земної поверхні уможливають з легкістю оцінити поточну екологічну ситуацію в масштабах всієї планети, порівняти фактичне значення конкретного фактора для різних країн та змодельовати вірогідні сценарії зміни параметрів довкілля, враховуючи загальну тенденцію до змін клімату. Переваги використання цього методологічного підходу та підбірка інтерактивних ГІС-мап екологічного спрямування детально опрацьована нами в окремій науковій публікації (Скиба, В., Ганчук, М., Вознюк, Н., Ліхо О., 2022).

5. Екологічні калькулятори. Усвідомлення принципів раціонального ресурсоспоживання є одним з основоформуючих базисів екологічного світогляду. На сьогодні у вільному доступі в мережі інтернет є дуже багато on-line калькуляторів (Скиба, Ганчук, Вознюк, & Ліхо, 2022).

6. На простих цифрах кожен бажаючий має змогу усвідомити свої власні потреби та проаналізувати їх.

7. Аналіз реальних кейсів. Конкретні приклади загальновідомих брендів, компаній, які у своїй корпоративній стратегії дотримуються принципів сталості, прагнуть до екологізації виробництва, впроваджують принципи ощадливого ресурсовикористання. Екологічні концепції закладаються в корпоративні цінності, дорожні карти виходу на ринок та маркетингові стратегії пошуку свого споживача (PLATFORMA. Окей, еко: топ-19 креативних кейсів для порятунку планети).

8. Ситуативне завдання. Підрунтям має бути попередньо опрацьований на лекційних та практичних заняттях матеріал. Здобувачі вищої освіти мають змогу продемонструвати свої вміння аналітично використовувати отримані знання при виконанні конкретних завдань, представлених у формі презентації, постеру, блок-схеми тощо.

9. Пошук біомімікрійних рішень. Біомімікрія – це процес вивчення та імітації стратегій, що існують у природі, для застосування їх у розв'язанні проблем людства. Незважаючи на те, що біомімікрія все ще є новітньою галуззю, вже існують деякі стандарти для неї, наприклад, ISO 18459 (біоміметична оптимізація).

Приклади біомімікрійних рішень – це: застібка-липучка, прототипом якої є гачки реп'яхів; вентиляційні системи, створені за аналогією з термітниками; японські потяги-кулі, натхненні птахами-зимородками, і багато сотень неймовірно цікавих прототипів, створених у відповідності до зразків, запозичених у природи.

Скориставшись інфотекою на сайті Asknature, здобувачам пропонується відшукати новації, запропоновані природою, для технічних рішень своєї спеціальності (Biomimicry Institute USA; Asknature. Biomimicry Institute USA. For Educators.).

10. Статистичне зведення та візуалізація екологічних даних. Візуальне представлення масиву статистичних даних у вигляді інтерактивних або адаптивних діаграм та карт за допомогою *on-line* інструменту Datawrapper (Datawrapper).

11. SWOT-аналіз є одним з інструментів оцінки стану антропізованих екосистем, екологічної складової певного підприємства чи галузі. Методологія SWOT-аналізу (Strengths – сильні сторони, Weaknesses – слабкі сторони, Opportunities – можливості, Threats – загрози) – це матриця із чотирьох блоків у якій:

(S) – сильні сторони: екологічно сприятливі процеси та продукти, наявність «зеленого» іміджу, готовність персоналу до додержання обов'язкових вимог; (W) – слабкі сторони: нерезикльовані продукти, пакувальні матеріали, «брудні» технології, токсичні відходи, імідж «забруднювача»; (O) – можливості: оволодіння новими ринками, розроблення й просування екологічно безпечних продуктів та технологій, формування «зеленого» іміджу, зниження витрат; (T) – загрози: необхідність в інвестиціях унаслідок посилювання екологічних стандартів, посилення державного регулювання, організації «зеленими» акцій протесту, захоплення

конкурентами ринкових секторів «зеленої» продукції, відтоку кваліфікованих кадрів. Загрози підприємству оцінюються з боку впливу так званих PEST-факторів (Political, Economic, Social, Technological) – політичних, економічних, соціальних, технологічних, доповнених оцінкою групи природних факторів (Аблєєва, 2020).

12. Створення циклічних моделей. Головна мета полягає у створенні прикладу системи колової (циклічної, циркулярної) економіки або практичної дієвості шерингової економічної моделі. Створення таких моделей формує загальне розуміння циклічності процесів речовин та енергії в екосистемах. Принцип «ресурси – виробництво – продукт/ відходи» дає змогу усвідомити основні принципи сталого розвитку та проаналізувати альтернативні рішення, які стають концептуальною основою «зеленої економіки». Конкретні практичні приклади колових агро- та урбоєкосистем можна знайти на офіційному сайті Ellen MacArthur Foundation (Ellen MacArthur Foundation).

13. Практичний досвід. На шляху до євроінтеграції багато підприємств України впродовж останніх років активними темпами впроваджують екологічні рішення та підходи: енергозберігаючі технології, технологічне устаткування для захисту довкілля, новітні системи поводження з відходами, будують стратегічні концепції безвідходного виробництва, оборотних технологічних циклів, отримання екологічно чистої продукції тощо. Неоцінним прикладом практичної діяльності є зустрічі з професіоналами-практиками, новаторами, розробниками проєктів.

Використання такого науково-методологічного підходу має ряд переваг, у порівнянні з представленням даних у класичній формі, головними серед яких є: системність сприйняття багатьох екологічних проблем, візуалізація аналітичної інформації, усвідомлення взаємозалежності зв'язків між різними компонентами біосфери. Екологічна складова – це один з ключових базисів сталого розвитку, потенціал для міжнародного співробітництва в усіх професійних сферах без винятку, а формування екологічного світогляду в процесі навчання має закладатися в особистісні пріоритети кожної гармонійно розвиненої особистості.

Список посилань

Dgebuadze, M, G. M. (2017). Interactive teaching methods: challenges and perspectives. *International E-Journal of Advances in Education*, 3(9), 544-548.

Туркот, Т., & Коновал, О. (2013). *Педагогіка та психологія вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*.

Скиба, В., & Вознюк, Н. (2021). 5В – вектори успішного навчання. *Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти: збірник науково-методичних праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного*, 24, 294-301.

NASA. *GLOBAL CLIMATE CHANGE. Vital Signs of the Planet*. [Відео]. https://climate.nasa.gov/resources/graphics-and-multimedia/?page=0&per_page=25&order=pub_date+desc&search=&condition_1

[=1%3Ais in resource list](#)

«Цікава наука» [Відео]. YouTube.
<https://www.youtube.com/channel/UCMIVE71tHEUDkuw8tPxtzSQ>

Аналітичний портал «Слово та діло».
<https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkilliya>

Скиба, В., Ганчук, М., Вознюк, Н., & Ліхо О. (2022) Використання інтерактивних ГІС-мап при викладанні дисциплін екологічного спрямування. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки: зб. наук. праць*, 1(2), 408–422. DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-2-408-422 .

PLATFORMA. Окей, еко: топ-19 креативних кейсів для порятунку планети. <https://platfor.ma/specials/okej-eko-top-19-kreatyvnyh-kejsiv-dlya-poryatunku-planety/>

Biomimicry Institute USA: офіційний сайт. <https://biomimicry.org/about/Asknature>. Biomimicry Institute USA. For Educators. <https://asknature.org/educators/>

Datawrapper. <https://www.datawrapper.de/maps>

Аблєєва, І. Ю. (Уклад.). (2020). *SWOT-аналіз соціо-економіко-екологічного стану підприємств: конспект лекцій*.

Ellen MacArthur Foundation. <https://ellenmacarthurfoundation.org/>

РОЛЬ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Оксана Лана,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії технологій професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0964-7674>

Анотація. Розглянуто аспекти формування екологічної свідомості здобувачів професійної освіти через призму екологічних потреб сучасної України. Визначено роль практичного психолога закладу професійної освіти у процесі формування екологічної свідомості майбутніх фахівців.

Ключові слова: екологічна свідомість, практичний психолог закладу професійної освіти, здобувачі професійної освіти.

THE ROLE OF A PRACTICAL PSYCHOLOGIST IN THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL AWARENESS OF PROFESSIONAL EDUCATION STUDENTS

Oksana Lapa,

candidate of pedagogical sciences,
senior researcher of the laboratory of vocational training technologies
of the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Aspects of the formation of environmental awareness of vocational education students through the prism of the ecological needs of modern Ukraine are considered. The role of a practical psychologist of a professional education institution in the process of forming the environmental consciousness of future specialists is determined.

Keywords: environmental awareness, practical psychologist of a vocational education institution, vocational education students.

Із початком загарбницької війни росії на українських територіях нагально постали питання екологічної безпеки довкілля. Як зазначає міністр захисту довкілля та природних ресурсів Руслан Стрілець (2022), за вісім місяців війни збитки довкіллю перевищили 1,373 мільярдів гривень, з яких 927 мільярдів гривень – це матеріальні втрати від забруднення повітря. Обстріли лісів, водних і наземних екосистем, промислових об'єктів, транспортної інфраструктури та будівель, а також пошкодження систем водопостачання, каналізації можуть завдати великої серйозної шкоди з довгостроковим впливом на довкілля та здоров'я людей.

Звичайно, перед майбутніми фахівцями, яких готують у закладах професійної освіти, постане нелегке завдання екологічного відновлення українських територій. Успішне вирішення цієї проблеми можливе за умови успішного формування екологічної свідомості здобувачів професійної

освіти.

У визначенні поняття «екологічна свідомість» ми погоджуємося з думкою Романа Падалки (2018), який розуміє під цим феноменом вищий рівень психічного відображення природного і штучного середовища, внутрішнього світу особистості, рефлексії щодо місця і ролі людини у біологічному, фізичному, хімічному світі та саморегуляцію даного відображення. Водночас екологічна свідомість є складовою світогляду сучасної людини, яка має мотивувати та спонукати до екологічно безпечної діяльності у довкіллі, впливати на сучасний спосіб життя і природокористування усіх громадян суспільства.

Екологічна свідомість на рівні з економічною, моральною, політичною, правовою, науковою, художньою, релігійною та іншими формами складає суспільну свідомість загалом. Одним із важливих завдань сучасної науки є проєктування моделі майбутньої організації українського суспільства як еколого-інформаційного утворення, здатного до гармонійних стосунків з природним середовищем. Розвиток екологічно орієнтованої економіки, застосування екоорієнтованих технологій є найважливішою умовою стабілізації екологічної ситуації в Україні.

Як зазначає Валентина Радкевич (2016), для підготовки майбутнього професіонала необхідна широка імплементація екологічного компонента в зміст професійної освіти, що сприятиме формуванню у здобувачів освіти екологічної культури, уміння творчо й цілеспрямовано використовувати у професійній діяльності екологічні знання, які базуються на принципах сталого розвитку. Таким чином, провідну роль у формуванні екологічної свідомості здобувачів закладів професійної освіти відіграють як викладачі загальноосвітніх і спеціальних дисциплін, так і майстри виробничого навчання, які забезпечують систематичне формування екологічних знань.

Практичні психологи закладів професійної освіти можуть сприяти інтенсивному розвитку екологічної свідомості, забезпечивши психологічний супровід освітнього процесу. Діяльність практичних психологів може впливати на розвиток компонентів екологічної свідомості здобувачів професійної освіти, а саме: когнітивного (формування системи екологічних знань щодо взаємодії людини і природи, цілісної наукової картини світу); емоційного (формування та розвиток емоційно-ціннісного, естетичного, відповідального, дбайливого ставлення до довкілля); поведінкового (формування природоохоронних мотивів, екологічно орієнтованої доцільної поведінки як у професійному, так і соціальному середовищі; формування практичних умінь і навичок щодо покращення екологічного стану довкілля).

У сучасному освітньому процесі закладів професійної освіти застосовуються інтерактивні особистісно орієнтовані технології (наприклад, проблемно-пошукові завдання, ситуаційно-рольові ігри, проєкти), які сприяють усвідомленому ставленню здобувача освіти до навколишнього середовища, дають змогу тренувати екологічно виважену поведінку. Завдяки цим технологіям екологічні норми і вимоги сприймаються здобувачами

освіти як власні та усвідомлені. У свою чергу, практичний психолог через індивідуальні та групові заняття, проєктну діяльність, психологічні техніки і вправи, невербальні техніки, арт-терапію може сприяти активізації емпатії, рефлексії, співпереживання, співчуття щодо навколишнього середовища. Також формуванню екологічної свідомості здобувачів освіти може сприяти активне залучення практичним психологом здобувачів освіти до громадського екологічного руху, волонтерської екологічної діяльності. Отже, активна громадянська позиція, участь у роботі екологічних організацій сприятиме духовному зростанню особистості здобувача професійної освіти, становленню його як висококласного професіонала і свідомого громадянина України.

Отже, роль практичного психолога закладу професійної освіти полягає у забезпеченні психологічного супроводу формування екологічної свідомості здобувачів освіти як змістовного, структурного, організаційно цілісного комплексу психолого-педагогічних заходів, спрямованих на створення умов, сприятливих для розвитку екологічної свідомості та цілісної екологічної культури майбутньої професійної еліти українського суспільства.

Список посилань

Лапа, О., Ямковий, О. (20 жовтня, 2022). Сучасні виклики до якості професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 3(4): Професійна освіта для сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*, 145-148.

Падалка, Р. Г. (2018). *Психологічні особливості розвитку екологічної свідомості молодшого школяра: автореферат*. Кандидат наук. Київ: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

Паламарчук, О. М. (2003). *Екологічна свідомість: процес виникнення та динаміка розвитку*. http://ecopsy.com.ua/data/zbirki/2003_01/sb01_49.pdf

Радей, А. С. (2008). *Екологічна свідомість і культура: теоретико-методологічний аспект*. <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/8812/1/15.pdf>

Радкевич, В. (2016). *Екологічна складова професійної освіти в Україні*. https://lib.iitta.gov.ua/710061/1/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87_%D0%9F%D0%A2%D0%9E_2016_4.PDF

Стрілець, Р. (2022). *Міндовкілля: Від початку війни вже зафіксовано понад 2200 злочинів проти довілля*. <https://www.kmu.gov.ua/news/mindovkillya-vid-pochatku-vijni-vzhe-zafiksovano-ponad-2-200-zlochiviv-proti-dovkillya>

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕКООРІЄНТОВАНИХ
ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ
СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА (ТУРИЗМ
ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА)»**

Людмила Щербак,

кандидат педагогічних наук, доцент
Український державний університет
імені М.П. Драгоманова, м.Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3617-6369>

Анотація. Аналізується проблема впровадження засобів екоорієнтованих педагогічних технологій у професійно-методичну підготовку майбутніх фахівців професійної освіти. Основу цих процесів в освіті складає проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Розглянуто найбільш пріоритетні і перспективні напрями та методи використання екоорієнтованих педагогічних технологій, що забезпечать професійну і соціальну мобільність майбутнього фахівця, його конкурентоспроможність на ринку праці.

Ключові слова: екоорієнтовані педагогічні технології, екологічна культура, фахівець професійної освіти, інноваційний процес.

**FEATURES OF THE APPLICATION OF ECO-ORIENTED PEDAGOGICAL
TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF EDUCATION OF STUDENTS OF THE
SPECIALTY "PROFESSIONAL EDUCATION (TOURISM AND HOTEL AND
RESTAURANT BUSINESS)"**

Lyudmila Scherbak

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Ukrainian State University named by M.P. Dragomanov,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The problem of introducing the means of eco-oriented pedagogical technologies into the professional and methodical training of future vocational education specialists is analyzed. The basis of these processes in education are: the problem of studying, generalizing and spreading advanced pedagogical experience and the problem of implementing the achievements of psychological and pedagogical science into practice. The most priority and promising directions and methods of using eco-oriented pedagogical technologies, which will ensure the professional and social mobility of the future specialist, his competitiveness on the labor market, are considered.

Keyword: eco-oriented pedagogical technologies, ecological culture, professional education specialist, innovation process.

Туризм є важливим сектором української економіки і має великий потенціал, але існує низка внутрішніх і геополітичних чинників, які стримують його розвиток. Протягом останніх років Україна пережила події, які мали безпосередній вплив на внутрішній та міжнародний туризм. Політичні кризи та військові дії негативно вплинули на імідж та сприйняття України іноземцями. Як наслідок, обсяги в'їзного туризму в Україну зменшилися. З початком повномасштабного вторгнення РФ українці значною мірою забули про туризм. Замість того, щоб подорожувати, вони змушені виїжджати за кордон. Тим не менш, туристичний сектор української економіки все ще виживає, і дуже ймовірно, що наша країна стане популярною туристичною дестинацією після завершення військових дій.

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується відходом від тоталітарної уніфікації і стандартизації педагогічного процесу, інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового в теорії та практиці навчання і виховання. Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Результатом інноваційних процесів слугує використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Розвиток освіти, тобто перехід її в новий якісний стан, не може бути здійснено інакше, ніж через освоєння інновацій, через інноваційні процеси. Інновації розглядаються сучасними дослідниками як істотний елемент розвитку освіти (Гайдук, 2021). Серед інноваційних педагогічних технологій можна виділити екологічні (раціональне використання природних ресурсів, охорона навколишнього середовища, забезпечення екологічної безпеки, екологічного виховання тощо).

Екологічна орієнтованість майбутніх фахівців професійної освіти з туризму та готельно-ресторанної справи включає:

- 1) необхідні знання для здійснення зазначеного виду діяльності, об'єднані в блоки: екологічні знання, туристично-екологічні знання, екологічно-туристично-краєзнавчі знання, знання з методики екологічного виховання школярів, що забезпечують формування;
- 2) комплекс сформованих екологічних умінь та вмій здійснювати екологічне виховання школярів у процесі туристської діяльності;
- 3) сформованість особистісних якостей майбутніх туристських кадрів, які є професійно важливими для здійснення екологічного виховання школярів у процесі туристичних подорожей;
- 4) сформованість у майбутніх фахівців спрямованості на екологічно безпечну діяльність, на здійснення туристської роботи з дітьми шкільного віку, на їхнє екологічне виховання, а також потребу в самовдосконаленні туристської діяльності;
- 5) необхідні знання для дотримання вимог екологічного харчування та раціонального використання продуктів харчування;

б) виробництво, реалізація та використання екологічно чистих продуктів харчування є важливим інструментом для зменшення споживання природних ресурсів і негативного впливу на довкілля;

7) використання у професійній діяльності енерго- та ресурсозберігаючого виробництва. Проблема ефективності використання ресурсів повинна частіше включатися як зміст в освітні проекти, щоб сприяти розвитку екоорієнтованих знань і навичок майбутніх фахівців;

8) зменшення шкідливих викидів у повітря, воду та ґрунт (Лебеденко, 2020).

У дослідженнях вітчизняних учених охарактеризовано різноманітні підходи до трактування змістового наповнення поняття «формування екологічної культури» через призму формування цінностей та загальної культури майбутніх фахівців різних галузей та спеціальностей. На наш погляд, позитивною практикою закладів вищої освіти є формування екологічної культури здобувачів освіти у процесі вивчення обов'язкових (загальних та фахових) навчальних дисциплін та вибіркового освітніх компонентів. У дослідженнях сучасних науковців запропоновано форми та методи формування екологічної культури майбутніх фахівців. Однак констатуємо, що організація освітнього процесу в закладах вищої освіти в умовах змішаного та дистанційного навчання спонукає до пошуку та обґрунтування інноваційних технологій та методів навчання. Тож на основі рефлексії досвіду власної науково-педагогічної діяльності у закладі вищої освіти для формування екологічної культури здобувачів професійної освіти з туризму та готельно-ресторанної справи нами запропоновано навчальні дисципліни «Екологічний туризм» та «Ресурсозберігаюче виробництво у готельно-ресторанній справі», які доцільно застосовувати в освітньому процесі підготовки фахівців першого та другого рівнів вищої освіти за даним напрямом.

Список посилань

Гайдук, О. (2021). Розвиток екоорієнтованих технологій у професійній освіті. *Електронна бібліотека НАПН України*. https://lib.iitta.gov.ua/733212/1/Гайдук_тези..pdf (iitta.gov.ua)

Гончарук, В. В. (2019). Формування екологічної культури майбутніх учителів природничих спеціальностей у процесі професійної підготовки. [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук]. <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/11856>

Лебеденко, Т. Е., Крусір, Г. В., & Шунько, Г. С. (2020). Енергозберігаючі технології в ресторанному господарстві. *Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences*, 61. <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnykeconom/article/download/725/689> .

Совгіра, С. В. (2016). Передумови та формування екологічної культури особистості в контексті збалансованого розвитку. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженко*, 31, 7-14.

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

*Катерина Яблунівська,
доктор філософії у галузі педагогіки,
асистент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5215-1594>*

Анотація. Окреслено сучасні суперечності формування екологічної компетентності майбутніх викладачів аграрного профілю, що зумовлені соціальними, демографічними, економічними й духовними чинниками розвитку особистості. Актуальність обраної теми обґрунтовується наявністю в Україні ознак екологічної кризи, що спонукає вітчизняну педагогічну науку до переосмислення відносин у системі «природа – людина – суспільство» й зумовлює потребу формування екологічної компетентності майбутніх викладачів-аграрників.

Ключові слова: екологічна компетентність, професійна освіта, екологічна освіта, екологічна компетентність, аграрні заклади вищої освіти.

DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF SPECIAL DISCIPLINES IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS OF THE AGRICULTURAL INDUSTRY

*Kateryna Yablunovska,
PhD in Pedagogy,
Assistant of the Department of Professional Training Methods,
Mykolaiv National Agrarian University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5215-1594>*

Abstract. Modern contradictions in the formation of environmental competence of future teachers of the agrarian profile, which are caused by social, demographic, economic and spiritual factors of personality development, are outlined. The relevance of the chosen topic is justified by presence of signs of an ecological crisis in Ukraine, which prompts the national pedagogical science to rethink the relationship in the «nature – people – society» system and determines need for formation of ecological competence of future agrarian teachers.

Keywords: ecological competence, professional education, ecological education, ecological competence, agricultural institutions of higher education.

Нинішня екологічна ситуація істотно змінює роль і значення педагога, зміст його діяльності у подоланні екологічної кризи, підвищуючи міру відповідальності за результати екологічної освіти молодих спеціалістів.

Таким чином, постає потреба у формуванні екологічної компетентності майбутніх викладачів аграрних закладів вищої освіти.

Аналіз стану формування екологічної компетентності майбутніх викладачів аграрного профілю свідчить про наявність деяких суперечностей між: соціальним запитом на підготовку викладачів-аграрників, здатних гуманно освоювати природне середовище, й реальним рівнем сформованості їх екологічної компетентності; високими темпами зростання екологічної інформації та недостатньою ефективністю форм і методів навчання, які застосовуються викладачами та студентами для засвоєння знань; усвідомленням суспільством необхідності формування у майбутніх викладачів-аграріїв екологічних знань і вмінь вирішувати природоохоронні завдання та відсутністю науково педагогічного супроводу цього процесу (Яблуновська, 2018).

На основі аналізу теорії та практики формування екологічної компетентності викладачів-аграрників можна встановити, що процес формування екологічної компетентності у студентів аграрних закладів вищої освіти повинен здійснюватися системно, враховуючи: соціальне замовлення на підготовку екологічно свідомих та активних педагогів аграрної сфери, мету, завдання, принципи (міждисциплінарності та екологізації знань), зміст, методи й форми екологічної підготовки студентів-аграріїв; етапи та умови формування їхньої екологічної компетентності; управління процесом формування екологічної компетентності у аграрних закладах вищої освіти.

На основі аналізу широкого кола наукових джерел з'ясовано, що найбільш ефективними методами формування екологічної компетентності студентів є: словесні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, дискусія); наочні (демонстрація, ілюстрація, самостійне спостереження); практичні (вправи, розв'язання екологічних ситуацій виробничого характеру, гра, екологічне проектування) (Гайдук та ін., 2022). При цьому провідне місце в освітній підготовці педагогів-аграрників відводиться методу моделювання, що широко застосовується в педагогічних дослідженнях й супроводжується описом різноманітних функцій. До найбільш ефективних форм організації навчання у вищих аграрних закладах освіти можна віднести послідовне залучення студентів до різних видів навчальної та навчально-професійної діяльності при поступовій заміні виконавчих дій продуктивними, творчими.

Ефективне формування екологічної компетентності майбутніх викладачів аграрної галузі можливе також за умови дотримання принципів екологічної освіти. Наприклад, дотримання принципу взаємозв'язаного розкриття глобальних, регіональних та локальних екологічних проблем дає змогу розвивати почуттєву сферу студентів, здатність мислити глобально й водночас діяти локально (Яблуновська, 2020). Цей принцип може сприяти визначенню причин виникнення екологічних проблем, а, отже, й неадекватних дій людей, що нехтують екологічними законами. Важливість цього принципу пов'язана з особливостями сприйняття інформації, що ґрунтується на конкретних явищах про факти впливу на навколишнє

середовище в певній місцевості, що викликають емоційний відгук і тому краще осмислюються та сприяють усвідомленню місцевих, локальних, регіональних та глобальних проблем, наслідків своєї поведінки й діяльності у довкіллі, необхідності власної участі у вирішенні цих проблем.

До основних складових ефективного формування екологічної компетентності майбутніх викладачів-аграрників можна віднести: екологічну освіту, екологічне виховання, екологічну культуру, еколого-практичну діяльність. Для формування екологічної компетентності майбутніх викладачів-аграрників важливою є також інтеграція природничо-наукових, соціально-економічних і правових аспектів взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу.

Список посилань

Гайдук, О. В., Герлянд, Т. М., Каленський А. А., & Пятничук, Т. В. (2022).

Розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства: методичний посібник. Київ: ІПО НАПН України.

URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733669>

Яблуновська, К. О. (2020). Професійна підготовка викладачів аграрних закладів професійної освіти в педагогічній діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій школі і загальноосвітніх школах*, 68 (1), 34-38. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-1.6>

Яблуновська, К. О. (2018). Теоретичні основи формування екологічної компетентності майбутніх викладачів аграрних закладів вищої освіти. *Professional Pedagogics*, 15, 47-53. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.15.47-53>.

СЕКЦІЯ 2. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

УДК 377/378-051: [008:004]

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Олександр Базелюк,
кандидат педагогічних, старший дослідник,
старший науковий співробітник
відділу забезпечення якості вищої освіти
Інституту вищої освіти
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7118-0254>

Анотація. Стаття присвячена темі цифрової культури та її значенню в роботі педагогічних працівників закладів професійної освіти. Досліджується важливість цифрової культури для професійного зростання викладачів, її вплив на якість викладання та навчання, а також труднощі, з якими стикаються викладачі при інтеграції цифрових інструментів і технологій у свою практику. Крім того, в ньому підкреслюються переваги цифровізації в освіті.

Ключові слова: цифрова культура, педагогічний працівник, діяльність, професійний розвиток, заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

THE SIGNIFICANCE OF DIGITAL CULTURE IN THE WORK OF EDUCATORS EMPLOYED IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Oleksandr Bazeliuk,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Researcher,
senior researcher of the Institute of Higher Education
of National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The article addresses the topic of digital culture and its significance in the work of educators in vocational education institutions. It explores the importance of digital culture in the professional growth of teachers, its effects on the quality of teaching and learning, and the difficulties teachers encounter when integrating digital tools and technologies in their practice. Additionally, it emphasizes the advantages of digitalization in education.

Keywords: digital culture, pedagogical worker, activity, professional development, vocational education institutions.

В епоху стрімкого технологічного прогресу цифрова культура стає потужною рушійною силою економіки, суспільства та освіти. Нації і країни завжди живуть і діють в межах тієї чи іншої культури. Культура – це поєднання знань, переконань і норм поведінки, які ми переймаємо та передаємо майбутнім поколінням. Саме в культурі давньоримський оратор Цицерон бачив спосіб подолання проявів варварства й інструмент перетворення людини на повноцінного громадянина.

Сьогодні культура – ключовий фактор соціалізації, який регулює практично всі сфери взаємодії людей – від повсякденного спілкування до глобальної економіки (Астаф'єв, 2019). Різноманітність її ролей і можливостей вражає, культура зберігає та передає знання, культура створює цінності, культура розвиває, культура зміцнює соціальні відносини, культура створює нові потреби, культура зміцнює економіку, культура змінює нації, країни, міста, медицину, освіту і науку.

В епоху наукового прогресу та технологізації культури, виникає культура цифрова, що докорінно змінила життя усього людства. Ми поділяємо позицію українського дослідника А. Астаф'єва про те, що «цифрова культура» – це основа сучасної світової культури, котра стає важливою її складовою, що визначає напрями розвитку практично усіх суспільних процесів. Саме тому дослідження явища цифрової культури та її впровадження мають вагомим значення для подальшого розвитку країни, її наукового, освітнього й виробничого потенціалу, особливо з точки зору вироблення оперативної та доступної візуальної інформації (зовнішня реклама та знаки повідомлень у великих містах, інфографіка, науково-популярні фільми, наукова журналістика, електронна книжка, гаджети для дітей і підлітків тощо), і вважаємо, що цифрова культура практично немає меж, проникає у всі сфери життя суспільства й економіки, сприяє згуртованості людей, визначає ціннісне поле, будує діалог, забезпечує передавання знань від покоління до покоління (Базелюк, 2018).

Саме під впливом цифрової культури докорінно змінюється й розуміння власне культури, яка є рушієм складних цивілізаційних процесів. Зазначимо, що під впливом цифрової культури, починаючи з 90-х років минулого століття, у США та в інших розвинених країнах виникли нові напрями фундаментальних і стратегічних досліджень: постматеріалізм, постгуманітаристика, нове екомислення та екомодельовання, які суттєво переглянули класичні міждисциплінарні підходи модерного наукового пізнання та врахували тотальність цифрового фактора у житті сучасного людства (Бодом, 2020).

Цифрова культура сьогодні стає визначальним фактором, який впливає на соціально-професійну мобільність і, в результаті, істотно змінює модель поведінки сучасного покоління. Під впливом розвитку цифрових засобів і технологій трансформуються традиційні культурні сфери, що приводить до зміни суспільного світогляду та переоцінки цінностей.

Термін-поняття «цифрова культура» має дуже широкий зміст і смислове навантаження, однак в контексті професійної діяльності це характеризує здатність людини застосовувати свої цифрову компетентність, використовувати цифрові засоби і технології; в контексті повсякденної комунікації – це гармонійне поєднання цифрового світу та класичного розуміння культури поведінки.

Надзвичайно важливу роль цифрова культура може відіграти у професійній освіті нашої країни, оскільки професійна (професійно-технічна) освіта є складовою системи освіти України, комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на формування і розвиток компетентності фахівців, необхідних для здійснення професійної діяльності у відповідній галузі, забезпечення їх конкурентоздатності та мобільності на ринку праці, а також кар'єрного зростання впродовж життя. Професійна (професійно-технічна) освіта забезпечує професійну підготовку здобувачів освіти відповідно до обраної професії, їхніх інтересів та здібностей.

Упровадження цифрової культури в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти забезпечує здобувачам можливість набути необхідні навички та компетентності більш оптимальним та доступним способом.

Використання цифрових засобів і технологій у викладанні покращує досвід здобувачів, завдяки інтерактивному мультимедійному контенту. Цифрові технології забезпечують доступ здобувачів освіти до всіх навчальних матеріалів та можливості оволодівати ними в індивідуальному темпі та у зручний для них час.

Цифрова культура в освіті приводить до виникнення нових освітніх форм, серед яких:

- «цифрове навчання» (digital learning) як система навчання за допомогою інформаційних, електронних технологій (синонім електронного навчання, e-learning), що дає змогу забезпечувати викладання навчальних курсів, отримувати інформацію та спілкуватися викладачам і здобувачам між собою незалежно від часу та місця знаходження;

- «онлайн педагогіка» (online pedagogy), яка передбачає онлайн навчання з викладачем (тьютором, фасилітатором);

- «гібридна педагогіка» (hybrid pedagogy) як синонім змішаного навчання (blended learning) – комбінування педагогічних теорій і технологій, що дає змогу поєднувати традиційне навчання в аудиторії з онлайн-навчанням;

- «критична цифрова педагогіка» (critical digital pedagogy), що передбачає відкритість шляхів спілкування і співпраці, вихід за межі традиційних інститутів освіти (Бугрін, 2021).

Сучасні цифрові засоби навчання пропонують широкі дидактичні можливості, а саме: підготовку, редагування та обробку інформації; відображення і передачу інформації в текстовому, графічному, звуковому та відеоформаті; зберігання та систематизацію інформації; швидкий пошук

інформації; поширення та передачу даних; спілкування і взаємодію через мережеві сервіси; демонстрацію текстів, графіки на екрані (Гаврилова, & Топольник, 2017).

Отже, цифрові засоби навчання являють собою універсальну основу для діяльності, пов'язаної з інформаційним обміном, а також створення інформаційно-освітнього середовища.

Провідна роль у формуванні професійної компетентності здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти належить педагогічним працівникам закладів професійної (професійно-технічної освіти). З поширенням цифрової культури вони отримали один з найбільш ефективних навчальних засобів – цифрові освітні технології. Разом з тим, цифрова культура викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти передбачає впевнене та водночас критичне застосування цифрових технологій для створення, пошуку, обробки, збереження та обміну інформацією в освітньому просторі, а також у викладацькій діяльності та у професійному спілкуванні.

Цифрова культура педагогічного працівника закладу професійної (професійно-технічної) містить цифрову, інформаційну й медійну грамотність, алгоритмічне мислення, вміння працювати з базами даних, навички безпеки при роботі в Інтернеті, а також усвідомлення етичних аспектів роботи з інформацією (Іванюк, 2020). Педагогічним працівникам закладів професійної (професійно-технічної) освіти важливо інтегрувати цифрові засоби і технології у власну практику викладання, щоб забезпечити здобувачам освіти сучасний навчальний і виробничий досвід. Педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти можуть успішно використовувати цифрові засоби і технології для проведення лекцій, практичних занять з використанням імітаційних та імерсивних технологій, технологій забезпечення зворотного зв'язку та ефективного оцінювання результатів навчання учнів.

Цифрова культура педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти покращує викладання дисциплін, дає можливість успішно використовувати індивідуалізацію, диференціацію, реалізовувати індивідуальну траєкторію навчання здобувачів. Це дає можливість набувати персоналізованого та диференційованого досвіду навчання своїх учнів. Крім того, цифрова культура педагогічних працівників істотно впливає на покращення якості професійної освіти здобувачів. Це дає можливість педагогічним працівникам йти в ногу із сучасним прогресом та використовувати цифрові засоби і технології, що швидко змінюються, у власну практику викладання. Цифрові засоби і технології стимулюють активність здобувачів в освітньому процесі, забезпечують отримання більш високих результатів у навчанні і покращення рейтингових показників закладу, піднесенню його престижу серед інших закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Цифрова культура є важливою складовою професійного розвитку

педагогічних працівників, оскільки вона передбачає володіння ними необхідними навичками для застосування цифрових засобів і технологій у своїй педагогічній практиці, шляхом використання електронних програм нового покоління (електронні освітні ігрові ресурси – ЕОІР), які вдало поєднуються тексти, аудіо, малюнки, анімація та інтерактивні завдання, створені у формі гри. Ми поділяємо думку, що в нинішніх реаліях проведення занять за допомогою цифрових засобів і технологій є не тільки інноваційним способом навчання та виховання здобувачів освіти, а й можливістю відволікти їх від тих подій, які виникли через повномасштабну російську агресію (Тимченко, 2019). Тут на допомогу педагогічному працівнику приходять сучасні засоби цифрового інтерактивного навчання.

Отже, сучасна освітня реальність характеризується стрімкою цифровізацією всіх сфер діяльності людей. Цифрова культура визнана в усьому світі ключовою культурою XXI століття. У цих реаліях завданням викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти є впровадження цифрових засобів і технологій у педагогічну діяльність, а це передбачає досконале володіння викладачами сучасними цифровими засобами і технологіями, що є основою цифрової культури.

Список посилань

Астаф'єв, А.О. (2019). *Питання розвитку цифрової культури українського соціуму: аналітична записка*. <http://www.niss.gov.ua/articles/1631/>

Базелюк, О. В. (2018). Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах професійної освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки*, (6), 23-36

Бодом, Г. (2020). Теоретичні основи управління розвитком цифрової компетентності керівників закладів загальної середньої освіти як проблема в педагогічній теорії та освітній практиці. *Імідж сучасного педагога*. (4), 16-19.

Бугрін, А. (2021). Інформаційно-цифрова культура як складова професійної особистості викладача вищої школи. *Грааль науки*, (5), 242-246. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>. 04.06.2021.046

Гаврілова, Л. Г., & Топольник, Я. В. (2017). Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 61(5), 1-14. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2017_61_5_3

Іванюк, І. В. (2020). Використання засобів цифрового освітнього середовища вчителями іноземних мов. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2), 1-9. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-8-1>

Тимченко, О. В. (2019) Формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх фахівців освіти. *Народна освіта: електронне наукове фахове видання*, 1. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5548

STEM-ОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Вікторія Безкровна,

викладач математики та інформатики
професійно-технічного училища №6,
м. Дніпро, Україна

Анотація. В умовах цифрової трансформації освітнього процесу виникає необхідність підвищення рівня цифрової компетентності учасників освітнього процесу, яка охоплює, інформаційну та технічну грамотність, комунікацію в цифровому освітньому середовищі, співпрацю, навчання і самонавчання. Стрімкий розвиток технологій потребує професіоналів у будь-якій сфері, тому STEAM-освіта зараз дуже актуальна. Ця тенденція збережеться і в майбутньому. В навчальний процес професійно - технічного закладу впроваджено елементи STEAM-освіти, проведено теоретичне дослідження з використання STEM-технологій як засобу підвищення цифрових компетентностей у здобувачів освіти. Доведено практичне значення STEAM-освіти для формування стійкого інтересу до вивчення природничо-математичних дисциплін, оволодіння технологічною грамотністю та навичками розв'язання проблем, залучення до дослідництва, винахідництва, проєктної діяльності.

Ключові слова: STEAM-освіта, здобувачі освіти, цифрова компетентність, пізнавальна самостійність, метод.

STEM – EDUCATION AS ONE OF THE METHODS OF DIGITALIZATION OF VOCATIONAL EDUCATION

Victoria Bezкровna,

teacher of mathematics and computer science
vocational school No. 6 of Dnipro, Ukraine

Abstract. In the conditions of the digital transformation of the educational process, there is a need to increase the level of digital competence of the participants of the educational process, which includes information and technical literacy, communication in a digital educational environment, cooperation, training and self-study. The rapid development of technologies requires professionals in any field, which is why STEAM education is now very relevant. This trend will continue in the future. Elements of STEAM education were introduced into the educational process of the vocational and technical institution, a theoretical study was conducted on the use of STEM technologies as a means of increasing digital competences among students. The practical significance of STEAM education for the formation of a permanent interest in studying natural and mathematical disciplines, mastering of technological literacy and problem solving skills, involvement in research, invention, and project activities has been proven.

Keywords: STEAM education, education seekers, digital competence, cognitive independence, method.

Сучасна педагогіка визначила здобувача освіти суб'єктом, рівноправним партнером процесу навчання. STEAM – це один із трендів у світовій освіті, який передбачає змішане інформаційне середовище навчання, і показує здобувачу освіти, як застосовувати науку і практичні навички в повсякденному житті. STEM-освіта – це програма навчання, яка готує здобувачів освіти до успішного працевлаштування та вимагає розуміння наукових понять, формування технічно складних навичок із застосуванням знань у галузі інженерії, технології та математики.

Мета STEM-освіти – зацікавити здобувачів освіти природничо-математичними науками, мотивувати їх свідомо обирати професію. Загальна стратегія навчання визначається потребами сучасного суспільства та рівнем розвитку психолого-педагогічних та суміжних наук. Завдання педагога – розвивати зацікавленість здобувачів освіти у STEM-освіті. Для сучасної молоді це: отримання практичного досвіду; уміння застосовувати знання в різних ситуаціях; розуміти важливість інших точок зору; розуміння практичної значимості STEM-освіти.

У сучасному навчальному процесі визначальну роль відіграє вміння здобувача освіти використовувати інформацію для реалізації своїх завдань та цілей проявляти активність. Це і є основним критерієм компетентного підходу. (Крамаренко, & Бандада, 2021).

Цифровізація робить освітній процес більш мобільним, гнучким, персоналізованим та диференційованим, суттєво впливає на зміст освіти, методи, засоби та технології навчання, організаційні форми навчання й управління навчально-пізнавальною діяльністю, що приводить до змін у діяльності здобувачів освіти та викладачів. Поєднання індивідуальної та групової роботи, а також часова необмеженість навчання вивільняє час для забезпечення зворотного зв'язку, можливість проектувати індивідуальні освітні маршрути для здобувачів освіти і викладачів, практично реалізовувати ідею безперервної освіти або освіти упродовж життя. (Арешонков, 2020)

Впроваджуючи сучасні матеріали і технології в навчальну діяльність здобувачів освіти, необхідно віддавати перевагу тим методам, які дозволяють повною мірою донести до них зміст виробничого процесу, активізувати їх пізнавальну діяльність, реалізувати проблемно-розвиваючий, творчий характер навчання. Одним із принципів цього підходу є принцип інтерактивності, до якого, серед інших, належить і STEM-освіта (Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти, 2019)

STEM-освіта «змушує» здобувача освіти по-новому подивитися на свої вміння, на характер взаємодії з навколишнім середовищем. З'являються нові проблеми, які потребують нестандартного вирішення, проявивши значні вольові та емоційні зусилля і досить високий рівень самореалізації. Як результат – наявні якісні зміни в психологічній структурі особистості, яка зумовлює оволодіння звичками спілкування. Це такі зміни, як: вміння ставити адекватні, особистісно значущі та соціально важливі життєві

перспективи, розвиток потреби і пошукової активності щодо реалізації цих перспектив. STEM-навчання поєднує в собі проєктний та міждисциплінарний підходи, основою для яких є інтеграція природничих наук в технології, інженерну творчість і математику. Дуже важливо навчати природничим наукам, технології, інженерному мистецтву і математиці інтегровано, тому що ці сфери тісно взаємопов'язані на практиці (Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти, 2019). В основі STEM-навчання, як і в проєктному методі, лежить розвиток пізнавальних навичок здобувачів освіти, уміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного і творчого мислення

До основних напрямів цифровізації освітнього процесу належать: використання доповненої, віртуальної і змішаної реальності, хмарних технологій, мобільних та інтернет-технологій, дистанційної освіти. (Арешонков, 2020). STEM-освіта завжди орієнтована на самостійну діяльність здобувачів освіти – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують протягом певного відрізка часу, він завжди припускає рішення якоїсь проблеми. STEM-освіта як педагогічна технологія передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. (Крамаренко, & Бандада, 2021).

В освітньому процесі пізнавальна діяльність здобувача освіти – це навчання, яке являє собою складний процес переходу від незнання до знання. Завдяки навчанню відбувається перехід від систематизованого пізнання предметного світу до оволодіння науковими знаннями, і в цьому дуже велику роль відіграє інформаційна та технічна грамотність учасників освітнього процесу (Муковіз, 2010). У діяльності людини завжди була присутня тяга до пізнання світу. Процес пізнання проходив через процес навчання, який мав виключно важливу роль. На протязі 2021 – 2022 у професійно-технічному училищі № 6 м. Дніпра тривав педагогічний експеримент. Полягав він у реалізації STEM-освіти у навчальний процес, що забезпечило умови підвищення рівня цифровізації у здобувачів освіти.

Експериментальну групу (ЕГ) становили здобувачі освіти 2 курсу Дніпровського професійно-технічного училища № 6 за спеціальністю «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів» загальною кількістю 25 осіб; контрольну групу (КГ) становили також здобувачі освіти 2 курсу Дніпровського професійно-технічного училища № 6 кількістю 23 особи.

Вибір контрольної групи зумовлений тим, що вивчають здобувачі освіти однакові дисципліни, а викладання здійснюється одними й тими ж викладачами, що дає можливість зменшити вплив інших факторів на розвиток пізнавальної діяльності та констатувати наявність приблизно однакових первинних умов навчання для здобувачів освіти з контрольної та експериментальної груп.

У рамках експерименту додатково викладався спецкурс «Основи

р
о
б
о
т
о
т

цифрової компетентності здобувачів освіти, *табл.1.*

Експериментальна група (з викладачем, але більше самостійно) збирала робота – дослідника за готовими схемами комплектуючими Джиммі Уайатта та його команди інженерів – кібернетиків (Робот-шпигун, 2010). Здобувачі освіти самостійно встановлювали програмне забезпечення на ПК та свої смартфони.

Таблиця 1.

Тематичний план спецкурсу «Основи робототехніки»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин			
		Лекції	Практ. заняття	Сам. робота	Всього
	Сучасні моделі роботів. Складові сучасного робота та їх взаємодія. Три закони робототехніки.				
	Електричні приводи. Застосування. Правила безпеки життєдіяльності при роботі з електричними приладами. Захисне заземлення, його призначення.				
	Електроактивні полімери (ЕАП), їх класифікація. Використання ЕАП в робототехніці як лінійних приводів. Еластичні нанотрубки.				
	Поняття про деталь. Типи деталей. Типи з'єднань та їх основні характеристики.				
	Збірка робота-дослідника та встановлення програмного забезпечення				
	Разом годин				

Інтегрованим показником пізнавальної діяльності були засвоєнні знання та сформовані вміння і навички. В експериментальній групі пізнавальна діяльність здобувачів освіти зросла на 25 %. Рівень цифрової компетентності з низького до високого виріс на 40 %. Відвідування уроків інформатики, математики, на протязі навчального року було 95-100% (враховуючи дистанційне навчання). Аналіз отриманих результатів готовності до пізнавальної діяльності дав можливість встановити, що на початковому етапі здобувачі освіти контрольної та експериментальної груп не мають суттєвих відмінностей. Після проведення формувального етапу експерименту в експериментальній групі рівень готовності до пізнавальної діяльності та творчої роботи значно підвищився. Також аналіз результатів свідчив, що в практиці навчання, яка склалася в досліджуваному навчальному закладі, не спостерігалось бажаного рівня пізнавальної самостійності здобувачів освіти: майже кожен другий здобувач освіти в обох групах демонстрував низький рівень. Після проведення формувального етапу пізнавальна самостійність в експериментальній групі значно

підвищилась, здобувачі освіти прагнули без сторонньої допомоги за допомогою вміння користуватись сучасними технологіями оволодівати знаннями та вміннями, а також способами їх застосування у самостійній діяльності. У здобувачів освіти сформулювались уміння отримувати знання з різних джерел не в готовому вигляді, а шляхом глибокого розумового опрацювання цих знань.

Наприкінці формувального експерименту була вироблена позитивна мотивація до навчальної самостійної діяльності у здобувачів освіти з експериментальної групи.

Результати проведеного дослідження доводять, що впровадження STEM-освіти як одного із методів цифровізації освіти підвищує пізнавальну активність, цифрову компетентність здобувачів освіти, має значні розвивальні можливості, забезпечує суттєві зміни рівня готовності здобувачів освіти до пізнавальної діяльності, формує пізнавальну самостійність та сприяє істотному підвищенню якості знань, умінь, навичок та розвитку критичного мислення. STEM-освіта – це модель навчання, під час якого відбувається залучення здобувачів освіти у процес вирішення складних проблем. Процес завершується в реальному матеріалі – продукті проекту (здобувачі освіти зібрали робота та встановили самостійно на нього програмне забезпечення). Під час виконання проекту більшість учасників освітнього процесу експериментальної групи показали високий рівень цифрових компетентностей. Проекти для підтримки навчальних можливостей можуть будуватися на різному навчальному матеріалі та розроблятися для здобувачів освіти з різним рівнем підготовки.

Список посилань

Арешонков, В. Ю. (2020). Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник НАПН України*, 2 (2), 1-6

Кендау, Д., Доєрті, Д., & Йост, Д. (2006). *Intel® Навчання для майбутнього*. Київ: Нора-прінт.

Крамаренко, Т. Г., & Банада, О.С.(2020). *Робототехніка як напрямок STEM-освіти та її зв'язок з математикою*. <http://elibrary.kdpu.edu.ua>

Муковіз, О. П. (2010). *Формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності у студентів педагогічних ВНЗ засобами інформаційних технологій*. Видавництво ПП Жовтий О.О Умань.

Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти у закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2019/2020 навчальному році. Лист ІМЗО № 22.1/10-2876 від 22.08.19 року. <https://imzo.gov.ua>

Морзе, Н. В., Струтинська, О. В., & Умрик, М. А. (2020). *Освітня робототехніка як перспективний напрям розвитку STEM-освіти*.

Р

о

б

о

т

ш

п

и

ТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПРОЄКТУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Андрій Волошин,
аспірант Інституту професійної освіти
НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8883-9681>

Анотація. Представлено досвід використання педагогами професійного навчання методів інтерактивних технологій. Заявлено про актуальність розвитку в майбутніх механіків автомобільного транспорту підвищення цифрової грамотності. Проаналізовано актуальність використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій при підготовці майбутніх фахівців і кваліфікованих робітників автомобільного транспорту в умовах дистанційного навчання.

Ключові слова: вебінар, дистанційне навчання, змішане навчання, інформаційно-комунікаційні технології, SMART-комплекси, професійна компетентність, інтерактивна презентація.

TECHNOLOGICAL APPROACHES TO DESIGNING INTERACTIVE PRESENTATIONS FOR PROFESSIONAL TRAINING OF QUALIFIED WORKERS

Andrii Voloshyn,
graduate student of the Institute of Professional Education
National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The experience of using interactive technology methods by teachers of professional training is presented. The urgency of developing digital literacy among future motor transport mechanics has been declared. The relevance of the use of information and communication technologies in the preparation of future specialists and qualified workers of road transport in the conditions of distance learning is analyzed.

Keywords: Webinar, distance learning, blended learning, information and communication technologies, SMART-complexes, professional competence, interactive presentation.

Українське суспільство внаслідок пандемії і війни постало перед новими викликами. В умовах воєнного стану особливої актуальності набули форми дистанційного і змішаного здобуття освіти. Очевидно, що професійне навчання за дистанційним форматом створює низку труднощів, особливо для викладачів, спонукаючи їх до активної навчально-методичної діяльності і пошуку ефективних методів та прийомів урізноманітнення заняття, активізації уваги здобувачів професійної освіти, інноваційного подання стандартного (стереотипного, традиційного) матеріалу, наприклад, інструкцій, вирішення питань щодо забезпечення доступу здобувачів професійної освіти до навчальних матеріалів у позаурочний час. Взірцевим у

розв'язанні означених проблем є досвід Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України.

Усі викладачі закладу мають персональні сайти, що дає змогу оптимізувати освітній процес у позааудиторний час, ефективно організувати самостійну пізнавальну діяльність майбутніх фахівців. Саме з цією метою і створено Інтернет-ресурс «Вебсайти викладачів». Разом із науковцями Інституту професійної освіти НАПН України в Центрі створюється електронний посібник «Будова автомобіля». Зауважимо, що остання категорія електронних засобів навчання – SMART-комплекси – останнім часом набуває все більшої популярності серед педагогічних працівників, а також серед самих здобувачів освіти (Кононенко А. Г., Масліч С. В., 2020. № 1 (173). с. 37–46.).

В умовах дистанційного навчання зручно користуватися такими сервісами, як: Google Meet, Zoom, Microsoft Teams, Skype та іншими. Microsoft Teams – центр для командної роботи в Office 365 від Microsoft, який інтегрує користувачів, вміст і засоби, необхідні команді для ефективнішої роботи. Застосунок об'єднує все в спільному робочому середовищі, яке містить чат для нарад, файлообмінник та корпоративні програми (Базелюк та ін., 2019). Microsoft Teams є конкурентом таких сервісів, як Slack, і є еволюційним оновленням від Microsoft Skype для бізнесу. Google Meet (попередня назва Hangouts Meet) – сервіс відеотелефонного зв'язку, розроблений компанією Google, є одним із двох додатків, які замінили Google Hangouts. Zoom – програма для організації відеоконференцій, розроблена компанією Zoom Video Communications, забезпечує сервіс відеотелефонії, який дає змогу підключати одночасно до 100 пристроїв безкоштовно, із 40-хвилинним обмеженням для безкоштовних аккаунтів. Користувачі мають змогу підвищити рівень обслуговування, використовуючи один із тарифних планів із максимальною кількістю підключень до 500 осіб одночасно, без часових обмежень. Означені сервіси передбачають можливості демонстрації екрану і надання доступу до екрану доповідача; виникає можливість ефективного застосування інтерактивних презентацій.

Вебінар або *Web-оснований семінар* – це презентації, лекції, практикуми або семінари, що проводяться засобами Інтернет-зв'язку за допомогою програмного забезпечення для відеоконференцій. Ключовою особливістю вебінару є його інтерактивність. Учасники презентації вебінару можуть передавати, отримувати й обговорювати інформацію в режимі реального часу. Водночас презентація вебінару здатна спричинити низку труднощів. По-перше, не всі ідеї варті вебінару. По-друге, більшість професіоналів занадто зайняті, щоб переглядати вебінар з неактуальної для них проблематики. Окрім цього, доповідач, зазвичай, не має доступу до візуальних сигналів аудиторії. Іноді це може викликати неспокій або незручність. У зв'язку з цим сформульовано найбільш ефективні поради

щодо залучення виконавчої аудиторії на основі презентації вебінару.

Винятковою особливістю формату вебінару з-поміж інших засобів є його інтерактивність. Модератор (доповідачі) мають можливість обміну та отримання інформації від аудиторії в режимі реального часу за допомогою функції обміну програмним забезпеченням.

Інтерактивна презентація – це презентація, перебіг якої визначається залежно від вибору об'єкта на екрані. До кожного об'єкта зі слайда (текст, зображення, кнопка, графічна форма) можна прикріпити дію, яка виконується при натисканні на об'єкт. Для інтерактивної презентації характерною є закладена в ній властивість захоплювати увагу користувача і підтримувати її через подання цікавого матеріалу (Ковальчук, & Базиль, ред., 2013). За допомогою інтерактивних презентацій можна створювати тренувальні, опитувальні вправи, вправи на закріплення вивченого матеріалу, тести з одним варіантом відповіді тощо.

Скрайбінг – ефективний спосіб донести інформацію слухачам через ілюстрування ключових моментів. Тобто педагог може супроводжувати заняття малюнками та текстом, в якому описані ключові поняття. Натепер напрацьовано різні способи роботи з цією технікою: одні прості та примітивні, інші – складні та трудомісткі, а є й універсальні – це використання спеціального програмного забезпечення, наприклад PowToon, розроблений компанією Intboard. Для початку роботи потрібно зареєструватися в програмі, якщо у вас є акаунт в Google, Facebook чи LinkedIn, це займе пару секунд та кліків. Хоч сам інтерфейс програми англійською мовою, однак викладач може скористатися браузером Google Chrom із функцією перекладу тексту на потрібну мову. Сервіс передбачає декілька режимів роботи – work (для бізнес презентацій), 4edu (для освітян), personal (для власного користування). Нас цікавить вкладка для освіти. Цією програмою передбачено створення власної презентації, використання готового шаблону або ж комбінованого, що дає змогу користувачу редагувати шаблон відповідно до мети і завдання заняття. Навіть коли ви завантажили презентацію безпосередньо на уроці, її можна коригувати на мультимедійній панелі. Це може робити як педагог, так і здобувачі освіти. Є можливість додавати окремі графічні елементи, ефекти, надписи та навіть звуки і музику.

Створення презентації розпочинається обранням «сцени» (ситуації чи ключового питання заняття). Цей слайд є початковим. Хоча, зазвичай, цей слайд подається як шаблон, однак доступною є функція редагування. Безпосередньо на інтерактивній дошці викладач має змогу додавати картинки, текст, анімацію та розміщувати всі об'єкти на власний розсуд (в програмі доступні анімовані зображення), а також супроводжувати презентацію звуками (програмою надано досить широкий вибір стандартних мелодій, і є можливість завантажувати власні мелодії). Звукові замітки – досить цікава та нова ідея. Здобувач освіти може натиснути на будь-який об'єкт на мультимедійній дошці й отримати «підказку викладача». За

допомогою даного сервісу педагог може провести контрольну роботу чи будь-яке інше тестування. Достатньо просто підготувати шаблон і викликати здобувачів освіти до мультібоарду (одночасно може працювати до 5 здобувачів освіти), де вони відповідатимуть шляхом додавання графічних об'єктів чи тексту в слайд. Набір відповідей також можна підготувати заздалегідь, а здобувачам освіти пропонувати вибрати один із варіантів. Будь-який об'єкт можна зробити як посилання, й на інтерактивній дошці відкриватимуться відповідні сайти. Це дасть додатковий інформаційний супровід. Що стосується готових шаблонів, то їх також можна коригувати під індивідуальні потреби викладача і тематику заняття. Видаляти те, що не потрібно, чи навпаки, додавати потрібні дані.

Усі проекти викладача зберігаються в його персональному кабінеті, і в будь-який момент він має змогу редагувати презентацію. Створеною презентацією також можна поділитися з колегами в соціальній мережі Facebook або конвертувати в потрібний формат та роздрукувати. Її можна використати і здобувачам освіти як додатковий матеріал. Важливо, що викладач має змогу в будь-який час увійти в особистий кабінет та використати вже створену презентацію, або ж за допомогою інтерактивної дошки прямо в процесі заняття створювати нові презентації. Цей сервіс додано до пакета програмного забезпечення «*Intboard Простір*».

Отже, як показує власний досвід, такий вид роботи перетворює звичайний урок на захоплююче, цікаве й інформативне заняття. Найголовніше те, що до процесу навчання легко долучаються здобувачі професійної освіти, оскільки інтерактивна презентація викликає більший інтерес до уроку, ніж статичні зображення.

Список посилань

Базелюк, О.В., Петренко, Л.М., Кравець, С.Г., Голуб І.І., Базиль, Л.О., Спірін, О.М., Каленський, А.А., Мищишен, А.В., & Аніщенко, В.М (2019) *Організаційно-педагогічне забезпечення дистанційного навчання в професійно-технічних навчальних закладах*. Житомир: «Полісся», 2019.

Ковальчук, В. І., & Базиль Л.О. (ред.). (2013). *Розвиток ІКТ-компетентності вчителя в системі післядипломної освіти : методичний посібник*. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка.

Кононенко, А. Г., & Масліч, С. В. (2020) Використання SMART-комплексів у методичній системі сучасних інформаційно-освітніх технологій. *Освіта та педагогічна наука*, 1 (173),37–46.

СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНЬОЇ ІНФОГРАФІКИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВИТИ

Іван Голуб,
науковий співробітник
лабораторії електронних навчальних ресурсів,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м.Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9008-6255>

Анотація. Здобувачам освіти візуальний контент подобається більше, ніж текст, оскільки він може бути більш цікавим та зрозумілим. Освітня інфографіка може бути візуально багатішою, містити зображення або мати гіперпосилання, які роблять процес навчання більш захоплюючим та привабливим для здобувачів освіти. Крім того, інфографіка може бути зрозумілішою для здобувачів освіти, якщо вона адаптована для різних рівнів навчальних здібностей.

Ключові слова: професійна освіта, освітня інфографіка, заклади професійної освіти.

CREATION AND USE OF EDUCATIONAL INFOGRAPHICS IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Ivan Golub,
researcher of the Institute of Vocational Education
of National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. Learners like visual content more than text because it can be more interesting and understandable. Educational infographics can be visually rich, contain images, or have hyperlinks that make the learning process more engaging and engaging for learners. Additionally, infographics can be more understandable to learners if they are adapted for different levels of learning ability.

Keywords: professional education, educational infographics, professional education institutions.

Розробка, створення і використання інфографіки є важливою частиною освітнього процесу, вона допомагає викладачам, здобувачам освіти та студентам отримувати нові знання та полегшує розуміння складних концепцій. Інфографіка – це графічне зображення, яке містить інформацію та дозволяє легко і швидко зрозуміти складний набір даних.

Освітня інфографіка дає змогу візуалізувати освітній матеріал та зробити його більш доступним для розуміння. Основна ідея при створенні інфографіки полягає в тому, щоб поєднати зображення й текст у зручному та легкому для сприйняття форматі.

Інтернет-ресурси, такі, як Canva, Piktochart, Infogram та інші надають

безкоштовний, з невеликими обмеженнями, простий спосіб створення інфографіки. Також інфографіку можна створити за допомогою різних графічних програм, таких, як: Adobe Illustrator, CorelDRAW, GIMP та інші. Ці програми надають більші можливості для створення складних графічних елементів, але вимагають більшої кількості знань та досвіду в роботі з графікою.

Освітня інфографіка може бути корисним інструментом для викладачів професійних навчальних закладів, оскільки вона підвищує увагу та інтерес здобувачів освіти до предмета або теми, які вивчаються, покращує запам'ятовування, візуальну грамотність, поліпшує ефективність викладання, економить час (швидший спосіб передачі інформації, ніж просте читання тексту). Також здобувачам освіти візуальний контент подобається більше, ніж текст, оскільки він може бути привабливішими та допомагає краще зрозуміти матеріал. Зображення можуть відображати ідеї та концепції.

Перш ніж створювати інфографіку, потрібно визначити мету і ціль такої діяльності.

Для чого саме ви хочете її зробити?

Яку інформацію ви хочете передати за допомогою інфографіки?

Яка аудиторія буде користуватись цією освітньою інфографікою?

При створенні освітньої інфографіки варто враховувати такі моменти:

1. *Визначити стиль і дизайн зображення*, який ви хочете використовувати, залежно від мети і аудиторії (вікова категорія здобувачів освіти, студенти, дорослі).

2. *Обрати інструменти для створення інфографіки*.

3. При використанні тексту зверніть увагу на те, що деякі шрифти буде важко прочитати на зображеннях. Вибирайте *чіткі та читабельні шрифти*, щоб забезпечити зрозумілість тексту.

4. Переконайтеся, що зображення відповідають стандартам та вимогам для їх використання. Наприклад, якщо ви плануєте використовувати зображення на вебсайті, вони повинні бути оптимізовані для швидкої завантаження та мати відповідні розміри й формат. Для Microsoft PowerPoint зображення не повинні бути великого розміру (наприклад, не бути більше 1 МБ). Такий підхід пришвидшить завантаження кінцевого продукту при його публікуванні або оприлюдненні.

Перетворення текстового матеріалу в інфографіку має декілька переваг для викладача професійного освітнього закладу в професійній діяльності:

1. *Підвищення ефективності навчання*: зображення можуть допомогти здобувачам освіти краще зрозуміти та запам'ятати матеріал.

2. *Полегшення сприйняття інформації*: візуальний контент має більш натуральний характер, що робить його приємним та доступним для здобувачів освіти.

3. *Збільшення зацікавленості та мотивації*: інфографіка може бути цікавішою за текст для здобувачів освіти, що збільшить їх зацікавленість та мотивацію до вивчення предмета.

Для викладача перетворення тексту в освітню інфографіку може полегшити викладання предмета, так як візуальний контент може бути показаний одразу всій групі, і всі здобувачі освіти бачать одне й те ж зображення. Це може допомогти зменшити помилки та незрозумілості, які виникають при індивідуальному читанні тексту.

Більш детально ознайомитися з темою створення та використання освітньої інфографіки можна в збірнику праць «Застосування цифрових технологій у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників у военний та повоєнний час: методичні рекомендації. Пригодій М.А., Пригалінська Т.Г., Гуржій А.М., Гуменний О.Д., Голуб І.І., Супрун К.В., Волошин А.М. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України, 2022. 156 с.»

Список посилань

Голуб, І. (2022). Використання інфографіки в дистанційному курсі в google workspace for education. *Інноваційна професійна освіта. – Випуск 3(4). – Професійна освіта для сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (20 жовтня 2022 р.), 52-54.* <https://doi.org/10.32835/2786-619X.2022.3.4> .

Голуб, І. І. (2018) Методика організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників засобами дистанційного навчання. *Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті, 33-34.* <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712050>

Голуб, І. І. (2018). Самостійна робота кваліфікованих робітників у Системі дистанційного навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (<http://e-learning.org.ua>). *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: збірник матеріалів XII звітної Все української науково - практичної конференції (м. Київ, 5 - 19 березня 2018 р.), 238-240.* <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712048>

Голуб, І. І. (2017). *Інфографіка при розробленні курсів для дистанційного навчання.* <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709886>

Базелюк, О. В., Каленський, А. А., Кравець, С. Г. та ін. (2017). *Підготовка педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів до дистанційного навчання кваліфікованих робітників.* Київ: ПІТО НАПН України.

Голуб, І. І. (2017). Організація самостійної роботи кваліфікованих робітників засобами дистанційного навчання з використання інфографіки. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи, 5, 305-309.* <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712052>

Голуб, І. І. (2017). Організація самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників засобами дистанційного навчання. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: Збірник матеріалів XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної), присвяченої 25-*

річчю НАПН України (м. Київ, 29 березня - 13 квітня 2017 р.), 211-214.
<http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712058>

Голуб, І. І. (2017). Підвищення ефективності самостійної роботи в системі дистанційного навчання засобами інфографіки. *Теорія і практика дистанційного навчання у професійній освіті: збірник матеріалів I Всеукраїнської веб-конференції (м.Київ, 28 лютого 2017 року)*, 91-94.
<http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712053>

Голуб, І. І. (2016). Використання інфографіки при розробленні курсів у системі дистанційного навчання. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки та перспективи*, 8, 93-100.
<http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712054> .

Голуб, І. І. (2016). Підготовка та створення сайту як передумова розвитку інформаційно-аналітичної компетентності викладача іноземної мови професійно-технічного навчального закладу. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м.Київ. 7, 19 квітня 2016 р.)*, Т. II, 145-147.
<http://lib.iitta.gov.ua/712055>

Голуб, І. І. (2016). Запровадження мікро-курсу «Підготовка інфографіки для використання в дистанційному навчанні» у Системі дистанційного навчання e-learning.org.ua. *Професійна освіта в умовах сталого розвитку: збірник матеріалів I Міжнародної науково - практичної конференції (м. Київ, 1 грудня 2016 р.)*, 176-178. <http://lib.iitta.gov.ua/712056>

Голуб, І. І. (2016). Використання інфографіки на уроках англійської мови як умова розвитку інтуїтивного мислення учнів. *Інформаційні технології – 2016: зб.тез III Української конференції молодих науковців, 19 трав. 2016 р., м. Київ*, 37-40. <http://lib.iitta.gov.ua/712057>

Голуб, І. І. (2013). Інфографіка та візуалізація даних. *Інформаційно-бібліотечне забезпечення формування професійної компетентності майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних: матеріали Першої Всеукраїнської учнівської науково-практичної конференції Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, м. Київ, Україна*, 92-93.
<http://lib.iitta.gov.ua/712059>

Голуб, І. І. (2012). *Психологічні умови розвитку інтелектуальної складової духовної культури педагогічного персоналу.*
<http://lib.iitta.gov.ua/709791>

ЕЛЕМЕНТИ ЦИФРОВОЇ ОСВІТИ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Олександр Гуменний,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії електронних навчальних ресурсів
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-6596-3551>

Анотація. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті та створення цифрових навчальних середовищ дали можливість зруйнувати бар'єри, що існували в традиційних навчальних групах. Нова парадигма навчання, безумовно, вплине на традиційну модель стосунків «викладач-здобувач освіти», позбавить викладача монополії на створення змісту та перевірку набутих здобувачем освіти знань. Доцільно підкреслити, що сам процес навчання стане результатом групової роботи, де знання, створені спільно всіма, також підлягають груповому оцінюванню.

Варто зазначити, що однією з головних характеристик цифрового навчального середовища є створення простору, в якому реалізовано не лише умови для навчання, але й отримання інформації, співпрацю, комунікацію та управління даними. Таким чином, існує можливість створення комунікаційних мереж серед користувачів, сприяння навчання, співпраці та розвитку нових ініціатив.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, віртуальне середовище, стандарт SCORM, цифровий простір.

ELEMENTS OF DIGITAL EDUCATION IN THE VIRTUAL SPACE OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

Oleksandr Humennyi,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Research Fellow laboratories of electronic educational resources
Institute of Professional Education
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The use of information and communication technologies in education and the creation of digital learning environments made it possible to break down the barriers that exist in traditional study groups. The new learning paradigm will certainly destroy the traditional model of the "teacher-learner" relationship, and will deprive the teacher of the monopoly on creating content and checking the knowledge acquired by the learner. It is appropriate to emphasize that the learning process itself will be the result of group work, where the knowledge created jointly by everyone is also subject to group evaluation. It is worth noting that one of the main characteristics of a digital learning environment is the creation of a space in which not only the conditions for learning are implemented, but also the acquisition of information, collaboration,

communication and data management. Thus, there is an opportunity to create communication networks among users, promote learning, cooperation and create new initiatives.

Keywords: information and communication technologies, virtual environment, SCORM standard, digital space.

Одним із фундаментальних компонентів сталого розвитку ООН до 2030 року є якісна освіта, що спрямована на забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти для всіх. Цифрові технології стали важливим інструментом для досягнення цієї мети. Недавня пандемія COVID-19 та військовий стан в Україні ще більше інституціоналізувала застосування цифрових технологій в освіті, змінивши парадигму всієї системи освіти. Це не лише постачальник знань, а й співавтор інформації, наставник і оцінювач. Технологічні вдосконалення в освіті полегшили життя здобувачів освіти. Звичайне використання ручки та паперу наразі замінено різноманітним програмним забезпеченням та інструментами для створення презентацій і проєктів.

Однією з головних характеристик цифрового навчального середовища є створення простору, в якому реалізовано не лише умови для навчання, але й отримання інформації, ефективну співпрацю, комунікацію та управління даними. Відтак існує можливість створення комунікаційних мереж серед користувачів, сприяння навчанню, співпраці та створенню нових ініціатив.

Термін «цифрове навчальне середовище» використовується для опису всіх систем, необхідних для управління процесом навчання. Система дає змогу керувати всіма процесами, від створення до впровадження курсів для здобувачів освіти, розповсюдження навчальних матеріалів і зберігання результатів навчання.

Характерною особливістю віртуального навчального середовища є:

- 1) виникнення навчальних взаємодій між учасниками навчального процесу;
- 2) побудова спільного освітнього простору здобувачів освіти та педагогічних працівників;
- 3) відсутність обмежень через відстань;
- 4) постановка здобувачами освіти власних, індивідуальних цілей навчання;
- 5) управління як особистим процесом навчання, так і доступними навчальними матеріалами.

Варто зазначити, що термін «цифрове навчальне середовище» не є синонімом терміна «віртуальний кампус», оскільки він пропонує готовий набір курсів, а «віртуальне навчальне середовище» не обмежує обсягу освіти на кожному рівні.

Для того, щоб забезпечити можливість обміну матеріалами між здобувачами освіти та педагогічними працівниками, необхідно переконатися, що вони повністю відповідають стандарту SCORM, оскільки ми даємо можливість різним користувачам переносити як окремі елементи, так і цілі курси з однієї дидактичної платформи на іншу. Це дуже важливе питання,

адже зазвичай контент курсу створюється за допомогою різних інструментів. У результаті маємо в своєму розпорядженні різні модулі, які потім об'єднуємо в один курс. А щоб реалізувати можливість об'єднувати модулі, створені за допомогою різних інструментів, має існувати стандарт упаковки, який визначає групування та об'єднання файлів як дидактичної одиниці, лише тоді можна бути впевненим, що кожен із файлів потрапить у правильне місце на цільовій дидактичній платформі. Sharable Content Object Reference Model (SCORM) — це набір стандартів та специфікацій, розроблений для систем дистанційного навчання. Він містить вимоги до організації навчального матеріалу та всієї системи дистанційного навчання. Дотримання SCORM забезпечує сумісність компонентів і можливість їх багаторазового використання: навчальний матеріал представлений окремими невеликими блоками, котрі можуть включатись у різні навчальні курси та використовуватися системою дистанційного навчання, незалежно від того, ким, де та за допомогою яких засобів вони були створені. SCORM заснований на стандарті XML.

Нові технології потребують модернізації освіти (йдеться не про надання готового, структурованого контенту та завдань у цифровій формі, а, серед іншого, про залучення здобувачів освіти до самостійного керування інформацією), тобто створення дружнього навчального середовища. М. Пренскі (2013) вважає, що здобувачі освіти повинні вчитися використовувати техніку (а не як набір інструментів), оскільки це фундаментальна навичка – запорука успіху. У важкому, мінливому, невизначеному і складному світі традиційних й відпрацьованих навичок людини вже недостатньо, технологія стає розширенням нашого мозку – надає нам нові та покращені функції, вона не є доповненням до нашої розумової діяльності, а її частиною (створює своєрідний симбіоз людських сил та переваг техніки) (Prensky, 2013).

Для розбудови віртуального простору закладу професійної освіти потрібно знайти дидактичний гомеостаз між лінійним навчанням, заснованим на усному та друкованому слові, та гіпермедійним, заснованим на використанні сучасних цифрових засобів (Borawska-Kalbarczyk, 2016). Одна з можливостей полягає у збагаченні традиційного навчального процесу елементами цифрової освіти у віртуальному просторі.

Переваги та недоліки використання віртуального простору.

Висока інтерактивність. У традиційному навчальному середовищі використовувався переважно один канал спілкування: віч-на-віч між педагогічним працівником і здобувачем освіти. В ефективному віртуальному класі буде кілька каналів, зокрема обмін миттєвими повідомленнями, голосовий чат і відеоконференції. Це дає змогу здобувачам освіти спілкуватися так, як їм це зручніше, водночас педагог легко адаптується до індивідуальних потреб здобувачів освіти. Навчання у віртуальних класах забезпечує таку ж гнучкість і оперативність, як й індивідуальне заняття.

Спільні робочі простори також допомагають підтримувати взаємодію з матеріалами курсу.

Проблеми переходу з фізичного простору в цифровий. Очевидно, що перехід на цифрові навчальні простори має багато переваг, але з якими проблемами ви можете зіткнутися?

Оскільки заклади професійної освіти переходять від фізичних навчальних приміщень до цифрових, то варто подумати про конфіденційність і захист даних здобувачів освіти/педагогічних працівників.

Освітні системи мають бути витриманими щодо відповідності програмного забезпечення вимогам GDPR перед його впровадженням, щоб забезпечити захист конфіденційності здобувачів освіти. Важливо при використанні та зборі даних уникати звинувачень у порушенні їхньої конфіденційності.

Навчальні заклади можуть підтримувати шкідливі програми у методичному чи навчальному програмному забезпеченні. Зазвичай це не виникає в освітньому закладі, адже здобувачі освіти використовують пристрої і програмне забезпечення, надані закладом освіти. Але коли педагогічні працівники і здобувачі освіти перебувають вдома, то використовують власні пристрої й програмне забезпечення онлайн. Виникають умови для проникнення вірусів. Через що в закладах професійної освіти як педагогічні працівники, так і здобувачі освіти мають пройти підготовку по захисту кібербезпеки. Варто зважати й на те, що заклади професійної освіти зазвичай не стають цілями хакерів, але наразі завдяки швидкому впровадженню нових технологій і практик вони можуть стати мішенню для них.

Список посилань

Prensky M. (2013). *Our Brain Extending*.
<http://www.ascd.org/publications/educationalleadership/mar13/vol70/num06/Our-Brains-Extended.aspx>

Borawska-Kalbarczyk, K. (2016). *Kreowanie kompetencji informacyjnych uczniów jako warunek urzeczywistniania życia wartościowego we współczesnej infosferze*, materiał niepublikowany, IX Zjazd Pedagogiczny „Ku życiu wartościowemu. Idee – koncepcje – praktyki”. Białystok.

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОГО ПОРТФОЛІО

Андрій Гуржій,

доктор технічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
головний науковий співробітник
лабораторії електронних навчальних ресурсів,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6923-0830>

Микола Пригодій,

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5351-0002>

Анотація. Використання цифрового портфоліо позитивно впливає на ставлення, мотивацію та емоційні результати. Портфоліо має соціально-виробниче спрямування, воно заохочує здобувачів освіти досліджувати матеріали з особистої точки зору, використовуючи та потенційно посилюючи внутрішній інтерес. Цифрове портфоліо представлене програмними інструментами, що сприяє опануванню здобувачами освіти цифровими технологіями.

Ключові слова: цифрові технології, цифрове портфоліо, здобувачі освіти, етапи формування цифрового портфоліо.

TRAINING STUDENTS TO CREATE A DIGITAL PORTFOLIO

Andrii Hurzhii,

Doctor of Technical Sciences, Professor,
Full Member (Academician) of NAES of Ukraine,
Chief Researcher of the Laboratory
of Electronic Educational Resources,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Mykola Pryhodi,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Deputy Director for Research,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Using a digital portfolio has a positive impact on attitudes, motivation, and emotional outcomes. Portfolios have a social and productive orientation; they encourage learners to explore materials from a personal perspective, utilizing and potentially enhancing intrinsic

interest. Digital portfolios are represented by software tools that facilitate students' mastery of digital technologies.

Keywords: digital technologies, digital portfolio, students, stages of digital portfolio development.

На сучасному етапі проблему працевлаштування, як правило, вирішує, насамперед, сам випускник закладу освіти за підтримки державних органів та стейкхолдерів. Однак лише на етапі підсумкового оцінювання у здобувача освіти виникає можливість для аналізу знань та досвіду, що були отримані в межах професійної підготовки та їхнього співвіднесення з навичками, очікуваннями і знаннями, необхідними для переходу на роботу за професією (Pryhodii et al., 2022).

Система оцінювання стає комплексним явищем та, на думку J. Bailey, E. Van Acker та J. Fyffe (2013), повинна відповідати таким вимогам:

1) бути практико орієнтованою і відповідати меті програми підготовки, даючи змогу здобувачеві освіти застосовувати набуті знання;

2) відображати реальний стан підготовки та комплексно представляти досягнення у контексті майбутньої професійної діяльності;

3) відповідати необхідним стандартам та сприяти навчанню впродовж усього життя через самооцінку;

4) зосередженість на зворотному зв'язку, що уможливорює здобувачеві освіти засвоювати інформацію з різних джерел, включаючи викладачів, однолітків, роботодавців;

5) очевидні загальні досягнення у навчанні, що демонструє здатність здобувача до саморозвитку.

Як інструмент самопрезентації з урахуванням віртуального середовища та його ролі у суспільно-виробничих відносинах все частіше використовується цифрове портфоліо.

Цифрове портфоліо (digital portfolio) — це цифровий контейнер, здатний зберігати візуальний і звуковий вміст, включаючи текст, зображення, відео та звук.

Також цифрове портфоліо може бути представлене програмними інструментами не лише тому, що вони організують контент, але й тому, що вони розроблені для підтримки різноманітних педагогічних процесів і цілей оцінювання.

Отже, на сьогодні використання цифрового портфоліо є бажаним у рамках опанування змістом освітньої програми, оскільки (Гуржій et al., 2022):

– залучає здобувачів освіти до їхнього навчання (як інструмент для рефлексії);

– дає змогу підвищити здатність до самооцінки;

– створює умови для підготовки здобувачів освіти до свідомого вибору;

– заохочує здобувачів краще усвідомити себе та зосереджуватися на своїх сильних сторонах;

– дає можливість розмірковувати над своїми потребами, стратегіями та досягненнями, щоб покращити та виправити їх і, зрештою, досягти успіху;

- сприяє зворотному зв'язку під час освітнього процесу, зокрема під час індивідуальної та самостійної роботи;
- заохочує здобувачів освіти розмірковувати про свої сильні сторони, потреби, помилки, інтереси, виклики та цілі;
- сприяє інтерактивним процесам між здобувачами освіти, викладачами, роботодавцями та батьками;
- показує прогрес здобувача, оскільки відстежує успішність у часі;
- використовується для оцінки компетентностей, розвинених здобувачами освіти.

При формуванні цифрового портфолію потрібно дотримуватися таких п'яти етапів (Пригодій et al., 2022): збір, відбір, обмірковування (рефлексія), оцінка та презентація.

Перший етап – «збір даних» – передбачає колективну працю. Викладачі та здобувачі освіти працюють разом, щоб актуалізувати та зберегти дані, які демонструють успіхи та можливості для зростання.

Другий етап – «відбір ключових даних» – також передбачає спільну діяльність, у межах якої викладачі та здобувачі спільно переглядають та аналізують збережені дані та спільно вирішують, як найкраще демонструвати навчальні досягнення, особистісне зростання та успіхи у професійній сфері.

Третій етап – «обмірковування значення відібраних матеріалів» – спрямований на рефлексію здобувачів освіти щодо висловлювання власної думки про кожен представлену позицію в портфолію. Отже, здобувачі оцінюють свій розвиток з часом, а також виявляють прогалини у ньому з урахування особистісного та професійного зростання. Цей етап, безсумнівно, є найважливішим, і саме він дає змогу цифровому портфолію стати інструментом, що стимулює навчання впродовж усього життя.

Четвертий етап – «оцінювання та порівняння даних з еталонними» – розрахований на те, що здобувачі освіти будуть порівнювати свої міркування з попередньо поставленими цілями та іншими стандартами й показниками досягнень та встановлюють навчальні цілі на майбутнє.

П'ятий етап – «презентація» – включає дії здобувачів з ознайомлення однолітків зі змістом сформованого портфолію, при необхідності внесення коригуючих змін з наступним розміщенням портфолію на платформах чи в соціальних мережах для загального доступу. Це етап, на якому можна прийняти відповідні публічні зобов'язання щодо заохочення співпраці та відданості професійному розвитку та навчанню впродовж життя».

Поруч з перевагами цифрове портфолію викликає і низку проблем:

- визначення автентичності цифрових доказів;
- наявність додаткових технічних вимог та бар'єрів для використання цифрового портфолію;
- не відпрацьовані механізми щодо оцінювання кількості та якості віртуальних доказів за допомогою оціночних рубрик і шаблонів;
- ретельне документування результатів щодо особистісного чи професійного зростання може призвести до громіздких матеріалів, що

вимагатимуть значного часу на їх розгляд;

– широке запровадження цифрового портфоліо для оцінювання може спричинити такий же негатив, як і інші форми оцінювання.

– широко поширене переконання, що цифрове портфоліо для оцінки надають точніші докази, що може призвести до нівелювання інших методів та форм оцінювання.

У контексті цифровізації освіти створення та розміщення у мережі портфоліо сприяє виникненню передумов для опанування різними цифровими технологіями. Цифрове портфоліо також може сприяти розвитку інших навичок, пов'язаних з комп'ютерною грамотністю здобувачів освіти, включаючи навички користування різноманітними мобільними пристроями та програмним забезпеченням для створення медіа, музичного та художнього представлення інформації, створюючи умови користувачам для самовираження. Воно також може заохочувати певні проєктні та презентаційні навички, зокрема розв'язування завдань, хоча інструменти цифрового портфоліо рідко розроблені таким чином, щоб містити засоби для інтегрованих мульти-медіа технологій.

Робота над портфоліо також заохочує до онлайн спілкування, тим самим опонуючи способами дистанційної співпраці та розвитку відповідних навичок міжособової комунікації з використанням платформ відео-конференцій. Спілкування може відбуватися між здобувачами освіти, викладачами та батьками, а також між працівниками та менеджерами. При розробленні портфоліо здобувачі освіти можуть краще навчитися організовувати та представляти свою роботу з використанням цифрових технологій.

Список посилань

Pryhodiі, M., Hurzhii, A., Radkevych, O., & Kononenko, A. (2022). Regulatory framework, methodology and technologies of monitoring research in vocational education (implementation of European experience). *Professional Pedagogics*, 2 (25), 32-36. <https://jrnl.s.ivet.edu.ua/index.php/1>

Bailey, J., Van Acker, E. & Fyffe, J. (2013). *Capstone courses in undergraduate business degrees*. Sydney: Office for Learning and Teaching. https://ltr.edu.au/resources/PP10_1646_Bailey_van%20Acker_report_2013.pdf

Гуржій, А., Радкевич, В., & Пригодій, М. (2022). Методологічні засади цифровізації інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти. *Нові технології навчання*, 96, 44-53. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.06>

Пригодій, М. А., Гуржій, А. М., Радкевич, О. П., Кононенко, А. Г., & Гуменний, О. Д. (2022). *Технологія створення цифрового портфоліо здобувачів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти: методичні рекомендації*. Київ: ІПО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733746>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ ПОСЛУГ

*Олександр Дячук,
аспірант Інституту професійної освіти
НАПН України, м. Київ, Україна*

Анотація. Цифрова компетентність означає здатність використовувати цифрові технології та інструменти для досягнення своїх цілей та розв'язання задач. У контексті викладачів спеціальних дисциплін в закладах професійної освіти сфери послуг, цифрова компетентність є дуже важливою, оскільки технології швидко розвиваються, і вони стають необхідним інструментом для ефективної роботи в цій сфері.

Ключові слова: цифрові компетентності, професійна освіта, сфера послуг, викладачі, професійний розвиток, інноваційні методи навчання.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF DEVELOPING DIGITAL COMPETENCIES OF TEACHERS OF SPECIAL DISCIPLINES IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS IN THE SERVICE SECTOR

*Olexander Dyachuk,
graduate student of the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Abstract: Digital competence refers to the ability to use digital technologies and tools to achieve goals and solve problems. In the context of teachers of special disciplines in vocational education institutions in the service sector, digital competence is crucial as technologies are rapidly evolving and becoming an essential tool for effective work in this field. This paper explores theoretical and methodological aspects of developing digital competencies of teachers in vocational education institutions. The study highlights the importance of professional development and innovative teaching methods to enhance digital competence among teachers.

Keywords: digital competencies, vocational education, service sector, teachers, professional development, innovative teaching methods.

Сфера послуг стрімко розвивається, а цифрові технології набувають все більшого значення у наданні послуг. Як наслідок, зростає потреба викладачів закладів професійної освіти сфери послуг у розвитку цифрових компетентностей. Однак багатьом викладачам бракує необхідних навичок і знань для ефективного використання цифрових інструментів і технологій у своїй викладацькій практиці.

Метою цього дослідження є вивчення теоретико-методичних аспектів розвитку цифрової компетентності викладачів закладів професійної освіти сфери послуг.

Розвиток цифрових компетентностей є важливим аспектом підготовки викладачів у сфері послуг. Цифрові компетентності охоплюють широкий

спектр навичок, включаючи вміння використовувати цифрові інструменти та технології, проєктувати та розробляти цифрові ресурси, а також ефективно інтегрувати технології у практику викладання. Швидкий розвиток цифрових технологій створив потребу для вчителів у постійному оновленні та розширенні своїх цифрових компетентностей.

Основні аспекти цифрової компетентності для викладачів спеціальних дисциплін включають знання про різні цифрові інструменти, здатність їх використовувати, знання про цифрову безпеку, знання про створення та редагування цифрового контенту та здатність до ефективної комунікації через цифрові канали. Наявність цифрової компетентності дозволяє викладачам спеціальних дисциплін забезпечувати ефективне навчання, залучати студентів до більш активної участі у процесі навчання, створювати нові можливості для розвитку та співпраці з іншими викладачами та фахівцями в галузі.

Аналізуючи роботи таких дослідників, як: Ю. Безуглий, О. Горленко, Т. Коляда, В. Компанієць (2018), О. Лисенко (2019), І. Харченко (2019), В. Мельник (2020), О. Щербак (2020), які у своїх статтях займалися питанням розвитку цифрової компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів професійної освіти сфери послуг, послуговуємося їхніми думками.

У своїй роботі автор Ю. Безуглий (2019) зосередився на аналізі теоретичних засад розвитку цифрової компетентності викладачів, а також на визначенні ефективних методів її формування.

Автор О. Горленко (2019) досліджує, як використання інтерактивних технологій може сприяти формуванню цифрової компетентності викладачів.

У своїй статті «Розвиток цифрової компетентності викладачів» Т. Коляда (2019) досліджує, як використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання може допомогти у формуванні цифрової компетентності викладачів вищої освіти.

Для розвитку цифрових компетентностей серед викладачів важливо створити сприятливе навчальне середовище. До нього входить: надання доступу до цифрових інструментів і технологій, сприяння співпраці між викладачами; створення можливостей для експериментів та інновацій; можливості професійного розвитку, зокрема семінари та навчальні курси, що також мають вирішальне значення для підвищення цифрової компетентності викладачів; інноваційні методи навчання можуть бути ефективними для розвитку цифрової компетентності; використання цифрових симуляцій та ігор забезпечить практичний досвід навчання та сприятиме розвитку цифрових компетентностей; інтеграція цифрових інструментів і технологій у практику викладання може допомогти вчителям стати більш досвідченими у їх використанні.

Сучасні технології та методики навчання залучають студентів до активної участі в навчальному процесі, сприяють формуванню практичних навичок, підвищують мотивацію до навчання та розвивають критичне мислення. Одним із ключових аспектів розвитку цифрової компетентності

викладачів є використання сучасних технологій в навчальному процесі, особливо при проведенні відеоуроків, онлайн-курсів, інтерактивних платформ та інших інструментів, що може допомогти викладачам зробити навчання більш доступним та цікавим для студентів.

Розвиток цифрової компетентності викладачів є важливим елементом у підвищенні якості освіти та підготовці студентів до сучасної виробничої дійсності. Інноваційні технології та методики навчання можуть допомогти викладачам забезпечити ефективніший та зрозумілий процес навчання, збільшити зацікавленість студентів, підвищити їхню мотивацію до навчання, бути конкурентоспроможними у своїй професійній діяльності, а також дасть змогу студентам отримати якісну та сучасну освіту. Розвиток цифрових компетентностей у викладачів закладів професійної освіти сфери послуг має вирішальне значення для забезпечення ефективною інтеграції цифрових технологій у практику викладання. Це дослідження підкреслює важливість створення сприятливого навчального середовища, надання можливостей для професійного розвитку та використання інноваційних методів навчання у підвищенні цифрової компетентності викладачів.

Список посилань

Безуглий, Ю. В. (2019). Формування цифрової компетентності викладачів як умова ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*.

Горленко, О. (2019). Використання інтерактивних технологій в процесі формування цифрової компетентності викладачів. *Науковий вісник Полісся*, 2, 127-133.

Коляда, Т. (2019). Розвиток цифрової компетентності викладачів вищої освіти в умовах впровадження інформаційно-комунікаційних технологій.

Компанієць, В. А. (2018). Формування цифрової компетентності викладачів професійно-технічних закладів в умовах стандартизації професійної освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 65(3), 208-220.

Лисенко, О. М., & Харченко, І. В. (2019). Формування цифрової компетентності викладачів спеціальних дисциплін професійно-технічних навчальних закладів. *Інноваційні технології в освіті*, 3(30), 25-32.

Мельник, В. (2020). Розвиток цифрової компетентності викладачів спеціальних дисциплін у процесі підвищення кваліфікації. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*, 2, 25-30.

Щербак, О. І. (2020). Професійна підготовка викладачів як ключовий фактор розвитку цифрової компетентності у контексті вимог сучасного ринку праці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури*, 7 (108), 86-89.

МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ольга Єршова,

кандидат економічних наук, доцент
науковий співробітник
лабораторії дистанційного професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
e-mail: bogi2003@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3801-9730>;

Анотація. Війна є травмуючою подією, що викликає відчуття безпорадності й незахищеності, впливаючи на мислення людини та її ставлення до світу, спричиняючи хронічні стресові розлади. Участь в освітніх процесах набула нового емоційного забарвлення для усіх їх учасників. Це складне випробування і для педагогічних працівників, які, попри стрес та небезпеку, продовжують проводити заняття в он-лайн режимі, і для учнів, частина з яких змушені були покинути свої домівки. Розглянуті реалії здійснення он-лайн навчання здобувачів професійної освіти і запропоновані шляхи вирішення проблем.

Ключові слова. Он-лайн навчання, фасилітація, цифрові компетентності, синхронний режим он-лайн навчання, асинхронний режим он-лайн навчання, біхронний режим он-лайн навчання.

METHODS OF TRAINING TEACHING STAFF OF VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS FOR COMPLETE BLENDED LEARNING IN WAR CONDITIONS

Olha Yershova,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Researcher of the Distance Vocational Training Laboratory
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. War is a traumatic event that causes feelings of helplessness and insecurity, affecting a person's way of thinking and their attitude to the world, causing chronic stress disorders. Participation in educational processes has acquired a new emotional color for all of their participants. This is a difficult test both for teaching staff, who despite the stress and danger continue to conduct classes online, and for students, some of whom were forced to leave their homes. The realities of on-line training of vocational education seekers are considered, and ways of solving problems are proposed.

Keywords. Online learning, facilitation, digital competences, synchronous mode of online learning, asynchronous mode of online learning, bichronic mode of online learning.

Он-лайн освіта має свої переваги, проте, за результатами дослідження,

проведеного Державною службою якості освіти спільно з проєктом «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) (Державна служба якості освіти, 2022) її недоліками, що впливають на результати навчання, педагоги назвали відсутність живого спілкування та невміння учнів самостійно вчитися.

Здобувачами професійної освіти є підлітки, чий емоційний стан за будь-яких умов є не стабільним. За будь-яких умов кожне завдання та доручення сприймається ними як упередженість з боку наставників, а критика сприймається як образа. Під час війни цей стан надзвичайно загострюється, тому особлива роль відводиться педагогічній фасилітації.

Педагогічна фасилітація це спосіб навчання, у якому наставник займає позицію помічника (фасилітатора) і допомагає учневі самостійно знаходити відповіді на питання чи освоювати якісь навички.

До фасилітуючих умов навчання відносяться: організація навчання як зустрічі вчителя та учнів, що дає досвід оволодіння культурою міжособистісного спілкування у змістовному спілкуванні та освоєнні способів пізнання; психолого-педагогічний комфорт як необхідна основа для виникнення та розвитку довірчих відносин між учителем та учнями; діалогові форми навчання – фронтальне, групове та парне обговорення матеріалу, що вивчається; психолого-педагогічний супровід кожного учня для досягнення ситуації успіху, суб'єктивно можливого для нього на даний час; здійснення контрольної-оцінкової функції навчання як діагностико-коригуючої, що сприяє розвитку самоконтролю, самооцінки, вироблення критичного ставлення до себе та результатів власної навчальної діяльності.

Результатом реалізації названих умов є особистісний розвиток, особистісне зростання кожного учасника освітнього процесу, виникнення психологічних новоутворень особистості, серед яких: рефлексія, довірливість, доброзичливість, прийняття інших як ціннісно значимих, шанобливе ставлення до кожного, пізнавальна мотивація, саморегуляція, свобода вибору та толерантність.

Навчання онлайн поставило нові завдання перед учасниками освітнього процесу. Серед них – набуття цифрових компетентностей. І тут виникає ілюзія щодо власних навичок та можливостей. Причому здобувачі освіти виокремлюють свої основні переваги – це вміння працювати з гаджетами, додатками, шукати інформацію та створювати власний контент. Педагоги та керівники закладів своїми цифровими навичками вважають, крім переліченого, вміння створювати документи та навчальні матеріали з дисциплін за допомогою сучасних програм та хмарних сервісів, створювати навчальне середовище для онлайн навчання здобувачів. Але в ЄС та багатьох країнах світу протягом останніх років були затверджені та впроваджені так звані рамки цифрових компетентностей для громадян, вони стосуються кожного громадянина та окремих професійних груп (для України: рамка цифрових компетентностей для підприємців, рамка цифрових

компетентностей для держслужбовців та концептуально-референтна рамка цифрової компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників).

У таблиці 1 систематизовані явища, які спостерігаються в онлайн освіті за умов війни та надані рекомендації щодо пом'якшення їх впливів.

Таблиця 1

Явища, які спостерігаються в онлайн освіті за умов війни

Спостерігається	Рекомендовано
1. Реальна виправдана неможливість здійснювати навчальний процес за розкладом, навіть у дистанційній та змішаній формах.	1. Кожному викладачеві потрібно переглянути структуру розроблених ним дистанційних курсів на користь збільшення можливості навчатися в асинхронному режимі.
2. Кожен учень повинен мати можливість відчувати присутність викладача в ролі фасилітатора.	2. Важливо встановити неформальний діючий зв'язок для спілкування – групи в чат-месенджерах, листування по е-мейлу тощо.
3. Очевидні переваги хмарного зберігання навчальних матеріалів та оцінюваних робіт здобувачів у мирний час можуть стати чинником їх недоступності в умовах війни.	3. Потрібно передбачити можливість передавання матеріалів між викладачем та здобувачем освіти альтернативними способами (наприклад, через електронну пошту або месенджери).
4. Медійність та привабливість навчальних матеріалів, розроблених викладачем для занять, є актуальною та корисною у благополучний та спокійний час. В умовах обмеженості фізичних ресурсів для онлайн-навчання, можуть виникати ситуації, коли надані викладачем цікаві й корисні матеріали для занять з дисципліни не сприймаються гаджетами здобувачів та стають, на жаль, марними.	4. Слід передбачити надання учням матеріалів у форматі та вигляді, більш придатному для відкриття гаджетами в умовах обмеженого зв'язку.

Онлайн навчання зазвичай відбувається у синхронному або асинхронному режимах. Змішане навчання є розумним та виправданим рішенням для організації професійної освіти. Вивчення загальноосвітніх дисциплін доцільно здійснювати онлайн (у синхронному та(або) асинхронному режимах), отримання професійних навичок та засвоєння фахових технологічних операцій – шляхом занять у класах, майстернях або на базових підприємствах. На жаль, змішане навчання можна здійснювати не повсюдно, багато територій в країні потерпають від бойових дій або зазнали руйнувань. На такі випадки у світовій освітній практиці передбачений так званий біхронний режим онлайн навчання (Florence, Drew, & Ritzhaupt, 2020). Біхронний режим онлайн-навчання – це поєднання асинхронного та синхронного режимів онлайн-навчання, де слухачі можуть брати участь у навчанні в будь-якому місці під час асинхронних частин курсу, але потім брати участь у заходах в режимі реального часу для синхронних сесій. Особливості його реалізації полягають у тому, що педагог будує структуру навчального курсу так, щоби була виокремлена та організована асинхронна

частина вивчення і синхронна складова курсу. Остання повинна бути спланована таким чином, щоб у межах розкладу занять спільні синхронні уроки відвідувала максимальна кількість учнів. Завдання педагогів та майстрів виробничого навчання – зробити змістовне наповнення наочним, зрозумілим та, за можливістю, відповідним до навчання у майстерні. Біхронне навчання за своєю суттю не є новацією, проте у останні роки стало об'єктом досліджень зарубіжних вчених.

Воєнний час переформатував педагогічні підходи та технологічні прийоми застосування цифрових технологій для здійснення дистанційного та змішаного навчання. Досвід та навички викладачів щодо створення медійних інтерактивних навчальних матеріалів наразі став другорядним. Актуальними є питання встановлення діалогу викладачів з учнями через додатки у гаджетах та в системі дистанційного навчання, яка застосовується у закладі освіти. Терміни виконання та задачі завдань учнями на перевірку слід передбачити гнучкішими або не призначати зовсім, оскільки нерідко з багатьох причин (психоемоційний стан, звичне небажання та учнівська байдужість, відсутність ресурсів тощо) не виходить їх дотримуватись. Терпіння й людяність мають стати рисою кожного.

Список посилань

Florence, M., Drew, P., & Ritzhaupt, A. (2020). *Bichronous Online Learning: Blending Asynchronous and Synchronous Online Learning*. <https://er.educause.edu/articles/2020/9/bichronous-online-learning-blending-asynchronous-and-synchronous-online-learning>

Державна служба якості освіти. (2022). *Навчання в умовах війни: як сформувані в учнів уміння вчитися* (2022, 13 грудня) <https://sqe.gov.ua/uminnya-vchititsya-yak-bazova-kompetentni/>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІТ-ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

Микола-Олег Єршов,

доктор філософії,

директор ТОВ «Український центр дуальної освіти»,

м. Житомир, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6839-622X>

e-mail: my.yershov@gmail.com

Анотація: актуальність дослідження зумовлена стрімкими темпами цифровізації освіти і суспільства, запитами сучасної економіки на фахівців з високим рівнем цифрової компетентності і культури та недостатньою вивченістю ІТ-освіти в Незалежній Україні; особливу увагу приділено формуванню наукового апарату дослідження, об'єктом якого є ІТ-освіта як компонент освітньої системи Незалежної України, а предметом – тенденції її розвитку; виявлено основні етапи, тенденції, проблеми і перспективи розвитку ІТ-освіти в Незалежній Україні.

Ключові слова: освіта, ІТ-освіта, цифрова компетентність, тенденції розвитку ІТ-освіти Незалежної України.

DEVELOPMENT TRENDS OF IT-EDUCATION IN INDEPENDENT UKRAINE

Mykola-Oleg Yershov,

PhD, director of LLC «Ukrainian Center for Dual Education»,

Zhytomyr, Ukraine

Abstract: the relevance of the study is determined by the rapid pace of digitization of education and society, the demands of the modern economy for specialists with a high level of digital competence and culture, and insufficient study of IT education in Independent Ukraine; special attention is paid to the formation of the scientific research apparatus, the object of which is IT education as a component of the educational system of Independent Ukraine, and the subject is trends in its development; the main stages, trends, problems and prospects of the development of IT education in Independent Ukraine are revealed.

Keywords: education, IT-education, digital competence, development trends of IT-education in Independent Ukraine.

Географічні межі дослідження охоплювали територією сучасної України, що включає 25 адміністративних одиниць, де функціонує 50 топових ІТ-компаній світового рівня та 82 популярні вітчизняні університети, що готують фахівців для ІТ-галузі. У визначених хронологічних межах (1991 р. – по теперішній час) окреслюється виразна гуманістична тенденція розвитку вітчизняної ІТ-освіти: перенесення нормативно-правових та науково-педагогічних акцентів з розвитку інформаційно-освітніх мереж і систем (нижня межа), що визначають об'єктність предмету дослідження, – на розвиток цифрової компетентності і

цифрової культури громадян України (верхня межа), що становлять його суб'єктність.

В ході дослідження було обґрунтовано теоретичні, історіографічні та компаративні засади дослідження ІТ-освіти незалежної України як історико-педагогічного феномена (Сейко, & Єршов, 2021). Здійснено термінологічний аналіз поняттєвого апарату дослідження (Базелюк, 2018; Спірін, 2021а, 2021b, 2022; Єршов, 2022b). Сутність досліджуваного феномена розглянуто на загальнофілософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та міждисциплінарному рівнях. На загальнофілософському рівні ІТ-освіта вивчалася через призму функцій, концепцій і напрямів філософії, у площині діалектичних законів і закономірностей. Це дало змогу дійти висновку про необхідність пом'якшення існуючих негативних освітніх тенденцій шляхом побудови *нової парадигми ІТ-освіти* – гармонійного поєднання інтересів і цінностей людини, цифрового суспільства й держави (Базелюк, 2022; Єршов, 2018, 2021а, 2021b). Феномен «ІТ-освіта» було також досліджено на загальнонауковому рівні і конкретно-науковому рівнях. Зокрема, було охарактеризовано основні наукові підходи, застосовані до вивчення досліджуваного поняття та обґрунтовано його міждисциплінарність.

Таким чином, поняття «ІТ-освіта» представлене як системний міждисциплінарний феномен, що сутнісно акумулює значення понять «цифрова освіта», «медіаосвіта», «інформаційна освіта», і, з точки зору педагогічної науки, визначається як: цінність особистості цифрової ери; цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання чи вдосконалення цифрових знань, умінь і навичок; процес передачі акумульованих суспільством цифрових знань молодому поколінню; результат формування особистості цифрової ери; спеціальні онлайн-платформи для підвищення цифрової грамотності (Єршов, 2022b, с. 179).

Уточнимо, що ІТ-освіта постає також як система суб'єктів освітньої діяльності, що провадять освітню діяльність на різних освітніх рівнях, у різних формах і видах, забезпечуючи процес і результат формування й розвитку здобувачів освіти у трьох основних напрямках: як освічених членів цифрового суспільства (масова ІТ-освіта), успішних професіоналів цифрової економіки (професійна ІТ-освіта), висококваліфікованих фахівців ІТ-галузі (фахова ІТ-освіта).

Здійснено обґрунтування історіографічного інструментарія дослідження ІТ-освіти в незалежній Україні та систематизовано джерельну базу використаних писемних джерел. Проведено аналіз зарубіжного досвіду сталого цифрового розвитку освіти й суспільства. З'ясовано, що в освітній політиці економічно розвинених держав (країни ЄС, США, Китай, Сінгапур, Південна Корея, Індія, Малайзія) актуалізоване поняття «розумне зростання», ключовим аспектом якого є розвиток ІТ-освіти. Виокремлено характерні риси розвитку ІТ-освіти в країнах ЄС, з по-між яких варто відзначити – наявність спільної політики європейських країн щодо розвитку цифрової освіти і державне сприяння розвитку цифрових навичок у всіх своїх громадян

(Сейко, & Єршов, 2021). З'ясовано місце й роль вітчизняної ІТ-освіти на ринку вітчизняної і світової ІТ-індустрії (Єршов, 2018). Зокрема, виділено економічний, соціальний та педагогічний аспекти, що визначають роль вітчизняної ІТ-освіти.

Визначено й охарактеризовано правові, соціально-економічні та науково-педагогічні передумови розвитку ІТ-освіти в Незалежній Україні, визначено основні етапи її розвитку та охарактеризовано притаманні кожному з них тенденції. Перший етап (1960-ті роки ХХ століття – 1997 р.) визначається розвитком науково-інформаційного простору освіти в Україні. Другий етап (1998 – 2015) знаменує фокусування уваги суспільства й держави на ІКТ як пріоритетному чиннику розвитку національної системи освіти. На третьому етапі (2016 – 2021) відбувалося становлення основних векторів розвитку ІТ-освіти, впровадження в закладах освіти наскрізної (кросплатформової) цифрової компетентності при вивченні всіх дисциплін; визнання необхідності формування переліку «цифрових професій» для кожної галузі вітчизняної економіки; затвердження стандартів дошкільної, початкової, професійно-технічної та вищої освіти з чітким визначенням місця й ролі цифрових навичок у ключових і фахових компетентностей та програмних результатів навчання; розмежування функцій центральних органів виконавчої влади, відповідальних за формування й реалізацію державної політики у сфері цифровізації освіти. 2022 р. став відправною точкою для виокремлення нового етапу розвитку вітчизняної ІТ-освіти, пов'язаного з українсько-російською війною і виявленими за цих обставин потужними можливостями вітчизняної ІТ-галузі і перспективами їх врахування національною системою освіти

Досліджено особливості розвитку формальної, неформальної та інформальної ІТ-освіти Незалежної України. З'ясовано, що формальна ІТ-освіта здобувається на всіх визначених законодавством рівнях освіти для досягнення цифрових освітніх результатів, передбачених відповідними стандартами; неформальна ІТ-освіта є інституціалізованою формою надання освітніх послуг з розвитку цифрової культури, грамотності і компетентності, і доповнює результати, здобуті в системі формальної освіти; інформальна ІТ-освіта здійснюється в родині, на робочому місці, в соціумі через самоосвіту чи корпоративну ІТ-освіту і має на меті розвиток цифрової, медійної та інформаційної грамотності, культури, гігієни, безпеки тощо.

Проаналізовано тенденції розвитку кожного з рівнів формальної ІТ-освіти. З'ясовано, що формальна система вітчизняної вищої ІТ-освіти змогла забезпечити високу якість підготовки ІТ-спеціалістів, але не спроможна вирішити проблему кадрового голоду вітчизняної ІТ-галузі та усунути хаотичність і безсистемність формування «цифрових» навичок громадян.

Виявлено, що для неформальної ІТ-освіти характерні: гармонійне поєднання інтересів усіх її суб'єктів; краща доступність, гнучкість, мобільність, оснащеність; набуття ключової ролі у підвищенні кваліфікації ІТ-спеціалістів через підготовку більше ніж третини нових фахівців для ІТ-

ринку тощо. Серед негативних тенденцій варто зазначити неврегульованість питання щодо офіційного визнання її результатів.

Виявлено тенденції розвитку інформальної ІТ-освіти (самоосвіти): стрімке поширення в Україні інформальної ІТ-освіти, зумовлене підвищенням цифрової культури українських родин, підприємств та організацій; визнання представниками ІТ-галузі самоосвіти як найбільш ефективного способу підвищення професіоналізму; визнання ІТ-компаніями результатів інформальної освіти; усвідомлення в українському соціумі важливості принципу навчання впродовж життя. Основними проблемами розвитку інформальної ІТ-освіти залишаються: недоступність статистичної інформації про її розвиток та неврегульованість на державному рівні питань визнання її результатів.

Визначено детермінанти розвитку вітчизняної ІТ-освіти, проблеми, шляхи їх подолання та умови успішного реформування. Означено основні проблеми, що стримують процес розвитку вітчизняної ІТ-освіти, серед яких: сприймання державою асигнувань на освіту як «витрат», а не «інвестицій»; відсутність наступності всіх рівнів ІТ-освіти; кадрова педагогічна криза; неефективна система моніторингу якості освіти, взаємодії зі стейкхолдерами з ІТ-індустрії тощо.

Розроблено й апробовано методику прогностичного обґрунтування перспектив розвитку вітчизняної ІТ-освіти, що дало змогу здійснити SWOT-аналіз реформування вітчизняної системи освіти, виявити її сильні і слабкі сторони, загрози і можливості, спрогнозувати перспективи створення національної системи ІТ-освіти, серед яких: ухвалення Стратегії розвитку ІТ-освіти в Україні, підготовка концепцій розвитку кожного її рівня, розроблення відповідних дорожніх карт реформування; докорінна зміна парадигми підготовки й перепідготовки кадрів для вітчизняної ІТ-освіти; переосмислення суті ІТ-освіти як соціально-педагогічного феномена (масова, професійна, фахова ІТ-освіта) тощо (Єршов, 2022а).

Таким чином, проведене дослідження дало змогу виявити й охарактеризувати основні етапи і тенденції розвитку вітчизняної ІТ-освіти; визначити її місце й роль на ринку світової ІТ-індустрії; показати особливості змісту різних рівнів, видів, форм і напрямів. Одержані результати можуть бути корисними в дослідницькій діяльності аспірантів, магістрів, студентів; практичній діяльності педагогічних працівників різних закладів формальної і неформальної освіти; управлінській діяльності освітніх менеджерів різних рівнів.

Список посилань

Yershov, M.-O. (2019). Digitalisation of professional (vocational) and pre-high tertiary education of Ukraine: problems and prospects. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine Professional Pedagogy*, 1(18), 67-74.

Базелюк, О. (2022). Дистанційне навчання – єдино безпечний варіант здійснення освітнього процесу в умовах війни.

https://docs.google.com/document/d/1qphf6ouPFLFtbBNDnWL5ifPzHyRewz3RbV_E5RTEqHc/mobilebasic

Базелюк, О. (2018). Зміст і структура цифрової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, 81-87.

Биков, В. Ю., Литвинова С. Г., & Луговий, В. І. (ред.) (2019). *Розвиток теоретичних основ інформатизації освіти та практична реалізація інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері України*. Житомир: ЖДУ ім. І.Я. Франка.

Биков, В., Лещенко, М., & Тимчук, Л. (2017). *Цифрова гуманістична педагогіка*. Київ: Астроя.

Єршов, М.-О. (2018). Роль української ІТ-освіти на світовому ринку інформаційних товарів і послуг. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, 74-81.

Єршов, М.-О. (2021). Свобода як тренд сучасної ІТ-освіти. *The scientific heritage*, 72 (72), 4, 24-29.

Єршов, М.-О. (2021). Тенденції розвитку кадрового потенціалу ІТ-ринку України. *Colloquium-journal. Cz.2: Pedagogical Sciences*, 22(109), 17-18.

Єршов, М.-О. (2022а). Методика прогностичного обґрунтування перспектив розвитку вітчизняної ІТ-освіти. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 3(4)*. В. О. Радкевич, ред. *Професійна освіта для сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (20 жовтня 2022 р.)*. Київ: ІПО НАПН України, с. 84-89.

Єршов, М.-О. (2022b). Термінологічний аналіз основних дефініцій педагогічного феномена «ІТ-освіта». *Професійна педагогіка*, 1(24), 172-185.

Сейко, Н. А., & Єршов, М. О. (2021). Зарубіжний досвід розвитку ІТ-освіти. *Український педагогічний журнал*, 4, 54-64.

Спірін, О.М. (2022). Цифровізація як етап становлення цифрового суспільства знань. *LexInform: юридичні новини України*. <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-etap-stanovlennya-tsyfrovogo-suspilstva-znan/>.

Спірін, О. М. (2021а). Цифрова освіта. В: В.Г. Кремень, ред. *Енциклопедія освіти*. 2-ге вид., допов. та перероб. (с. 1096). Київ: Юрінком Інтер.

Спірін, О. М. (2021b). Цифровізація освіти, освітнього процесу. В: В.Г. Кремень, ред. *Енциклопедія освіти*. 2-ге вид., допов. та перероб. (с. 1099-1100). Київ: Юрінком Інтер.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ ДЛЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Альона Зуєва,

кандидат педагогічних наук,
в. о. завідувача науково-організаційного відділу,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3446-2583>

Анотація. Розглянуто методичні основи розроблення електронних навчальних курсів для змішаного навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Зазначено, що для ефективності навчання важливо використовувати комплексний підхід та забезпечувати взаємодію між учнями та викладачами. Також необхідно адаптувати курс до потреб і можливостей учнів, забезпечити якість навчального матеріалу й технічну підтримку курсу. Розроблення ефективного курсу може підвищити якість знань учнів та сприяти їхньому успіху.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, змішане навчання, електронний навчальний курс, методичні основи проектування електронних навчальних курсів.

METHODOLOGICAL BASES OF THE DEVELOPMENT OF E-LEARNING COURSES FOR BLENDED LEARNING IN PROFESSIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION INSTITUTIONS

Alona Zuieva,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Acting Head of Scientific and Organizational Department,
Institute of Vocational Education NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Methodological bases of the development of e-learning courses for blended learning in professional (vocational) education institutions are considered. It is noted that for the effectiveness of education it is important to use a complex approach and ensure interaction between students and teachers. It is also important to adapt the course to the needs and capabilities of students and to ensure the quality of the educational material and technical support of the course. Designing an effective course can improve the quality of students knowledge and contribute to their success.

Keywords: professional (vocational) education, blended learning, e-learning course, methodological basis of the development of e-learning courses.

У сучасному світі електронні навчальні курси стали необхідним інструментом в освітньому процесі. Вони дають змогу розширювати можливості навчання та забезпечувати його більшу гнучкість і доступність для учнів. Зокрема, розроблення електронних навчальних курсів для

змішаного навчання є важливою складовою професійної (професійно-технічної) освіти. Розроблення електронних навчальних курсів для змішаного навчання є складним та багатоетапним процесом, який вимагає виконання певних методичних вимог та принципів.

Методичні основи розроблення та методика розроблення є пов'язаними поняттями, але між ними є різниця. Методика розроблення – це система підходів, прийомів та методів, які використовуються при розробленні будь-якого продукту або проєкту, у тому числі й електронних навчальних курсів. Методика розроблення описує послідовність етапів роботи над проєктом та найбільш ефективні способи реалізації кожного з них.

Методичні основи розроблення – це базові принципи та підходи, які лягають в основу розроблення електронних навчальних курсів для змішаного навчання. Ці принципи забезпечують системний підхід до розроблення курсу, відповідність потребам та можливостям учнів та викладачів, а також ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.

Отже, методика розроблення описує, які кроки потрібно виконати при розробленні електронного курсу, а методичні основи розроблення – це основні принципи, які допомагають забезпечити ефективність та якість розроблення курсу.

Розроблення електронних навчальних курсів для закладів професійної (професійно-технічної) освіти ЗП(ПТ)О базується на декількох базових *принципах*.

1. Орієнтація на учнів, адаптивність. Курс повинен бути розроблений з урахуванням потреб та інтересів учнів, забезпечуючи можливість вибору шляху навчання та темпу засвоєння матеріалу. Курс повинен бути адаптований до можливостей та потреб учнів, забезпечуючи індивідуальний підхід до навчання. Можна залучати учнів до процесу розроблення курсу, проводити опитування та аналізувати результати, щоб забезпечити максимальну адаптованість курсу до потреб учнів.

2. Системність. Розроблення курсу повинно бути системним та послідовним, забезпечуючи логічність та послідовність матеріалу.

3. Якість матеріалу. Навчальний матеріал повинен бути якісним та точним, забезпечуючи високий рівень знань та розуміння учнями.

4. Інтерактивність. Електронні навчальні курси повинні бути інтерактивними та забезпечувати можливість активної участі учнів у навчальному процесі. Це може бути досягнуто за допомогою використання відео, аудіо та графічних матеріалів, інтерактивних вправ та тестів, віртуальних лабораторій та ін.

5. Доступність та актуальність. Курс повинен бути доступним для учнів у будь-який час та з будь-якого місця, що можна досягнути шляхом використання онлайн-платформ або електронних носіїв. Крім того, матеріал повинен бути актуальним та забезпечувати зв'язок з реальною практикою.

6. Взаємодія між викладачем та учнями. Курс повинен забезпечувати

можливість взаємодії між учнями та викладачами, наприклад, через форуми, електронну пошту та інші засоби комунікації.

7. Технічна підтримка. Курс повинен бути забезпечений необхідними технічними засобами та підтримкою для ефективного навчання та розвитку навичок учнів.

8. Врахування особливостей електронного навчання – розробник повинен уважно вивчити технічні та методичні особливості електронного навчання та відповідність курсу вимогам цієї форми навчання.

9. Постійне оновлення та вдосконалення курсу – електронний курс повинен бути постійно оновлюваний та вдосконалюваний відповідно до потреб та змін у сфері професійної освіти.

Розроблення електронного навчального курсу має відбуватися з урахуванням педагогічних принципів: принципу активності, принципу наочності, принципу доступності та інших.

Вибір *підходів* до розроблення електронного курсу залежить від специфіки навчальної дисципліни, цілей навчання, а також від характеру учнівської аудиторії. Пропонуємо основні підходи до розроблення електронних курсів.

Конструктивний підхід. Конструктивний підхід полягає в тому, щоб надати учням можливість активної участі в процесі навчання та співпраці з іншими учнями. Курси, розроблені з цим підходом, дозволяють учням збирати та обмінюватися інформацією, виконувати спільні проекти та вирішувати завдання в групах.

Проблемно-орієнтований підхід. Проблемно-орієнтований підхід передбачає вивчення матеріалу на основі вирішення реальних життєвих проблем. Курси, розроблені з цим підходом, дають змогу учням розвивати аналітичні та творчі здібності, навички розв'язування складних задач та допомагають впроваджувати теоретичні знання у практику.

Індивідуально-орієнтований підхід. Індивідуально-орієнтований підхід передбачає надання можливості учням вивчати матеріал у власному темпі та на власних умовах. Курси, розроблені з цим підходом, дають змогу учням складати індивідуальний навчальний план та самостійно вибирати теми й обсяг матеріалу для вивчення.

Конструктивістський підхід. Цей підхід передбачає активну участь учнів у навчальному процесі. Електронні курси, розроблені за цим підходом, мають бути створені таким чином, щоб учні могли використовувати власний досвід та знання для розв'язання завдань та дискусій. Учителю виступає у ролі посередника та наставника, який допомагає учням ставити запитання, виконувати завдання та оцінювати свій прогрес.

Когнітивний підхід. Цей підхід передбачає акцент на розвиток мислення та розуміння матеріалу, який вивчається. Електронні курси, розроблені за цим підходом, повинні бути побудовані таким чином, щоб допомогти учням збільшувати свій запас знань та уявлення про світ. Основні ідеї цього підходу полягають у тому, щоб підтримувати учнів в навчальному

процесі, а також надавати їм можливість самостійно виконувати завдання.

У кожному з цих підходів використовуються відповідні методи та засоби для забезпечення оптимальних умов для навчання. При розробленні електронних навчальних курсів необхідно враховувати конкретні особливості закладу професійної (професійно-технічної) освіти, для якого вони призначені, та потреби учнів.

Розроблення електронних навчальних курсів для змішаного навчання в закладах П(ПТ)О вимагає врахування комплексного підходу, що охоплює всі аспекти навчання, включаючи планування, розробку, використання та оцінювання курсу. Важливо забезпечити взаємодію між учнями та викладачами, використовуючи різні засоби зв'язку, такі, як: форуми, чати, відеоконференції тощо. Крім того, електронні навчальні курси для змішаного навчання повинні бути адаптовані до потреб та можливостей учнів. Важливо забезпечити доступність курсу для різних груп учнів, зокрема тих, які мають особливі потреби, зокрема візуальні та слухові обмеження, дислексію тощо. Також важливо забезпечити якість навчального матеріалу та технічну підтримку курсу. Навчальний матеріал повинен бути достатньо детальним та точним, щоб забезпечити якість знань учнів. Технічна підтримка має бути надійною і швидкою, щоб учні отримували доступ до курсу в будь-який час.

Отже, розроблення електронних навчальних курсів для змішаного навчання в ЗП(ПТ)О – це складний процес, який вимагає врахування багатьох аспектів навчання та технічних можливостей. Проте правильно розроблений курс може стати ефективним інструментом навчання, що дасть змогу учням отримувати знання більш ефективно та результативно.

Описані вище принципи та підходи допомагають забезпечити якість та ефективність розроблення електронних навчальних курсів для ЗП(ПТ)О та забезпечити успішне вивчення матеріалу учнями. Для успішного розроблення електронних навчальних курсів викладачі повинні мати високі компетенції у сфері технологій навчання та розроблення курсів, знати потреби й особливості своїх учнів та забезпечити адекватне використання інтерактивних інструментів і технологій навчання.

Окрім цього, важливо розробляти курси з урахуванням цілей та результатів навчання, забезпечувати актуальність матеріалу та його зв'язок з реальною практикою, а також використовувати інноваційні підходи й методики, які підвищують зацікавленість і мотивацію учнів до навчання.

Розроблення електронних навчальних курсів для ЗП(ПТ)О є важливим етапом у підготовці кваліфікованих фахівців, які відповідають вимогам ринку праці та потребам суспільства. Використання цифрових технологій та інтерактивних методів навчання є ключовим для підвищення якості освіти і підготовки майбутніх фахівців до роботи в сучасному світі.

Список посилань

Prykhodkina, N., Tymoshko, H., Zuieva, A., Sholokh, O., Noskova, M., & Lebid, Yu. (2021). Priorities and Problems in the Development of Modern

Information Technologies in Education. *International Journal of Computer Science & Network Security*, 21(6), 231-236. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.6.30>

Зуєва, А. Б. (2018). Критерії діагностування якості SMART-комплексу для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 17, 58-61. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2018.17.58-61>.

Зуєва, А. Б. (2022). Методика проєктування електронних навчальних курсів для системи професійно-технічної освіти у воєнний та повоєнний час. *Професійна педагогіка*, 25, 115-122. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.115-122>

Кручек, В. А. (2022). Особливості організації професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання. *Професійна педагогіка*, 25, 123-128. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.123-128>

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Поліна Каменєва,

заступник директора з навчальної роботи,
викладач спеціальних дисциплін зварювального
виробництва ДНЗ «Краматорське вище професійне
торгово-кулінарне училище», м. Краматорськ, Україна

Анотація. Швидкий розвиток сучасного суспільства, цифрових технологій та інноваційних засобів навчання вимагає від майбутніх фахівців нових професійних знань та вмінь, перегляду підходів щодо формування їхньої професійної компетентності. Активне використання цифрових технологій в освіті сприяє ефективності освітнього процесу на всіх його рівнях і формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців. Формування компетентностей нерозривно пов'язане з інформатизацією освіти як одним з основних напрямів реформування навчальних закладів, зумовленим потребами сучасного суспільства, у якому головним є індивідуальний розвиток особистості.

Ключові слова: цифровізація, професійна освіта, цифрові компетентності, цифрові технології, інноваційність.

DIGITAL COMPETENCE OF A TEACHER OF A VOCATIONAL (VOCATION- TECHNICAL) EDUCATION INSTITUTION AS A NECESSARY CONDITION FOR IMPROVING THE QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Polina Kameneva,

deputy director for educational work,
teacher of special disciplines of welding
production of DZ «Kramatorske higher professional
commercial and culinary school», Kramatorsk, Ukraine

Abstract. The rapid development of modern society, digital technologies and innovative means of education require future professionals to acquire new professional knowledge and skills, and to revise approaches to the formation of their professional competence. The active use of digital technologies in education contributes to the effectiveness of the educational process at all levels and the formation of professional competencies of future specialists. The formation of competences is inextricably linked with the informatization of education. Informatization of education is one of the main directions of reforming educational institutions, determined by the needs of modern society, in which individual development of personality is the main thing.

Keywords: digitalization, professional education, digital competences, digital technologies, innovativeness.

Сучасне суспільство ставить оновлені вимоги до організації освітнього процесу. Однією з таких вимог є необхідність цифровізації. Вплив цифрових технологій на всі галузі людської діяльності безперечний. Освіта не є

винятком, адже інноваційні методи навчання передбачають усебічне використання в освітньому процесі цифрових ресурсів та засобів ІКТ. Крім того, питання цифровізації набуває актуальності й під час навчання за дистанційною та змішаною формами, коли взаємодія учасників освітнього процесу відбувається опосередковано у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Водночас поняття «цифрова компетентність» має певні нормативно-правові підвалини. Зокрема, цифрова компетентність є однією з 8 ключових компетентностей, внесених до Рамкової програми ЄС щодо оновлених ключових компетентностей, вона визначається як «упевнене, критичне і відповідальне використання та взаємодія з цифровими технологіями для навчання, професійної діяльності (роботи) та участі у житті суспільства».

Зазначимо, що цифрові технології в освітньому процесі закладу П(ПТ)О, з одного боку, використовуються під час проведення уроків теоретичного та виробничого навчання, з іншого – з метою формування навичок майбутньої професійної діяльності, оскільки сучасні виробничі процеси й процеси обслуговування перебувають під впливом цифровізації. Тому педагогічні працівники закладу П(ПТ)О повинні на високому рівні володіти навичками роботи з цифровими ресурсами.

Поступ цифрової компетентності можна визначити за Рамкою цифрової компетентності педагога (DigCompEdu), яка охоплює 6 сфер («Професійна залученість», «Цифрові ресурси», «Навчання та викладання», «Оцінювання», «Розширення можливостей учнів», «Сприяння цифровій компетентності учнів»). Отже, використання цифрових ресурсів має охоплювати всі напрями педагогічної діяльності викладачів та майстрів виробничого навчання, що підтверджується наступними документами – професійними стандартами: «Педагог професійного навчання» та «Майстер виробничого навчання». У переліку професійних компетентностей педагога професійного навчання вказуються такі компетентності, як «здатність застосовувати нові форми, методи прийоми та засоби навчання, інноваційні педагогічні технології», «здатність застосовувати новітні виробничі технології професійної галузі». Окремими професійними компетентностями майстра виробничого навчання є «здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі», «здатність використовувати цифрові технології для розв'язання методичних завдань» (Биков, & Лещенко, 2016, с. 115).

Педагогічні працівники мають розуміти, як цифрові технології можуть підтримувати комунікацію, співпрацю, творчість та інноваційність, усвідомлювати їх функціональні особливості, обмеження, наслідки та ризики використання; загальні принципи, механізми та логіку, що лежать в основі створення цифрових сервісів, які постійно розвиваються, а також знати основи функціонування й використання різних цифрових пристроїв, комп'ютерних програм та мереж.

Педагогічні працівники мають критично оцінювати достовірність,

надійність інформаційних джерел, вплив відомостей та даних на свідомість та розвиток особистості, на прийняття рішень та усвідомлювати юридичні й етичні аспекти, пов'язані з використанням цифрових технологій.

Необхідність використання цифрових технологій в освітньому процесі посилюється в умовах карантинних обмежень, коли навчання відбувається за дистанційною та змішаною формами. У цей час більшість уроків проводиться у синхронному та асинхронному режимах. Спілкування викладачів / майстрів виробничого навчання зі здобувачами освіти організовується за допомогою програм відеоконференцій.

Загалом, якщо говорити про цифрову компетентність педагогічних працівників закладів П(ПТ)О, то необхідно зважати на: уміння працювати з цифровими пристроями (комп'ютером, ноутбуком, смартфоном, проектором, мультимедійною дошкою, багатофункціональним пристроєм тощо); уміння працювати з відповідним програмним забезпеченням; володіння навичками інформаційно-аналітичної діяльності.

Щодо останнього, то навички інформаційно-аналітичної діяльності відіграють важливу роль в опрацюванні великого потоку інформації, коли фахівець будь-якої галузі «повинен володіти навичками швидкого отримання і поновлення інформації, умінням аналізувати її, вирішувати в оперативних виробничих ситуаціях».

Розвиток цифрової компетентності є динамічним процесом, що потребує системної роботи. У цьому аспекті важливу роль відіграють усі види освіти: формальна, неформальна, інформальна. Лише практичний досвід роботи з веб-ресурсами, програмним забезпеченням, цифровими пристроями дає можливість якісно використовувати їх під час уроків.

Таким чином, використання цифрових технологій в освітньому процесі закладу П(ПТ)О сприяє: підвищенню ефективності та якості підготовки здобувачів освіти; посиленню мотивації до навчальної діяльності; створенню стандартних, об'єктивних і незалежних умов оцінювання якості навчання; адаптації майбутніх випускників до реальних виробничих умов; упровадженню європейських стандартів професійної підготовки кваліфікованих робітничих кадрів.

Таким чином, цифрові компетенції, інтегруючись в єдине ціле інформаційних інструментів та креативний потенціал педагога, в кінцевому підсумку, генерують в системі професійної освіти сукупність інформаційно-інтелектуальних активів. Поява і використання подібних активів є однією з глобальних тенденцій цифровізації, оскільки в цифрову економіку конкурентні переваги суб'єктів економічної діяльності значною мірою формуються під впливом нематеріальних чинників. (Жалдак, Рамський, & Рафальська, 2009, с. 3-10)

Тому система професійної освіти цифрових компетенцій є ключовим фактором ефективного функціонування цієї системи в конкурентному середовищі. Сукупність цифрових компетенцій системи професійної освіти формується не тільки за рахунок персоналу, чия діяльність безпосередньо

пов'язана з розробкою інформаційно-комунікаційних технологій, а й інших категорій персоналу, в першу чергу, менеджменту, задіяного при вирішенні різних функціональних завдань.

У цьому випадку цифрові компетенції генерують чинники ефективності системи професійної освіти, включаючи орієнтацію на моделі, що відображають динаміку змін зовнішнього і внутрішнього складових цифрового середовища. Інвестуючи кошти у формування цифрових компетенцій педагога, системи професійної освіти підвищують якість результатів інтелектуальної діяльності, включаючи сукупність створених інформаційних і матеріальних продуктів (Спірін, 2009, с.13).

Майбутні фахівці, взаємодіючи з іншими користувачами цифрового контенту, будуть готові ефективно використовувати інформаційні ресурси і технології з метою спільної генерації знань, а також розробляти концептуальні рішення з проблемних ситуацій в цифрових середовищах. Крім того, здобувачі освіти зможуть розвинути свої когнітивні навички, включаючи націленість на саморозвиток і досягнення високих результатів. Підвищення креативності мислення, ініціативності в досягненні поставлених цілей дасть змогу майбутнім фахівцям успішно вирішувати нестандартні завдання, бачити потенційні можливості цифрового середовища.

Список посилань

Биков, В. & Лещенко, М. (2016). Цифрова гуманістична педагогіка відкритої освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 4 (13), 115-130. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2016_4_13.

Жалдак, М. І., Рамський, Ю. С., & Рафальська, М. В. (2009) Модель системи соціально-професійних компетентностей вчителя інформатики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*, 7, 3-10.

Спірін, О. М. (2009) Інформаційно-комунікаційні та інформатичні компетентності як компоненти системи професійно-спеціалізованих компетентностей вчителя інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 5, 13.

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Вікторія Кручек,

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувачка лабораторії дистанційного професійного навчання
Інституту професійної освіти
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8252-6844>

Анотація. Стаття присвячена опису структури методичної системи професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання. Розкрито зміст методологічно-цільового, змістового, процесуально-організаційного та контрольного-регулятивного компонентів означеної системи.

Ключові слова: професійна освіта, професійна підготовка кваліфікованих робітників, змішане навчання, дистанційне навчання, методична система.

METHODICAL SYSTEM OF SKILLED WORKERS PROFESSIONAL TRAINING IN THE CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

Viktoriia Kruchek,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Head of the Distance Professional Training Laboratory,
Institute of Vocational Education NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article is devoted to the description of the structure of the methodical system skilled workers professional training in the conditions of blended training. The content of the methodological-targeted, substantive, procedural-organizational and control-regulatory components of the specified system is revealed.

Keywords: professional education, professional training of skilled workers, blended learning, distance learning, methodical system.

Швидкі технологічні зміни, поява нових цифрових інструментів, цифровізація, карантинні обмеження та військові події на території України актуалізують проблему якісної організації професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання. Переважна більшість педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти вже мають досвід організації змішаного навчання здобувачів освіти, проте процес його впровадження часто не є достатньою мірою організованим, планомірним та відбувається без належної системності. Різноманітність цілей, змісту, методів, форм, технологій

професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання, спонукають до проектування цього процесу як системи. Відтак актуальним є завдання обґрунтування методичної системи професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання як різновиду педагогічної системи.

До ознак системи вітчизняні вчені (Лузан, 2004; Дуднік, 2010; Андрощук, 2017) відносять:

- наявність складових елементів (компонентів, частин);
- елемент – мінімальний складник, що володіє основними властивостями системи;
- мінімальне число елементів у системі – два;
- різноманітність – кожний елемент володіє відповідними специфічними властивостями, поведінкою, що відрізняються від інших елементів;
- наявність структури, взаємодії між елементами, за якої зміна одного елемента системи приводить до зміни інших елементів;
- наявність інтегративних властивостей, якими не володіє жоден окремо взятий компонент, що входить у систему;
- ідентифікаційність – кожний елемент може бути виділений із системи (умовно або фактично, відносно або абсолютно);
- ієрархічність (вертикальне підпорядкування підсистем і елементів у середині системи);
- право втручання підсистем і елементів верхнього рівня в процесі підсистем нижнього рівня;
- залежність дій підсистем верхнього рівня від фактичного виконання підсистемами нижнього рівня своїх функцій;
- наявність функціональних характеристик системи в цілому і окремих її складників;
- стійкість – здатність системи утримувати параметри в заданих межах; цілеспрямованість системи;
- притаманність комунікативних властивостей, які виявляються у взаємодії із зовнішнім середовищем та з системами більш низького чи високого порядку;
- історичність, спадковість – зв'язки минулого, сьогодення і майбутнього в системі і її елементах;
- наявність управління.

П'ятикомпонентну структуру методичної системи (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання) вперше запропонував А. Пишкало. Згодом змістове і структурне наповнення методичної системи було розширене послідовниками вченого. Форкун Н. (2014) включає до складу методичної системи «... сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених елементів (форм, методів, засобів), які забезпечують управління, планування, здійснення, контроль, аналіз, корекцію навчального процесу [...]».

спрямованих на отримання конкретних результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності». Інша група дослідників (Маркова, Теплицький, & Ліннік, 2010; Черних, 1995) вказують, що методи, форми та засоби навчання утворюють певну підсистему, яка фактично є технологією навчання.

Методична система професійної підготовки кваліфікованих працівників в умовах змішаного навчання – складне динамічне утворення, що має інтегральні властивості, є упорядкованою сукупністю взаємопов'язаних компонентів спрямовану на процес формування комплексу ціннісних орієнтацій, мотивів, знань, умінь, навичок, професійно важливих якостей майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання. Вона об'єднує методологічно-цільовий, змістовий, процесуально-організаційний та контрольний-регулятивний компоненти.

Методологічно-цільовий компонент є системоутворюючим, він зумовлює визначення змісту, форм, методів та засобів навчання, є орієнтиром для контролю результатів освітнього процесу. Цей компонент включає:

- мету (загальний і професійний розвиток особистості майбутнього кваліфікованого робітника та становлення професійної культури в умовах змішаного навчання),

- завдання (формування та розвиток системи професійних знань, умінь і навичок, необхідних і достатніх для вирішення професійних завдань; розвиток професійно важливих особистісних якостей та професійної спрямованості, які забезпечать професійну мобільність і стійкість, спроможність вирішувати нестандартні ситуації професійної діяльності, здатність до самоорганізації й самовдосконалення відповідно до змінюваних завдань),

- методологічні підходи (системний, синергетичний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний),

- принципи (інтегративності, системності, фундаментальності змісту навчання, елективності та гнучкості освітнього простору, систематичності та послідовності, інтерактивності).

Змістовий компонент презентує зміст професійної підготовки кваліфікованих робітників, що відображений в освітньому стандарті, освітніх програмах підготовки фахівців, навчальних планах і робочих програмах навчальних компонентів. Складовими змісту професійної підготовки є ключові компоненти професійної підготовки, відповідні ключовим компонентам професійної діяльності: професійно-пізнавальна підготовка, професійно-практична підготовка, професійний розвиток, професійне виховання, загальне виховання і розвиток особистості.

Зміст освіти визначає *процесуально-організаційний компонент*, основою якого є поєднання різних форм офлайн- та онлайн-навчання, самостійної роботи здобувачів; комплексне використання навчально-методичного забезпечення, в тому числі і цифрового; використання сучасних цифрових освітніх засобів.

Здійснення змішаного навчання відбувається за такими етапами:

1) організаційний (очний) – ознайомлення здобувачів освіти з організацією, порядком та змістом навчання; проведення настановчих занять з метою інформаційного та методичного забезпечення подальшої самостійної роботи;

2) теоретичний (дистанційний) – забезпечення та супровід самостійної роботи здобувачів освіти з використанням цифрових технологій;

3) професійно-практичний (очний) – забезпечення і супровід формування професійних знань, умінь, навичок та їх удосконалення;

4) атестаційний (очний) – державна кваліфікаційна атестація, завданням якої є систематизація знань та вмінь здобувачів освіти, виявлення й оцінювання рівня їхньої підготовленості. Застосовуються наступні моделі змішаного навчання: ротаційна модель (ротації за станціями, за лабораторіями, індивідуальні та перевернутий клас), гнучка модель, самостійне змішування, віртуальне середовище.

Змішане навчання передбачає використання технічних (персональні комп'ютери, ноутбуки, проєктори, інтерактивні дошки, планшети, смартфони) та цифрових (системи управління навчанням Google Classroom, Microsoft Office 365, Moodle, Ilearn, ClassDojo, Edmodo, Мій клас, Talent LMS, SAP Litmos LMS, Docebo, Canvas LMS, Source LMS; інструменти для організації відеоконференцій Zoom, Skype, Google Meet, Microsoft Teams, соціальні мережі та месенджери Viber, Facebook, Telegram, Messenger, Instagram, інструменти накопичення, обробки і передачі наукової та методичної інформації через локальні й міжнародні освітянські мережі) засобів навчання, методичних порталів, навчальних платформ масових відкритих онлайн-курсів «ED ERA», «ВУМ online», «Prometheus» для викладачів, Вікіпедії, web-сайтів, відео-програм, практикумів з віддаленим доступом, які утворюють інформаційну складову освітнього середовища.

Створене з їх допомогою середовище є засобом інтеграції організаційної, навчальної та методичної діяльності педагогів. *Контрольно-результативний* компонент передбачає контроль і оцінювання якості професійної підготовки кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання з використанням науково обґрунтованих критеріїв та сучасного діагностичного інструментарію. Виокремлено ціннісно-мотиваційний (потреби, мотиви, професійна самооцінка, саморефлексія, ціннісні професійні інтереси); когнітивний (володіння психолого-педагогічними, методичними та професійними знаннями); діяльнісний (уміння й досвід вирішення професійно-педагогічних завдань з виробничого навчання); рефлексивний (професійна самооцінка, саморефлексія, професійна «Я-концепція») критерії. Компоненти методичної системи пов'язані між собою засобами двосторонніх зв'язків.

Описана методична система є системою управління професійною підготовкою кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання відповідно до його цільових установок на основі реалізації науково

обґрунтованого змісту, оптимальних форм, засобів. Єдність методичної системи передбачає не формальну стандартизацію, а розумну гнучкість застосування загальних підходів та принципів управління.

Список посилань

Лузан, П. Г. (2004). *Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти* (Дис. док. пед. наук). Національний аграрний університет, Київ.

Дуднік, І. М. (2010). *Вступ до загальної теорії систем*. Полтава.

Андрощук, І. В. (2017). *Підготовка майбутніх вчителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності: теорія і методика: монографія*. Хмельницький: ФОП Цюпак А. А.

Форкун, Н. В. (2014). Методична система навчання фізики в старшій школі на засадах компетентнісного підходу: теоретичний аспект. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*, 20, 117-119.

Маркова (Туравініна), О. М., Теплицький, І. О., & Ліннік, І. І. (2010). До питання про розробку методики навчання математичної інформатики у технічному ВНЗ. *Новітні комп'ютерні технології: матеріали VIII Міжнародної науково-технічної конференції, 14–17 вересня 2010 року*, (с.168-169). Київ: Міністерство регіонального розвитку та будівництва України.

Черных, Л. А. (1995). Теоретические основы разработки методической системы обучения. *Евристика и дидактика точных наук : сборник научных работ*, 3, 15-19.

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ ЗАСОБАМИ ХМАРНОГО СЕРВІСУ GOOGLE SITES

Роман Кузнецов,
молодший науковий співробітник
лабораторії електронних ресурсів
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4704-8119>

Анотація. У публікації зосереджено увагу на методиці продукування електронних навчальних посібників засобами хмарної технології Google Sites, яка нині є сервісом із багатовекторним меню, дає змогу не лише розташувати електронний навчальний текст, а й спроектувати освітній матеріал у таблицях, схемах, блоках, додати відео, зображення, презентації, створити систему діагностування програмних результатів навчання (тести, творчі завдання, вправи різних типів). Сформульовано визначення поняття «методика створення електронних посібників», визначено підходи, класичні та специфічні принципи, етапи укладання електронних посібників засобами хмарного сервісу Google Sites.

Ключові слова: електронний посібник, хмарний сервіс Google Sites, методика створення електронного посібника.

THE METHOD OF CREATING ELECTRONIC TRAINING MANUALS USING THE GOODLE SITES CLOUD SERVICE

Roman Kuznetsov,
junior researcher of the laboratory of
electronic educational resources,
Institute of Professional Education of the
National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4704-8119>

Abstract. The publication deals with the method of producing electronic training manuals using the Google Sites cloud technology, which is now a service with a multi-vector menu, which allows not only to arrange the electronic training text, but also to design the educational material in tables, diagrams, blocks, add videos, images, presentations, create a system for diagnosing program learning outcomes (tests, creative tasks, exercises of various types). The essence of the concept «methodology of creating electronic manuals» is formulated, the approaches, classic and specific principles, stages of compiling electronic manuals using the Google Sites cloud service are defined.

Keywords: electronic manual, Google Sites cloud service, method of creating an electronic manual.

Перехід освітньої галузі знань на дистанційне та змішане навчання ще більше загострив проблему організації освітнього процесу та забезпечення якості освіти на всіх освітніх ступенях вищої школи.

Питання методики розроблення електронних підручників та посібників не нове. Корінням воно сягає намагань учених, методистів-практиків передусім пояснити суть понять «інформатизація суспільства», «інформаційно-комунікаційні технології», «інформаційне освітнє середовище», «інформаційний освітній простір», «електронні засоби навчання», «електронний навчальний інформаційний продукт», «відкритий електронний ресурс», «освітні електронні ресурси» тощо (В. Бадер, В. Биков, Л. Білоусова, І. Воротникова, Л. Гаврилова, А. Гуржій, О. Гуменний, Р. Кухарчук, А. Литвин, А. Литвинов, Я. Михайлович, Н. Фіголь та ін.). Ефективність засобів електронних підручників, посібників у формуванні професійних загальних та фахових компетентностей майбутніх фахівців освітньої галузі – предмет дослідження низки наукових заходів. Особливо актуальними є питання створення електронних навчальних джерел у галузі професійної (професійно-технічної) освіти як гнучкого складника освіти України, що має миттєво реагувати на ті зміни, що відбуваються в економіці країни, на ринку праці (Л. Базиль, А. Волошин, І. Голуб, О. Гуменний, О. Єршова, А. Зуєва, Т. Пригалінська, М. Пригодій, В. Радкевич та ін.).

Переконані, що нині електронні посібники – це потужні засоби, інструменти формування професійних компетентностей у межах дескрипторів «знання, уміння / навички, комунікація, автономія і відповідальність», визначених Національною рамкою кваліфікацій (2019). З огляду на це, методика створення електронних навчальних посібників має опиратися на означені дескриптори. Продуктивним програмним ресурсом проєктування електронних навчальних посібників вважаємо хмарну технологію Google Sites – сервіс, що дає змогу безкоштовно змодельовати мультипредметний продукт-гіпертекст, який логічно і системно здатний вміщувати всі можливі нині види інформації: текстові документи, електронні таблиці і форми, презентації з Google; зображення з Picasa; відео з Google і YouTube; Google календарі; найрізноматніші списки, завдання (ToDo), тести; гаджети з Google тощо. Перевагами використання Google Sites для методики створення електронного навчального посібника є:

1) *інтуїтивно зрозумілий редактор*: як і всі продукти Google, сервіс сайтів створений й орієнтований на користувача: всі дії прості, інтуїтивні, не потребують додаткового опрацювання, а зручний сучасний інтерфейс надає змогу створювати індивідуальні, неповторні функціональні сторінки посібника, обмеженням до контенту яких є тільки уява самого користувача;

2) *потужний пошук від Google на Сайтах*, який дає змогу швидко знаходити потрібну інформацію на всіх внутрішніх сайтах;

3) *швидке додавання вмісту за допомогою гаджетів*, що допомагає розширити можливості сайту (посібника), додавши календарі, карти, відео, електронні таблиці, презентації тощо. Реалізована функція для всіх користувачів щодо переходу на основну сторінку й перегляду останніх оновлень та матеріалів;

4) *керування доступом до даних* надає можливість розробникові

посібника з'ясувати, які користувачі та групи можуть працювати з посібником, додавати власні розроблені сторінки. Доступ можна надати лише вибраним користувачам, усім здобувачам освіти (Про сервіси, 2017).

Оскільки це електронний навчальний посібник, основним завданням якого є повністю або частково доповнювати зміст підручника, а інколи замінювати його, адже він у процесі продукування може характеризуватися необмеженими можливостями доступу до необхідної інформації, а відтак і реалізації освітньої мети того чи іншого навчального компонента, вважаємо за необхідне зосередити увагу на певних особливостях методики його створення.

Під методикою створення електронних посібників розуміємо продуману систему дій, операцій, процедур, що ґрунтуються на загальних і специфічних засадах підручникотворення та опираються на заздалегідь визначений спектр програмних сервісів, відповідають вимогам освітніх стандартів та спрямовані на формування інтегральної, загальних, фахових компетентностей здобувачів освіти. У процесі продукування електронних навчальних посібників варто окреслити науково-методичні підходи, які становлять основу створення електронного посібника. З-поміж різних підходів виокремлюємо: функціональний, структурний, діяльнісний, особистісно орієнтований, компетентнісний.

Важливим складником методики створення електронних посібників є *дидактичні принципи*, які класифікуємо на *класичні* (науковості; системності; свідомості та креативності в опануванні змісту навчальної дисципліни; доступності; наочності (статичної, динамічної, візуальної, аудіальної тощо); міцності опанованих знань; єдності теоретичного навчання з практичною підготовкою) та *специфічні* (взаємодії друкованої та електронної освітньої продукції; взаємовідносин у колі «людина-система»; інтерактивної взаємодії в колі «електронний посібник-здобувач освіти-викладач-майбутня професійна діяльність»; освітньої мережності (сітка зв'язків між компонентами електронного посібника)). З-поміж *методичних принципів* виокремимо такі: цілісності та єдності мети, завдань, підходів, принципів, методів, засобів, форм навчання; методичного квантування та структурованості (визначення змісту електронного посібника); методичної критеріальності (гіпертекстовість, інтегральність, мультимедійність, когнітивний конструктивізм); освітньої адаптивності (психологічне мотивування до роботи з електронним посібником, зручність, комфортність, безпечність роботи); пізнавальної та моніторингової регульованості (здобувач освіти самостійно визначає рівень опанування ним знань, оволодіння уміннями / навичками).

Значущу роль у методиці проектування електронного посібника за допомогою хмарного сервісу Google Sites відіграє принцип етапування. Етапи роботи над створенням електронного освітнього продукту подаємо:

1) визначення мети та завдань, які необхідно реалізувати за допомогою електронного посібника;

- 2) розробка структури та алгоритмічних структурних схем ранжування інформаційного навчального матеріалу електронного посібника;
- 3) розробка змісту блоків електронного посібника за модулями та темами;
- 4) візуалізація структур електронного посібника;
- 5) реалізація проєкту розробки електронного посібника;
- 6) розробка методичних рекомендацій для користувача електронного посібника;
- 7) тестування електронного посібника, усунення виявлених недоліків, внесення змін; 8) апробація електронного посібника в організації освітнього процесу (Волкова, 2012, с.42).

Перспективою подальших наукових розвідок є проєктування за допомогою хмарної технології Google Sites електронного навчального посібника «Інноваційні технології у фаховій діяльності майбутніх бакалаврів професійної освіти зі спеціалізації «Будівництво та зварювання».

Список посилань

Волкова, Т. (2012). *Методичні засади створення і використання електронного підручника у професійній підготовці кваліфікованих робітників: методичні рекомендації*. Київ: ІІТО НАПНУ. <https://lib.iitta.gov.ua/9121/1/metoduka%20el%20pidrucnika.pdf>

Верховна Рада України. (2019, 12 червня). *Національна рамка кваліфікацій: додаток до постанови № 509*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2019-%D0%BF#Text>

Про сервіси Google Sites. (2017). <https://sites.google.com/site/edugservis/google-sites>

ІНСТРУМЕНТИ САМООЦІНЮВАННЯ ЦИФРОВИХ НАВИЧОК ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Іван Лана,

аспірант Інституту професійної освіти

НАПН України, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3256-7250>

Анотація. У публікації зазначено сфери цифрової компетенції педагогів відповідно Європейської рамки цифрової компетентності для освітян. Розглянуто можливі інструменти самооцінювання цифрових навичок педагогів професійного навчання, а саме: національний тест на цифрову грамотність «Цифрограм для вчителів», онлайн сервіс SELFIE.

Ключові слова. Цифрові навички педагогів, цифрові компетенції, педагоги професійного навчання, інструменти самооцінювання цифрових навичок.

TOOLS FOR SELF-ASSESSMENT OF DIGITAL SKILLS OF VOCATIONAL EDUCATION TEACHERS

Ivan Lapa,

Phd student of the Institute of Professional Education
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-3256-7250>

Abstract. The publication indicates the areas of digital competence of teachers in accordance with the European Framework of Digital Competence for Educators. Possible tools for self-assessment of the digital skills of vocational education teachers are considered, namely: the national digital literacy test "The digitogram for teachers", the SELFIE online service.

Keywords. Digital skills of teachers, digital competences, vocational training teachers, self-assessment tools of digital skills.

Розвиток українського суспільства у воєнний і повоєнний період передбачає підготовку фахівців, які повною мірою володіють цифровими компетенціями.

Відповідно, підготовка здобувачів освіти здійснюється педагогами професійного навчання, які повинні мати високий рівень володіння цифровими навичками.

Під цифровими навичками педагогів професійного навчання ми розуміємо комплекс компетенцій і вмінь, які дають можливість якісно, ефективно, безпечно використовувати цифрові інструменти і сервіси для професійного та особистісного розвитку.

У 2018 році Кабінет Міністрів затвердив Концепцію розвитку педагогічної освіти із завданням: запровадити стандарт з цифрової компетентності для освітян, у 2021 – Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року. Окрім цього, існує Європейська рамка цифрової компетентності для освітян (DigCompEdu), що містить 22

компетентності, які згруповано в шість сфер цифрової компетентності педагогів. Кожна з них дає розуміння про навички освітян, розвиток яких вона передбачає, а саме, сфери: 1) професійного залучення (уміння використовувати цифрові технології для професійного розвитку, спілкування і співробітництва); 2) цифрових ресурсів (уміння пошуку, створення і обміну цифровими ресурсами); 3) викладання і навчання (управління і організація освітніми процесами за допомогою цифрових технологій); 4) оцінювання (навички використання цифрових стратегій і технологій для оцінювання здобувачів освіти); 5) розширення можливостей здобувачів освіти (уміння використати цифрові технології для активізації навчання та інклюзивного навчання зокрема); 6) зростання цифрової компетентності здобувачів освіти через оптимальне використання цифрових технологій у спілкуванні, розвитку, адаптації у суспільстві, для розваг) (Іонан, 2021).

У жовтні 2022 року в Україні розпочалося упровадження міжнародної програми «Трансформація цифрової педагогіки», спрямованої на розширення цифрових та педагогічних компетентностей освітян. Вищезгадана програма дає змогу кожному педагогу впровадити власну траєкторію оволодіння цифровими навичками, забезпечуючи навчання, наставництво та підтримку в розробці інноваційних проєктів, спрямованих на вирішення педагогічних та цифрових проблем у закладах освіти (Міністерство освіти і науки України, 2022).

Для визначення власної траєкторії розширення цифрових навичок кожен педагог професійного навчання повинен володіти інструментами їх самооцінювання.

Окрім рефлексивного оцінювання цифрових навичок, педагогам доцільно буде використати онлайн продукти Міністерства цифрової трансформації України та країн ЄС.

Найбільш відомим інструментом перевірки є національний тест на цифрову грамотність «Цифрограм для вчителів». При проходженні 63 позицій тесту педагог отримує показник загального рівня цифрової грамотності, а також показники розвитку певних цифрових компетентностей. Вищезгаданий тест створений у відповідності до рамок професійних компетентностей педагогічного працівника. Тест оцінює 21 професійну цифрову компетентність освітянина у п'яти сферах а саме: «Учитель у цифровому суспільстві», «Професійний розвиток», «Використання та аналіз цифрових освітніх ресурсів», «Навчання та оцінювання учнів із використанням цифрових технологій», «Розвиток цифрової компетентності учнів». У результаті складання тесту педагог отримує електронний сертифікат, у якому вказується загальний рівень цифрової грамотності, а також оцінка за кожною з вищезгаданих п'яти сфер цифрової компетентності. Таким чином, педагог має аналіз власного рівня цифрових компетентностей та напрями їх подальшого розвитку.

Ще одним інструментом для самооцінювання цифрових навичок як педагогів професійного навчання, так і конкретних закладів професійної

освіти є онлайн сервіс SELFIE. Цей сервіс був розроблений групою експертів JRC Європейської Комісії для самоаналізу цифровізації закладів освіти з метою допомоги покращення цифровізації закладу, який пройшов тестування. SELFIE використовує опитувальники, за допомогою яких оцінюються результати педагогів, керівників і здобувачів освіти закладу. За результатами проходження опитувань складається інтерактивний звіт, який виявляє сильні та слабкі сторони цифровізації певного закладу. З метою відстеження розвитку цифрових навичок рекомендується проходити це опитування щорічно.

Таким чином, застосувавши певні інструменти самооцінювання цифрових навичок, педагог професійного навчання має можливість розробити індивідуальну стратегію подальшого розвитку цифрової компетентності, визначивши її цілі та пріоритети, обрати форми, види і часові рамки підвищення професійної кваліфікації.

Список посилань

Іонан, В. (2020). *Серіали і бібліотеки-хаби. Як Мінцифри буде розвивати цифрові навички українців.* <https://biz.nv.ua/ukr/experts/mincifri-i-cifrova-gramotnist-ukrajinciv-nayblizhchi-kroki-ministerstva-50069253.html>

Іонан, В. (2021). *Як учителям підвищити цифрові компетентності.* <https://nus.org.ua/view/yak-uchytelyam-pidvyshhyty-tsyfrovi-kompetentnosti/>

Лапа, О., & Ямковий, О. (2022, 20 жовтня). Сучасні виклики до якості професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 3(4): Професійна освіта для сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*, 145-148.

Міністерство освіти і науки України. (2022). *Україна доєдналася до міжнародної інноваційної програми «Трансформація цифрової педагогіки».* <https://mon.gov.ua/ua/news/ukrayina-doyednalasya-do-mizhnarodnoyi-innovacijnoyi-programi-transformaciya-cifrovoyi-pedagogiki>

Міністерство освіти і науки України. (2022). *Цифрові сервіси для освіти України: створено інформаційний ресурс.* <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrovi-servisi-dlya-osviti-ukrayini-stvoreno-informacijnij-resurs>

СУЧАСНИЙ СТАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

Людмила Майборода,
науковий співробітник лабораторії
дистанційного професійного навчання
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4869-7786>

Анотація. Самостійна робота майбутніх кваліфікованих робітників є невід'ємною складовою змішаного навчання. В умовах інформаційного суспільства, самостійна робота є багатомірним педагогічним явищем, яке не лише є методом або засобом навчання, а й на рівні з урочною (аудиторною) є однією з форм навчальної діяльності здобувачів освіти, а у часи обмеженого доступу до очного відвідування навчального закладу стає основним засобом оволодіння навчальним теоретичним матеріалом. У статті автор розглядає визначення поняття «самостійна робота» у вітчизняній педагогічній науці, висвітлює результати опитування педагогічних працівників щодо організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання.

Ключові слова: самостійна робота, змішане навчання, майбутні кваліфіковані робітники.

THE CURRENT STATE OF INDEPENDENT WORK OF FUTURE QUALIFIED WORKERS IN THE CONDITIONS OF MIXED EDUCATION IN WARTIME

Lyudmila Maiboroda,
laboratory researcher
distance professional training
Institute of Professional Education of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. Independent work of future skilled workers is an integral part of blended learning. In the conditions of the information society, independent work is a multidimensional pedagogical phenomenon, which is not only a method or a means of learning, but is also one of the forms of educational activity of students on a level with classroom (auditory) education, and in times of limited access to face-to-face attendance at an educational institution, it becomes the main means of mastering educational theoretical material.

Keywords: independent work, blended learning, future skilled workers.

У педагогіці не існує однозначного визначення самостійної роботи здобувачів освіти. Її розглядають як форму організації навчального процесу, метод навчання, засіб залучення до самостійної пізнавальної діяльності, вид навчальної діяльності. Так, в українському педагогічному енциклопедичному словнику (Гончаренко, 1997) під самостійною навчальною роботою

розуміється різні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності здобувачів освіти, що здійснюється на навчальних заняттях або дома за завданнями та під керівництвом викладача й без його безпосередньої участі. В енциклопедії освіти В. Лозова (2008) визначає самостійну роботу як діяльність індивіда, що здійснюється ним без сторонньої участі, а самостійну навчальну роботу як специфічну форму навчальної діяльності, що виконується в аудиторних, позааудиторних заняттях або вдома під безпосереднім або опосередкованим, керівництвом педагога, який передбачає конкретну мету, завдання, способи і методи її організації та сприяє формуванню самостійності як риси особистості.

Отже, самостійна навчальна робота сприяє не лише формуванню теоретичних і прикладних знань, практичних умінь і навичок, а й розвитку мислення, пізнавального інтересу, мовлення, самостійності, здатності брати на себе відповідальність, самостійно вирішувати професійні завдання тощо. Правильно організована самостійна робота педагогічними працівниками та самостійність майбутніх кваліфікованих робітників у навчанні є запорукою оволодіння професійними знаннями, вміннями й навичками.

З метою визначення сучасного стану та особливостей організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі П(ПТ)О) в умовах змішаного навчання, у другій половині 2022 р. лабораторією дистанційного професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України було проведено он-лайн опитування, в якому взяли участь понад трьох тисяч педагогічних працівників.

Організацію самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання педагогічні працівники вбачають у:

- проведенні підготовчої/роз'яснювальної роботи із здобувачами (61%);
- завчасному складанні планів і програм самостійної роботи (60%);
- постійному контролю самостійної роботи здобувачів (49,6%);
- підготовці методичних рекомендації з самостійної роботи (30%);
- здійсненні організації безпосередньо підчас змішаного навчання (28,9 %);
- визначенні готовності учнів до самостійної роботи (27,2 %) (рис. 1).

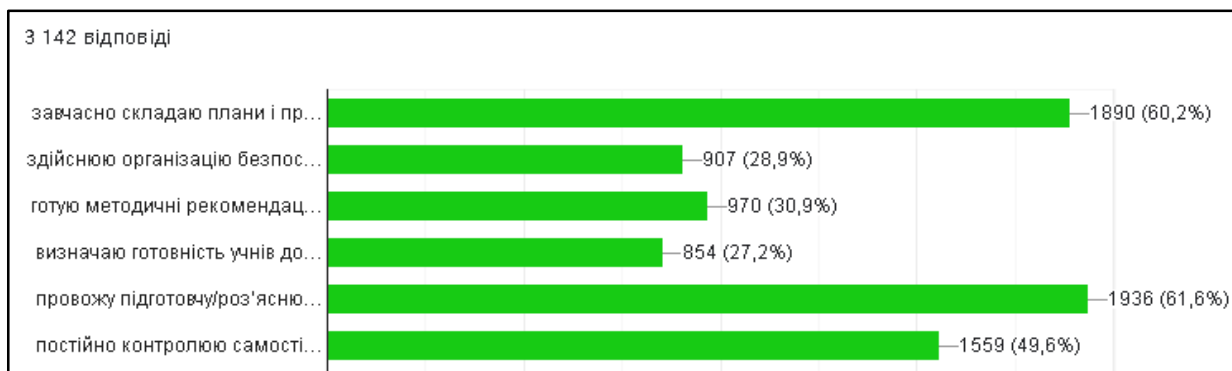

Рис. 1. Заходи з організації педагогічними працівниками самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання

За популярністю застосування організаційних форм самостійної роботи педагогічні працівники закладів П(ПТ)О відмітили, в першу чергу, індивідуальну форму самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання (81,1%), на другому місці – групову (55%), на третьому – фронтальну (25 %), останнє – парна форма (11,2%) (рис. 2).

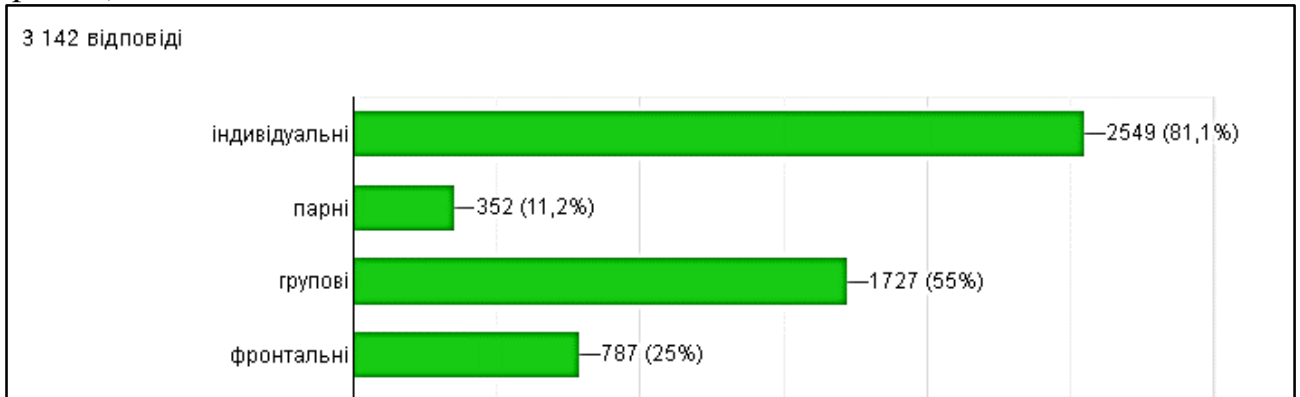

Рис. 2. Застосування педагогічними працівниками закладів П(ПТ)О організаційних форм самостійної роботи в умовах змішаного навчання

Популярними видами самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання в закладах П(ПТ)О педагогічні працівники відмічають: 76% опитаних – виконання вправ, практичних завдань, спостереження, аналіз тощо; 74% опитаних – виконання тестів, перевірочних, контрольних робіт тощо; 73,7% – робота з текстом (опрацювання теоретичного матеріалу, конспектування тощо), 26,5% – підготовка доповідей, рефератів тощо; виконання проектів – 23,9%; виконання творчих робіт – 23,2 %; групових завдань – 17,8%, дипломних робіт – 9,9 % (рис. 3).

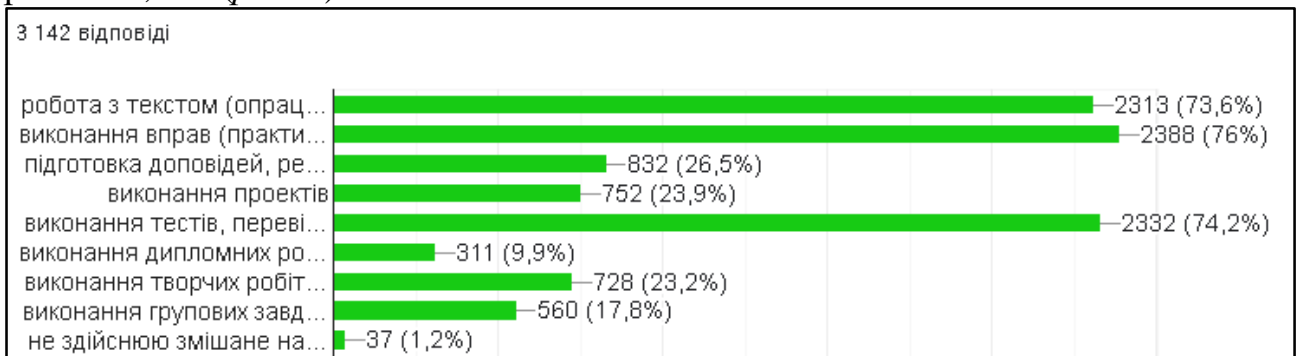

Рис. 3. Види самостійних робіт, що виконуються майбутніми кваліфікованими робітниками в умовах змішаного навчання

Серед труднощів, що виникають у майбутніх кваліфікованих робітників при виконанні самостійних робіт в умовах змішаного навчання, педагогічні працівники відмічають:

- відсутність бажання самостійно працювати (56,2%);
- відсутність технічних засобів (51%);
- не вміють планувати роботу, час (45,5%);

- не можуть самоорганізуватись (42,9%);
- не можуть самостійно виконати завдання (20,5%);
- не знають, з чого почати (9,6 %);
- не мають труднощів 2,9% (рис.4).

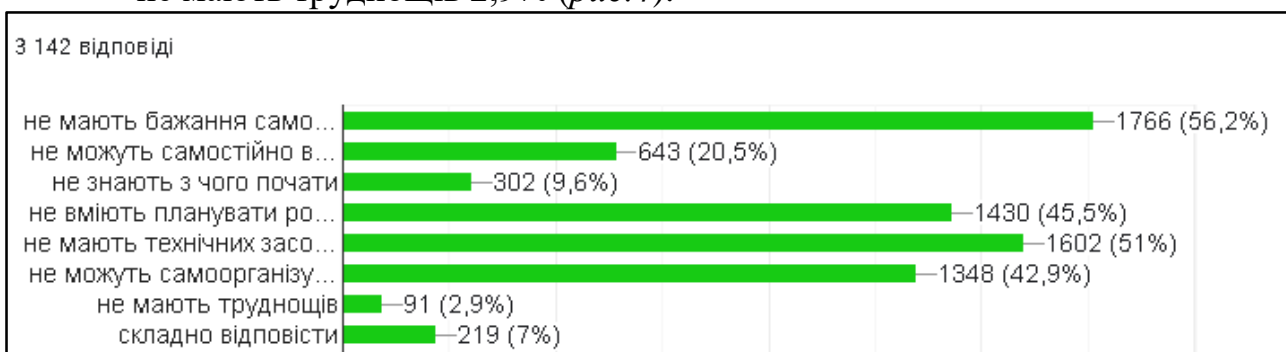

Рис. 4. Перелік труднощів при виконанні самостійних робіт майбутніми кваліфікованими робітниками в умовах змішаного навчання

Отже, підсумовуючи результати опитування, можна відмітити, що педагогічні працівники закладів П(ПТ)О володіють загальними підходами щодо організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання. У 30 % педагогічних працівників можна відмітити цілісний підхід до організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників, використовують різні організаційні форми, види і методи самостійної роботи, здійснюють підготовку методичних рекомендації з самостійної роботи, визначають готовність учнів до самостійної роботи, використовують проектні й творчі самостійні роботи тощо. Біля 50 % педагогічних працівників обмежуються дотриманням формальної організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників, використовують одноманітні форми і види самостійної роботи. Біля 20 % педагогічних працівників спостерігається ситуаційний підхід до організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання. Також зазначені педагогічними працівниками труднощі, що виникають у майбутніх кваліфікованих робітників під час виконання самостійних робіт, зокрема: відсутність бажання самостійно працювати, невміння планувати роботу й час, самоорганізовуватись тощо, свідчить про відсутність системного підходу до організації самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання.

Зазначене вище зумовлює потребу в нашому подальшому дослідженні й розробці методики самостійної роботи майбутніх кваліфікованих робітників в умовах змішаного навчання.

Список посилань

- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Либідь.
- Лозова, В. І. (2008). Самостійна робота. In Кремень, В.Г., ред. *Енциклопедія освіти*, Юрінком Інтер.

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЗАСУДЖЕНИХ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Ілля Пахомов,

старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту безперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6101-9384>

Анотація. Професійно-технічна освіта є одним з головних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених в установах виконання покарань. У закладах професійно-технічної освіти засуджені здобувають робітничі професії відповідно до державних стандартів професійно-технічної освіти. Перелік професій, за якими проводиться навчання засуджених, орієнтований як на потреби власного виробництва установи виконання покарань, при якій функціонує заклад професійної (професійно-технічної) освіти, так і на робітничі професії, що є актуальними на ринку праці. Найбільшим попитом користуються професії: газоелектрозварювальник, слюсар, токар, швачка, сантехнік, слюсар з ремонту автомобілів. Для потреб професійно-технічного навчання засуджених в установах створена відповідна матеріально-технічна база, розроблені програми та плани навчання.

Ключові слова: засуджені, здобувачі професійно-технічної освіти, професійні центри, установи виконання покарань, цифрові технології.

APPLICATION OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL TRAINING OF CONVICTED VOCATIONAL (VOCATION-TECHNICAL) EDUCATION ACQUIRES

Illia Pakhomov,

senior lecturer of the Department of Pedagogy, Psychology and Management of the Bila Tserkva Institute of Continuing Professional Education of the University of Educational Management, Kyiv, Ukraine

Summary. Vocational and technical education is one of the main means of correction and resocialization of convicts in penal institutions. In institutions of professional and technical education, convicts acquire working professions in accordance with state standards of professional and technical education. The list of professions for which convicts are trained is focused both on the needs of the prison's own production, where the institution of professional (vocational and technical) education operates, and on labor professions that are relevant in the labor market. The professions that are in the greatest demand are: gas-electric welder, locksmith, turner, seamstress, plumber, car repair fitter. For the needs of professional and technical training of convicts in the institutions, an appropriate material and technical base has been created, programs and training plans have been developed.

Keywords: convicts, vocational and technical education students, vocational centers, penal institutions, digital technologies.

З метою реалізації права засуджених на здобуття професійної (професійно-технічної) освіти при кримінально-виконавчих установах України створені та діють 49 закладів професійної (професійно-технічної) освіти, з них: 43 навчальних центри, 5 їх філій та 1 професійно-технічне училище при Кременчуцькій виховній колонії.

Упродовж 2022 року до установ виконання покарань прибули понад 1,5 тис. засуджених, які не мали жодної професії. За цей період завершили навчання і отримали професії або підвищили свою кваліфікацію біля 3 тис. засуджених, ще понад 3 тис. осіб продовжують навчатись.

Також в установах виконання покарань створені умови для здобуття неформальної та самоосвіти. Кожен засуджений має право на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі в мережі Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів у порядку, визначеному законодавством.

Протягом 2022 року близько 1 тис. засуджених виявили бажання проходити навчання на освітніх онлайн-платформах, більшість їх (близько 0,7 тис.) завершили навчання та отримали сертифікати. Найбільш популярними онлайн-курсами серед засуджених є курси, які надають освітні онлайн-платформи: «Prometheus», «EdEra», «На Урок», «Дія. Цифрова Освіта», «Всеукраїнська школа онлайн».

На особливу увагу заслуговує цифрова навчальна платформа для учнів закладів професійної освіти та здобувачів професійних кваліфікацій profosvita.online. Це всеукраїнська платформа для дистанційного та змішаного навчання, що створена на основі «Всеукраїнської школи онлайн» спеціально для учнів закладів професійної освіти, педагогічних працівників та незалежних здобувачів професійних кваліфікацій.

Її мета – забезпечення рівного, вільного і безоплатного доступу користувачів до якісних та актуальних навчальних матеріалів у сфері професійної освіти. Платформу створено на замовлення Міністерства освіти і науки України за підтримки Міжнародної організації праці (International Labour Organization).

Згідно наказу Міністерства юстиції України № 3233/5 від 19.10.2017 «Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет», для надання засудженим можливості доступу до глобальної мережі Інтернет адміністрація установи виконання покарань забезпечує оптимальний спосіб підключення установи до провайдера, який надає послуги доступу до Інтернету.

Для організації надання засудженим послуг доступу до Інтернету у відокремлених приміщеннях житлової зони поза межами локальних дільниць відділень соціально-психологічної служби у місці, доступному для відвідування усіма засудженими установи, або в комп'ютерному класі загальноосвітнього навчального закладу установи обладнується інтернет-клас.

Для надання засудженим можливості користуватися послугою доступу

до Інтернету допускається використання спеціалізованих технічних пристроїв з відповідним програмним забезпеченням, а також планшетного комп'ютера без можливості апаратної підтримки будь-яких видів SIM-карт з програмно заблокованими камерами.

Послуга доступу до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через Інтернет надається засудженим у приміщенні інтернет-класу. За наявності технічної можливості послуга доступу до Інтернету за допомогою планшета надається засудженим безпосередньо у відділеннях соціально-психологічної служби.

У структурних дільницях установ, де передбачено тримання засуджених у приміщеннях камерного типу, для надання засудженим доступу до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через Інтернет у відокремлених приміщеннях обладнуються ізольовані робочі місця. За наявності технічної можливості послуга доступу до Інтернету та відправлення онлайн-звернень за допомогою планшета таким засудженим надається безпосередньо в камері. Засуджені, на яких накладено стягнення у виді поміщення у дисциплінарний ізолятор, карцер або переведення до приміщення камерного типу (одиначної камери), за наявності технічної можливості можуть користуватися Інтернетом за допомогою планшета.

Для організації доступу робочих місць до Інтернету, визначення їх прав доступу та контролю за використанням веб-ресурсів і часом роботи встановлюється спеціалізований сервер, на якому налаштовується відповідне програмне забезпечення. Роботу інтернет-класу забезпечує посадова особа відділу інженерно-технічних засобів охорони, зв'язку та інформатизації, яка відповідно до розподілу функціональних обов'язків організовує роботу з питань доступу засуджених до Інтернету.

Також наказ Міністерства юстиції України № 3233/5 від 19.10.2017 «Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет» затверджує список адрес вебсайтів, до яких дозволяється доступ: органів державної влади України, державних установ; органів місцевого самоврядування; зареєстрованих засобів масової інформації; міжнародних організацій; установ та організацій, що відносяться до сфери освіти та науки, культури та мистецтв, зокрема сайти навчальних закладів; закладів охорони здоров'я; політичних, громадських та релігійних організацій; спортивні, творчі, довідкові та юридичні вебсайти.

Також засуджені можуть створювати електронну поштову скриньку та користуватися нею під контролем адміністрації установи. Засуджений може використовувати виключно особистий обліковий запис електронної поштової скриньки. Засуджені під час реєстрації електронних поштових скриньок або доступу до вже наявних надають адміністратору логін та пароль від поштових скриньок.

Адміністрація установи за письмовою заявою засудженого надає дозвіл на користування засобами IP-телефонії та дозвіл на використання засобів

відеозв'язку через Інтернет.

Користування Інтернетом проводиться протягом дня у вільний від роботи час та поза часом, передбаченим для приймання їжі та безперервного сну. Користування Інтернетом оплачується власними коштами засуджених або коштами інших осіб шляхом їх внесення на електронний гаманець. При розрахунку для засуджених вартості оплати за користування Інтернетом враховуються вартість тарифного плану підключення установи до провайдера, час, впродовж якого засуджений користувався Інтернетом, витрати на обслуговування мережі та інтернет-класу.

Засуджені під час перебування в стаціонарних закладах охорони здоров'я, не віднесених до відання Мін'юсту, з дозволу адміністрації установи можуть мати при собі та користуватися під контролем адміністрації портативними персональними комп'ютерами з доступом до Інтернету.

Таким чином, засуджені в установах виконання покарань можуть здобувати професійну (професійно-технічну) освіту не лише традиційно, за очною формою, але й використовувати для цього освітні онлайн-платформи, насамперед, profosvita. online.

Список посилань

Міністерство юстиції України. (2017, 19 жовтня). *Про затвердження Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет* (наказ № 3233/5).

Prometheus (2023). *Каталог курсів*. <https://prometheus.org.ua/courses-catalog/>

EdEra (2023). Головна. <https://www.ed-era.com/>

На Урок (2023). Головна. <https://naurok.com.ua/>

Дія. Цифрова Освіта (2023). Головна. <https://osvita.diiia.gov.ua/>

Всеукраїнська школа онлайн (2023) Головна. <https://lms.e-school.net.ua/>

СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ВІДЕОФРАГМЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ТЕОРЕТИЧНОГО ТА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Тетяна Пригалінська,

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри математичного аналізу та теорії ймовірностей НТУ України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4267-077X>

Анотація. Застосування відеофрагментів в освітньому процесі дає змогу представити матеріал з високим ступенем унаочнення, підвищити мотивацію, забезпечити дієве контактне середовище, організувати простір для активної діяльності учнів на заняттях теоретичного та виробничого навчання. Розглянуто основи теорії когнітивного навчання, особливості використання навчального відео, запропоновано рекомендації для створення якісних відеофрагментів, які б дали змогу опрацьовувати матеріал як у синхронному, так і в асинхронному режимі.

Ключові слова: освітні відеофрагменти, відео, когнітивне навантаження, візуалізація, навчання, сегментація.

CREATION AND USE OF EDUCATIONAL VIDEO FRAGMENTS IN THEORETICAL AND INDUSTRIAL TRAINING CLASSES

Tetiana Pryhalinska,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer
Department of Mathematical Analysis and Probability Theory,
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine

Abstract. The use of video fragments in the educational process makes it possible to present the material with a high degree of visualization, increase motivation, provide an effective contact environment, and organize a space for active activity of students in theoretical and industrial training classes. The basis of the theory of cognitive learning, the peculiarities of the use of educational video are considered, and recommendations are offered for creating high-quality video fragments that would allow processing the material both in synchronous and asynchronous mode.

Keywords: educational video fragments, video, cognitive load, visualization, training, segmentation.

Невпинний розвиток цифрових технологій, швидка зміна потреб та пріоритетів сучасних учнів, глобальні виклики сьогодення, такі як пандемія та війна, ставлять перед викладачами завдання пошуку та реалізації навчальних технологій, які б дали змогу опрацьовувати матеріал як у синхронному, так і в асинхронному режимі. Це орієнтує на створення та використання візуального контенту, що забезпечить можливість подачі

інформації незалежно від специфіки навчального предмета та дасть можливість учням засвоювати освітнє повідомлення у найбільш зручному для розуміння вигляді.

Звичайно, кожен сучасний викладач намагається за допомогою візуалізації навчальних матеріалів (малюнків, плакатів, таблиць, графіків) підвищити рівень засвоєння інформації, адже образи легше запам'ятовуються та швидше пригадуються, ніж усні повідомлення. Відеофрагменти поєднують в собі можливості вербальних та візуальних методів, що робить їх затребуваним засобом навчання (Криворот, Пригодій, 2022). Використання відео відвищує ефективність навчального процесу, спонукає до комунікативної діяльності та дозволяє засвоїти значний об'єм інформації (Бучинська, 2015).

Учням подобається дивитись відео, у порівнянні із читанням тексту. За допомогою відео можна сприймати не лише слова викладача, але й бачити невербальну складову інформації – міміку, жестикуляцію, чути інтонацію, відчувати контакт поглядів та підсвідомих підказок, які допомагають краще зрозуміти побачене (Джевага, 2016).

Відео стало поширеним засобом навчання, що підтверджується невпинним зростанням відкритих онлайн-курсів та освітніх відео. Серед доступного в інтернет-мережі масиву освітніх відеофрагментів, що можуть бути використані викладачем закладу професійної освіти на заняттях теоретичного або виробничого навчання, можна виділити: відеопрезентацію навчальних матеріалів; відеозапис аудиторної лекції; відеозапис вебінару; відеоінструкцію до виконання практичних/лабораторних робіт; студійний відеоурок; навчальні фільми; презентацію з позакдровим голосом; інтерактивне навчальне відео; скрінкасти; анімацію.

Крім добору та використання готових відеофрагментів викладач може створювати свій унікальний відеоконтент для супроводу освітнього процесу в умовах змішаного та дистанційного навчання, що відповідає освітнім цілям і завданням. Для цього порібно мати хоча б мінімальні навички роботи із відеоредактором та дотримуватися основних принципів.

Існує низка факторів, які сприяють розробці ефективних освітніх відеофрагментів. Згідно з когнітивними теоріями навчання, коли ми отримуємо порцію інформації, наш розум спочатку її обробляє, а потім або відкидає, або зберігає. Потік інформації, що надходить через відео, створює навантаження на когнітивні ресурси учнів.

Модель теорії когнітивного навчання – це теорія схем, за якою уся отримана інформація групується в схеми, кожна наступна порція інформації або додається до існуючої схеми, або для неї створюється нова схема. Таким чином, навчання може відбуватися шляхом: додавання нового факту до існуючої схеми; зміни існуючої схеми таким чином, щоб вона стала більш узгодженою з попередньо отриманим досвідом; створення абсолютно нових схем (Driscoll, Carliner, 2005).

Динамічні аудіовізуальні презентації викликають стороннє когнітивне

навантаження, адже учням потрібно інтегрувати вхідну інформацію з попередньою інформацією, яка зберігається в робочій пам'яті. Тому текст, зображення, анімація та аудіовміст освітнього відеофрагменту мають бути розроблені таким чином, щоб мінімізувати когнітивне навантаження.

Варто пам'ятати про:

- принцип сегментації (розподіл відеоповідомлень, що дозволяє учням взаємодіяти із короткими відеофрагментами та контролювати потік навчальної інформації);
- принцип наголосу (виділення важливої інформації за допомогою тексту на екрані, набору символів, зміни кольору або підсвічування);
- принцип усунення (видалення із відео цікавої але зайвої інформації, яка не сприятиме досягненню навчальної мети та відволікатиме увагу учнів).

Щоб допомогти учням обробляти інформацію, створювати схеми та контролювати рівень розуміння використовують опорні питання, візуальні та словесні підказки, інструкції, стоп-питання. Важливо додавати до відеофрагментів інтерактивні функції, які дозволяють здійснювати пошук та навігацію, повертатися до попередніх розділів, ставити перегляд на паузу. Це покращує продуктивність і забезпечує навчання в індивідуальному темпі (Zhang, Zhou, Briggs, & Nunamaker, 2006).

Що ж стосується тривалості освітніх відеофрагментів, то вчені не дійшли до повністю узгоджених інтервалів, але одноголосні в тому, що відео не має бути довгим, а довгі відео рекомендують розбивати на короткі сегменти, кожен з яких повинен мати чіткі й логічні початок та кінець, висвітлювати одну ідею, один принцип або процес.

Звичайно, тривалість відео також залежить від характеру та складності змісту. Для введення в тему та короткого огляду матеріалу достатньо 1-3 хвилин; для представлення загальної характеристики предмету необхідно 2-5 хвилини; для занурення в складні теми, розділи, модулі, для представлення детальної інформації оптимально буде 5-15 хвилин; для перегляду документального фільму 15-20 хвилин. Зрозуміло, що заняття теоретичного характеру триває 1-2 академічні години, що значно перевищує зазначені часові рекомендації. Сегментація та усунення сторонніх даних допоможуть підтримувати довжину відеофрагменту на необхідному рівні.

Що ж стосується занять виробничого навчання, то цінність освітніх відеофрагментів полягає в тому, що вони: дають змогу візуалізувати робочі процеси, виробничі технології та операції; дозволяють демонструвати процес або явище в динаміці; допомагають вивчити нові види техніки. Відеодемонстрація реальних практичних дій може мати два режими: повідомлення від третьої особи «ось як це роблять» і від першої особи «ось як би ви це зробили». Демонстрація практичних дій сприймається краще, коли відео подається від першої особи, адже це дозволяє учням побачити процедуру зі своєї власної точки зору. Перспектива від третьої особи несе додаткове когнітивне навантаження, оскільки потрібно подумки перенести дію на себе.

Отже, освітні відеофрагменти є ефективним інструментом не лише для теоретичної підготовки, а й для набуття практичних навичок і майстерності. Відео стає засобом управління пізнавальною діяльністю учнів на кожному етапі заняття. Мотивує до вивчення нового матеріалу; демонструє дії та процеси під час пояснення нової теми; дозволяє довільну кількість відтворення для повтору, закріплення та узагальнення знань; забезпечує контроль знань.

Список посилань

Криворот, Т, Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

Бучинська, Д. Л. (2015). Використання відео в навчальному процесі – потреба сьогодення. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*, (1), 101-107.

Джевага, Г. В. (2016). Створення відео-лекцій для дистанційного навчання. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 137, 19-23.

Driscoll, M., & Carliner, S. (2005). *Advanced Web Learning Strategies. Blended learning as a curriculum development strategy*. ASTD Press, New York.

Zhang, D., Zhou, L., Briggs, R., & Nunamaker, J. (2006). Instructional Video in E-Learning: Assessing the Impact of Interactive Video on Learning Effectiveness. *Information & Management*, 43, 15-27.

УДК 377.3:[37.091.64:004]

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Микола Пригодій,

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи,
Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5351-0002>

Анотація. Застосування цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників визначається їх поширеністю та доступністю на галузевому ринку. Ефективність організації навчання з використанням цифрових технологій залежить як від рівня володіння даними технологіями як педагогів, так і від здобувачів освіти. Встановлено, що викладачі системи професійної (професійно-технічної) освіти повинні враховувати вплив використання цифрових технологій на їхні переконання та стратегію організації освітнього процесу.

Ключові слова: цифрові технології, специфічні принципи, професійна освіта, методичні засади, підготовка кваліфікованих робітників.

METHODICAL PRINCIPLES OF APPLYING DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE SKILLED WORKERS

Mykola Pryhodii,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Deputy Director for Research,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The use of digital technologies in the future skilled workers training is determined by their prevalence and availability in the industry market. The training organization effectiveness of using digital technologies depends on the proficiency level in these technologies of both teachers and students. It is established that teachers of vocational (vocational-technical) education system should take into account the impact of the digital technologies use on their beliefs and strategy of organizing the educational process.

Keywords: digital technologies, specific principles, vocational education, methodical principles, training of skilled workers.

Переваги від застосування цифрових технологій в освітньому процесі можна отримати повною мірою, лише в тому разі, якщо ними зможуть користуватися всі учасники. Крім того, велике різноманіття технологій дає змогу зробити освітній процес більш гнучким, але це одночасно й ускладнює навчання, оскільки, перш ніж опанувати навчальну інформацію, потрібно навчитися користуватися технологією. Швидкість упровадження та вдосконалення цифрових технологій створює нову проблему – цифровий розрив, де заклади та здобувачі освіти, які не можуть швидко адаптуватися

до цифрової трансформації, ризикують відстати у навчанні. Технічний прогрес зумовлений механізмами цифрової трансформації, привів до масових змін певних видів діяльності чи професій людини. Деякі зміни вже відбулися (оператор верстату з ЧПУ, діагност-технічний консультант), інші аспекти змін ще не завершені, але, ймовірно, відбудуться в осяжному майбутньому (безпілотні автомобілі або 3D-друк цілих будинків, це може зменшити попит на певні професії, наприклад, таксист чи муляр). Використання цифрових технологій для створення нових або існуючих товарів та послуг супроводжується покращенням продуктивності, прискоренням виробництва та конкурентоспроможності. Але цифрова трансформація – це більше, ніж просто технології, це зміна людей та їхньої культури. Щоб досягти успіху, організації повинні зосередитися на своїх співробітниках і клієнтах. Їм потрібно створити цифрове середовище.

Отже, система освіти повинна також реагувати на виклики сьогодення. Для закладів професійної освіти це може означати відхід від традиційної організації навчання та перехід на нові методичні засади підготовки кваліфікованих робітників.

Водночас існує низка проблеми, які обмежують упровадження та використання цифрових технологій педагогами:

по-перше, наявні у викладачів знання щодо цифрових технологій характеризуються слабким зв'язком між педагогікою та практикою при залученні технологій в освітній процес;

по-друге, програми підготовки викладачів не дають практичних знань про педагогіку, вдосконалену цифровими технологіями (цифрову педагогіку), а, отже, не сприяють формуванню у майбутніх викладачів компетентностей, необхідних для використання цифрових технологій у навчанні;

по-третє, відсутність стимулів для опанування та широкого застосування цифрових технологій у освітньому процесі (викладачам потрібні ресурси та час, щоб дослідити застосування цифрових технологій і проаналізувати свій досвід, щоб вирішити, як ці технології можуть найкращим чином допомогти їм та здобувачам освіти).

Необхідно актуалізувати і проблему трансформації освітнього процесу, з точки зору роботи викладача у цифровому суспільстві. Оскільки викладачі використовували технології в усі часи: традиційні технології – технічні засоби навчання (ТЗН) донедавна, а зараз традиційні технології в поєднанні з цифровими, то не можна говорити про докорінні зміни в системі освіти. Якби глибинні перетворення не відбулися в цифровізації освіти, вчителі/викладачі все одно будуть потрібні. Викладачі мають переваги у аспектах професійної діяльності, яких на даний час розвитку суспільства неможливо досягти за допомогою лише цифрових технологій.

До таких переваг належать міцні та продуктивні стосунки зі здобувачами освіти, здатність мотивувати їх для отримання задоволення від навчання та здатність ідентифікувати й задовольняти емоційні потреби

здобувачів при досягненні навчальних результатів.

Цифровізація передбачає спрощення діяльності людини, зводячи її функції до рівня управління процесами, тому цифрові технології повинні звільнити викладачів і дати їм змогу виконувати важливу роботу, яка потребує людської взаємодії, оцінки та покращення навчального середовища. Однак, за фактом використання цифрових технологій в освіті, на відміну від їх використання в діловому світі, збільшили, а не зменшили навантаження на викладачів.

Це пов'язано із завищеними очікуваннями викладачів щодо здобувачів освіти у освітньому середовищі, побудованому на засадах використання цифрових технологій. Викладачі, які широко застосовують цифрові технології при організації навчання, характеризуються (Gibson, 2001, с. 40): завищеними очікуваннями від здобувачів освіти, і вірять, що вони здатні розуміти та опанувати складні концепції; вірою у свої можливості ефективніше задовольняти потреби окремих здобувачів освіти; більшою орієнтованістю на індивідуальну траєкторію навчання здобувача освіти; викладанням складного навчального матеріалу і готовністю експериментувати у межах освітнього процесу; відкритістю до різних точок зору на проблеми навчання та виховання; високим рівнем професійної самооцінки, оскільки вони допомагають здобувачам освіти організувати ефективне навчання, а не просто поширюють та передають знання.

Викладачі системи професійної (професійно-технічної) освіти повинні враховувати вплив використання цифрових технологій на їхні переконання та стратегію організації освітнього процесу. Використання цифрових технологій у повному обсязі може призвести до того, що викладачі, які як правило пройшли професійну підготовку та професійне становлення на засадах традиційної педагогіки, можуть поставити під сумнів свої переконання, а це у свою чергу може призвести до руйнації традиційних підходів та цілей при організації навчання.

На рішення викладачів щодо запровадження цифрових технологій у освітній процес впливає три фактори: 1) адміністративний тиск з «рекомендацією» використовувати ті чи інші технології; 2) світові, регіональні та галузеві тенденції запровадження цифрових технологій у систему соціально-виробничих відносин; 3) особисті уподобання, досвід, професійні знання, стосунки та конкретні контексти використання цифрових технологій у професійній діяльності.

Отже, досвід викладачів має значний вплив на їхні рішення щодо використання цифрових технологій. Викладачі повинні розширити та вдосконалити свій рівень цифрової культури, щоб удосконалити практику. Спектр компетентності викладачів щодо організації навчання включає знання предмета та знання методів і технологій (зокрема цифрових), викладання та управління діяльністю здобувачів освіти.

Спираючись на світовий досвід цифровізації освіти та соціально-виробничих відносин, встановлені такі методичні засади застосування

цифрових технологій у підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

1. Мета застосування цифрових технологій визначається з урахуванням їх доступності та поширення на ринку освітніх послуг, а також особистісних потреб і можливостей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (Haleem et al., 2022).

2. Відбір і застосування цифрових технологій ґрунтується на методологічних підходах – системному, інформаційному, технологічному, компетентнісному, особистісно-орієнтованому (Гуржій et al., 2022, с. 48).

3. Застосування цифрових технологій здійснюється з дотриманням специфічних принципів: інформатизації освіти (Хомишин, 2016); відкритої освіти (Биков, 2008, с. 48-52); мультимедійності (Жук et al., 2012, с. 33); активізації творчої діяльності засобами цифрових технологій (Tang et al., 2022); міждисциплінарного поширення (Arbuzova et al., 2022); захисту індивідуальних даних (Terwangne, 2021); взаємодоповнення реального і віртуального складників універсального освітнього середовища (Пригодій, 2021, с. 3).

4. Урахування галузевої специфіки професійної підготовки та видів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (Cervera & Cela-Ranilla, 2015, с. 73-77).

5. Галузева диференціація цифрових технологій полягає в наявності спеціального програмного забезпечення (Mäkiö-Marusik et al., 2019).

6. Ефективне застосування цифрових технологій уможливорюється наявністю апаратного та програмного забезпечення з усталеною комунікацією між учасниками освітнього процесу (Гуржій et al., 2020, с. 117-151).

7. Результативність застосування цифрових технологій забезпечується використанням дидактичних комплексів, методичного інструментарію, ефективним управлінням та тренінговим навчанням педагогічних працівників (Гуржій et al., 2020, с. 156-164).

Отже, головна мета викладачів системи професійної освіти полягає в тому, щоб розробляти свої освітні проекти більш ефективним способом, використовуючи електронне навчання. Оволодіння цифровими технологіями та методиками їхнього використання у освітньому процесі стане ключовим інструментом для забезпечення ефективної професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників.

Список посилань

Gibson, I. W. (2001). At the intersection of technology and pedagogy: considering styles of learning and teaching. *Journal of Information Technology for Teacher Education*, 10(1-2), 37-61.

Гуржій, А., Радкевич, В. & Пригодій, М. (2022). Методологічні засади цифровізації інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти. *Нові технології навчання*, 96, 44-53. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.06>

Haleem, A., Javaid, M., Qadri, M. A. & Suman, R. (2022). Understanding the role of digital technologies in education: A review. *Sustainable Operations and Computers*, 3, 275-285. <https://doi.org/10.1016/j.susoc.2022.05.004>

Хомишин, І. Ю. (2016). Принцип інформатизації освіти в умовах глобалізації суспільства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки, 850(11), 123-128. http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_850_21.pdf.

Биков, В. Ю. (2008). *Моделі організаційних систем відкритої освіти*. Київ: Атіка. <https://core.ac.uk/download/pdf/11084479.pdf>

Жук, Ю. О. (Ed.), Жалдак, М. І., Шут, М. І., Дементієвська, Н. П., Пінчук, О. П., Соколюк, О. М. & Соколов П. К. (2012). *Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: посібник*. Київ. Педагогічна думка. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/618>

Tang, C., Mao, S., Naumann, S. E. & Xing, Z. (2022). Improving student creativity through digital technology products: a literature review. *Thinking Skills and Creativity*, 44, 101032. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2022.101032>.

Arbuzova, A., Hattwich, A., Struck, A. & Wagner, M. (2022). Towards a Better Representation of Research Objects in Interdisciplinary Research. *Procedia Computer Science*, 211, 67-73. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.10.177>

Terwangne, C. (2021). Council of Europe convention 108+: A modernised international treaty for the protection of personal data. *Computer Law & Security Review*, 40, 105497. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2020.105497>

Пригодій, М. А. (2021). Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та машинобудівної галузей. *Вісник НАПН України*, 3(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-8>

Cervera, M. G. & Cela-Ranilla, J. M. (2015). Advanced Technology Environments To support the Teaching/Learning Process in the University. In M. Gisbert & M. Bullen (Eds.). *Teaching and Learning in Digital Worlds: Strategies and Issues in Higher Education* (p. 73-79). Tarragona: Publicacions Universitat Rovira i Virgili. <http://llibres.urv.cat/index.php/purv/catalog/view/155/139/321-1>.

Mäkiö-Marusik, E., Colombo, A. W., Mäkiö, J. & Pechmann, A. (2019). Concept and case study for teaching and learning industrial digitalization. *Procedia Manufacturing*, 31, 97-102. <https://doi.org/10.1016/j.promfg.2019.03.016>

Гуржій, А. М., Пригодій, М. А., Липська, Л. В., Гуменний, О. Д., Гуменна, Л. С., Зуєва, А. Б., Кононенко, А. Г. & Криворот, Т. Г. (2020). *Розроблення та використання мережевих навчально-методичних комплексів для підготовки кваліфікованих робітників*. Житомир: Полісся. <https://lib.iitta.gov.ua/724213>

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Анастасія Прохоренко,

викладач Державного професійно-технічного
навчального закладу «Конотопське вище професійне училище»,
м. Конотоп, Україна
prohorenkoanastasiya@gmail.com

Анотація. У статті висвітлено досвід використання мобільних технологій на уроках інформатики в умовах змішаного навчання. Виявлено, що розвиток цифрового суспільства сприяє вдосконаленню як мобільної техніки, так і вмінь учнів її використовувати. Тому використання мобільних засобів на уроках можливе, а іноді необхідне, особливо в умовах недосконалого стану комп'ютерної техніки в навчальних закладах. Змішане навчання дає змогу поєднати різні форми і методи роботи викладача й учнів та мінімізувати наявні проблеми технічного і технологічного характеру.

Ключові слова: змішане навчання; мобільне навчання; хмарні сервіси в освіті.

USE OF MOBILE TECHNOLOGIES IN COMPUTER SCIENCE LESSONS IN THE CONDITIONS OF BLENDED LEARNING

Anastasiya Prokhorenko,

teacher of the State Vocational and Technical School
educational institution «Konotopsk Higher Vocational School», Kyiv, Ukraine
prohorenkoanastasiya@gmail.com

Abstract. The article highlights the experience of using mobile technologies in computer science lessons in the conditions of blended learning. It was found that the development of digital society contributes to the improvement of both mobile technology and students' ability to use it. Therefore, the use of mobile devices in lessons is possible, and sometimes necessary, especially in the conditions of the imperfect state of computer equipment in educational institutions. Blended learning allows you to combine different forms and methods of work of the teacher and students and minimize existing problems of a technical and technological nature.

Keywords: blended learning; mobile learning; cloud services in education.

Використання комп'ютерів та Інтернету на уроках інформатики у закладах професійно-технічної освіти є природною й обов'язковою умовою формування в учнів інформаційно-комунікаційної компетентності. Однак показники стану технічної бази комп'ютерних кабінетів не завжди відповідають сучасним вимогам щодо техніки для успішного засвоєння курсу. Варто сказати, що змішане навчання відповідає саме таким вимогам, які засновані на комбінації традиційного й електронного навчання з використанням цифрових пристроїв, у тому числі й власних. Однак мобільні пристрої не приносили б стільки користі без спеціальних програм –

мобільних додатків. Значимість мобільних додатків в освіті зростає, а основна причина цьому – можливості, які вони дають: спільна робота учнів над завданнями під час уроку й в позаурочній діяльності, обмін файлами, організація дистанційного навчання та взаємодії з батьками. Важливим аспектом змішаного навчання є можливість навчатися незалежно від місця і часу, забезпечуючи безперервність і максимальну гнучкість навчального процесу. Гаджети поступово стають невід’ємною частиною навчання, так званого мобільним навчальним інструментом.

Метою статті є визначення напрямів застосування мобільних технологій на уроках інформатики у закладах професійно-технічної освіти та показати способи їх використання на практиці.

У наш час телефони, смартфони та планшетні комп’ютери перестали бути новинкою для учнів. У міру технічного прогресу цифрові пристрої одержують все нові та більш потужні процесори, що дозволяє використовувати їх не лише для зв’язку, а виконувати за їх допомогою більш складні завдання, обробляти більший потік інформації, використовувати різні мобільні додатки в навчанні при умовах змішаного навчання. У загальному розумінні змішане навчання – це таке навчання, за якого частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а інша – у самостійній роботі з електронними ресурсами. Моє бачення змішаного навчання – це процес набуття учнями знань, умінь і навичок на основі раціонального поєднання традиційних та електронних технологій (комп’ютерно-орієнтованого, дистанційного, мобільного) та інноваційних педагогічних технологій. Учені розглядають мобільне навчання як окрему технологію поряд з дистанційним і комп’ютерно-орієнтованим, що входять у структуру змішаного.

Під мобільним навчанням учені розуміють: навчання в умовах, коли учень має мобільний доступ до освітніх ресурсів, може взаємодіяти з викладачем та іншими учнями (Слободяник, 2017); електронне навчання за допомогою мобільних пристроїв, яке дає змогу отримувати знання і навички, за допомогою мобільних технологій незалежно від часу і місця знаходження особистості з використанням спеціального програмного забезпечення (Грушева, Філіппова, 2015); використання зручних портативних мобільних пристроїв і бездротових технологій для полегшення, підтримки, оптимізації та розширення процесів викладання і навчання (Федоренко, 2016). Усі вчені підкреслюють, що використання мобільних пристроїв допомагає учням швидко отримати доступ до різних інформаційних ресурсів, у будь-який час і незалежно від місця знаходження.

Головним засобом реалізації мобільного навчання на уроках є смартфон. Даний цифровий пристрій зібрав у собі всі новинки технічного прогресу: має процесор, сенсорний екран і потужну операційну систему, що дозволяє виконувати майже всі дії, які нам необхідні під час роботи за комп’ютером. За допомогою смартфона можна працювати з Інтернетом, електронною поштою, прослуховувати аудіозаписи, продивлятися відео і

фото, відкривати та створювати мультимедійні файли, працювати з безліччю ділових, навчальних та ігрових додатків. Інакше кажучи, смартфон – це аналог комп'ютера, але в набагато менших масштабах. Але є й інші пристрої, які можна використовувати на уроках: комунікатор (кишенькові комп'ютери), ноутбуки, нетбуки, планшетні ПК та інші мобільні гаджети. Їх головна ознака – малі розміри, невелика вага і чудова функціональність. Упровадження мобільних технологій в освітній процес значно розширює можливості змішаного навчання.

Учні досить легко адаптуються до мобільних технологій. Це дає змогу працювати з будь-яким компонентом електронного навчання, який можна використати за допомогою мобільних пристроїв: інформаційні портали, електронні книги, мобільні словники й перекладачі, системи тестування, мультимедійні засоби, програмні додатки, засоби обміну інформацією, спілкування тощо. З інтересом сприймають учні різні завдання, які виконані у середовищі LearningApps. Треба зазначити, що LearningApps (LearningApps.org: сервіс створення інтерактивних модулів) – це простий, безкоштовний засіб для розробки інтерактивних електронних навчальних матеріалів. Сервіс пропонує різноманітні завдання: вікторини з вибором відповіді, кросворди, завдання на розподіл по групах, по класах, на встановлення правильної послідовності та багато інших. Завдання можна розробити й поширити за допомогою гіперпосилань або QR-коду. Наприклад, під час виконання такого завдання учні за допомогою QR-коду завантажують його у телефон, вирішують і відсилають результати викладачу.

Групову роботу практичного характеру можна спланувати учням на основі інтеграції мобільних додатків і хмарних сервісів. Так, учні завантажують завдання, яке оформлено як документ спільного доступу, розподіляють між собою «ролі» по виконанню певних його частин, виконують кожен окремо або в парі, потім збирають виконані завдання у папці Google-диску, надають спільний доступ до папки викладачу. З інтересом учні сприймають нестандартну за способом форму опитування у виді тестування із використанням Google-форми. Подібне тестування можна проводити на початку уроку після самостійної підготовки учнів на уроці як швидкий засіб перевірки рівня засвоєного матеріалу в якості домашнього завдання тощо. За 2-3 хвилини вчитель отримує результати опитування, які можна використати для аналізу помилок учнів та коригування засвоєних понять.

Отже, мобільне навчання містить якісно нові можливості для організації змішаного навчання. Крім того, при використанні мобільних пристроїв на уроках доцільно так ставити конкретні завдання, щоб учні виконували саме їх, а не відволікалися на додаткові посилання. Таку функцію і виконує QR-код, пересилаючи учнів на закодовані ним вебсторінки.

Під час використання мобільних пристроїв на уроках вчитель може зіткнутися і з певними технологічними труднощами, а саме: несумісність деяких мобільних пристроїв з іншими програмами та пристроями;

неможливість поєднання двох мереж різної архітектури щодо зв'язку того, хто навчається, через мобільний пристрій з джерелами освітнього контенту; обмежені розміри і ємність мобільних пристроїв; обмеження освітньої інформації по візуалізації; обмеження по швидкості передачі інформації на мобільні пристрої; частотні зміни в моделях, технологіях і функціональних можливостях мобільних пристроїв (Гуревич, 2012). Тому вчитель має ретельно все спланувати, продумати, як звести зазначені труднощі до мінімуму, розробити власні освітні ресурси, які легше адаптувати до вікових й особистих особливостей учнів у своїх класах.

Застосовувати мобільні технології на уроках в умовах змішаного навчання можливо, і це наразі ефективно. Особливо вони корисні при підготовці до уроку в проєктній діяльності, у командній роботі, під час виконання творчих, практико-орієнтованих завдань. Мобільні засоби значно підвищують мотивацію учнів за рахунок їхньої зацікавленості й можливостей користуватися на уроках нестандартними засобами, дозволяють вивчати інформацію у зручній для них формі і самостійно керувати своїм навчанням. Цьому сприяють сучасні мобільні сервіси, що забезпечують комунікацію між викладачем і учнями; швидкий зворотній зв'язок, візуалізацію інформації, диференціацію та персоналізація при виконанні завдань тощо. Звісно, у процесі реалізації виникають певні проблеми технічного і технологічного характеру, однак творчий підхід і оптимістичний настрій викладача й учнів допомагають подолати деякі незручності, знайти вихід з непередбачених ситуацій.

Список посилань

Грушева А. А., Філіппова Л. Л. (2015). Мобільне навчання: за і проти. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*: ел. наук. видан.. Вип. 8. С. 100-106. Взято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2015_8_18.

Гуревич Р. С. (2012). Мобільне навчання - нова технологія професійної освіти XXI століття. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Луганськ, № 20 (255). С. 113-119. Взято з http://vuzlib.com.ua/articles/book/20864-Visnik_luganskogo_nacionaln/13.html
http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/0564/972/1/monogr_2_3.pdf

Слободяник О. В. (2017). Мобільні додатки на уроках фізики. *Фізико-математична освіта*. Суми, Вип. 4 (14). С. 293-298. Взято з https://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/journals/2017-v4-14/2017_4-14-Slobodyanyk_Scientific_journal_FMO.pdf

Федоренко О. (2016). Мобільне навчання як засіб формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів. *Технології електронного навчання*: ел. наук. видан. №1. С. 16-21. Взято з ddpu.edu.ua:8080/~texel/wp-content/uploads/2016/10/Fedorenko_O_m_learning.pdf

LearningApps.org: сервіс створення інтерактивних модулів. Взято з <https://learningapps.org/>

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Олександр Радкевич,
доктор педагогічних наук, старший дослідник,
головний науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2648-5726>

Анотація. У статті розкрито особливості електронних засобів внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти, які можуть бути використані для їх здійснення. Зроблено короткий огляд кожного електронного засобу, зокрема: Edmodo, Moodle, Google Classroom, ExamSoft та Turnitin, пояснюються їхні функції й можливості в контексті здійснення внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти. Встановлено, що використання таких електронних засобів може допомогти вчителям і здобувачам освіти забезпечити ефективніший та продуктивніший навчальний процес, а також зробити внутрішній контроль якості освіти зручним і точним.

Ключові слова: електронні засоби, внутрішній контроль, оцінювання якості освіти, Edmodo, Moodle, Google Classroom, ExamSoft, Turnitin.

DIGITAL MEANS OF INTERNAL CONTROL AND QUALITY ASSESSMENT OF EDUCATION

Oleksandr Radkevych
Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Chief scientific officer,
Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Annotation. In the article, the features of electronic tools for internal control and evaluation of education quality are revealed, which can be used for internal control and assessment of education quality. A brief overview of each electronic tool is provided, including: Edmodo, Moodle, Google Classroom, ExamSoft, and Turnitin, and their functions and capabilities in the context of conducting internal control and assessment of education quality are explained. It is established that the use of such electronic tools can help teachers and learners ensure a more effective and productive learning process, as well as make the internal control of education quality more accurate and convenient.

Keywords: digital means; internal control; quality assessment; Edmodo; Moodle; Google Classroom; ExamSoft; Turnitin.

Внутрішній контроль та оцінювання якості освіти – це система процедур і практик, що застосовуються в закладі освіти з метою забезпечення якості результатів навчання. Внутрішній контроль та оцінювання якості освіти можуть бути організовані як частина загальної системи управління якістю освіти. Основною їх метою є підвищення

ефективності навчального процесу, що допомагає досягти високого рівня результатів навчання. Для цього в закладі освіти можуть бути запроваджені такі елементи системи внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти: визначення мети та цілей освітньої програми; планування та проведення оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти; контроль за якістю викладання й навчання; моніторинг та аналіз результатів навчання й навчального процесу; виявлення та розв'язання проблем, що виникають у процесі навчання; забезпечення належної організації навчального процесу та його ефективності.

Внутрішній контроль та оцінювання якості освіти дають змогу не тільки забезпечити високу якість освіти, а й ефективніше використовувати наявні ресурси, в тому числі людські та матеріальні. У цьому контексті результативним є використання електронних засобів внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти. Серед них варто виділити такі:

Edmodo (2022) – це платформа для співпраці й комунікації між учителями та здобувачами освіти. Вона також може бути використана для оцінювання якості освіти в закладах загальної середньої освіти. Edmodo має багато корисних інструментів для оцінювання результатів навчання: тести, навчальні завдання, обговорення результатів їх виконання. У Edmodo вчителі можуть створювати тести, які включають різні типи запитань: зображення, відео, звук, текст. Тести можуть бути налаштовані на автоматичну перевірку відповідей або вручну вчителем. Учні можуть проходити тести в режимі онлайн та отримувати миттєві результати. Edmodo також дає змогу вчителям створювати навчальні завдання, які можуть бути надіслані учням в різних форматах, наприклад, текст, відео, аудіофайли. Учні можуть відповідати на завдання в режимі онлайн та надсилати відповіді вчителю на перевірку. Крім тестів і завдань, Edmodo також має можливість організувати обговорення результатів спільної роботи над освітніми проектами. Ці інструменти сприяють учням і вчителям обмінюватися думками та ідеями, дискутувати про важливі теми та співпрацювати над проектами. Важливо, що оцінювання може бути пов'язане зі змаганнями та нагородами, що стимулює до активної участі та покращення своєї успішності. Додаток також дає змогу вчителям створювати звіти про успішність учнів і відстежувати їхній прогрес на різних етапах.

Moodle (2022) – це безкоштовна платформа з відкритим кодом для електронного навчання та управління освітнім процесом. Однією з головних можливостей Moodle є вбудована система оцінювання, яка дає змогу вчителям проводити різноманітні види тестування та оцінювання знань здобувачів освіти. У Moodle вчителі можуть створювати тестові завдання, які включають різні типи питань: багатовибіркові, відкриті, парні та інші. У системі можна також налаштовувати вагу оцінок для кожного тесту та підраховувати бали автоматично. Важливим у цьому аспекті є можливість створення завдань, що потребують від учнів написання рефератів, звітів, проєктів та виконання інших робіт. Учителі можуть оцінювати ці завдання

вручну та надавати здобувачам освіти зворотний зв'язок, щоб допомогти їм поліпшити свої результати навчання. Зауважимо, що під час оцінювання, є можливість відстежувати успішність учнів та використовувати ці дані для покращення навчання. Учителі можуть переглядати статистику виконання тестів, успішність учнів на певній темі, а також стежити за тим, які завдання учні виконують найкраще і які потребують додаткової уваги. Загалом, Moodle – це потужний інструмент для оцінювання якості освіти, який дає змогу вчителям проводити різноманітні види тестування та оцінювання, а також відстежувати успішність учнів і використовувати ці дані для покращення результатів навчання. Платформа має велику кількість користувачів та підтримку на різних мовах. Це уможливорює використовувати її у закладах освіти з навчанням на різних мовах.

Google Classroom (n.d.) – це безкоштовна платформа для навчання, яка дає змогу вчителям створювати й поширювати навчальні завдання та матеріали для здобувачів освіти в електронному вигляді. Вона є частиною сервісу Google Apps for Education та інтегрується з іншими інструментами Google, такими, як: Google Drive, Google Docs, Google Sheets. Завдяки Google Classroom учителі можуть легко створювати та редагувати навчальні завдання, надсилати їх учням та контролювати виконання. Учні можуть здавати завдання в електронному вигляді, використовуючи Google Docs, а також отримувати зворотний зв'язок від вчителя та спілкуватися зі своїми однокласниками. Програмне забезпечення також має вбудований засіб оцінювання, який дає змогу вчителям оцінювати роботу учнів та виставляти оцінки. Він також пропонує зручні засоби моніторингу успішності учнів, що сприяє вчителям вчасно виявляти проблемні місця та надавати додаткову підтримку своїм учням. Окрім цього, Google Classroom має мобільний додаток для iOS та Android, який дає змогу вчителям та учням працювати з платформою у будь-який час та в будь-якому місці.

ExamSoft (n.d.) – це електронний засіб для проведення тестування та оцінювання результатів навчання, який можна використовувати для внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти в закладах освіти. Цей засіб надає можливість проводити тестування та оцінювання результатів навчання з використанням комп'ютера, ефективно відстежувати та аналізувати дані. До основних переваг використання ExamSoft у внутрішньому контролі та оцінюванні якості освіти віднесено: *ефективність*, що дає змогу ефективно проводити тестування та оцінювання великої кількості здобувачів освіти одночасно; *оптимізацію*, яка сприяє автоматизації процесу оцінювання та збереження даних про оцінки у зручній формі; *стандартизацію*, що забезпечує стандартизацію процесу оцінювання, дає змогу докладно аналізувати результати та забезпечує внутрішній контроль якості; *підвищення якості навчання* – дає змогу вчителям створювати тестові завдання, які відповідають стандартам та потребам навчального процесу; *безпека* – це програмний продукт, який забезпечує безпеку даних та запобігає шахрайству в закладах освіти. Електронний засіб

уможливлює збирання даних про навчальні досягнення здобувачів освіти та аналіз результатів внутрішнього контролю й оцінювання якості освіти. Це дає змогу вчителям та адміністрації детально аналізувати результати і планувати дії для поліпшення якості освіти.

Однією із функцій ExamSoft є створення тестових завдань, які можуть бути збережені в онлайн-банку завдань та використані для проведення тестування здобувачів освіти. Вчителі можуть створювати тести з різними типами питань, включаючи багатовибіркові питання, питання з короткою відповіддю, з вибором зі списку, зі зв'язуванням та інші. ExamSoft також дає змогу вчителям проводити іспити з використанням електронного засобу для перевірки оригінальності написаних здобувачами освіти робіт та захисту від плагіату. Це допомагає забезпечити внутрішній контроль якості освіти, адже здобувачі освіти отримують чесну та об'єктивну оцінку своєї роботи. Ще однією перевагою ExamSoft є те, що електронний засіб дає змогу вчителям отримувати детальну статистику про рівень знань і навичок здобувачів освіти, що може бути використано для аналізу результатів тестування і планування дій щодо покращання якості результатів навчання. Застосування ExamSoft допомагає забезпечити ефективне тестування, внутрішній контроль та оцінювання якості освіти.

Turnitin (2023) – це електронний засіб для перевірки оригінальності написаного тексту, що може бути використано для контролю якості письмових робіт здобувачів освіти та оцінювання їхніх навчальних досягнень. Електронний засіб дає змогу виконати перевірку тексту при відкритті його викладачем, або ж у налаштуваннях системи можна встановити автоматичну перевірку при надходженні нових робіт. Це дає змогу вчителям і закладам освіти моніторити роботу здобувачів освіти та забезпечувати дотримання етики і правил академічної доброчесності. Таке оцінювання збільшує рівень довіри до здобувачів освіти та встановлює високі стандарти навчання.

Внутрішній контроль та оцінювання якості освіти за допомогою *Turnitin* полягає в тому, що використання цієї програми забезпечує стабільність і рівень якості навчально-методичного матеріалу, що надається здобувачам освіти та забезпечити стандартизацію оцінювання навчальних досягнень. Зауважимо, що електронний засіб надає цінну інформацію для внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти, оскільки його використання може допомогти вчителям виявити слабкі місця в процесі навчання та зробити відповідні корективи для його вдосконалення. Використання *Turnitin* забезпечить підвищення рівня довіри до здобувачів освіти, уможливить додатковий рівень перевірки й моніторингу результатів навчання та внутрішнього контролю якості освіти; допоможе вчителям і закладам освіти встановити високі стандарти якості освіти, забезпечити дотримання правил академічної доброчесності.

Зауважимо, що внутрішній контроль та оцінювання якості освіти повинні бути системними й циклічними процесами. Це означає, що потрібно

регулярно оцінювати якість навчання та проводити внутрішній контроль якості, а потім аналізувати результати, визначати проблемні питання та розробляти плани дій для покращення якості навчання. Після цього потрібно реалізовувати ці плани, виконувати заходи та знову оцінювати результати. Цей цикл повинен повторюватися регулярно для забезпечення постійного вдосконалення якості освіти. Окрім того, важливо залучати до внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти не тільки вчителів та адміністраторів, але й учнів і їхніх батьків. Вони можуть допомогти в оцінюванні якості навчання, у виявленні проблемних питань, які вчителі можуть не помічати. Також важливо забезпечити прозорість і відкритість процесу внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти, щоб усі учасники освітнього процесу мали можливість брати участь у досягненні бажаних результатів навчання.

Застосування електронних засобів внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти є позитивною практикою для закладів освіти й вчителів зокрема. Такі електронні засоби можуть забезпечувати стандартизацію процесів внутрішнього контролю та оцінювання якості освіти, зменшити кількість суб'єктивних помилок та збільшити точність оцінювання. Електронні засоби також можуть забезпечувати швидкий і легкий доступ до даних та інформації більш ефективний моніторинг і аналіз процесу навчання та контролю якості освіти; виявляти недоліки та їх вчасно виправляти. Вони також дають змогу встановлювати високі стандарти якості освіти та забезпечувати їх дотримання.

Список посилань

- Edmodo. (2022). *Використання сервісу Edmodo під час дистанційного навчання*. Retrieved March 14, 2023. <http://gymnasium116.edu.kh.ua/Files/downloads/Edmodo1.pdf>
- Moodle. (2022). Retrieved March 14, 2023. https://docs.moodle.org/401/en/Secondary_education
- Google. (n.d.). Google Classroom. Retrieved March 14, 2023. <https://edu.google.com/products/classroom/>
- ExamSoft Worldwide. (n.d.) *The World's Most Advanced Assessment Platform*. Retrieved March 14, 2023. <https://examsoft.com/>
- Turnitin. (2023). *Turnitin for Secondary Education*. Retrieved March 14, 2023. <https://www.turnitin.com/ru/division/secondary-education>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Василь Селізар,

директор Державного навчального закладу
«Вище професійне училище №11 м. Хмельницького»,
м.Хмельницький, Україна

Анотація. Цифрові технології полегшують життя, оптимізуючи рутинні процеси, нівелюючи кордони в освітньому просторі, що виходить за межі своєї країни та континенту. Цифровізація – відображення сучасної парадигми розвитку суспільства, коли конкурентоспроможність та ефективність постають як життєво необхідні якості. «Цифровізація сприяє спрощенню освітнього процесу, роблячи його більш гнучким, пристосованим до реалій сучасного дня, що забезпечує формування конкурентоспроможних професіоналів».

Ключові слова: професійна освіта, цифровізація, професіоналізм.

DIGITALIZATION OF VOCATIONAL AND THEORETICAL TRAINING

Vasyl Selizar,

director of the State educational institution
«Higher vocational school
No. 11, Khmelnytskyi»

Abstract. Digital technologies make life easier, optimizing routine processes, leveling borders in the educational space that goes beyond the borders of one's country and continent. Digitization is a reflection of the modern paradigm of the development of society, when competitiveness and efficiency appear as vitally necessary qualities. «Digitalization contributes to the simplification of the educational process, making it more flexible, adapted to the realities of the modern day, which ensures the formation of competitive professionals».

Keywords: professional education, digitalization, professionalism.

Цифровізація професійної освіти – процес складний і неоднозначний. На думку українських дослідників, цифровізація має зворотний бік, що треба враховувати під час планування трансформацій. У 2020 р. в умовах запровадження масового змішаного та дистанційного навчання наші училища вимушено стрімко ввійшли в середовище цифрової освіти. Втім, проблема цифрової трансформації освіти й освітнього процесу є, на мій погляд, значно глибшою та непередбачуваною, з точки зору її наслідків, і загострюється тим, що окрема людина і навіть окреме суспільство об'єктивно не можуть вплинути на цивілізаційний розвиток людства, технологічний поступ і подальший розвиток технологій. Саме тому значної актуальності набуває формування цифрової компетентності викладачів, майстрів виробничого навчання, здобувачів освіти всіх рівнів (Базелюк, 2018; 2019; 2022; Базелюк, Петренко, Кравець та ін., 2019).

Однією з найважливіших проблем цифровізації освіти є те, що

інновації в цифровому освітньому просторі є не тільки технічними й технологічними інноваціями, а й змінами у змісті та організації освітнього контенту, в структурі та організаційних принципах діяльності закладів освіти. Це вимагає перегляду концептуальних положень, змісту категорій і понять усталеної педагогічної науки, їхньої адаптації (або розроблення нового змісту) до цифрового освітнього простору (Yershov, 2019).

При цифровій трансформації освітнього процесу важливого значення набуває збереження фундаментальності класичної системи освіти, оскільки для творчої продуктивної діяльності людини потрібні не лише цифрові уміння й навички, а й фундаментальні знання, критичне мислення, розвинена креативність. Можна погодитися, що забезпечення якості освіти, зокрема професійної, та попередження ймовірних негативних змін вимагає проведення педагогічних досліджень, зокрема у таких напрямках: модель викладача/педагога цифрової освіти, зміст його професійної підготовки; технології розробки цифрового освітнього контенту, методики оцінки його якості та застосування в освітньому процесі з урахуванням ергономічних, валеологічних, психолого-педагогічних вимог; ефективні методи, форми, засоби навчання у відкритому освітньому просторі і їх методологічне обґрунтування, зокрема співвідношень традиційного та електронного навчання, контактної і самостійної роботи здобувачів освіти, методики контролю успішності та сформованості освітніх результатів в умовах перенесення навчального процесу в глобальну мережу; засоби забезпечення якості навчання, попередження можливих ризиків в умовах цифровізації освіти (Новак, Макаренко, & Луцький, 2006, с. 125); формування й розвиток цифрової культури педагогів закладів П(ПТ)О (Базелюк, 2018).

Досвід застосування моделі змішаного навчання в системі професійної (професійно-технічної) освіти України на сьогодні ще не є достатнім, потребує подальшої апробації, аналізу результатів. Але один висновок можна зробити безумовно: без достатньо розвиненого рівня інформаційної компетентності викладачів та майстрів виробничого навчання закладів П(ПТ)О, запровадження змішаного навчання в системі як мінімум не забезпечить ефект, що очікується, як максимум, – буде неможливим.

Сучасна взаємодія людини в цифровому просторі відмінна від взаємодії минулих часів. Це безпосередньо пов'язано з інноваціями на технологічному рівні: розширенням сфери застосування цифрових рішень і сервісів, доступністю гаджетів, інтенсивним розвитком соціальних медіа.

Природно, що все це впливає на зміну стилю міжособистісної та комунікативної взаємодії людини будь-якого віку. Існує однозначна думка про те, що наявність у сучасної людини цифрової компетентності є обов'язковою умовою комфортного існування в соціумі, а її формування є одним з найважливіших завдань системи освіти.

У Державному навчальному закладі «Вище професійне училище №11 м. Хмельницького» другий рік поспіль досить успішно реалізується програма, націлена на формування ІТ, хмароорієнтованого освітнього

середовища шляхом розвитку інформаційної компетентності педагогічних працівників. Упровадження елементів дистанційного навчання в навчальному закладі вимагає від викладачів здійснення освітньої діяльності за новими технологіями, апробацію та впровадження новітніх методик організації освітнього процесу. На сьогодні дистанційне навчання можливе з застосуванням інформаційно-комп'ютерних технологій як інструменту, що допомагає розширити можливості, як здобувачів освіти так і викладачів, а також зробити вирішальний вплив на зміну та покращення освіти. Викладачі загальноосвітньої та професійно-теоретичної підготовки пройшли навчання з покращення цифрових навичок викладачів закладів професійної освіти та підвищили методичний і практичний рівні професійних компетентностей.

Нині всі види підготовки в закладі освіти поєднують офлайн-навчання та онлайн-уроки з використанням технологій дистанційного навчання за допомогою платформи G Suite for Education, сервісів для проведення дистанційного навчання здобувачів освіти Google Meet, Google Classroom, Google Jamboard та інші (Базелюк, 2018; 2022; Гуржій та ін., 2020; Гуржій, Радкевич, Пригодій, 2022). Ці застосунки дозволяють швидко і зручно збирати й обробляти інформацію, ділитися нею зі здобувачами освіти та контролювати їхню роботу.

Для підготовки майбутніх фахівців також використовуються програмні засоби. Один з найбільш популярних – *Solidworks*. Даний програмний продукт дозволяє здобувачам освіти працювати зі схемами та кресленнями. Завдяки *Solidworks* здобувачі освіти можуть швидко та ефективно створювати моделі виробів, віртуально тестувати їх та виконувати розрахунки на міцність та інші характеристики. Також у своїй роботі педагоги використовують програму – *SketchUp*. Вона дозволяє здобувачам освіти візуалізувати свої проєкти та простір, в якому вони будуть реалізовані. Для роботи з відео- та аудіоматеріалами застосовується *Adobe Premiere Pro*. Даний застосунок дозволяє здобувачам освіти створювати професійні відеоролики та аудіозаписи.

Крім зазначених програм, в нашому навчальному закладі створене хмарне середовище Synology. Ця платформа дає змогу зберігати та обмінюватися файлами, а також працювати з програмами, не встановлюючи їх на локальний комп'ютер. Synology допомагає здобувачам освіти та працівникам нашого закладу легко спілкуватися та співпрацювати, обмінюватися файлами та даними в режимі реального часу, що робить роботу більш ефективною та продуктивною. Також використовуємо Synology для зберігання й архівування важливих даних та документів. Робота з даними програми дозволяє здобувачам освіти вільно та ефективно працювати зі схемами, кресленнями, відео- та аудіоматеріалами, а це сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підготовці до практичних завдань.

Отже, можна зробити висновок, що в цифрову еру перемагатиме той, хто не боїться змінюватися та мислити масштабно.

Список посилань

Базелюк, О. (2022). *Дистанційне навчання – єдино безпечний варіант здійснення освітнього процесу в умовах війни*. https://docs.google.com/document/d/1qphf6ouPFLFtbBNDnWL5ifPzHyRewz3RbV_E5RTEqHc/mobilebasic

Базелюк, О. В. (2018). Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах професійної освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки*, (6), 23-36.

Буртовий, С. В. *Хмарні технології в освіті: Microsoft, Google, IBM*. <http://oin.in.ua/osvitni-hmary-microsoft-google-ibm-suchasni-instrumenty-formuvannyaosvitnoho-seredovyscha-navchalno-doslidnytskoji-diyalnosti-ditej/>

Гриб'юк, О. О. (1998). *Перспективи впровадження хмарних технологій в освіті*. <http://lib.iitta.gov.ua/1111/1/grybyuk-stattya1-hmary+ Copy.pdf>.

Гуржій, А. М., Пригодій, М. А., Липська, Л. В., Гуменний, О. Д., Гуменна, Л. С., Зуєва, А. Б., Кононенко, А. Г. & Криворот, Т. Г. (2020). *Розроблення та використання мережових навчально-методичних комплексів для підготовки кваліфікованих робітників*. Житомир: Полісся. <https://lib.iitta.gov.ua/724213>

Гуржій, А., Радкевич, В. & Пригодій, М. (2022). Методологічні засади цифровізації інформаційно-освітнього середовища закладу професійної освіти. *Нові технології навчання*, 96, 44-53. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.2022.96.06>

Джумська, Л. В. (2011). *Порадник керівнику освітнього закладу «Прийняття управлінського рішення та організація контролю за його виконанням»: методичні рекомендації*. Миколаїв: ОШПО.

Криворот, Т, & Пригодій, М. (2022). Тренінгова підготовка педагогічних працівників до застосування цифрових інтернет-технологій у освітньому процесі. *Professional Pedagogics*, 1(24), 33-41.

Новак, В. О., Макаренко, Л. Г., & Луцький, М. Г. (2006). *Інформаційне забезпечення менеджменту: навчальний посібник*. Київ: Кондор.

Пригодій, М. А. (2021). Методичні основи розроблення SMART-комплексів для підготовки кваліфікованих робітників аграрної, будівельної та машинобудівної галузей. *Вісник НАПН України*, 3(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-1-2-8>

Пригодій, М. А., Гуржій, А. М., Радкевич, О. П., Кононенко, А. Г., & Гуменний, О. Д. (2022). *Технологія створення цифрового портфоліо здобувачів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти: методичні рекомендації*. Київ: ІПО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733746>

Yershov, M.-O. (2019). Digitalisation of professional (vocational) and pre-high tertiary education of Ukraine: problems and prospects. *Scientific Herald of the Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine Professional Pedagogy*, 1(18), 67-74.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ – ЗАСІБ ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Віра Тимченко,
майстер виробничого навчання
ДПТНЗ «Конотопське ВПУ»,
м. Конотоп, Сумська область, Україна

Анотація. У статті розкривається суть використання цифрових технологій в освітньому процесі. Розглянуто форми дистанційного навчання, його переваги та недоліки при підготовці кваліфікованих робітничих кадрів. Зазначається можливість використання мобільних пристроїв під час вивчення навчального матеріалу, що сприяє кращому засвоєнню нового матеріалу, підвищенню рівня пізнавального інтересу учнів, формуванню професійної та інформаційної культури.

Ключові слова: цифровізація, цифрові технології, дистанційне навчання, здобувачі освіти, виробниче навчання, учень, майстер.

DIGITAL TECHNOLOGIES – A MEANS OF CONDUCTING INDUSTRIAL TRAINING LESSONS IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

Vera Timchenko
master of industrial training «Konotopsk VPU»,
Konotop, Sumy Region, Ukraine

Abstract. The article reveals the essence of using digital technologies in the educational process. Forms of distance learning, their advantages and disadvantages in training qualified workers are considered. The possibility of using mobile devices when studying educational material is noted, which contributes to better assimilation of new material, increasing the level of cognitive interest of students, and the formation of professional and informational culture.

Keywords: digitalization, digital technologies, distance learning, health education, virobniche navchannya, study, meister.

Складні умови сьогодення переживає освіта України. Двадцять років ХХІ століття внесли кардинальні зміни в усі сфери життя, враховуючи освіту. З одного боку – це деякі проблеми для учнів та викладачів, а з іншого – сприяння стрімкому розвитку цифрових освітніх технологій. Нині у світі здійснюється стрімка трансформація освіти – від традиційної до цифрової, – оскільки цифрова освіта – це ключ до побудови іншої реальності, фундаменту нового життя суспільства (Генсерук, & Мартинюк, 2019, с.158). У сучасному суспільстві освіта людини протікає в умовах інформаційного освітнього середовища, метою якого є розвиток цифрової компетентності особистості. Формування робітничих компетентностей починається в закладі професійної (професійно-технічної освіти) і триває впродовж усього життя.

У сучасних умовах ІКТ-компетентність стає однією з основних вимог сьогодення, тому підготовка здобувачів професійної освіти до успішного

майбутнього наразі є вимогою часу (Імідж сучасного педагога, 2021, с. 27).

Сьогодні весь світ перебуває в умовах необхідності працювати та навчатися по-іншому. Значно поширилася дистанційна робота та дистанційне навчання. У зв'язку зі світовим викликом щодо епідеміологічної ситуації та повоєнного стану, що має місце в Україні, постала гостра необхідність організації освітнього процесу за нетрадиційними формами навчання. За допомогою цифрових технологій з'явилися нові різноманітні методи організації і форми проведення навчальних занять. Однією із таких форм є дистанційне навчання.

Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно - комунікаційних технологій (Положення про дистанційне навчання від 25.04.2013 № 466, п.1.2.). Така форма навчання має як переваги, так і недоліки. Здобувачі освіти можуть вільно обирати місце та час навчання, самостійно звертатись до різних джерел інформації. Недоліком дистанційного навчання є відсутність мотивів до отримання професії та нездатність засвоїти навчальну програму, відсутність отримання робочих навичок, спілкування між одногрупниками. Та все ж таки при всіх своїх недоліках, розвиток інформаційних технологій дає змогу полегшити освітній процес. Наразі цьому сприяє цифровізація. Вона проникає в усі сфери освіти.

Під цифровізацією розуміють перехід на цифровий спосіб зв'язку, запису та передачі за допомогою цифрових пристроїв. Цифровізація – (з англ. digitalization) – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя. Цифрові технології – це електронні інструменти, пристрої та ресурси за допомогою яких можна створювати, переглядати, розповсюджувати, змінювати, зберігати, вибирати, передавати й отримувати інформацію електронними засобами у цифровій формі (ПК, планшет, ноутбук, смартфони, медіаплеєри, мультимедіа, соціальні мережі тощо).

Цифрове навчання – це будь-яке навчання, в якому використовуються технології. Швидкий технологічний розвиток суспільства змінив світ. Світ став цифровим. Наразі цифровізація визнається головними трендом сучасної вітчизняної освіти. Сучасна професійна освіта не може бути осторонь цифрового навчання. Як і промисловість, професійне навчання також перебуває в безперервному процесі змін. Щоб організувати освітній процес в умовах сучасних викликів, освітяни опанували дистанційні та змішані форми навчання, а це спонукало працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями, опановувати їх.

У сучасному цифровому середовищі майстер виробничого навчання повинен уміти за допомогою технічних засобів та інформаційних технологій самостійно шукати, аналізувати та добирати необхідну інформацію, обробляти, зберігати та передавати. Проводити урок виробничого навчання

віддалено, не бачити учнів, не мати можливості пояснити особисто й допомогти в момент виникнення проблеми – ще кілька років тому не могли й уявити таких ситуацій у своїй роботі. Але сучасні умови змусили всіх терміново опанувати цифрові інструменти й нові педагогічні підходи та методики оволодіння предметами, навчання професії.

Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу – викладачів, майстрів, учнів та батьків. Організувати якісне виробниче навчання з використанням цифрових технологій виявилось зовсім не просто. Працюючи майстром виробничого навчання в ДПТНЗ «Конотопське ВПУ» з професії «Оператор з обробки інформації та програмного забезпечення» для проведення уроків дистанційного навчання я користуюсь сервісом компанії Google. Безкоштовна платформа Google Classroom об'єднує корисні сервіси Google, організовані спеціально для навчання. Сьогодні вона як ніколи актуальна та популярна, адже учням на карантині потрібно вчитися, а Google Classroom має все для того, щоб це забезпечити (Google Classroom: інструкція, як самостійно створювати онлайн-курси).

Ця платформа інтегрована з іншими сервісами: Google Диск (хмарне сховище, що дозволяє користувачам зберігати свої дані і ділитися ними з іншими користувачами в Інтернеті, надає можливість доступу до файлів або папок педагогічним працівникам та здобувачам освіти); YouTube (відеохостинг, що надає можливість переглядати відеоматеріал); Google Документи (мережевий офісний пакет, що включає текстовий, табличний редактор і службу для створення презентацій, допомагає у створенні різноманітних документів); Gmail (пошукова служба вебпошти, надає можливість надсилати електронні листи до одного чи багатьох учнів в інтерфейсі Google Classroom); Google-календар (для призначення термінів виконання завдань) та інші вебсервіси.

Google Classroom став у нагоді в наш час і дає змогу організувати навчальний процес через Інтернет. У цьому сервісі можна здійснювати: створювати навчальні групи та додавати учнів; ділитися освітніми матеріалами: відео-, аудіо- та теоретичним матеріалом; створювати завдання й відправляти учням; стежити за виконанням завдань учнями, коментувати та редагувати хід роботи; учень одержує завдання через сервіс, виконує його онлайн і прикріплює свою роботу до завдання; усі документи зберігаються у структурованому вигляді на Google диску; майстру можна перевірити роботу, виставити оцінку, написати коментарі.

Після оцінювання за допомогою кнопки «Повернути» оцінка відправляється на пошту кожного учня. Сервіс дозволяє не тільки давати завдання, а й робити розсилку оголошень, створювати тематичні обговорення. Учні мають можливість відповідати на запитання, здійснювати обмін матеріалами. Під час роботи на платформі Google Classroom, при підготовці до уроків виробничого навчання, приділяю більше уваги вступному інструктажу з презентаційним матеріалом. Здійснюю розробку

інструкційно-технологічних карток (ІТК) з покроковим описом дій. Даю посилання на відеофільми, відеоролики, мультимедійні презентації. Матеріал підбираю за темою уроку, намагаюсь, щоб він був доступним, змістовним, цікавим і зрозумілим. Зручний інтерфейс, розповсюдженість Google серед учнів, простота використання, постійне оновлення, оптимізація для роботи на мобільних пристроях надають переваги над іншими платформами онлайн – освіти.

Спостерігаючи за процесом дистанційного навчання, хочу зазначити, що використання даного сервісу підвищує зацікавленість учнів до отримання нових знань та професійних навичок, розширює кругозір, виховує інформаційну культуру. Але Google Class ні в якому разі не замінює майстра виробничого навчання, а лише надає нові можливості організації навчального процесу. Використання цифрових технологій у профтехосвіті дає можливість здобувачам освіти використовувати набуті навички на практиці. Ці системи завжди поєднують теоретичні модулі з практичними заняттями, допомагають ефективно поєднувати теорію з практикою. Цифровізація професійно-технічної освіти сприяє розвитку цифрових навичок для забезпечення особистісних потреб майбутніх кваліфікованих робітників, а це – запорука успішного розвитку економіки нашої держави.

Список посилань

Базелюк, О. (2022). *Дистанційне навчання – єдино безпечний варіант здійснення освітнього процесу в умовах війни*. https://docs.google.com/document/d/1qphf6ouPFLFtbBNDnWL5ifPzHyRewz3RbV_E5RTEqHc/mobilebasic

Базелюк, О. В. (2018). Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах професійної освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки*, (6), 23-36.

Верховна Рада України. (2013, 25 квітня). *Положення про дистанційне навчання № 466*. <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0703-13>.

Генсерук, Г.Р., & Мартинюк, С.В. (2019). Розвиток цифрової компетентності майбутніх учителів в умовах цифрового освітнього середовища закладу вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*, 19, 158-161.

Гермак, О. Л. (2021). Сучасний тренд підготовки робітничих кадрів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти України. *Імідж сучасного педагога*, 2(203), 26-29. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2\(203\)-26-29](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-2(203)-26-29).

Google Classroom: інструкція, як самостійно створювати онлайн-курси. <https://osvitoria.media/news/google-classroom-instruksiya-yak-samostijno-stvoryuvaty-onlajn-kursy>

СЕКЦІЯ 3. ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

УДК 377:641-057.2]:[005.56:331.105.2-057.15]

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ З РОБОТОДАВЦЯМИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КУХАРІВ

Оксана Верес,

заступник директора з навчально-виробничої роботи
Київського вищого професійного училища
швейного та перукарського мистецтва,
м. Київ, Україна
e-mail: veresoksana@ukr.net

Анотація. Заявлено про актуальність забезпечення якісної професійної підготовки конкурентоздатних, ініціативних та професійно-компетентних випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб роботодавців. Представлено напрями співпраці закладу професійної (професійно-технічної) освіти із роботодавцями галузі громадського харчування

Ключові слова: заклад професійної (професійно-технічної) освіти, ринок праці, роботодавець, співпраця, здобувачі освіти.

COOPERATION OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION WITH EMPLOYERS IN THE EDUCATION OF OF FUTURE CHEFS

Oksana Veres,

assistant director for educational
and production work of the Kyiv,
Higher Vocational School of Sewing and Hairdressing, Kyiv, Ukraine

Annotation. The importance of providing high-quality professional training of competitive, initiative and professionally competent graduates of vocational (professional) education institutions in accordance with the needs of employers is stated. The directions of cooperation between vocational education and training institutions and employers in the catering industry are presented.

Keywords: vocational education institution, labor market, employer, cooperation, students.

Педагогічний колектив Київського вищого професійного училища швейного та перукарського мистецтва (далі – КВПУ ШПМ) усвідомлює, що найважливішим чинником підвищення якості професійного навчання, адаптації кваліфікованих робітників до нових економічних умов, закріплення їх на робочих місцях є співпраця закладу з роботодавцями.

У КВПУ ШПМ співпраця закладу з роботодавцями – це система соціально-педагогічної взаємодії викладачів, майстрів виробничого навчання,

здобувачів освіти із представниками підприємств. Основою співпраці у закладі є принцип співробітництва між роботодавцями і педагогічними працівниками, який реалізується за такими напрямками: укладання договорів на підготовку кваліфікованих робітників, як двох, так і багатосторонніх, проходження професійно-практичної підготовки в умовах реального виробництва з подальшим працевлаштуванням випускників, підвищення кваліфікації та стажування майстрів виробничого навчання. Основними формами співпраці є: ознайомлення з діяльністю підприємства, екскурсії, лекції, консультації, проведення майстер-класів, участь представників підприємств у кваліфікаційній атестації і конкурсах фахової майстерності, участь роботодавців в організації професійно-практичної підготовки тощо.

Наразі КВПУ ШПМ здійснює на договірних засадах підготовку робітничих кадрів для 79 підприємств м. Києва (мережа ресторанів «Євразія», «Il Molino», ТОВ «Паста і Баста», ресторан «Авалон», Ресторан «ДОМ 10», КП «Школяр», КП «Школярник», КП «Промінь», КП «Шкільне харчування» та ін).

Співпраця закладу освіти і роботодавців – це перспективний шлях розв'язання багатьох проблем, що виникають у процесі підготовки та подальшого працевлаштування кваліфікованих робітників. Відновлення і зміцнення зв'язків із роботодавцями відкриває такі додаткові можливості: спрощується доступ до інформації про ринок праці регіону; забезпечується врахування вимог роботодавців; з'являється доступ всіх учасників освітнього процесу до інноваційних виробничих технологій та сучасного виробничого обладнання; здійснюється коригування старих і розроблення нових навчальних та дидактичних матеріалів, що відповідають вимогам сучасності; відкриваються ширші можливості для організації професійно-практичної підготовки здобувачів; з'являються умови для організації короткострокового стажування педагогічних працівників з метою ознайомлення з новими виробничими технологіями й устаткуванням (Алексеева та ін., 2020).

Окрім того, розширюються можливості працевлаштування випускників. Заклад освіти може заключати з роботодавцями договори на підготовку кваліфікованих робітників, погоджувати робочі навчальні плани, а найголовніше – це організувати проходження професійно-практичної підготовки учнів в умовах виробництва, що відповідає вимогам робочих навчальних планів і освітніх програм та спонукає заклад до оновлення матеріально-технічної бази.

Для впровадження в освітній процес передових виробничих технологій необхідно, щоб сам майстер виробничого навчання, викладач предметів професійно-теоретичної підготовки опанував їх, бо коли мова йде про постійний пошук підвищення якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, особливо важливого значення набуває роль майстра виробничого навчання, педагога, яка полягає у сформованості системи його мотивів, знань, умінь і особистісних якостей, що повинні забезпечити ефективність застосування ним сучасних виробничих технологій та педагогічних методів

навчання здобувачів освіти. Практика показує, що випускники тих майстрів виробничого навчання, які систематично проходять стажування, займаються самоосвітньою діяльністю, охоче опановують сучасні виробничі технології, швидше адаптуються у виробничій сфері та реалізують свої здібності і знання, отримані в закладі освіти (Орлов, 2007).

Відповідно наказу Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (КМДА) від 16.12.2020 р. № 197 «Про створення навчально-практичних центрів з підготовки фахівців різного галузевого спрямування на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти у 2020 році», з метою підвищення якості та конкурентоспроможності професійної (професійно-технічної) освіти для потреб економіки столиці на базі КВПУ ШПМ створено навчально-практичний центр кулінарії та кейтерингу (сучасної професійної (професійно-технічної) освіти з професій «Кухар», «Кондитер»). Модернізовано (виконано ремонт та придбано сучасне обладнання) 2 майстерні виробничого навчання з професій «Кухар. Кондитер», 1 кафе-майстерню, 1 кабінет професійно-теоретичної підготовки.

На базі навчально-практичного центру соціальними партнерами (відомими шеф-кухарями, членами Асоціації шеф-кухарів України та ін.) систематично проводяться майстер-класи, тренінги, семінари для здобувачів освіти та педагогів, на яких можна ознайомитися з новинками в технологіях приготування страв.

Діяльність закладу освіти – це ефективна взаємодія з роботодавцями, заснована на досягненнях кращого педагогічного досвіду, спрямована на всебічне підвищення кваліфікації та професійної майстерності кожного педагога. (Базиль та ін., 2022). Училище працює на результативність інноваційної роботи, зміцнення навчально-матеріальної бази, оновлення оснащення навчальних кабінетів та майстерень. Стратегія розвитку закладу зумовлена якісним оновленням змісту освіти, що полягає в необхідності привести її у відповідність до потреб сучасного життя та запитів регіонального ринку праці.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки №943 від 30.08.2021 р. на базі КВПУ ШПМ проводиться експеримент за темою «Вдосконалення професійної підготовки кухарів на основі компетентнісного підходу», який завершується у 2023 році. За підсумками двох років роботи досягнуто такі результати: розроблено та впроваджуються в процес підготовки кухарів робочі зошити з предметів професійно-теоретичної підготовки, створені методичні рекомендації щодо впровадження робочих зошитів, продовжується процес створення рукопису навчального посібника з виробничого навчання з професії «Кухар» тощо.

Співпраця закладу освіти і роботодавців – це перспективний шлях розв'язання багатьох проблем, що виникають у процесі підготовки кваліфікованих робітників. Проблеми існують, а саме: значна кількість роботодавців, які потенційно можуть бути соціальними партнерами, відмовляються укладати довгострокові угоди про співпрацю у зв'язку з

економічною нестабільністю; не всі роботодавці висвітлюють новітні технологічні процеси приготування виробів, побоюючись конкуренції на ринку збуту, тримаючи нововведення як комерційну таємницю; однією з проблемних питань сьогодення є велика ціна сучасного обладнання, що інколи унеможливує закладу придбати його самостійно, а співробітництво з підприємствами різної форми власності створює належні умови для відпрацювання професійних умінь і навичок учнів на підприємстві.

Не секрет, що ефективність співпраці залежить від особистісного потенціалу і рівня професіоналізму викладачів, майстрів виробничого навчання, їхніх умінь організувати цілеспрямовану спільну роботу з учнями, професійно-практичну діяльність у всіх її формах і видах (Становських, 2004).

Упровадження сучасних виробничих та педагогічних технологій в організацію та проведення професійного навчання дає змогу підвищити мотивацію учнів до навчання та будувати стабільні, міцні партнерські стосунки з підприємствами – замовниками робітничих кадрів. Педагогічний колектив училища розуміє, що має працювати на випередження і швидко адаптацію випускників у виробничу сферу, а співпраця з роботодавцями сприяє позитивним зрушенням у роботі закладу освіти і дає можливість здійснювати підготовку висококваліфікованого, конкурентоспроможного на ринку праці робітника.

Список посилань

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Гриценко, І. А., & Єршова, Л. М., Закатнов Д. О., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: «Полісся».

Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., & Теловата, М. Т. (2022). *Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: довідник* (Тітова О. А., Ред.). Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

Орлов, В. Ф. (2007) *Розвиток рефлексії як особливий напрям професійного становлення. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія*. Київ: Наукова думка.

Радкевич, В. О. (2012). Професійна компетентність – складова професійної культури. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*, 5, 63-73.

Становських, З. Л. (2004). Рефлексія як складова професійного самовизначення старшокласників. *Педагогічний процес: теорія і практика: збірник наукових праць*.

СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ ГАЛУЗІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ КРАЇН ПІВДЕННОЇ АЗІЇ

Голда Виноградська,
аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України,
президент «Національного галузевого партнерства
в легкій промисловості України», м. Київ, Україна
<http://orcid.org/0000-0001-7839-9304>

Анотація. Країни Азії та Тихоокеанського регіону перебувають у пошуках ефективних та дієвих стратегій ДПП у професійній освіті, які б підтримували та стимулювали якість і відповідність наданих освітніх послуг, забезпечували соціальні гарантії та покращували регулювання і контроль. Сучасна структура системи освіти та її підгалузей у вибраних країнах розглядає деякі ключові обмеження та досліджує способи, за допомогою яких ДПП в освіті може допомогти у вирішенні викликів дефіциту доступності професійної підготовки для студентів з низьким рівнем доходу. Зростання вимог до професійних умінь і навичок, які постійно змінюються в умовах сучасного розвитку підприємств швейної галузі, зумовлюють реагування на потреби ринку праці, до цього залучені десятки мільйонів фахівців.

Ключові слова: професійно-технічна освіта, державно-приватне партнерство, швейна та текстильні промисловості країн Південної Азії.

PPP STRATEGIES FOR HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT IN TECHNICAL AND VOCATIONAL EDUCATION OF LIGHT INDUSTRY IN SOUTH ASIAN COUNTRIES.

Golda Vynogradska,
PhD Student
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine
President of National sectoral partnership in light industry of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. Countries in Asia and the Pacific region in search of effective and efficient PPP strategies in vocational education that would support and stimulate the quality and relevance of educational services provided, provide social guarantees and improve regulation and control. The current structure of the education system and its sub-sectors in selected countries examines some key constraints and explores innovative ways in which PPPs in education can help address the challenges of vocational training affordability for low-income students. The growing demands for professional skills and abilities, which are constantly changing in the conditions of the modern development of enterprises in the garment industry, make it necessary to respond to the needs of the labor market, where tens of millions of specialists are involved.

Keywords: vocational education, public-private partnership, garment and textile industries of South Asian countries.

Сучасні швейні виробництва у світі стають все більш наукоємними, у зв'язку з чим змінюються вимоги до кваліфікацій, загальнокультурного та загальноосвітнього рівня робочої сили. Швидкий розвиток технологій безпосередньо впливає на бізнес-середовище, ускладнює умови праці, значною мірою змінює її зміст, форми і способи організації. Завдяки цим процесам ліквідація розриву у навичках, яких потребують роботодавці, та які формують заклади професійної (професійно-технічної) освіти (далі П(ПТ)О) у майбутніх кваліфікованих робітників є надзвичайно актуальною проблемою не тільки для України, а й багатьох країн світу. Результати вивчення досвіду професійної підготовки фахівців швейного профілю в країнах, де історично розвинута галузь легкої промисловості, зокрема Індії, Пакистану, Шрі-Ланці, Бангладеш, В'єтнамі, демонструють готовність до переходу від низько-кваліфікованої праці до високопродуктивної та конкурентоспроможної діяльності завдяки збільшенню інвестиції в розвиток людського капіталу в цих країнах. Величезні можливості Південної Азії, які випливають із її демографічного потенціалу, можна буде повністю використати, лише якщо країни цього регіону щороку зможуть надавати навички великій кількості нових учасників ринку праці, підвищувати кваліфікацію зростаючої робочої сили, яка все ще недостатньо освічена та навчена порівняно з колегами в інших регіонах. Це можливо шляхом оптимізації переваг від дієвих і результативних механізмів державно-приватного партнерства (далі ДПП), створення міцної бази у шкільній освіті та підкріплених високоякісною професійною освітою. Постійно зростаючі та конкуруючі вимоги до обмеженого ресурсного середовища держави й дедалі більша диференціація вимог до надання освітніх послуг разом створюють більший тиск на потребу приватного сектора розділяти роль у фінансуванні професійної освіти.

На тлі цього уряди Південної Азії все більше шукають шляхів використання ДПП для зміцнення спроможності системи освіти розвивати людські ресурси, необхідні для підвищення продуктивності економіки. Кількість державно-приватних партнерств у країнах, що розвиваються, зростає протягом останніх двох десятиліть. Понад 24 країни Південної Азії, що розвиваються, застосовують ДПП, вкладаючи в середньому близько 7-10% від загального обсягу інвестицій в освіту. Оскільки державні казначейства все більше відчують дефіцит коштів, з боку урядів і банків розвитку зріс ентузіазм щодо розширення співпраці з приватним сектором. Ці процеси супроводжуються забезпеченням існування сприятливої нормативно-правової бази ДПП, створенням надійних інституційних механізмів та підвищенням інституційної спроможності партнерств. У цьому дослідженні міститься короткий аналіз поточної практики та ініціатив щодо реформування ДПП в освіті у Бангладеш, Індії, Непалі, Пакистані, Шрі-Ланці, Бутані.

Країни Південної Азії збільшили внутрішнє фінансування освіти, але це не привело до бажаних освітніх результатів, так як нерівність у доступі до

якісних освітніх послуг зберігається перед тиском, щоб задовольнити зростаючий попит на належно кваліфіковані людські ресурси, необхідні для підвищення продуктивності та вищого економічного зростання. Навіть з більшими інвестиціями державних ресурсів існує потреба в мобілізації ресурсів приватного сектора, щоб покращити доступ до справедливості та якості освіти. Не менш важливим є підвищення ефективності фінансування для забезпечення кращих результатів від використання наявних ресурсів.

Класифікація в підсекторі технічної та професійно-технічної освіти (далі ПТО) країн Південної Азії значно відрізняється від європейської. Розвиток навичок стосується техніко-професійних навичок рівня нижче першого ступеня університету. Формальне ПТО є частиною шкільної системи на рівнях середньої та післясередньої школи, а також «неформальне ПТО», що надається як організоване навчання поза формальною шкільною системою. «Неформальне навчання» означає набуття навичок за допомогою неорганізованих засобів, таких як навчання на роботі або від батьків. У Шрі-Ланці ПТО не є окремим напрямом середньої освіти. У Бангладеш програми ПТО становлять лише 2,4% від загальної кількості учнів у середній школі, у Непалі - 0,7%, що значно нижче, ніж переважаючі показники в інших більш розвинених країнах Азії: у Малайзії 6%, В'єтнамі до 16%, у Таїланді та Китайській Народній Республіці 19% в. Формальне ПТО зазвичай є тривалим (2–4 роки на рівень) із відносно високими вступними вимогами до освіти після завершення 8–10 років базової школи (Innovative Strategies for Accelerated Human Resource Development in South Asia, 2017).

Дослідження означених проблем та викликів, таких як справедливість і доступність, якість і відповідність вимогам, врядування та управління, внутрішня ефективність і мобілізація ресурсів — розглядає ДПП як спосіб у наданні можливих рішень. Розглянуто деякі регіональні та глобальні приклади таких рішень ДПП, зокрема освітній фонд Пенджабу в Пакистані, програму Гьян Шала в Індії та передового досвіду в Бангладеш і Шрі-Ланці для сектора післябазової освіти.

Прикладом ДПП професійної освіти у Бангладеш є досвід трьох промислових асоціацій швейного та текстильного секторів, які заснували власні навчальні заклади, щоб задовольнити попит на технічні навички вищого рівня. Інститут дизайну одягу Бангладешської асоціації виробників і експортерів одягу пропонує курси для випускників з таких предметів, як виробництво одягу, дизайн та мерчандайзинг. Асоціація виробників та експортерів трикотажу Бангладеш проводить короткі курси від 1 місяця до 6 місяців із промислового проектування, економіки виробництва, планування виробництва, промислового шиття і в'язання та контролю якості. Асоціація виробників текстилю Бангладеш керує передовим центром навчання текстилю – Національним інститутом навчання текстилю, досліджень і дизайну. Програми включають виробництво пряжі та тканини, фарбування та оздоблення, технологію одягу, тестування текстилю та контролю якості, а також застосування цифровізації в текстилі. Випускники цих програм є

професіоналами в текстильній промисловості та керівниками початкового рівня. Усі ці ініціативи самофінансуються за рахунок оплати стажерів та внесків асоціацій (M. Tansen, 2013).

Ще одним прикладом ДПП у Непалі є заснування в 2005 р. професійних ремісничих шкіл у дев'яти округах федерацією непальських торгово-промислових палат. У цих професійних школах навчають близько 600 молодих людей на рік. Структура та принципи існування цих закладів наступні: у кожному місті було створено раду з 5–7 осіб під головуванням президента місцевої торгової палати, до складу якої входить представник місцевого розвитку та роботодавці; уряд виділив символічні гроші для створення ремісничих шкіл, які мають бути самоокупними за рахунок місцевих роботодавців, а також внесків місцевої влади.; школи розташовані в місцях промислової діяльності з можливістю працевлаштування. Важливим аспектом освіти є постійна оцінка потреб промисловості в програмах навчання та кількості кадрів, які необхідно підготувати для місцевого ринку праці; спільними зусиллями організований достатній бюджет для фінансування капітальних витрат та навчальної діяльності цих закладів. Поширення неурядових організацій, які надають безкоштовне навчання різної якості, зменшило попит на платне навчання високої якості (Suraj Vaidya, 2012).

Партнерські відносини, які об'єднують державний сектор, бізнес і громадянське суспільство, дедалі частіше розглядаються як ефективний механізм збільшення охоплення, підвищення ефективності та покращення результатів освіти та навчання від раннього дитинства до вищої освіти. Використання ДПП урядами країн в регіоні Південної Азії посилює здатність системи освіти розвивати людські ресурси, необхідні для продуктивної економіки та для досягнення соціальних цілей розвитку та має ключові аспекти партнерства: зосередження на цілях ДПП, їх проектах та специфікаціях на забезпечення соціальних гарантій; формування проєктів ДПП таким чином, щоб вони підтримували та стимулювали якість і відповідність наданих освітніх послуг, збільшували цінність освіти та усували обмеження доступу студентів; створення гарантій підзвітності, моніторингу та виконання контрактів щодо оцінки проєктів ДПП.

Аналіз діяльності стейкхолдерів розвитку професійної освіти країн Південної Азії дав змогу узагальнити основні компоненти ДПП (*табл. 1*).

Результати вивчення досвіду ДПП в професійній підготовці фахівців швейного профілю в країнах, де історично розвинута галузь легкої промисловості, зокрема Індії, Пакистані, Шрі-Ланці, Бангладеш дали змогу виокремити такі тенденції: налагоджений механізм участі державних структур в освітньому процесі; активну участь асоціацій підприємців у плануванні, реалізації, контролі, а інколи й у фінансуванні самої підготовки працівників; визначенні сучасними виробничими потребами зміст професійного навчання; тісний зв'язок змісту теоретичного навчання і практичної підготовки; пріоритетність професійного навчання на робочому

місці; гнучку модульну структуру змісту навчальних програм; постійне вдосконалення якості курсів та програм ПТО; розвиток потенціалу викладацького персоналу ПТО; зростання на національному рівні стандартів компетентності та якості, а також розвиток кваліфікаційної рамки, яка забезпечує відповідність між різними типами державних та приватних закладів професійної освіти; вдосконалення співпраці між професійною освітою, вищими навчальними закладами, різними галузями промисловості та економіки країни; надання ефективнішої інституційної та політичної підтримки.

Таблиця 1

Основні компоненти ДПП

Компонент	Опис компоненту
Політика освіти ДПП	Акцент наміру урядів використовувати ДПП для публічного розміщення послуги з професійної освіти згідно цілей, обсягів та реалізації принципів ДПП у сектори освіти та навчання.
Процеси ДПП та інституційні обов'язки	Дії, за допомогою яких визначаються навчальні проєкти та ролі різних суб'єктів у процесі розробки, оцінки, реалізації та керування.
Контроль за програмою ДПП	У навчальних програмах ДПП беруть участь як приватні компанії, такі як законодавчі органи, аудиторські суб'єкти та громадськість з відповідальністю державного та приватного секторів в реалізації програм ДПП за свої рішення та дії.
Державне фінансове управління	Фіскальні зобов'язання у діяльності ДПП в освіті контролюються, повідомляються та плануються, щоб забезпечити їх згідно "співвідношення ціни та якості" та для управління пов'язаним фіскальними ризиками.
Юридичні та регуляторні рамки ДПП	Інституційна якість та потенціал ДПП відповідає юридичним рамкам, верховенству закону та існуючій базі країн регіону, являються перевіреними драйверами процесів, що лежать в основі програм партнерства про освіту, положенням про державне фінансове управління такими програм.

Позитивний досвід економічно розвинутих країн може бути корисним для вітчизняної системи професійної підготовки кваліфікованих робітників з високим рівнем професійної компетентності.

Список посилань

ADB. (2014). *Innovative Strategies in Higher Education for Accelerated Human Resource Development in South Asia*. Manila. <https://www.adb.org/publications/innovative-strategies-higher-education-accelerated-hrd-south-asia>

Caillods, F., & Lewin, K. (2001). *Financing Secondary Education in Developing Countries: Strategies for Sustainable Growth*. Paris: UNESCO–International Institute for Education Planning. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000124844/PDF/124844eng.pdf.multi>

CPD RMG Study (2017) «13 closed textiles mills to be rerun under public-private partnership». <http://rmg-study.cpd.org.bd/13-closed-textiles-mills-rerun->

[public-private-partnership.](#)

Fibre2Fashion News Desk – India. (2017). *13 closed textiles mills to be rerun under public-private partnership.* <https://www.fibre2fashion.com/news/textile-news/bangladesh-to-revive-13-textiles-mills-under-ppp-mode-239701-newsdetails.htm>.

Government of Nepal. (2010). Council for Technical Education and Vocational Training. *TVET Journal*. Kathmandu. <http://ctevt.org.np/files/Research%20Journal%202010.pdf>

Government of Nepal. (2012). *Ministry of Education and Sports, Council for Technical Education and Vocational Training. A Glimpse of Technical and Vocational Education and Training in Nepal, Year 5, Vol. 1.* Bhaktapur. <https://fncci.org/old/photogal.php>

Innovative Strategies for Accelerated Human Resource Development in South Asia: Public–Private Partnerships for Education and Training—Special Focus on Bangladesh, Nepal, and Sri Lanka. (2017). Publication Stock No. TCS179081. <http://dx.doi.org/10.22617/TCS179081>

Private Participation in Infrastructure Project Database. (2014) <http://ppi.worldbank.org/>

Pokhrel, B. (2012). Public–Private Partnership in Education in Nepalese Perspective. Private and Boarding Schools’ Organizations of Nepal. *Spotlight News*, 5 (18), 30 March (Chaitra 17, 2068).

Suraj, V. (2012). *Interview with a president Federation of Nepalese Chambers of Commerce & Industry (FNCCI).* https://www.fncci.org/old/cacci/president_fncci.php.

Tansen, M. (2013). *PPP in the Technical and Vocational Education and Training Sector in Bangladesh: Challenges and Prospects.* <http://www.periglobal.org/public-private-partnerships/document/documentpublic-private-partnership-ppp-technical-vocational-ed>

VNA. (2016). *Public-private apparel firms link deal «Representatives from public private partnerships (PPP) in apparel and footwear yesterday signed a cooperation agreement for the two sectors’ sustainable development in Vietnam», Vietnam.* <https://en.vietnamplus.vn/publicprivate-apparel-firms-ink-deal/101401.vnp>

Wang, Y. (2000). *Public–Private Partnerships in the Social Sector: Issues and Country Experiences in Asia and the Pacific.* Tokyo: Asian Development Bank Institute. <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/159396/adbi-ppp-social-sector-issues-country-experiences-asia-pacific.pdf>

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Дар'я Вороніна-Пригодій,

науковий співробітник

лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання,

Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0545-1727>

Анотація. Державно-приватне партнерство в країнах Центральної Європи, не зважаючи на активну позицію Європейської комісії з просування даного питання, розвинуте досить неоднорідно. Ведучу позицію в реалізації проєктів державно-приватного партнерства посідає Німеччина, решта країн характеризується нейтральним ставленням до даного механізму. Найбільша кількість проєктів, реалізованих у рамках державно-приватного партнерства, припадає на енергетику, транспорт, водопостачання та санітарію, телекомунікації, освіти та охорону здоров'я.

Ключові слова: ДПП у Центральній Європі, державно-приватне партнерство (ДПП), інфраструктурні проєкти ДПП, освітні проєкти ДПП, проєкти ДПП з охорони здоров'я.

PRIORITY DIRECTIONS OF USING PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE COUNTRIES OF CENTRAL EUROPE

Daria Voronina-Pryhodii,

Researcher of the Laboratory of

Foreign Systems of Vocational Education and Training of

the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Public-private partnerships in Central European countries, despite the European Commission's active position in promoting this issue, are quite heterogeneously developed. Germany takes the lead in the implementation of public-private partnership projects, while other countries are characterized by a neutral attitude to this mechanism. The largest number of projects implemented under public-private partnerships are in the energy, transport, water and sanitation, telecommunications, education, and healthcare sectors.

Keywords: PPPs in Central Europe, public-private partnerships (PPPs), infrastructure PPP projects, educational PPP projects, healthcare PPP projects.

Глобалізаційні процеси з інтернаціоналізації економічного і суспільного життя європейських країн, інтеграція державного та приватного сектора економіки у сфері освіти актуалізують необхідність аналізу європейського досвіду з розвитку процесів державно-приватного партнерства (ДПП) (Вороніна-Пригодій & Кравець, 2022, с. 57).

Проєкти державно-приватного партнерства залучають як державний, так і приватний сектори для надання послуг та реалізації товарів, які зазвичай постачаються державним сектором, при цьому відбувається послаблення

жорстких бюджетних обмежень, що супроводжують державні витрати (Вороніна-Пригодій, 2022). Однак на сьогодні кошти ЄС мало використовуються для ДПП. Хоча політика Комісії протягом кількох років заохочувала використання державно-приватного партнерства (наприклад, стратегія «Europe 2020 strategy») як потенційно ефективного засобу реалізації проектів (European Commission, 2020, с. 20). «Європа також повинна зробити все можливе, щоб використовувати свої фінансові можливості, шукати нові шляхи у використанні комбінації приватних і державних фінансів, а також у створенні інноваційних інструментів для фінансування необхідних інвестицій, включаючи державно-приватні партнерства».

На сьогодні відсутня чітка градація країн, що відносяться до Центральної Європи (Central Europe / Middle Europe / Median Europe), але разом з тим, незалежно від класифікацій, обов'язково до складу входять: Німеччина, Швейцарія, Ліхтенштейн, Австрія, Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина.

Ринок ДПП ЄС здебільшого зосереджений у Великобританії, Франції, Іспанії, Португалії та Німеччині, які реалізували проекти на 90 % усього ринку протягом 1990-2016 років (European Court of Auditors, 2018, с. 16).

Отже, серед країн центральної Європи ведучі позиції з реалізації проектів ДПП посідає Німеччина. Наразі громади використовують ДПП здебільшого для забезпечення інфраструктури, для освітніх та спортивних/туристичних/дозвільних цілей (на кожен з цих сфер припадає приблизно по 30 відсотків усіх проектів), в той час як федеральні землі та центральний уряд беруть участь у ДПП переважно для будівництва транспортної інфраструктури, в'язниць та адміністративних будівель (McQuaid & Scherrer, 2008, р. 14). Інші країни характеризуються нейтральним ставленням до державно-приватного партнерства.

В Європі Швейцарія демонструє один з найнижчих показників ДПП. Вважають, що спочатку потрібно пройти певний шлях, перш ніж досягти можливого консенсусу щодо робочих схем як розумних і виправданих засобів надання державних послуг. Законодавство також має бути посиленим, щоб забезпечити міцну основу для реалізації ДПП, а спеціальні інституції мають бути створені, щоб допомогти державним органам влади у впровадженні таких механізмів та забезпечити їх необхідними навичками (Athias, 2019, 202-203).

В Австрії використовують ДПП як засіб контролю над бюджетами, коли інвестують у нову інфраструктуру або починають інші великі проекти цивільного будівництва чи розвитку (Present problems or challenges, 2008, с. 9-11). Проекти державної інфраструктури в Австрії, і зокрема ДПП, зазнають певних змін. Протягом останніх кількох років основна увага ДПП була зосереджена на соціальній інфраструктурі, зокрема школах, лікарнях та інших медичних закладах. Багато з них були побудовані за так званою *Betreibermodelle*, тобто за моделлю будівництва, фінансування та експлуатації. Однак фокус явно зміщується в бік інфраструктури, пов'язаної з

цифровізацією та зміною клімату (Hamerl, 2022). Проекти ДПП на рівні муніципалітетів в середньому є невеликими, а в енергетичних проєктах переважають "підрядні" моделі. Центральні землі беруть участь переважно в освітніх і технологічних проєктах, тоді як більшість проєктів федеральних земель – у транспортному секторі (McQuaid & Scherrer, 2008, p. 14).

У Чехії на основі даних, зібраних з 2065 муніципалітетів, встановлено, що ефективність запровадження проєктів ДПП залежить від обсягів фінансування. Проекти державно-приватного партнерства для малих муніципалітетів є дорожчими, ніж інші форми надання послуг (Soukoroová et al., 2017, с. 201).

Відділ державно-приватного партнерства Словенії наглядає за розвитком і впровадженням проєктів ДПП. При цьому наголос здійснюється на довгостроковому партнерстві між державним і приватним секторами, метою якого є забезпечення високоякісної інфраструктури та державних послуг. Окрім довгострокового співробітництва, головною особливістю проєктів ДПП є розподіл проєктних ризиків, причому ці ризики в основному бере на себе приватний партнер (Ministry of transport of the Slovak Republic, 2023).

У Польщі ДПП все ще є не дуже популярною формою співпраці; загальні інвестиції в проєкти ДПП становлять лише 1,7 % від загальних державних інвестицій і 0,4 % від загальних інвестицій приватного сектора в основний капітал. Незважаючи на початкову недовіру до ДПП, здавалося, що ця форма фінансування швидко стане популярною в Польщі. Проте ці оптимістичні очікування не виправдалися (Myszczyzsyn, 2022, с. 2).

Досвід Угорщини показує, що ДПП може бути хорошим інструментом у руках держави, але його переваги не реалізуються автоматично. Проекти потребують попереднього розумного обговорення, здійснення експертизи, але цього не відбулося. Це одна із причин відсутності успіху угорських контрактів на ДПП. Інша причина – правове інституційне середовище Угорщини, яке потребує відповідного вдосконалення (Varga, Desember 2022).

Встановлено, що найбільша кількість проєктів, реалізованих у рамках ДПП припадає на три сектори економіки (Fabre & Straub, 2021, с. 8): інфраструктура (енергетика, транспорт, водопостачання та санітарія, телекомунікації); освіта; охорона здоров'я.

Список посилань

Вороніна-Пригодій, Д. А. (2022). Європейський досвід державно-приватного партнерства зі створення програм працевлаштування та зайнятості молоді. *Інноваційна професійна освіта*, 1(2), 50-52. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733359>

Вороніна-Пригодій, Д. & Кравець, С. (2022). Регіональні особливості європейської системи державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Professional Pedagogics*, 1 (24), 56-63. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.42-50>

Athias, L., Macina, M. & Wicht, P. (2019). Public-Private Partnerships: A

Swiss Perspective. In: A. Ladner, N. Soguel, Y. Emery, S. Weerts, S. Nahrath (Eds), *Swiss Public Administration. Governance and Public Management*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92381-9_11

European Commission. (2010). *Communication from the Commission. EUROPE 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%2007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

European Court of Auditors. (2018). *Public Private Partnerships in the EU: Widespread shortcomings and limited benefits*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/ppp-9-2018/en/>

Fabre, A. & Straub, S. (2021). The Impact of Public-Private Partnerships (PPPs) in Infrastructure, Health and Education. *Working Papers*, 986, 106. https://www.tse-fr.eu/sites/default/files/TSE/documents/doc/wp/2019/wp_tse_986.pdf

Hamerl, T. (2022). Austria: PPP & Infrastructure Projects Going Digital and Green. *CEE Legal Matters*. <https://ceelegalmatters.com/austria/20390-austria-ppp-infrastructure-projects-going-digital-and-green>

McQuaid, R. W., & Scherrer, W. (2008). Public Private Partnership in the European Union: Experiences in the UK, Germany and Austria. *Central European Public Administration Review*, 6(2), 7-34. <https://doi.org/10.17573/cepar.v6i2.105>

Ministry of transport of the Slovak Republic. (2023). *PPP Projects*. <https://www.mindop.sk/ministry-5191/ppp-projects/ppp-projects>

Myszczyzyn, J. (2022). The Development of Public-Private Partnership (PPP) in Poland - Selected Examples. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*, Article ID 419362. DOI: 10.5171/2022.820332

Present problems or challenges. (2008). Good Practice in the Relationship between Local/Regional Authorities and the Private Sector «Public-Private Partnerships (PPP)». <https://rm.coe.int/168074720b>

Soukopová, J., Vaceková, G. & Klimovský, D. (2017). Local waste management in the Czech Republic: Limits and merits of public-private partnership and contracting out. *Utilities Policy, Elsevier*, 48(C), 201-209. <https://ideas.repec.org/a/eee/juipol/v48y2017icp201-209.html>

Varga, J. (Desember 2022). PPP and Hungary: What should we do for success? *RECENT CHALLENGES IN GOVERNING PUBLIC GOODS & SERVICES*. Website of the MTA–DE Public Service Research Group. <https://publicgoods.eu/comment/750#comment-750>

У

Д К РОЗВИТОК ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У СПІВПРАЦІ З НІМЕЦЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Лариса Гончар,

аспірантка III курсу

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України,

викладач ДНЗ ОВПУ МТС, м. Одеса, Україна

Анотація. У зв'язку з увагою до дуальної форми освіти в Україні доцільним буде дослідити основні напрями роботи України та її партнерів щодо впровадження дуальної форми освіти. Виділені основні проекти та концепції у впровадженні саме цієї форми професійної освіти за підтримки німецьких та європейських організацій.

Ключові слова: дуальна освіта, міжнародні організації, навчання, підтримка, співпраця.

Larysa Honchak

a post-graduate student of the second year at The Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Ukraine

Abstract. In connection with the attention to the dual form of education in Ukraine, it will be appropriate to investigate the main areas of work of Ukraine and its partners in the implementation of the dual form of education. The main projects and concepts in the implementation of this form of professional education with the support of German and European organizations are highlighted.

Keywords: dual education, international organizations, training, support, cooperation.

В Україні більшість закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) були погано оснащені, навчальні програми – застарілі; педагогічний персонал недостатньо підготовлений до практичної форми роботи, а його оплата праці – недостатня, система професійної освіти сильно недофінансована, зв'язки з неформальною освітою – слабкі. З огляду на це, у вересні 2018 року Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію дуального навчання, спрямовану на поєднання роботи й навчання в закладах професійної (професійно-технічної) і вищої освіти та на підвищення рівня зайнятості молоді (Ukraine, 2021; Situation in Entwicklungs, 2020).

Однак німецьку систему професійного навчання не можна просто перенести до України. Різноманітність підходів та використання інструментів базується на успішних характеристиках дуального професійного навчання в Німеччині: тісна взаємодія держави та економіки; навчання в процесі роботи; суспільне визнання загальнообов'язкових стандартів навчання та іспитів; навчання та підготовка вчителів, які працюють

професійно-технічному навчанні; постійні дослідження ПТО, вирішення основних проблем.

Необхідно проаналізувати потреби саме нашої країни, концепції та реалізація мають базуватися на наявних структурах та можливостях (Ukraine – Eurora, 2021). Тому в рамках дуальної освіти у 2015 році було запущено пілотний проєкт для трьох закладів П(ПТ)О. З огляду на ефективність проєкту, його розширили. У 2017 році елементи дуальної освіти запроваджено у 46 закладах П(ПТ)О, у 2018 році – у 198, у 2019 році – у 345

Реалізація концепції, прийнятої в 2018 році, складається із трьох етапів: перший етап присвячений розробленню законодавчої та нормативно-правової бази (2018-2019 роки); другий етап охоплює розробку типових моделей дуального навчання та реалізацію пілотних проєктів (2019-2020 роки); третій етап передбачає створення кластерів дуального навчання на базі конкурентоспроможних навчальних закладів та зацікавлених роботодавців/підприємств, установ, організацій, зокрема, сфери державного управління (2020-2023 роки).

Затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти в грудні 2019 року спрямоване на посилення орієнтації навчання ПТО на ринок праці і пропонує всім студентам ПТО комбінований підхід до навчання ПТО, що включає теорію і практику. План заходів з дуальної освіти, який був прийнятий у грудні 2019 року, передбачає створення кластерів дуального навчання (2020-2023 роки). У 2020 році 262 постачальники ПТО впровадили елементи дуальної освіти для 190 профілів

В умовах дуальної освіти всі освітні програми розробляються у співпраці з роботодавцями. МОН України розробило тристоронній договір (заклад П(ПТ)О, учень і роботодавець).

У Плані заходів щодо Концепції підготовки кадрів за дуальною формою навчання (квітень 2019 р.) та Концепції сучасної професійної освіти на період до 2027 р. (червень 2019 р.) уряд поставив низку завдань щодо дуальної освіти, зокрема: прийняти нормативно-правові акти щодо забезпечення розвитку дуальної форми навчання; забезпечення методичного забезпечення; підготовка та затвердження методичних рекомендацій щодо розроблення освітніх програм; та організації навчального процесу за дуальною формою навчання.

Заходи також включають підвищення обізнаності різних груп населення про сильні сторони дуального навчання та забезпечення стажування педагогів закладів П(ПТ)О на підприємствах з використанням світового досвіду дуального навчання (Work-based Learning, 2020).

Як провідна наукова установа Інститут професійної освіти НАПН України (далі – ІПО НАПН) здійснює методичний і науковий супровід професійно-технічної освіти в Україні.

ПО НАПН України та Федеральний інститут професійної освіти і навчання в Німеччині (BIBB) співпрацюють з питань професійного навчання з 2013 року. У жовтні 2016 року обидві установи підписали меморандум про взаєморозуміння (MoU). Це передбачає безперервну співпрацю в науково-дослідних роботах з питань професійної підготовки. Спільною метою є сприяння дослідженням професійної підготовки через взаємну підтримку, співпрацю та обмін інформацією.

Спільна діяльність з 2013 року включає: взаємну участь у конгресах і конференціях; публікації у спільних виданнях; співпрацю з Гете-Інститутом; організацію та проведення навчальної поїздки для українських студентів; серію спільних семінарів з питань дуальної системи, європейської політики професійної підготовки та досліджень професійної підготовки.

В умовах війни в Україні BIBB розробив на своєму веб-сайті сторінку солідарності та інформації (Ukraine – Europa, 2021).

У своїх країнах-партнерах Німеччина підтримує розвиток орієнтованих на практику систем професійного навчання, пристосованих до потреб ринку праці. В останні роки Федеральне міністерство економічного співробітництва та розвитку (BMZ) значно розширило свою прихильність до професійного навчання (Projekte, 2021).

Німецькі палати та асоціації співпрацюють у партнерстві з професійного навчання з подібною установою в країні, що розвивається. Метою є вдосконалення системи професійного навчання в країні-партнері та сприяння, у такий спосіб, сталому економічному розвитку та зменшенню бідності.

Партнерство у сфері професійного навчання має на меті доповнити урядові двосторонні та багатосторонні заходи співробітництва у сфері професійного навчання. Організація з розвитку німецької промисловості *sequa* реалізує партнерство з професійного навчання від імені BMZ. Основними напрямками співпраці є: удосконалення організаційної структури закладів П(ПТ)О; удосконалення змісту та методів навчання; запровадження практико-орієнтованої підготовки здобувачів освіти в нових професійних сферах; консультування установ-партнерів щодо розробки кваліфікаційних та екзаменаційних стандартів.

У листопаді 2021 року стартувала друга фаза проекту «Залучення приватного сектора до дуальних форм ПТО в Україні». *Sequa* реалізує проєкт в рамках проєкту *giz* «Професійна інтеграція внутрішньо переміщених осіб/EU4Skills». Мета – покращити практико-орієнтоване навчання молоді в Україні. Для досягнення цієї мети буде започатковано, розроблено та супроводжувано співпрацю між компаніями та вибраними професійно-технічними навчальними закладами у трьох областях України – Львівській, Запорізькій та Миколаївській. Проєкт триває до квітня 2023 року (Ukraine –

На додаток до BMZ Федеральне міністерство закордонних справ, Федеральне міністерство економіки та енергетики та Федеральне

міністерство освіти і досліджень також беруть участь в міжнародній співпраці у сфері професійного навчання. «Стратегічні документи федерального уряду щодо міжнародного співробітництва у сфері професійного навчання». Центральний офіс федерального уряду з питань міжнародного професійного навчання (GOVET) служить контактним пунктом для зацікавлених сторін з Німеччини та з-за кордону із тем, що стосуються німецького професійного навчання та міжнародного співробітництва в цій сфері.

З метою сприяння реформам систем професійного навчання німецьке співробітництво в галузі розвитку упродовж тривалого часу використовує успішний підхід на кількох рівнях.

На політичному рівні німецькі експерти підтримують уряди країн-партнерів у розробці стратегій реформ, формуванні відповідних законів і нормативних актів. Переглянуто профілі посад та розроблено кваліфікаційні й екзаменаційні стандарти. Моделі фінансування освіти також є темою консультацій, як і розвиток інформаційних систем для ринку праці. Важливим аспектом співпраці є сприяння інтенсивному діалогу між державою, бізнесом та громадянським суспільством.

На інституційному рівні Німеччина сприяє розвитку та модернізації навчальних закладів і центрів технологічної компетенції. Підтримується співпраця між закладами П(ПТ)О, навчальними центрами та компаніями. Заклади також консультуються щодо використання нових медіа, щоб зробити навчання ефективнішим.

На рівні впровадження Німеччина сприяє заходам базової та подальшої підготовки вчителів та адміністративного персоналу. Майстерні й навчальні кімнати розширюються та модернізуються за допомогою Німеччини, а також надаються навчальні та навчальні матеріали. Навчальні програми, навчальні та екзаменаційні документи переглядаються таким чином, щоб вони відповідали професійним профілям і стандартам якості, розробленим на політичному рівні (Projekte, 2021).

Метою проекту співпраці є зробити методи та зміст навчання в закладах П(ПТ)О більш орієнтованими на практику та зміцнити практичні навички випускників, які є потенційними фахівцями завтрашнього дня.

Проект FABU є частиною двосторонньої програми співпраці (ВКР) Федерального міністерства продовольства та сільського господарства. Програма спрямована на зміцнення двосторонніх відносин та покращення базових умов у аграрному та харчовому секторі для ефективного, ресурсозберігаючого та підприємницького сільського господарства.

Робочій групі, що складається з ADT Projekt GmbH (ADT), Nürtingen-University of Applied Sciences (HfWU) і Товариства управління проектами та процесами в сільському господарстві (PPMA), було доручено виконати проект. Консорціум підтримується різноманітною мережею навчальних закладів та спеціалізованих закладів професійної підготовки в сільському господарстві в Німеччині.

Партнери з реалізації в Україні включають Науково-методичний центр вищої та вищої професійної освіти (ВМЗ ВФПО), а також чотири вибрані аграрні коледжі в різних регіонах України (Глухів, Липковатівка, Іллінці та Мирогощанський).

На політичному рівні два українських Міністерства – освіти і науки та аграрної політики і харчування – є партнерами Федерального міністерства продовольства та сільського господарства (BMEL) (Berufliche Bildung, 2017).

З листопада 2021 року дванадцять німецько-українських команд працюють над концепціями створення центрів передового досвіду. Більшість проєктів передбачає залучення головного дослідника, провідного українського вченого, який зараз працює за кордоном. Крім того, молоді амбітні українські дослідники мають бути утримані в країні через підключення до інноваційних досліджень на місці. Таким чином, ця ініціатива робить вагомий внесок у збереження кращих умів української науки в країні. Після завершення однорічної фази концепції з дванадцяти концепцій вибирається близько чотирьох проєктів, які потім доступні для оновленого процесу оцінки і фінансуються ще на чотири роки.

Мета проєкту. Цільовим результатом проєкту є збільшення на 50 відсотків кількості учнів закладів П(ПТ)О, які проходять практику в компанії. Для досягнення результату було сформульовано п'ять підцілей: до дуального навчання залучені не менше двох професійно-технічних навчальних закладів з кожного регіону та 24 підприємства, 50 відсотків яких є МСП; було проведено, принаймні, один захід у кожному регіоні для підвищення обізнаності та мотивації потенційних слухачів, їхніх сімей та інших відповідних зацікавлених сторін щодо дуальної професійної освіти; започатковано механізми координації між закладами П(ПТ)О та компаніями-учасниками; щонайменше 24 тренери на підприємстві та 18 викладачів закладів П(ПТ)О мають кваліфікацію для проведення дуального навчання; підходи та досвід упровадження дуальних форм навчання з МСП інтегровані в посібник з дуального професійного навчання та задокументовані в історіях успіху. Ці документи будуть використані для розповсюдження серед професійно-технічних шкіл і компаній щонайменше в трьох інших регіонах для підвищення обізнаності. Крім того, на основі практичного досвіду будуть отримані політичні рекомендації, які будуть надіслані міністерствам та адміністраціям для підтримки покращення базових умов для дуальних форм професійної (професійно-технічної) освіти (Vocational Education and Training,

The European Training Foundation багато років співпрацює з Україною як з однією з пріоритетних країн. Вони підтримують українських партнерів у реформуванні системи освіти та навчання, зосереджуючись на таких темах, як: кваліфікація, майбутнє навичок у ключових секторах економіки та механізми управління для модернізації системи та наближення її до ЄС. Вони інвестували в підготовку вчителів, професійну орієнтацію, професійну досконалість, а також ключові компетенції «екологічні», цифрові та

МУНІЦИПАЛЬНИЙ ВЕКТОР ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРЕСТИЖНОСТІ ТА ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Наталія Горбатюк,

директор Київського вищого професійного училища швейного та перукарського мистецтва, м. Київ, Україна,
e-mail: gornatark@gmail.com

Анотація. порушено питання впровадження на регіональному рівні державно-приватного партнерства у професійній (професійно-технічній) освіті за муніципальним вектором, розкрито значення експерименту всеукраїнського рівня в удосконаленні процесу формування здобувачами освіти «м'яких» та «твердих» навичок (soft skills, hard skills). Висвітлено досвід організації роботи навчально-практичних центрів з використання основних форм співпраці з бізнес-партнерами.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, муніципальний вектор, експеримент, навчально-практичний центр, провідні фахівці галузі.

MUNICIPAL VECTOR OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A KEY MEANS OF INCREASING THE PRESTIGE AND QUALITY OF VOCATIONAL EDUCATION

Nataliya Gorbatyuk,

director of Kyiv Higher Vocational School of Sewing and Hairdressing, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article raises the issue of implementing public-private partnerships in vocational (professional and technical) education at the regional level in the municipal vector, reveals the importance of the all-Ukrainian experiment in improving the process of forming soft and hard skills among students. The experience of organizing the work of educational and practical centers using the main forms of cooperation with business partners is highlighted.

Keywords: public-private partnership, municipal vector, experiment, training and practical center, leading industry experts.

Доцільність державно-приватного партнерства (далі – ДПП) для модернізації закладів освіти України, впровадження сучасних моделей управління, формування регіональних компонентів, підходів до процесу здобуття кваліфікацій відображено в Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року». У Законі України «Про державно-приватне партнерство» визначено організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи ДПП (Закон України, 2010). Головним меседжем щодо цього напряму діяльності Міністерством освіти і науки України визначено – сучасна професійна освіта не має перспектив розвитку без реалізації прав і можливостей ДПП. Згідно з Концепцією, розвиток ДПП у сфері професійної

(професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) передбачає участь усіх зацікавлених сторін у: формуванні державної політики в сфері професійної (професійно-технічної) освіти на всіх рівнях; розробленні професійних стандартів, стандартів освіти і освітніх програм; формуванні Національної системи кваліфікацій та вдосконаленні Національної рамки кваліфікацій; впровадженні і поширенні дуальної форми здобуття освіти; створенні сучасного освітнього середовища, зокрема у центрах професійної досконалості; проведенні системного моніторингу працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О; формуванні державного і регіонального замовлення на підготовку кадрів на основі прогнозування потреб ринку праці у професійних кваліфікаціях; оцінюванні результатів навчання випускників закладів П(ПТ)О (Концепція, 2019).

У практиці ДПП взаємодію держави і бізнесу структурують за трьома векторами: функціональний вектор – розвиток ДПП в галузях, які визначають доступ підприємств до факторів виробництва і ринків; галузевий вектор – ДПП в окремих галузях на основі змішаних форм власності, кооперації державних та приватних компаній, укладання галузевих угод; муніципальний вектор – ДПП щодо розвитку окремих територіальних виробничих сегментів, ринків праці, територіальної та комунальної інфраструктури та інших (Жук, 2012). Враховуючи передачу повноважень з управління закладами П(ПТ)О на регіональний рівень, очевидно, що застосування ДПП має здійснюватися саме за муніципальним вектором з урахуванням потреб конкретних територій. Механізми зростання територіальних громад в Україні передбачають поєднання зусиль всіх зацікавлених сторін задля формування кадрового потенціалу. Київ як місто-мільйонник має для цього всі можливості.

Діяльність Київської міської влади направлена на реалізацію Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року, а саме: створення умов для економічного зростання та вдосконалення механізмів управління розвитком міста на засадах ефективності, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності підвищення конкурентоспроможності міста, доступності широких соціальних послуг, зокрема освітніх. Одним із основних завдань для закладів П(ПТ)О стратегічними документами визначено створення ефективної системи партнерства на ринку освітніх послуг та ринку праці з урахуванням розвитку виробничих сегментів та комунальної інфраструктури міста. Питання підвищення кадрового потенціалу, розвитку партнерства освіти та бізнесу відображені в міській комплексній цільовій програмі «Освіта Києва 2019 –2023 роки», а також в Концепції розвитку професійної (професійно-технічної) освіти міста Києва.

Створено дієвий механізм формування регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів, вдосконалюється склад Ради П(ПТ)О міста Києва, обираються ефективні варіанти співпраці між закладами освіти і суб'єктами господарювання щодо надання робочих місць для проходження виробничої практики та подальшого працевлаштування випускників.

З позитивною динамікою здійснюється фінансування закладів П(ПТ)О. До прикладу, Київське вище професійне училище швейного та перукарського мистецтва (далі – КВПУ ШПМ) фінансувалось у 2020 р. на суму 36.2 млн. грн., у 2021 – 47.2 млн. грн. У 2021 р. розширилось число підприємств, з якими училищами укладено договори на підготовку фахівців, а саме: по місту – 1486 договорів; а у КВПУ ШПМ – 196. В умовах воєнного стану підтримка громади міста профтехосвіті залишилась на рівні потреб, фінансування КВПУ ШПМ у 2022 р. здійснено на 50,7 млн. грн.

У 2022 році показники співпраці з підприємствами передбачувано знизились: число договорів зменшилось по місту до 1257, у КВПУ ШПМ – до 190. Утримується на довоєнному рівні число підприємств, з якими заклади П(ПТ)О реалізують дуальну форму підготовки фахівців: 2021 р. – це 18 закладів освіти та їх партнерів за 31 монопрофесією; 2022 р. – 19 закладів освіти й партнерів за 32 монопрофесіями. З об'єктивних причин громаді міста Києва не вдалося підтримати й впровадити проекти заохочення роботодавців до співфінансування освіти, однак колективи закладів П(ПТ)О винаходять реально працюючі форми партнерства, які застосовують на покращення якості підготовки фахівців. Найголовнішим завданням колективів КВПУ ШПМ вважає підтримання контактів з роботодавцями, які співпрацювали із закладом освіти до повномасштабної фази війни, та пошук нових партнерів через громадські об'єднання фахівців, випускників й особисті контакти педагогів. Приватний сектор нині переживає нелегкі часи, не всі залишились на «плаву», скоротилась чисельність малих підприємств, на яких спиралось училище. Але більшість вистояли і готові, якщо не фінансово або матеріально, то фахово, інтелектуально, технологічно підтримувати освітян.

У практичній діяльності закладу освіти дають позитивний результат такі форми активізації співпраці з бізнесом.

По-перше, участь в експерименті всеукраїнського рівня «Вдосконалення професійної підготовки на основі компетентнісного підходу» спільно з колегами Вищого професійного училища № 33 м. Києва. Спрямованість експерименту ще із задуму передбачала дружнє суперництво його учасників. Тож колективи кожен на своєму досвіді підходять до розробки теми, кожен впроваджує власні інновації та опрацьовані методики, рухаючись до спільної мети. У «контрольних точках» під час планових заходів творчі групи звіряють результати, обирають оптимальні рішення. Це дозволяє задіяти більше прикладів роботи, зважено підійти до змін у підготовці фахівців, максимально задовільнити запити роботодавців. Таким чином, станом на сьогодні вже осучаснені теми уроків виробничого навчання процесу підготовки кухарів III розряду, продовжується опрацювання тем з програми навчання кухарів IV розряду. Неабияку роль в ініціюванні подібних змін відіграють: відомий шеф-кухар та співвласник сучасних ресторацій Євген Клопотенко, голова Асоціації шеф-кухарів України Ігор Брагін, провідні фахівці ресторанної справи. Спрямовує цю кропітку роботу

науковий керівник експерименту – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України Світлана Кравець. На сьогодні учасники експерименту акцентують увагу на продовженні роботи щодо проведення майстер-класів для педагогічних працівників закладів П(ПТ)О, оновленні змісту підготовки майбутніх кухарів, зокрема Євген Клопотенко підняв питання про вилучення із навчальних програм тем, що стосуються приготування страв країни-агресора. У ході робочих зустрічей обговорюються питання оновлення професійного стандарту з професії «Кухар», узгоджуються організаційні аспекти проведення майстер-класів, з'ясовуються орієнтовні теми для включення до рукопису посібника з кулінарії тощо. Така консолідація зусиль науковців, роботодавців та закладів П(ПТ)О сприяє інноваційному професійному зростанні педагогічних працівників та якісній підготовці майбутніх кухарів.

По-друге, стимулююче діють на зміцнення зв'язків у форматі ДПП можливості Навчально-практичних центрів. У КВПУ ШПМ їх два – «Кулінарії та кейтерингу» та «Сервісних послуг». Їх відкриттю передувала модернізація приміщень майстерень виробничого навчання та кабінетів, оснащення сучасним обладнанням, організація безпечних робочих місць. Працювати й навчатись в умовах навчально-практичного центру комфортно та престижно. Цей факт оцінили фахівці-роботодавці, відтак побільшало пропозицій про обмін досвідом, проведення майстер-класів. Професійні семінари та майстер-класи в навчально-практичних центрах проходять на високому рівні, їх проводять не тільки фахівці ресторанного сервісу, перукарі, модельєри, дизайнери м. Києва, а й обов'язково – успішні випускники училища. Навчально-практичний центр – є водночас і базою проведення семінарів-практикумів фірм-виробників продукції, з якою працюватимуть здобувачі освіти та випускники в умовах виробництва на підприємствах приватного сектора. Застосовуються в роботі КВПУ ШПМ ще дві складові ДПП в освіті: щорічно працівники училища проходять стажування в умовах підприємств, (протягом 2022-2023 р. підвищення кваліфікації пройшли 35 педагогі); в освітньому процесі активно використовуються авторські книги професійного спрямування фахівців галузей, які досягли успіху, мають чим поділитись з молоддю. Це серії з кулінарії Євгена Клопотенка, Ектора Хіменеса-Браво, Ігоря Брагіна. Унікальним джерелом професійної майстерності є авторські технологічні картки унікальних страв від шеф-кухарів: В'ячеслава Грибова, Олексія Повторейко, Тараса Шевченка та інших, що передані закладу освіти.

Ознайомлення з теоретичними джерелами, з прикладами дії ДПП в освіті, а також досвід співпраці КВПУ ШПМ з основними партнерами – роботодавцями, замовниками кадрів дають змогу зробити наступні висновки: для України характерна інвестиційна форма державно-приватного партнерства, тоді як науково-освітня розвинена недостатньо; не створено механізмів зацікавлення бізнесу в співпраці з територіальними громадами

(муніципалітетами), державою у розвитку закладів П(ПТ)О; залишились не врегульованими питання оподаткування підприємств, що реалізують проекти ДПП в освіті; підприємства, обтяжені проблемами введення власного бізнесу, скоріше не можуть, ніж спроможні, допомагати закладам П(ПТ)О матеріально, вкладати фінанси в розвиток освітнього процесу; за умови активної позиції закладів освіти, приватні структури готові співпрацювати, вкладаючи в освітянські теки фаховий досвід, елементи корпоративної культури та інтелектуальний потенціал (Шевченко та ін., 2021; Дьоміна, 2021).

Отже, заклад П(ПТ)О як найбільш зацікавлена сторона в розвитку контактів з бізнесом може і мусить знаходити й пропонувати партнерам використовувати можливості ДПП, конкретні форми роботи, що дають позитивний результат. Інвестування у професійну освіту – це збереження та розвиток людського капіталу, а це – основа відновлення національної економіки, її міжнародне визнання та світова повага (Кравець, 2022). Разом – ми сила. Тримаємо освітній стрій!

Список посилань

Кабінет Міністрів України. (2019, 12 червня). *Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, схвалена розпорядженням №419-р.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

Закон України «Про державно-приватне партнерство» (2010, 1 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>

Жук, В. П. (2012). *Форми функціонування державно-приватного партнерства. Інвестиції: практика та досвід*, 13, 109-111. http://www.investplan.com.ua/pdf/13_2012/30.pdf

Шевченко, Н. О., Мариніченко, В. В., & Волокітіна, Н. Ю. (2021). *Механізми удосконалення державно-приватного партнерства в освітній сфері. Право та державне управління*, 1, 292-298. http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/45.pdf

Дьоміна, І. О. (2021). *Державно-приватне партнерство як механізм розвитку сфери освіти в Україні в умовах децентралізації та глобалізації. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*, 32(71), 2, 52-58. http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/2_2021/11.pdf

Кравець, С. (2022). *Нормативно-правове забезпечення розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Professional Pedagogics*, 1(24), 127-137.

**ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У
ФІНЛЯНДІЇ В УМОВАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА**
(Аліна Джурило)

Аліна Джурило,
кандидат педагогічних наук, доцент, старший дослідник,
завідувач лабораторії зарубіжних
систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5129-6724>

Анотація. Проаналізовано діяльність центрів професійної майстерності/досконалості в умовах державно-приватного партнерства на рівні професійної освіти та підготовки Фінляндії. Зроблено висновок про ефективність діяльності таких центрів. Досвід Фінляндії демонструє їх переваги як передових, прогресивних та інноваційних освітніх хабів. Це новітні освітні середовища з надсучасною матеріально-технічною базою та інклюзивними приміщеннями. Вони є ефективними місточками для надання певних послуг урядам, роботодавцям, працівникам асоціацій, закладам освіти різних рівнів тощо; мають ефективні багатоканальні джерела фінансування (держава, міжнародні гранти, приватні особи чи підприємства, донорські організації); мають дієві механізми менеджменту за рахунок залучення до управління всіх зацікавлених сторін (держава, бізнес, громадськість).

Ключові слова: державно-приватне партнерство (ДПП), професійна освіта і підготовка, центри професійної майстерності/досконалості, Фінляндія.

**CENTRES OF VOCATIONAL EXCELLENCE AND ITS ACTIVITIES IN THE
CONDITIONS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN FINLAND**

Alina Dzhurylo,
PhD, Ass. Prof., Senior Researcher,
Head of the Laboratory of Foreign Systems of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine
Kyiv, Ukraine

Abstract. The activities of the centers of vocational excellence (CoVEs) in the conditions of public-private partnerships at the level of vocational education and training in Finland are analyzed. A conclusion was made about the effectiveness of such centers. Finland's experience demonstrates their advantages as advanced, progressive and innovative educational hubs. These are the latest educational environments with state-of-the-art material and technical facilities and inclusive premises. They are effective bridges for providing certain services to governments, employers, employee associations, educational institutions of various levels, etc.; have effective multi-channel funding sources (state, international grants, private individuals or enterprises, donor organizations); have effective management mechanisms due to the involvement of all interested parties (state, business, public) in management.

Keywords: public-private partnerships (PPPs), vocational education and training (VET), centers of vocational excellence (CoVEs), Finland.

Упровадження підходів до професійної досконалості посідає чільне місце в загальному порядку денному політики ЄС у сфері навичок та професійної освіти і підготовки (VET). Європейський порядок денний у сфері навичок, Європейський освітній простір, Рекомендація Ради 2020 року щодо професійної освіти і підготовки, а також Оснабрюкська декларація містять чіткі посилання на професійну досконалість як рушійну силу реформ у секторі професійно (професійно-технічної) освіти.

Транснаціональні платформи Центрів професійної майстерності/досконалості (CoVEs) підтримуються Європейською Комісією через програму Erasmus+. Центри мають на меті стимулювати інновації та досконалість у системі професійної освіти і підготовки, об'єднуючи широке коло локальних партнерів. Провайдери VET, роботодавці, урядові палати, дослідницькі центри, агенції розвитку, служби зайнятості та соціальні партнери працюють разом, створюючи «екосистеми навичок», які сприяють інноваціям, економічному та соціальному розвитку на регіональному та європейському рівнях. VET відіграє важливу роль у дослідженнях, освіті та інноваціях. Вона може сприяти розумним стратегіям спеціалізації, які ведуть до сталого зростання, інновацій, створення робочих місць та соціальної згуртованості (European Commission, 2022).

У місцевому контексті CoVEs створюють «екосистеми навичок» для інновацій, регіонального розвитку та соціальної інтеграції, працюючи з CoVEs в інших країнах через міжнародні мережі співпраці. Вони впроваджують висхідний підхід до професійної досконалості із залученням широкого кола місцевих зацікавлених сторін, що дозволяє закладам професійної освіти швидко адаптувати надання навичок до мінливих економічних і соціальних потреб.

Центрів професійної майстерності/досконалості надають можливості як для початкового навчання молоді, так і для постійного підвищення кваліфікації та перекваліфікації дорослого населення шляхом гнучкої та своєчасної пропозиції навчання, що відповідає вимогам динамічного ринку праці, в контексті «зеленого» та цифрового переходу. Вони виступають каталізаторами розвитку місцевого бізнесу та інновацій, тісно співпрацюючи з компаніями (зокрема малим та середнім бізнесом) над прикладними дослідницькими проєктами, створюючи центри знань та інновацій, а також підтримуючи підприємницькі ініціативи своїх учнів.

Мережі CoVEs спрямовані на «висхідну конвергенцію» досконалості системи VET. Вони будуть відкриті для участі країн з добре розвиненими системами професійної досконалості, а також тих, що перебувають у процесі розробки подібних підходів, спрямованих на розкриття повного потенціалу закладів професійної освіти і підготовки, щоб відігравати проактивну роль у підтримці зростання та інновацій.

Ініціатива центрів професійної майстерності/досконалості впроваджує

«європейський вимір» у професійну досконалість, підтримуючи реалізацію політики та заходів ЄС у сфері професійної освіти і підготовки, узгоджених з державами-членами, соціальними партнерами та провайдерами VET.

Концепція професійної досконалості характеризується цілісним підходом, що орієнтується на учня закладу професійної освіти, та є невід'ємною частиною «екосистеми навичок», сприяючи регіональному розвитку, інноваціям, смарт-спеціалізації та кластерним стратегіям; частиною трикутників знань, тісно співпрацюючи з іншими секторами освіти, науковою спільнотою та бізнесом; дає змогу учням здобувати як професійні (специфічні для роботи), так і ключові компетентності завдяки високоякісному навчанню, яке підкріплене забезпеченням якості; створює інноваційні форми партнерства з ринком праці та підтримується безперервним професійним розвитком персоналу, інноваційною педагогікою, мобільністю учнів і персоналу та стратегіями інтернаціоналізації системи професійної освіти і підготовки.

Ідея таких центрів привернули увагу багатьох партнерів з усього світу. Перший конкурс CoVEs у поточному програмному періоді було оголошено у 2021 р. (перший у програмному періоді 2021-2027), на нього було подано 84 проєктні заявки, в яких взяли участь понад 1700 партнерських організацій з 55 країн, що свідчить про їхній потенціал для підтримки інтернаціоналізації європейської професійної освіти та встановлення довгострокових партнерських відносин з організаціями за межами Європи. CoVEs можуть стати ключовим «будівельним блоком» для досягнення цілей ЄС щодо перетворення Європи на орієнтир світового класу для високоякісних навичок. Завдяки високій якості заявок до початкового бюджету в 44 мільйони євро було додано додаткове фінансування: зрештою, для фінансування у 2021 році було відібрано 13 проєктів замість 11. З огляду на успіх, досягнутий у попередньому конкурсі, бюджет конкурсу 2022 р. було збільшено до 48 мільйонів євро, і очікується, що він буде поступово збільшуватися щороку. Програма Еразмус+ на 2021-2027 рр. передбачає фінансування міжнародної мобільності для майже 2 мільйонів учнів та працівників сфери професійної освіти, а також бюджет у розмірі 400 мільйонів євро для фінансування 100 мереж CoVEs протягом цього періоду.

У Фінляндії в рамках реформа VET, що закінчилася 2018 р., було об'єднано початкову професійну освіту і підготовку (IVET) та продовжувану професійну освіту і підготовку (CVET) під однією законодавчою «парасолькою», запровадивши кілька елементів для підвищення гнучкості системи та посилення співпраці між провайдерами VET та роботодавцями. Національні кваліфікаційні вимоги, які регулярно оновлюються разом із соціальними партнерами, складають основу VET, тоді як провайдери VET вирішують, як організувати навчання. У Фінляндії спостерігається тенденція до створення багатогалузевих центрів VET. Усі фінські центри VET працюють за єдиним законодавством і мають доступ до державного фінансування на основі ліцензії.

У картографічному дослідженні «Мапування центрів професійної майстерності/досконалості» (Mapping of Centres of Vocational Excellence) (European Commission, 2019) фінський провайдер освіти Omnia, Об'єднаний орган управління освітою в регіоні Еспоо, розглядаються як приклад окремого центру професійної майстерності, що функціонує в конкретному регіоні. Omnia є багатогалузевим провайдером освіти та центром регіонального розвитку, що пропонує старшу середню освіту, професійну підготовку, загальну середню освіту, семінари та ліберальні курси освіти для дорослих. Omnia співпрацює з міністерствами, містами, торгово-промисловими палатами торговими палатами та підприємцями.

Вже згадане раніше дослідження вказує на те, що діяльність типу CoVE може бути обов'язковою вимогою для провайдерів VET, і визначає Фінляндію як приклад країни, де всі провайдери VET зобов'язані співпрацювати з роботодавцями. Тісна співпраця на національному, регіональному рівнях та на рівні навчальних закладів є важливою частиною забезпечення якості VET у Фінляндії. Представники трудових колективів беруть участь у прогнозуванні потреб у навчанні та освіті, а також у розробці професійних кваліфікацій. Зворотний зв'язок, отриманий від представників роботодавців, є частиною системи фінансування VET, надаючи інформацію для розвитку якості (Міністерство освіти і культури та Національне агентство освіти Фінляндії, 2019). Національне агентство освіти Фінляндії заохочує центри VET розвивати педагогіку професійної освіти та підготовки разом із соціальними партнерами. Хоча операційна модель центрів професійної майстерності схожа, деякі з них більш схильні до участі в проєктах розвитку на національному рівні. Що стосується фінансування, то у Фінляндії не існує додаткового бюджету або інших фінансових механізмів спеціально для CoVEs. У Фінляндії CoVEs є продовженням місцевої або регіональної структури та системи VET і не підпадають під дію спеціального законодавства.

Інноваційність діяльність центрів професійної майстерності у Фінляндії полягає в тому, що CoVEs: стають шляхом до здобуття вищої освіти, у співпраці з університетами пропонують програми підготовки молодшого бакалавра для розширення горизонту навчання з партнерами, співпрацюють з університетами для створення нових навчальних програм та курсів, розробляють навчальні плани, проєкти з працевлаштування та програми наставництва, включають центри кар'єри, які постійно працюють над підготовкою студентів до професійного успіху та надають підтримку компаніям, коли їм потрібно найняти людей, та відділи досліджень і розробок, що тісно співпрацюють з національними та міжнародними університетами.

Що стосується забезпечення якості CoVEs у Фінляндії, то він здійснюється переважно на національному рівні в рамках процесів самооцінювання центрів. Також беруться до уваги відгуки партнерів (приватного сектору, суспільства/місцевої громади). Процеси забезпечення

якості включають національну нагороду за якість (за результатами аудиту) від Міністерства освіти та Фінського центру оцінювання освіти; національне опитування студентів; самооцінювання CoVEs відповідно до Європейських рамок якості VET; експертну оцінку UNESCO-UNEVOC (International Centre for Technical and Vocational Education and Training), оцінку сталості Фондом ОККА (OKKA Foundation); опитування персоналу; відгуки приватного сектору щодо оцінювання студентів.

Досвід країн-членів ЄС, загалом, та Фінляндії, зокрема, яскрава демонструє переваги центрів професійної майстерності/досконалості як передових, прогресивних, інноваційних освітніх хабів. Це новітні освітні середовища з надсучасною матеріально-технічною базою та інклюзивними приміщеннями. Вони є ефективними місточками для надання певних послуг урядам, роботодавцям, працівникам асоціацій, закладам освіти різних рівнів тощо; мають ефективні багатоканальні джерела фінансування (державна, міжнародні гранти, приватні особи чи підприємства, донорські організації); мають дієві механізми менеджменту за рахунок залучення до управління всіх зацікавлених сторін (державна, бізнес, громадськість). Ще одним доказом ефективності діяльності таких центрів є невинне збільшення їх кількості не лише в ЄС, але й в країнах-партнерах ETF (Азербайджан, Ізраїль, Грузія, Марокко, Туніс, Туреччина), а також в Україні.

Список посилань

Council of the European Union. (2020a). Council Recommendation of 24 November 2020 on vocational education and training (VET) for sustainable competitiveness, social fairness and resilience 2020/C 417/01. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020H1202%2801%29>

Council of the European Union. (2020b). Osnabrück Declaration on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions to digital and green economies. Endorsed on 30 November 2020 https://www.cedefop.europa.eu/files/osnabrueck_declaration_eu2020.pdf

European Commission. (2019). Mapping of Centres of Vocational Excellence (CoVEs). <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/566920f4-ee2d-11e9-a32c-01aa75ed71a1/language-en>

European Commission. (2022). Vocational education and training: Skills for today and for the future. <https://op.europa.eu/webpub/empl/VET-skills-for-today-and-future/en/>

**ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ
МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-
ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ТА ПІДГОТОВКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ
ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Аліна Джурило,

канд. пед. наук, доцент, ст. дослідник,
завідувач лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5129-6724>

Анотація. Професійна (професійно-технічна) освіта (далі – П(ПТ)О) має важливе значення, оскільки бере участь у створенні робочі місця для сталого життя та забезпечує підготовку, необхідну для того, щоб не відставати від динамічного та постійно мінливого рівня життя у швидкозростаючому технологічному світі. П(ПТ)О – це навчання, яке необхідне будь-якій країні для сприяння її соціально-економічному розвитку. Рекомендації ЮНЕСКО та МОП сприяли запровадженню ґрунтовних реформ у всьому світі, спрямованих на оновлення чи модернізація П(ПТ)О задля сталого професійного розвитку. Що найбільш потрібно національним урядам – так це успішно впроваджувати свої політичні ініціативи, щоб зробити П(ПТ)О ефективною через розвиток навичок для скорочення безробіття. Для цього необхідно реформувати П(ПТ)О через державно-приватне партнерство, зробити величезні інвестиції, демонструвати постійну відданість справі, а також забезпечити належний імідж П(ПТ)О в очах громадськості. У тезах розглядається партнерство державного та приватного секторів у П(ПТ)О з точки зору концептуальних питань. Необхідність державно-приватного партнерства в П(ПТ)О, реформи в П(ПТ)О, моделі ДПП для розвитку навичок, переваги ДПП для П(ПТ)О, шляхи модернізації П(ПТ)О за допомогою ДПП для розвитку навичок.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) (П(ПТ)О), державно-приватне партнерство (ДПП), професійні навички, приватний сектор.

**EFFECTIVENESS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS FOR MODERNIZING
THE SYSTEM OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING FOR SKILLS
DEVELOPMENT: FOREIGN EXPERIENCE**

Alina Dzhurylo,

PhD, Ass. Prof., Senior Researcher,
Head of the Laboratory of Foreign Systems of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Vocational education and training (VET) is important because it contributes to the creation of jobs for sustainable living and provides the training needed to keep up with the

dynamic and ever-changing standard of living in a rapidly growing technological world. VET is the training that any country needs to promote its socio-economic development. The UNESCO and ILO recommendations have contributed to the introduction of major reforms around the world aimed at updating or modernizing VET for sustainable professional development. What national governments need most is to successfully implement their policy initiatives to make VET effective in developing skills to reduce unemployment. This requires reforming VET through public-private partnerships, making huge investments, demonstrating ongoing commitment, and ensuring that VET is portrayed in the right way in the eyes of the public. The thesis examines public-private partnerships in VET from the perspective of conceptual issues. The need for public-private partnerships in VET, reforms in VET, models of PPP for skills development, benefits of PPPs for VET, ways to modernize VET through PPPs for skills development.

Keywords: public-private partnerships (PPPs), vocational education and training (VET), professional skills, private sector.

Професійна (професійно-технічна) освіта (далі – П(ПТ)О) визнана у всьому світі за важливу роль у підготовці людей до динамічного ринку праці, що є ефективним джерелом кваліфікованої робочої сили. Рекомендація Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) та Міжнародної організації праці (МОП) від 2000 року щодо П(ПТ)О у 21 столітті визначають професійну освіта та підготовку як: невід'ємну частину загальної освіти; засіб підготовки до професійної діяльності та ефективного залучення до ринку праці; (аспект навчання впродовж життя та підготовки до відповідального громадянства; (інструмент сприяння екологічно безпечному сталому розвитку; метод сприяння до подолання бідності. Аналогічно, ЮНЕСКО (2009) визначила професійну освіта та підготовку як усі форми та аспекти освіти, що мають технічний і професійний характер, які надаються в навчальних закладах або під їхнім керівництвом державними органами, приватним сектором або через інші форми організованої освіти, формальної або неформальної, з метою забезпечення доступу всіх членів суспільства до можливостей навчання впродовж життя.

П(ПТ)О готує учнів до кар'єри, яка базується на ручній або практичній діяльності, традиційно неакадемічній і повністю пов'язаній з конкретною професією, спеціальністю або покликанням. На відміну від загальної освіти, навчання в П(ПТ)О зосереджене на «прикладному», а не «академічному», на практиці, а не на теорії, і на навичках, а не на знаннях. Відповідно, сьогодні П(ПТ)О стикається з величезним попитом у всьому світі через високий рівень безробіття. Для того, щоб П(ПТ)О досягла своїх цілей, вона повинна бути належним чином зміцнена. Уряд самотужки не може впоратися з цим величезним завданням, отже, існує потреба у співпраці між закладів П(ПТ)О та державним і приватним секторами. Тому в цьому документі розглядається, як державно-приватне партнерство або співпраця можуть бути використані для посилення навчання на робочому місці в системі П(ПТ)О.

Приватний сектор – це частина економічної системи країни, яка управляється приватними особами та компаніями, а не урядом. Більшість організацій приватного сектору керуються з метою отримання прибутку.

Простіше думати про приватний сектор як про організації, які не належать або не управляються урядом. Державний сектор належить і контролюється національними, державними та місцевими органами влади. Відмінності між державним і приватним секторами полягають у наступному: державний сектор складається з агентств та установ, що належать і управляються урядом, тоді як приватний сектор складається з малих підприємств, корпорацій, а також прибуткових і неприбуткових організацій; (державний сектор не орієнтований на отримання прибутку, тоді як приватний сектор орієнтований на отримання прибутку; кінцевим бенефіціаром послуг, що пропонуються державним сектором, є широка громадськість, тоді як саме широкі верстви населення користуються товарами та послугами, що пропонуються приватним бізнесом з метою отримання прибутку.

Альянс між П(ПТ)О та державним/приватним сектором називається партнерством (угода, в якій сторони або партнери погоджуються співпрацювати для просування своїх взаємних інтересів; може бути укладена між урядом, закладами освіти, роботодавцями, професійними асоціаціями, працівниками та їхніми представниками, місцевою громадою та об'єднаннями організацій). Заклади П(ПТ)О можуть співпрацювати з державним/приватним сектором для розширення своїх кордонів у формі державно-приватного партнерства (далі – ДПП).

Існує безліч визначень і трактувань державно-приватного партнерства у сфері П(ПТ)О. В окремих країни така форма взаємодії визначена на законодавчому рівні, інші, в тому числі й Україна, ще працюють над узгодженням освітньої політики з цього питання. Проте можна виокремити основні характеристики ДПП: укладення угоди з суб'єктом приватного сектору шляхом делегування йому однієї або декількох функцій проєкту (тобто делегування приватній стороні відповідальності за проєктування, будівництво або розширення/розвиток, експлуатацію, технічне обслуговування, реабілітацію або фінансування активу чи послуги); вимога від приватної сторони взяти на себе значний ризик при виконанні делегованих функцій, тобто поставити дохід приватної сторони в залежність від результатів її діяльності (наявності активу або кількості та якості наданих послуг); залучення державної інфраструктури/активів або послуг, що надаються для суспільного блага, коли результат має елемент об'єктів/послуг, що надаються урядом; експлуатація або управління активом чи послугою здійснюється протягом визначеного періоду. Угода з суб'єктом приватного сектору містить елемент періоду часу, після закінчення якого угода припиняє свою дію. Отже, угода не є безстроковою.

Ще в 2003 р. в доповіді Австралійського національного управління з питань навчання (Australian National Training Authority, ANTA), зазначалося, що професійна освіта більше не розглядається виключно як сфера діяльності закладів освіти, а все більше залучає робочі місця, приватних осіб та різноманітні інші неурядові та громадські організації. В заяві ANTA говорилося, що зміни в характері економіки стають все більш

конкурентними, а зміни в професіях і робочих місцях мають значний вплив на характер робочих місць. Це означає, що рівень кваліфікації нинішніх і майбутніх працівників повинен постійно розвиватися. Таким чином, формальне і неформальне навчання на робочому місці відіграють все більш важливу роль в освіті та підготовці кваліфікованої конкурентоспроможної робочої сили, що, в свою чергу, породжує нагальну потребу в співпраці.

Потреба в ДПП у сфері П(ПТ)О також обґрунтовується тим, що заклади П(ПТ)О та їхні програми є неефективними та низькоякісними. Перед П(ПТ)О в Україні стоїть багато проблем, найбільшою з яких є недостатнє фінансування з боку урядів. Крім того, існують несприятливі умови навчання, що характеризуються нестачею навчальних та методичних матеріалів, відсутністю належної інфраструктури. Незважаючи на провідну позицію П(ПТ)О в соціально-економічних перетвореннях на глобальному рівні, в Україні їй надто довго не приділяли належної уваги. У доповіді ЮНЕСКО 2009 року зазначалося, що, незважаючи на багатообіцяючий потенціал професійної освіти і підготовки, лише 10% учнів середніх шкіл у всьому світі беруть участь у шкільних програмах ПТО, якщо розглядати їх з точки зору охоплення, трудових ресурсів, матеріально-технічної бази та фінансування. Для того, щоб П(ПТ)О досягла бажаної розбудови потенціалу та сталого розвитку, необхідно вирішити наступні проблеми та питання: зарахування на навчання, зв'язки з громадськістю, реалізація політики у сфері П(ПТ)О, віднесення П(ПТ)О до пріоритетних сфер державної політики; зв'язок П(ПТ)О з традиційними навичками, фінансування П(ПТ)О, навчальні приміщення, забезпечення якості та сертифікація в П(ПТ)О, навчання для отримання практичних навичок, створення робочих місць і зв'язок закладів П(ПТ)О з робочим місцем.

Швидкі темпи розвитку П(ПТ)О, що спостерігаються в деяких зарубіжних країнах, а особливо в Малайзії, Індонезії, Бразилії, Канаді, США, Сінгапурі, показали, що рушійною силою розвитку є інноваційність, креативність та підприємливість. На сьогодні майже всі країни реформували або модернізували свої системи професійної освіти, щоб забезпечити адекватну пропозицію висококваліфікованих працівників.

У Сполучених Штатах Америки реформа розпочалася ще в 1989 р. з відкритого листа до американського народу під назвою «Нація в небезпеці: імператив освітніх реформ». Стратегія полягала в тому, щоб зупинити кризу робочої сили в Америці. Канада використовувала двосторонню інноваційну стратегію. Перша зосереджувалася на створенні та використанні знань як національного надбання, а друга закликала інвестувати в людей як найважливіший ресурс країни. Австралія завдячує своїм успіхом інвестиційним ініціативам, а також послідовній і неодноразовій прихильності до професійно-технічної освіти, продемонстрованій через різні політики, планування та інвестиційні ініціативи, сформульовані в ключових національних планах розвитку. Європейський Союз зосереджується на зв'язку професійної освіти і підготовки з продуктивністю, зайнятістю та

соціальною згуртованістю. Сінгапур переорієнтував свою систему професійно-технічної освіти на три фази економічного розвитку: «факторна» економіка (1960-1970-ті рр.), яка передбачала інтенсивну працю; «інвестиційна» економіка (1980-1990-ті роки), яка була капіталомісткою; та «інноваційна» економіка (2000-ні рр.), що ґрунтується на потребах у знаннях для інтенсивної індустріалізації, а також безперервних і значних інвестиціях.

Спільним для всіх країн є підхід використання різноманітних форм партнерства для модернізації своєї системи П(ПТ)О. Застосовувані стратегії включають створення національних системи дуальної освіти, фондів розвитку людських ресурсів, програми професійної освіти на рівні старшої школи та закладів вищої освіти, схеми відшкодування витрат на навчання, податкові пільги для компаній-партнерів тощо. Першим кроком на шляху до запровадження ДПП у сфері П(ПТ)О є усвідомлення всіма зацікавленими сторонами, що держава самотійно не може забезпечити необхідний доступ до високоякісної інфраструктури професійної освіти і підготовки. Залучення партнерів (приватного сектору) як на рівні забезпечення інфраструктури, так і на рівні навчання може значно розширити можливості держави.

Запровадження моделей ДПП в сфері П(ПТ)О: підвищує спроможність урядів розробляти комплексні рішення щодо забезпечення інфраструктури, запобігання занепаду; сприяє творчим, інноваційним, економічно вигідним та швидшим підходам до реалізації проєктів; покращує державне управління, підвищує якість послуг та генерує додаткові доходи; полегшує доступ до навичок, досвіду та технологій, одночасно посилюючи передачу та набуття технічних знань і ноу-хау; дозволяє передавати ризики, притаманні партнерам проєкту, на основі узгодженої формули розподілу.

У пошуках шляхів наближення закладів П(ПТ)О в усьому світі до реального досвіду роботи на виробництві було розроблено кілька концептуальних моделей ДПП у сфері професійної освіти. Ці моделі включають: система дуальної професійної освіти і навчання в ЄС, японська система, модель заводської школи в Сінгапурі. Багато країн світу визнали, що П(ПТ)О допомагає розвивати професійно-кваліфіковану робочу силу, яка є життєво важливою для економічного та технологічного розвитку. У свою чергу, економічне зростання, що є життєво важливим для розвитку країни та боротьби з бідністю, неможливе без участі приватного сектору. Приватні підприємства відіграють важливу роль у створенні робочих місць та доходів суспільства. Подальше вдосконалення П(ПТ)О, спрямоване на розвиток технологій та наукових інновацій, не може бути досягнуте лише урядом, а має відбуватися у співпраці або партнерстві з приватними підприємствами, які мають технічний досвід, професійні компетенції та фінансові можливості.

У реформуванні П(ПТ)О участь приватного сектора може включати технологічну підтримку в частині підготовки та перепідготовки персоналу та учнів, надання капіталу та експертних знань через участь у розробці навчальних програм, створення мереж та доступ до сучасного виробничого обладнання, інструментів, машин і технічних ноу-хау. Організація

економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД, 2013) вважає, що приватний сектор може організувати перенавчання на робочому місці через стажування, учнівство, кооперативну освіту, мікро- і макрокваліфікації, схеми безперервної освіти і навчання тощо. Під час стажування студенти йдуть працювати на підприємства, пов'язані з їхньою майбутньою кар'єрою, з компенсацією або взагалі без неї на період від декількох тижнів до декількох місяців. Стажування надає реальний досвід тим, кому потрібно вивчити або отримати відповідні знання та навички, необхідні для початку кар'єрного шляху.

Аналіз зарубіжного досвіду дає змогу виділити ключові сфери співпраці між закладами П(ПТ)О та приватним сектором: визначення потреб у навчанні технічного персоналу; встановлення стандартів для професійно-технічних викладачів; розробка навчальних програм/планів для П(ПТ)О; підготовка та перепідготовка технічних викладачів та майстрів виробничого навчання; розробка навчально-методичних матеріалів; кваліфікація та забезпечення викладачів та майстрів/інструкторів/наставників; планування та реалізація навчальних заходів; створення та впровадження систем тестування та іспитів; оцінювання актуальності, значущості, ефективності та результативності, а також впливу навчальних заходів та пов'язаної з ними діяльності; (спів)фінансування. Очікується, що співпраця між закладами П(ПТ)О (урядом) та приватним сектором приведе до ефективного надання послуг (розвитку навичок) завдяки тому, що приватний сектор забезпечений фінансовими ресурсами, технологіями, технічними ноу-хау тощо, тоді як державний сектор має сильну політику, яка спрямовує приватний сектор; отже, поєднання буде приголомшливим і величезним.

Список посилань

Agence Francaise De Development. (2014). Public-Private Partnership in vocational training: Taking stock of AFD's experience and strategic recommendations. www.afd.org.

Australian National Training Authority. (2003). What makes for good workplace learning? <http://www.ncver.edu.au>.

European Commission (2022). Vocational education and training: Skills for today and for the future. <https://op.europa.eu/webpub/empl/VET-skills-for-today-and-future/en/>

European Centre for the Development of Vocational Training (2011). Learning while working: Success stories of workplace learning in nine countries. www.cedefop.org

OECD (2013). Enhancing skills through public-private partnerships in Kazakhstan's information technology sector. www.oecd.org/

UNESCO (2001). Revised recommendation concerning technical and vocational education. Paris: UNESCO.

UNESCO (2009). Regional contribution to Statistical Information Systems Development for Technical and Vocational Education and Training. <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002160/216065e.pdf>.

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ В УМОВАХ ДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Марина Добруха,
аспірант Інституту професійної освіти НАПН України,
методист ДНЗ «Одеське вище професійне училище
морського туристичного сервісу», м. Одеса, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1018-5291>

Анотація. Представлено практичний досвід співпраці закладу професійної (професійно-технічної) освіти «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» зі стейкхолдерами в умовах дуального навчання. Особлива увага приділена трьохсторонньому договору та нормативно-правовій базі при його розробці.

Ключові слова: дуальне навчання, державно-приватне партнерство, стейкхолдери, заклад професійної (професійно-технічної) освіти, трьохсторонній договір.

COOPERATION OF THE PROFESSIONAL EDUCATION SCHOOL WITH STAKEHOLDERS IN THE TRAINING OF FUTURE QUALIFIED WORKERS UNDER THE CONDITIONS OF DUAL STUDY

Maryna Dobrukha,
post-graduate student
of the Institute of
Vocational Education of NAES of Ukraine,
methodologist at the «Odessa High Vocational School
of Maritime Tourism Service», Odesa, Ukraine

Abstract. The practical experience of cooperation of the institution of vocational education «Odessa High Vocational School of Maritime Tourism Service» with stakeholders in the conditions of dual training is presented. Particular attention is paid to the trilateral agreement and the legal framework for its development.

Keywords: dual training, public-private partnership, stakeholders, Professional (vocational) education school, trilateral agreement.

Важливість питання підвищення рівня професійної освіти в Україні для підготовки конкурентоспроможних, затребуваних кваліфікованих робітників сьогодні не можна перебільшити. Так, для відбудови економіки країни, її міцного зросту, роль кваліфікованих робітників, компетентність яких відповідає сучасним вимогам виробництва, стає, якщо не найважливішою то важливою. Досвід розвинутих країн, таких як Німеччина, Польща, Австрія свідчить про спроможність вирішення цього питання впровадженням системи дуального навчання в закладах професійної (професійно-технічної)

освіти (далі – П(ПТ)О), основою якої є співпраця державних закладів професійної підготовки з приватними підприємцями. Вдале використання дуального навчання при підготовці кваліфікованих робітників, принципом якої є практичне навчання саме на діючих підприємствах, на сучасних виробництвах, із сучасними передовими технологіями спрямоване на зменшення розбіжностей між освітньою програмою закладу та вимогами ринку праці, підвищує вмотивованість здобувачів освіти, позитивно впливає на престижність професійного навчання серед молоді, здебільшого позитивно вирішує питання працевлаштування випускників саме за обраною професією.

Функціональними критеріями дуальної системи професійної підготовки, згідно тверджень В. Грайнерта, є такі положення: регулювання ринком праці кількості працівників і учнів; носієм професійного навчання є підприємство (професійна підготовка відповідає державним законодавчим нормам і підлягає прямому або непрямому державному контролю); якість професійних кваліфікацій співвідноситься з вимогами підприємства, держави та профспілок; фінансування професійної освіти за дуальною системою здійснюється переважно підприємствами, а також можливе з боку різних фондів і частково держави; рівень систематизації професійної підготовки зумовлений потребами держави, суспільства і залежить від фінансування (Кулалаєва, 2018). У дуальній формі навчання передбачається розподіл теоретичного та практичного навчання у співвідношенні 30% до 70% відповідно, тобто опанування здобувачами саме практичних навичок та вмінь формується не на відпрацюванні пройденого теоретичного матеріалу в лабораторіях, а на виробництвах, що позитивно впливає на формування компетентностей здобувачів освіти.

Упровадження дуальної форми навчання в закладах П(ПТ)О спроможне на такі позитивні явища, як: усунення розбіжностей між теоретичним навчанням та виробничим, адже стандарти професійної освіти хоч і оновлюються, а все ж таки не «встигають» за виробничим прогресом; модернізацію матеріально-технічної бази закладів П(ПТ)О за рахунок фінансової підтримки підприємств-замовників; зменшення відсотка безробіття серед учнівської молоді; повернення престижності закладів П(ПТ)О; зростаючу розробку цифрового освітнього матеріалу для дистанційного навчання; задіяння у освітній процес сучасних інноваційних методів та технологій навчання.

Основною характерною складовою дуальної форми навчання є державно-приватне партнерство (англ. Public Private Partnership) між закладами П(ПТ)О і підприємствами різних форм власності. У відповідності з існуючим міжнародним досвідом, публічно-приватне партнерство в професійній освіті – це механізм для узгодження дій та поділу відповідальності між державними та приватними заінтересованими сторонами (стейкхолдерами) професійної освіти, що застосовується для формулювання, розроблення, фінансування, управління та підтримки проектів, що знаходяться у сфері спільних інтересів

(Бородієнко, 2020, с.10). *Стейкхолдери* – представники фізичних та юридичних осіб, які зацікавлені у розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти, мережі або окремих закладів освіти та можуть впливати на систему або зазнають її впливу. Іншими словами, стейкхолдери — це партнери, які взаємодіють із закладом в рамках різних форм публічно-приватного партнерства (Бородієнко, 2020, с.117).

Одним із кроків по провадженню дуального навчання та реалізації державно-приватного підприємства є підписання тристоронніх договорів для проходження виробничих навчання та практики в умовах виробництва між учнем, ЗП(ПТ)О та підприємством. Примірний договір про дуальну форму навчання був рекомендований для використання Департаментом професійної освіти МОН України в додатку 2 в листі №3-545 від 14.07.2017 р. Департаментам (управлінням) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій і Навчально-методичним (науково-методичним) центрам (кабінетам) професійно-технічної освіти (Герлянд та ін., 2019, с.12).

Рекомендовані пункти трьохстороннього договору:

зобов'язання закладу професійної (професійно-технічної) освіти:

– розробляти та погоджувати з *підприємством* графік навчального процесу та програми з теоретичної та професійно-практичної підготовки, що здійснюються на основі дуальної форми навчання, строки проведення професійно-практичної підготовки на базі *підприємства*, основні напрями діяльності учнів під час проходження виробничого навчання та виробничої практики на базі *підприємства*;

– своєчасно, не пізніше, ніж за два тижні до початку виробничого навчання та виробничої практики, інформувати *підприємство* про календарні терміни проведення навчання на базі підприємства, а також додаткову інформацію за запитом *підприємства*;

– закріпити за *підприємством* відповідального працівника *закладу* – куратора, що забезпечує організацію та контролює виконання навчальних планів і програм, та майстрів виробничого навчання, що відповідають за організацію робочих місць для учнів та якість професійної підготовки;

– забезпечувати *учнів* відповідним рівнем теоретичних знань, навчально-методичною літературою та матеріалами відповідно до цілей і завдань професійної підготовки;

– забезпечувати загально професійну підготовку, первинний інструктаж *учнів*, що направляється на навчальну та виробничу практику, вивчення та дотримання ним правил технічної експлуатації виробничого обладнання, правил безпеки життєдіяльності, охорони праці та інших норм;

– надавати працівникам *підприємства* – керівникам навчальної та виробничої практики *учнів*, своєчасну методичну допомогу в проведенні навчально-виробничої практики;

– забезпечити *учнів* щоденниками навчально-виробничої практики, індивідуальними завданнями для виконання програми професійного навчання;

– забезпечити проведення виробничого іспиту (пробних кваліфікаційних робіт) за результатами дуального навчання, який є невід'ємною частиною виробничої практики на *підприємстві*;

права закладу професійної (професійно-технічної) освіти:

– здійснювати контроль за проходженням професійно-практичної підготовки за дуальною формою навчання на *підприємстві*;

– направляти викладачів фахових дисциплін для стажування на *підприємство*.

зобов'язання підприємства:

– розподілити *учнів* на робочих місцях і закріпити за ними наставника з числа й досвідчених кваліфікованих фахівців *Підприємства* для проведення освітньої діяльності на базі *Підприємства* відповідно до програми дуального навчання, а також забезпечити оволодіння практичними навичками і прийомами у процесі трудової діяльності;

– ознайомити *Учня* зі статутом, правилами внутрішнього трудового розпорядку *Підприємства*, правилами поведінки на робочих місцях і на території *Підприємства*, санітарними, протипожежними, іншими загальнообов'язковими нормами і правилами, проводити інструктажі з охорони праці;

– надавати *Учню* справне устаткування, інструменти, технологічні карти, описи, схеми і робочі матеріали, необхідні для засвоєння зазначеної в цьому *договорі* професії;

– забезпечити *Учня* під час навчання харчуванням, спеціальним одягом (формою) відповідно до чинних нормативів;

– забезпечити (за згодою) виплату *Учню* додаткової стипендії;

– залучати *Учня* виключно на роботи, що відповідають програмам професійно-практичної підготовки.

права Підприємства:

– застосовувати до *Учня* під час навчання матеріальне та моральне стимулювання за якісні показники навчання чи заходи дисциплінарного впливу при порушенні правил трудового розпорядку;

– вносити пропозиції про можливе працевлаштування *Учня* на виробництві після закінчення *Закладу* професійно-технічної освіти;

– вносити пропозиції щодо оновлення змісту навчальних планів і програм, графіку навчально-виробничого процесу, (варіативний компонент змісту освіти) із врахуванням вимог професійних стандартів;

– брати участь у державній кваліфікаційній атестації та кваліфікаційному іспиті (пробні кваліфікаційні роботи) для незалежного оцінювання професійних компетентностей *Учнів*;

– видавати сертифікати *Учню* при оволодіння ним додатковими компетентностями.

зобов'язання Учня:

– відвідувати заняття і виконувати завдання в рамках вимог державного освітнього стандарту з конкретної професії, що визначаються майстром виробничого навчання та наставником, сумлінно ставитися до опанування програми професійно-практичної підготовки за обраною професією;

– дотримуватися під час навчання *Статуту*, правил внутрішнього розпорядку та інших нормативних актів, що діють на *Підприємстві*, в тому числі у сфері охорони праці, дбайливо та ощадливо ставитися до майна *Підприємства*;

– працевлаштуватись по завершенні навчання на роботу на *Підприємство* (за згодою сторін);

– виконувати вказівки майстра виробничого навчання, наставника, що стосуються процесу навчання і виробничого процесу;

права Учня:

– після завершення навчального процесу та терміну дії тристороннього договору за наявності пропозиції від *Підприємства* в певний строк укласти з *Підприємством* трудовий договір;

– отримувати додаткові винагороди та соціальні пільги, передбачені працівникам *Підприємства*.

Практичний досвід. ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» (ДНЗ ОВПУ МТС) проводить підготовку майбутніх кваліфікованих працівників за професіями кухар, кухар судновий, офіціант, офіціант судновий, кондитер, кондитер судновий, бортпровідник судновий, майстер ресторанного обслуговування, бармен судновий та є учасником Всеукраїнського експерименту за темою «Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти на засадах компетентнісного підходу» на 2019-2022 роки під керівництвом Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України (наказ Міністерства освіти і Науки України №738 від 27.05.2019). Із 1 вересня 2018 року ДНЗ ОВПУ МТС розпочало навчання 120 учнів з елементами дуальної форми навчання кваліфікованих робітників з робітничих професій- інтегрована професія «Кухар судновий. Офіціант судновий», із терміном навчання 1 рік 6 місяців. Доцільно звернути увагу на те що роботу над впровадженням елементів дуального навчання ДНЗ ОВПУ МТС розпочало ще з 2016 року, а вже у 2017 році було підписано перший трьохсторонній договір. До 2017 року виробниче навчання та виробнича практика здобувачів освіти ДНЗ ОВПУ МТС відбувалися як на державних та і на приватних підприємствах на одному виді договору (двосторонньому- «заклад-підприємство»), то вже за вимогами та умовами «дуальності» почали впроваджувати трьохсторонній договір – «здобувач освіти-заклад-підприємство».

ДНЗ ОВПУ МТС почало залучати у навчально-виробничий процес стейкхордерів. При виборі соціальних партнерів ДНЗ ОВПУ МТС спирається на такі критерії:

- висока і стабільна репутація закладів ресторанного господарства в місті;
- високий рівень упровадження технологічних інновацій (оснащення сучасним торгово-технологічним обладнанням, сервісних послуг, запровадження сучасних кулінарних трендів тощо);
- відкритість і готовність до діалогу, співпраці з закладом професійної освіти; готовність відрядити наставників з числа працівників для роботи з учнями в умовах виробництва;
- готовність до участі в коригуванні навчально-планової документації щодо професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах дуальної форми здобуття освіти.

На базі ДНЗ ОВПУ МТС з метою налагодження партнерських взаємин між роботодавцями і навчальним закладом у частині організації виробничого навчання, виробничої практики та працевлаштування неодноразово проводились консультативно-узгоджувальні форуми, на яких обговорювалися всі питання, були надані роз'яснення щодо нормативно-правової бази, описувалися переваги співпраці за трьохстороннім договором, а також можливі ризики. Участь у форумах брали керівники таких об'єктів мереж кафе та ресторанів міста Одеси, як: «Таврія В», мережа «Жарю-парю», «Робін-Бобін», туристична агенція «Фантазія тревел», культурно-оздоровчий комплекс «Немо», комбінат харчування, кафе-ресторан «Базилік», кафе «Ніка», мережа «Копійка», мережа «Сільпо», мережа «Маріо», мережа «Пузата хата», ТОВ «Хелсфуд», мережа «Піца гріль», ресторанний комплекс «Сім континентів», ресторани «Свіча», «Хмари», «Чорне море», «Асоціація Туроператорів і агентів», гостинно-ресторанний комплекс «Галіан», а також морських круїнгових агенцій.

Складання тристороннього договору здійснювалось на основі нормативно-правової бази України, а саме: Закону України «Про освіту» (2017), Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998, остання редакція у 2022 р.), постанови Кабінету Міністрів України № 992 «Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами закладів професійної (професійно-технічної) освіти виробничого навчання та виробничої практики» (1999), Закону України «Про державно-приватне партнерство» (2010), постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку заміни приватного партнера за договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства» (2017),

Кодекс Законів про працю України, Конституція України, Закон України «Про охорону праці», Статут ДНЗ ОВПУ МТС.

Урегулювання правових відносин за трьохстороннім договором принесло свої позитивні результати:

для ДНЗ ОВПУ МТС: надійних стейкхолдерів, які зацікавлені в розвитку закладу професійної освіти; спроможність удосконалення матеріально-технічної бази; підвищення престижності закладу; можливість задіяння викладачів та майстрів виробничого навчання у сучасний

виробничий процес; збільшення відсотка працевлаштування випускників;

для Підприємства: гарантовану кількість учнів-практикантів, яких не потрібно перенавчати при виконанні виробничого процесу; можливість вносити пропозиції до вдосконалення освітнього процесу; професійну підтримку наставників зі сторони закладу П(ПТ)О;

для здобувачів освіти: вмотивованість до особистої самореалізації шляхом занурення у виробничий процес з перших днів навчання у закладі П(ПТ)О; правильне та чітке розуміння виробничого процесу; можливість отримання грошової винагороди за виконану працю; передбачуване працевлаштування після закінченню закладу П(ПТ)О

Виходячи з вищеописаного, підсумком є факт: якщо ще до недавня було багато сумнівів щодо необхідності впровадження дуальної навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, то вже сьогодні на цьому наполягає. Відбудова України в усіх прошарках економіки має відбуватися стрімко, впевнено та вдосконалено, і в цьому процесі саме дуальне навчання відіграє основну роль та має бути впроваджене в закладах П(ПТ)О.

Список посилань

Верховна Рада України. (2018, Вересень 19). *Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти:* розпорядження Кабінету Міністрів України, № 660-р. <https://zakon.rada.gov.ua/lans/show/660-2018-p#n9>.

Верховна Рада України. (2019, Липень 12). *Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року:* Розпорядження Кабінету Міністрів України, № 419-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>.

Верховна Рада України. (2012, Листопад 20). *Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення управління професійно-технічною освітою:* Закон України, № 5498-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5498-17#Text>.

Верховна Рада України. (2013, Червень 26). *Про внесення змін до Положення про професійно-технічний навчальний заклад:* Постанова Кабінету Міністрів України, № 505. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2013-%D0%BF#Text>.

Верховна Рада України. (2019, Грудень 12). *Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти:* Наказ МОН України, № 1551. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text>.

Верховна Рада України. (2020, Квітень 29). *Про затвердження плану заходів на 2020-2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року:* Розпорядження Кабінету Міністрів України, № 508-р.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/508-2020-%D1%80#Text>.

Верховна Рада України. (2020, Липень 1). *Про затвердження Порядку заміни приватного партнера за договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства: Постанова Кабінету міністрів України, № 298 від 26.04.2017р.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2020-%D0%BF#Text>.

Бородієнко, О. В. (Ред.). (2020). *Публічно-приватне партнерство закладів професійної освіти: практичний посібник*. Київ: ІПТО НАПН України.

Бородієнко, О., Ничкало, Н., Малихіна, Я., Кузь, О., & Коротков, Д. (2021). Публічно-приватне партнерство в освіті як передумова зростання регіональних ринків праці: аналіз зарубіжного досвіду. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(36), 408-420. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i36.228031>.

Герлянд, Т. М., Дрозіч, І. А., Кулалаєва, Н. В., Романова, Г. М., & Шимановський, М. М. (2019). *Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник*. Житомир: «Полісся».

Кравець, С. (2022). Нормативно-правове забезпечення розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна педагогіка*, 1(24), 127-137. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.127-137>.

Кулалаєва, Н. (2018). SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. *Професійна педагогіка*, 1(15), 54-60. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpto_2018_15_10.

Кулалаєва, Н., & Гоменюк, Д. (2020). Технологія розвитку соціального партнерства в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в умовах дуальної форми навчання. *Професійна педагогіка*, 1(20), 146-150. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.20.146-150>.

Радкевич, В. (2021). Модернізація професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб суспільства та вимог ринку праці. *Професійна педагогіка*, 2(23), 4-18. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.4-18>.

Радкевич, В. (2022). Тенденції розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах європейського союзу. *Професійна педагогіка*, 2(25), 4-13. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.4-13>.

Радкевич, В. О., Бородієнко, В. О., & Кравець, С. Г. (2021). *Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу): науково-аналітичні матеріали*. Київ: ТОВ «ТРОПЕА».

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ КОНЦЕПТ РОЗВИТКУ ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

Світлана Кравець,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем
професійної освіти і навчання,
докторантка Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-8878-6241>,
e-mail: sveta.kindz@ukr.net

Анотація. Проєктна культура педагогів професійного навчання характеризується багатозначністю і проявляється в різних контекстах. Її розвиток ґрунтується на використанні сукупності положень і принципів таких методологічних підходів: системний, синергетичний, інтегративний, компетентнісний, діяльнісний, суб'єкт-суб'єктний, акмеологічний, культурологічний, андрагогічний, професіографічний, технологічний. Конкретизовано значимість та доцільність методологічних підходів у вирішенні завдань щодо розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання.

Ключові слова: методологічні підходи, принципи та положення, проєктна культура, педагог професійного навчання.

METHODOLOGICAL CONCEPT OF DEVELOPMENT OF PROJECT CULTURE OF VOCATIONAL EDUCATION TEACHERS

Svitlana Kravets,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Senior Research Officer of the Laboratory of Foreign
Systems of Vocational Education and Training,
Doctorate Student of the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The project culture of vocational teachers is characterized by ambiguity and manifests itself in different contexts. Its development is based on the use of a set of provisions and principles of the following methodological approaches: systemic, synergistic, integrative, competence-based, activity-based, subject-subject, acmeological, cultural, andragogical, professionalographic, technological. The significance and feasibility of methodological approaches in solving problems of developing the project culture of vocational teachers are specified.

Keywords: methodological approaches, principles and provisions, project culture, vocational teacher.

Розвиток проєктної культури педагогів професійного навчання зумовлюється сучасними процесами глобалізації, цифровізації та євроінтеграції суспільства, що видозмінюють їхнє особисте ставлення до культурного досвіду, освітнього середовища, педагогічної діяльності в

технологічних умовах та нестандартних ситуаціях. Характерними ознаками проєктної культури сучасного педагога професійного навчання є: поліфункціональність, багатозадачність, оригінальність, інноваційність, прогностичність, результативність та ін., розвиток яких забезпечується шляхом використання сукупності ідей, положень і принципів, інтегрованих у відповідні методологічні підходи. Проєктна культура педагога професійного навчання розвивається у площині соціокультурного, соціально-економічного, психолого-педагогічного, організаційно-управлінського, техніко-технологічного та ін. контекстів (Кравець, 2018) й спрямована «...не тільки на вирішення педагогічних проблем, що ґрунтуються на реалізації принципу зв'язку теорії з практикою, а й забезпечує виконання ринкових реформ, формує педагогічні моделі, інтегровані із соціально-економічними факторами: людський фактор, фактор часу, інформаційний та науковий» (Дутка, 2016). Динамічний розвиток суспільства за усіма векторами відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів і зумовлює системне реформування освітніх систем й модифікацію підходів до розвитку творчого потенціалу особистості, її професійного росту й самовдосконалення на основі збереження національного педагогічного досвіду й примноження кращими педагогічними практиками інших культур. Відтак розвиток проєктної культури педагога професійного навчання має базуватися на відомих концептуальних положеннях та наукових підходах, визначальними серед яких є: системний, синергетичний, інтегративний, компетентнісний, діяльнісний, суб'єкт-суб'єктний, акмеологічний, культурологічний, андрагогічний, професіографічний, технологічний. Принципові положення цих підходів мають практичне застосування у розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання й конкретизуються значимістю та доцільністю у вирішенні завдань наукового пошуку.

На основі розуміння поняття «система» як комплексу елементів, що знаходяться у взаємодії, як розмаїття об'єктів разом з відношеннями між об'єктами та їх атрибутами (Гончаренко, 1997), *системний підхід* забезпечує функціонування методичної системи, елементами якої є цілі, завдання, зміст, педагогічні умови, традиційні й інноваційні форми, методи, засоби та технології вдосконалення ціннісно-мотиваційного, інноваційно-когнітивного, проєктувально-діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів проєктної культури педагога професійного навчання. Методична система розвитку досліджуваного феномену характеризується як педагогічна, якій характерні: цілісність, логіка процесу, взаємозв'язок усіх його частин та підсистем. У розвитку проєктної культури педагога професійного навчання не обмежуємося можливостями інтравертної педагогічної системи (використання внутрішніх освітніх ресурсів та потенціалу закладу освіти), а максимально забезпечуємо розвиток досліджуваного феномену в умовах екстравертної (відкритої) педагогічної системи шляхом інтеграції освітнього процесу з організаційно-технологічними процесами виробництва в умовах налагодженого державно-приватного (соціального) партнерства між

закладом освіти та підприємствами; вивчення й застосування виробничих технологій; організації дуальної форми здобуття освіти; підвищення професійної та освітньої кваліфікацій; стажування на виробництві; сертифікації, участі педагогічних працівників у національних та міжнародних конкурсах, проєктах, грантах.

Поєднання елементів методичної системи із компонентами інших мікро- та макросистем забезпечують положення *синергетичного підходу*, зокрема щодо виявлення чинників впливу на розвиток проєктної культури педагогів професійного навчання та спільних закономірностей самоорганізації різних систем (соціокультурної, соціально-економічної, техніко-технологічної), їх імплікаційності та доцільності відображення у методичній системі розвитку досліджуваного явища. *Інтегративний підхід* у розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання реалізують принципи: взаємодоповнюваності та комплементарності, міждисциплінарності, зв'язку теорії з практикою (поєднання науково-методичних й гуманітарних знань; способів і процесів проєктної діяльності; форм, методів і технологій досягнення результатів; форм здійснення освітнього процесу тощо).

Інтегральний прояв проєктної культури забезпечує *компетентнісний підхід* як концептуальна основа інноваційної системи розвитку досліджуваного процесу. Цей підхід визначає цілі і зміст розвитку проєктної культури, конкретизує відповідну систему знань та умінь, ставлень, засвідчує готовність педагогів професійного навчання відповідально та автономно здійснювати проєктну діяльність у різних соціальних середовищах із виконанням різних соціальних ролей на основі досвіду та педагогічної творчості. Звідси розуміємо, що у будь-якій системі основною функцією суб'єкта є діяльність, яка набуває конкретного індивідуального змісту відносно впливу соціокультурних систем, професійного середовища, соціальних груп. У контексті розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання *діяльнісний підхід* забезпечує системний їхній професійний розвиток шляхом здійснення педагогічної, проєктної та самоосвітньої діяльності. Якщо самоосвітня діяльність детермінується в основному суб'єктною орієнтацією (свідомою роботою над собою, самоаналізом, рефлексією), то професійна діяльність здійснюється на основі положень *суб'єкт-суб'єктного підходу* й характеризує конструктивну та реципрокту взаємодію між учасниками освітнього процесу. Цей підхід у розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання спрямований на реалізацію інтеракції між усіма учасниками цього процесу у контексті досягнення певної мети. Суб'єктна позиція педагога визначає смисл життєвих і професійних цінностей, забезпечує формування культурного середовища професійної та навчальної діяльності, в якому розвиваються ключові компетентності здобувачів освіти. У такому середовищі розвиток проєктної культури базується на принципах *акмеологічного підходу* й характеризується процесами творчої самореалізації, самодостатності та прагненнями досягти вершин всебічного розвитку особистості через призму

поваги до цінностей культурних надбань. У цьому контексті актуалізується значення *культурологічного підходу*, що дає змогу розширювати умови та можливості для розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання шляхом взаємодії, спілкування та діяльності на засадах культуротворчості, полі- та транскультурності. Йдеться про діалог культур, в якому особистість, як носій культурних цінностей, норм і поведінкових моделей, здатна свідомо забезпечувати саморозвиток та впливати на творення сучасних культур.

Методологічну основу усвідомлення власної світоглядної позиції, культури, життєвих установок, досвіду, набутих знань й умінь та їх застосування у професійному зростанні визначає теорія освіти дорослих, тобто *андрагогічний підхід*, який забезпечує врахування вікових, психологічних, соціальних, професійних особливостей як власних, так і усіх суб'єктів взаємодії, і дає змогу чітко визначати потреби, мету, шляхи та умови підвищення ефективності розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання. У цьому контексті важливо враховувати комплекс умов і вимог до професійної діяльності педагога професійного навчання, включаючи вимоги професійного стандарту, програмні результати освітніх програм, інші нормативні акти, які відображаються у положеннях *професіографічного підходу*.

Розвиток проєктної культури педагогів професійного навчання, що відбувається з урахуванням соціокультурних тенденцій, суб'єктних позицій, стандартизованих професіографічних норм, людських і технічних ресурсів передбачає певну послідовність операцій. Орієнтуючись на результат у цьому процесі, вибудовується технологічна його організація з регламентованими основними завданнями на кожній стадії розвитку, умовами та засобами їх досягнення. *Технологічний підхід* у дослідженні, з однієї сторони, визначає алгоритм створення методичної системи розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання як освітньої технології, призначеної для розв'язання стратегічних завдань системи освіти, а з іншої – моделює педагогічну технологію поетапного розвитку проєктної культури за наявності певних умов і в дидактичному плані забезпечує можливості імплементації проєктної культури у проєктуванні технологій навчання. Методологічні підходи, визначені для розвитку проєктної культури педагогів професійного навчання, слугують основою для уточнення чинників та принципів розвитку досліджуваного процесу.

Список посилань

Гончаренко, С. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.

Дутка, Г. (2009). *Педагогіка, математика, економіка: словник базових термінів*. Київ: УБС НБУ.

Кравець, С. (2018) Розвиток проєктної культури педагогів професійного навчання: основні вектори дослідження в контексті управління якістю освіти. In Л. Сушенцева, Л. Петренко, Н. Житник (Ред.), *Управління якістю освіти: досвід та інновації*: монографія, кн.2 (с. 86-109). Павлоград: ІМА-прес.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Світлана Кравець,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник лабораторії
зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
докторантка Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8878-6241>

Анотація. Пріоритетом розвитку професійної (професійно-технічної) освіти у воєнний та повоєнний періоди є збереження та примноження людського капіталу задля відновлення економіки держави. Проаналізовано проблемні аспекти ефективного розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти: відсутність злагодженої системи взаємодії державних і недержавних суб'єктів; недосконалість законодавства; низька мотивація партнерів до інвестування в розвиток професійної (професійно-технічної) освіти та ін. Визначено перспективи розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти: створення сучасної нормативно-правової бази; впровадження мотиваційних механізмів інвестування недержавних суб'єктів в розвиток професійної (професійно-технічної) освіти; запровадження глобальних інвестиційних освітніх проєктів; створення інноваційних закладів професійної освіти для забезпечення навчання упродовж життя та ін.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, державно-приватне партнерство, людський капітал.

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE SPHERE OF VOCATIONAL EDUCATION FOR RECOVERY OF THE ECONOMY OF UKRAINE

Svitlana Kravets,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Senior Research Officer of the Laboratory of
Foreign Systems of Vocational Education and Training,
Doctorate Student of the Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The priority for the development of vocational (vocational and technical) education in the wartime and post war periods is to preserve and increase human capital to restore the state's economy. The article analyses the problematic aspects of the effective development of public-private partnerships in the field of vocational (vocational and technical) education: the lack of a coordinated system of interaction between state and non-state parties; imperfect legislation; low motivation of partners to invest in the development of vocational

(vocational and technical) education, etc. Prospects for the development of public-private partnerships in the field of vocational education and training are identified: creation of a modern regulatory framework; introduction of motivational mechanisms for non-state parties to invest in the development vocational (vocational and technical) education; introduction of global investment educational projects; creation of innovative vocational education institutions to ensure lifelong learning, etc.

Keywords: vocational (vocational and technical) education, public-private partnership, human capital.

Пріоритети розвитку професійної освіти у воєнний та повоєнний періоди визначаються потребами щодо збереження та примноження людського капіталу для відновлення економіки держави та підтримки її конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках. Економічна відбудова України сьогодні потребує великої кількості кваліфікованих робітників, водночас зростає і попит переселенців та безробітних на опанування новими професіями (повними, частковими) кваліфікаціями та мікрокваліфікаціями. За даними дослідження Світового банку «Навички для сучасної України», майже 70% відсотків підприємств стверджують, що випускники закладів загальної середньої, вищої та професійної (професійно-технічної) освіти не володіють практичними навичками або сучасними знаннями, і понад 58% відзначили невідповідність сформованих навичок випускників потребам роботодавців (Верховна Рада України, 2021).

Вирішення цих проблем не може бути одностороннім завданням тільки закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які в умовах війни мають високу відповідальність щодо: набору абітурієнтів і збереження контингенту в умовах міграції молоді; збереження і примноження кадрового складу педагогічних працівників за обставин низького рівня оплати праці та плинності кадрів; пошуку нових можливостей для покращення матеріально-технічної бази та створення комфортних умов для якісної професійної підготовки здобувачів освіти в умовах невизначеності (карантинні обмеження, воєнний стан, повітряні тривоги, а найскладніше – зруйнована окупантами інфраструктура закладу). Окрім того, заклади професійної (професійно-технічної) освіти є активними учасниками волонтерської роботи – підтримують Збройні сили України, організують умови для безпечного перебування переселенців, сприяють їхньому короткостроковому перенавчанню та працевлаштуванню, не залишаються осторонь жодної корисної ініціативи, реалізують інноваційні проекти тощо.

Функціонування закладів професійної (професійно-технічної) освіти та якісна підготовка випускників для відновлення потреб економіки залежить і від темпів децентралізації системи управління професійною (професійно-технічною) освітою, в основі якої – питання про передачу майна закладів професійної (професійно-технічної) освіти із державної в комунальну власність із забезпеченням повного фінансування розвитку їх інфраструктури з місцевих бюджетів. В умовах обмежених фінансових ресурсів, а ще й у час

війни, це питання вирішується повільно й супроводжується процесами оптимізації мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти зокрема тих, які є малокомплектними, здійснюють професійну підготовку робітників для галузей економіки, які зменшили обсяги виробництва в умовах війни, зазнали руйнувань і потребують повного відновлення тощо.

За таких обставин актуалізується значення розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти із формуванням ефективних відносин між державним та приватним сектором, міжнародними організаціями, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та ін. Означені виклики у системі професійної освіти не є новими, адже питання посилення уваги держави до поглиблення взаємодії з роботодавцями в побудові більш ефективної системи професійної освіти окреслені у матеріалах «Туринський процес 2018-2020 Україна». Виявлено, що у національній системі професійної освіти відсутня єдина злагоджена система взаємодії державних та недержавних суб'єктів з чітким розподілом окремих функцій та обов'язків; нерозвинені механізми державно-приватного партнерства та публічно-приватного партнерства, цільова політика держави недостатньо направлена на системну підтримку та взаємодію з недержавними суб'єктами; недостатньою є мотивація для більш активної участі обох сторін (Туринський процес, 2020).

Сучасні реформи у системі професійної (професійно-технічної) освіти спрямовані на вирішення цих питань, про що зазначено у Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (Верховна Рада України, 2019) та Плані заходів із її запровадження (Верховна Рада України, 2020). Йдеться про позитивні результати у виконанні реформи щодо державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та взаємозв'язку з ринком праці через: формування системи професійних кваліфікацій; запровадження механізмів стимулювання роботодавців до участі в освітньому процесі; створення умов для розвитку дуальної форми здобуття освіти; визнання неформальної й інформальної освіти, повних і часткових професійних кваліфікацій; популяризація професійної освіти серед дітей, молоді, дорослих, планування професійного розвитку та кар'єри (Концепція, 2019; Кравець, 2022а).

Однак потреби відновлення економіки України та відбудова інфраструктури держави у воєнний та повоєнний періоди зумовлюють пришвидшення планових реформ, зокрема у збереженні, розвитку та модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти у співпраці з бізнесом задля формування людського капіталу, здатного у відновленні економіки: а) використовувати продуктивні засоби, що вже існують; б) створювати нові ідеї, теорії, засоби та технології; в) обґрунтувати і реалізовувати інноваційні шляхи їх застосування в усіх сферах життєдіяльності людини, соціальних інститутів, різних господарських галузей (Ничкало, 2022).

На основі аналізу нормативно-правових документів, що зумовлюють державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти (Кравець, 2022a; 2022b) та практичного досвіду *визначено* перспективи розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти для відновлення економіки України:

- прийняття нового Закону України «Про професійну освіту»;
- створення сучасної нормативно-правової бази щодо розвитку державно-приватного партнерства у сфері освіти, зокрема його дерегуляція та спрощення, регулювання цих відносин у сфері професійної (професійно-технічної) освіти спеціальними законами;

- впровадження мотиваційних механізмів активізації інвестування недержавних суб'єктів в розвиток професійної (професійно-технічної) освіти із чітким встановленням податкових пільг для приватних партнерів та визначенням їх ролі у прийнятті рішень про оптимізацію мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти в регіоні, формування замовлення на підготовку кадрів, оновлення освітніх програм, модернізацію виробничих технологій тощо;

- розроблення механізму залучення додаткових ресурсів для розвитку оновлення інфраструктури закладів професійної (професійно-технічної) освіти з орієнтацією на сучасні технічні й технологічні умови, зокрема створення навчально-практичних центрів;

- заснування спільно з роботодавцями кваліфікаційних центрів, залучення їх до розроблення професійних і державних стандартів з конкретних професій, оновлення змісту освітніх програм;

- запровадження глобальних інвестиційних освітніх проєктів для підвищення ефективності управління у системі П(ПТ)О з наданням широких повноважень закладам професійної (професійно-технічної) освіти та уповноваженим органам, приватним партнерам при укладенні договорів;

- створення незалежних дорадчо-консультативних, консалтингових центрів, освітньо-виробничих кластерів, технопарків, бізнес-інкубаторів, освітніх хабів, корпоративних закладів на основі досвіду функціонування ринково-орієнтованих моделей професійної освіти і навчання, визначальними ознаками яких є: формування замовлення на підготовку кваліфікованих фахівців представниками державних органів управління спільно з роботодавцями відповідно до потреб ринку праці; роботодавці здійснюють вирішальний вплив на визначення вимог до професійних кваліфікацій; професійна підготовка фахівців фінансується компаніями – провайдерами професійної освіти, і її зміст відповідає специфіці виробництва; для здійснення професійної підготовки добираються тренери з виробництва тощо (Радкевич, Бородієнко, & Кравець, 2021);

- створення умов для реалізації повноцінної дуальної форми здобуття освіти з чітким розподілом прав та обов'язків суб'єктів цього процесу та приведення дуальної форми здобуття освіти в Україні у відповідність до критеріїв та вимог європейської практики;

– організація стажування та підвищення кваліфікації викладачів і майстрів виробничого навчання на підприємствах; створення сприятливих умов для проходження здобувачами освіти виробничої практики та працевлаштування;

– організація різних спільних заходів, конкурсів професійної майстерності з метою популяризації професійної (професійно-технічної) освіти, розроблення механізмів надання стипендій і грантів здобувачам освіти та викладачам.

Список посилань

Верховна Рада України. (2019, Червень, 12). *Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року.* № 419-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>.

Кабінет Міністрів України. (2020, Квітень 29). *Про затвердження плану заходів на 2020-2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року: розпорядження, № 508-р.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/508-2020-%D1%80#Text>.

Кабінет Міністрів України. (2021, Грудень 9). *Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки: розпорядження, № 1619.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text>

Кравець, С. (2022). Нормативно-правове забезпечення розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-т

е Кравець, С. (2022, 13 травня). Законодавчі ініціативи розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної освіти. В *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, (с. 137-139). Глухівський НПУ ім. О. Довженка. <http://lib.iitta.gov.ua/733149/>

н Ничкало, Н. Г. (2022) Людський капітал у мирний час і в добу російської агресії проти України. *Професійна освіта*, 4, 2-4.

ї Радкевич, В. О., Бородієнко, В. О., & Кравець, С. Г. (2021). *Професійна (професійно-технічна) освіта України в контексті євроінтеграційних процесів (порівняльний аналіз із країнами Європейського Союзу): науково-аналітичні матеріали.* Київ: ТОВ «ТРОПЕА».

с Туринський процес 2018-2020. Україна. (2020). <https://mon.gov.ua/storage/app/media/mizhnarodna/2020/Mizhnarodni%20proekty%20Uchast%20u%20Turynskomu%20protsesi/Turynskyy%20protses.pdf>

Т
И

Н
У
Р
Е
Р
Л
І
Н

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Алла Онищенко,
аспірантка Інституту професійної освіти
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-6098-8792>

Анотація. Висвітлено методику розроблення професійних стандартів для підготовки кваліфікованих робітників сфери послуг. Розкрито зміст трудових функцій професій: косметик; манікюрник, педикюрник. Обґрунтовано сім етапів розроблення професійних стандартів сфери послуг: перший – підготовчий; другий – здійснення аналізу професійної діяльності за професіями; третій – формування переліку трудових функцій; четвертий – визначення компетентностей, необхідних для виконання трудових функцій; п'ятий і шостий – визначення результатів навчання; сьомий – розподіл трудових функцій у межах професійних кваліфікацій.

Ключові слова: методика, професійні стандарти, сфера послуг, кваліфіковані робітники, професійне навчання.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL STANDARDS IN THE SERVICE SECTOR

Alla Onyshchenko,
PhD student at the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract: This paper highlights the methodology for developing professional standards for training skilled workers in the service sector. It discusses the labor functions of the cosmetologist, manicurist, and pedicurist professions. The paper also provides a rationale for the seven stages of developing professional standards in the service sector: the first stage involves preparation, the second stage involves analyzing professional activities by profession, the third stage involves forming a list of labor functions, the fourth stage involves determining the competencies required to perform the labor functions, the fifth and sixth stages involve determining learning outcomes, and the seventh stage involves distributing labor functions among professional qualifications.

Keywords: methodology, professional standards, service sector, skilled workers, vocational training.

Відбудова країни у повоєнний період зумовлює необхідність визначення пріоритетних напрямів розвитку її економічної, соціальної та гуманітарної сфер. У цьому контексті важливе значення має запропонований План Відновлення України (2022), що базується на п'яти основних принципах: негайний початок і поступовий розвиток; нарощування справедливого добробуту; інтеграція в ЄС; відбудова кращого, ніж було в національному та регіональному масштабі; стимулювання приватних інвестицій. У цьому документі також розкрито проблеми функціонування професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) та шляхи їх розв'язання. Серед них найактуальнішою є невідповідність змісту і рівня

якості П(ПТ)О запитам і потребам ринку праці. З огляду на це, є стійка потреба в оновленні змісту П(ПТ)О на основі компетентнісного підходу, у тому числі, в розробленні професійних стандартів і на цій основі формування нових освітніх програм.

Наголосимо, що в статті 39 Закону України «Про освіту» (2017) професійний стандарт визначено як затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій. На основі досліджень проблеми підготовки кваліфікованих робітників, відповідності рівня їхньої професійної кваліфікації вимогам виробництва Л. Пуховська та Ю. Кравець (2014) доходять висновку, що для вирішення соціально-економічних потреб суспільства назріла гостра потреба заміни кваліфікаційних характеристик як опису професійних функцій професійними стандартами. Розроблення професійних стандартів на основі компетентнісного підходу істотно впливає на вдосконалення системи управління розвитком людських ресурсів і сприяє підвищенню якості праці (Радкевич, Лузан, & Кравець, 2017). У формуванні змісту професійних і освітніх стандартів важливе значення має врахування галузевого підходу, що забезпечує підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців різних кваліфікаційних рівнів, а також ефективну взаємодію суб'єктів ринку праці й професійної освіти в організації контекстного навчання (Каленський, Лузан, Ваніна, Пащенко та ін., 2018). Важлива роль професійних стандартів у підтвердженні або присвоєнні професійних кваліфікацій через визнання результатів неформального та інформального навчання на підприємствах індустрії краси або шляхом самоорганізованого здобуття особою певних компетентностей під час повсякденної професійної діяльності.

Базуючись на науково-практичних рекомендаціях дослідників проблем стандартизації професійної освіти та положеннях сучасної нормативно-правової бази (Методичні рекомендації щодо розроблення професійних стандартів, 2023), нами було розроблено три професійних стандарти: «Косметик»; «Манікюрник. Педикюрник» та внесено їх до реєстру Національного агентства кваліфікацій. Застосування професійних стандартів у розробленні освітніх стандартів і програм дає змогу задовольнити потреби сучасного Beauty-ринку у спеціалістах відповідної кваліфікацій. На їх основі розробляються також стандарти підприємств, посадові інструкції, системи контролю якості надання Beauty-послуг, вимоги до компетентностей та кваліфікації працівників, системи мотивації. Розглянемо алгоритм розроблення професійних стандартів на прикладі професій: «Косметик»; «Манікюрник. Педикюрник».

На першому (підготовчому) етапі – визначається група близьких за змістом професій 5141 «Косметик»; «Манікюрник. Педикюрник» та створюється робоча група, до якої входять: роботодавці; науковці; освітяни; представники профспілкових організацій.

На другому етапі – проводиться аналіз діяльності за професіями

«Косметик»; «Манікюрник. Педикюрник», який містить: аналіз робочого місця, виробничих процесів, умов праці, засобів праці та засобів захисту косметика, манікюрника, педикюрника; узагальнюється інформація щодо положень нормативно-правових документів, які визначають вимоги до змісту їхньої професійної діяльності; аналізуються технології косметичних, манікюрних, педикюрних робіт та етапи надання послуг; узагальнюється інформація щодо типових трудових функцій, які виконуються майстрами (косметиками, манікюрниками, педикюрниками), диференціюючи їх від посадових обов'язків; збирається та узагальнюється інформація щодо вимог роботодавців до рівня знань, умінь, навичок, комунікації та відповідальності й автономії, а також інформація щодо переліку предметів та засобів праці, обладнання та інструментів, що застосовуються в професійній діяльності косметика, манікюрника та педикюрника.

Третій етап – передбачає формування переліку трудових функцій на основі отриманої на першому етапі інформації; об'єднання трудових функцій в окремі групи за видами трудової діяльності – для формування професійних кваліфікацій, в тому числі і часткових. Наприклад, до переліку трудових функцій манікюрника, педикюрника віднесено: проведення підготовчих робіт для надання послуг манікюру, педикюру; виконання манікюрних робіт (декорування нігтів, моделювання штучних нігтів, косметичного догляду за шкірою рук та відновлення (реконструювання) нігтьової пластини); педикюрних робіт (усунення дефектів стоп та нігтьової пластини ніг) тощо.

На четвертому етапі – визначаються професійні компетентності, необхідні для виконання трудових функцій косметика, манікюрника, педикюрника. Наприклад, трудова функція «Виконання апаратних косметичних процедур» передбачає такі професійні компетентності: здатність виконувати процедури апаратного пілінгу обличчя, електротерапії, ультразвукової терапії, теплові косметичні процедури.

На п'ятому та шостому етапах – проєктуються результати навчання. Для цього розробляються вимоги до знань, умінь/навичок, рівня комунікації, відповідальності й автономії; формується перелік предметів і засобів праці, необхідних для виконання трудових функцій. Наприклад, для оцінювання здатності виконувати хімічний пілінг шкіри обличчя здобувачі П(ПТ)О мають знати: класифікацію хімічних пілінгів за глибиною впливу на шкіру та хімічною речовиною; механізм дії, покази та протипокази до застосування, критерії вибору реагента; технології виконання хімічного пілінгу обличчя; допілінгову підготовку шкіри та постпілінговий догляд; правила поєднання хімічного пілінгу шкіри обличчя з мануальними техніками, технологіями та апаратними методами, а також вміння і навички: визначати вид хімічного пілінгу з урахуванням глибини впливу на шкіру та хімічної речовини; проводити підготовчі роботи перед виконанням хімічного пілінгу (косметичне очищення, демакіяж); виконувати хімічний пілінг обличчя; добирати косметичні процедури постпілінгового догляду;

поєднувати хімічний пілінг шкіри обличчя з мануальними техніками, технологіями та апаратними методами.

Сьомий етап – має за мету розподіл трудових функцій у межах професійних кваліфікацій. Виходячи з потреб професійної діяльності й вимог ринку праці були створені повні та часткові професійні кваліфікації: Косметик (трудові функції: проведення підготовчих робіт для надання косметичних послуг; виконання мануальних косметичних процедур; виконання апаратних косметичних процедур; проведення завершальних робіт з надання косметичних послуг; виконання апаратних та мануальних косметичних процедур по догляду за тілом). Косметик першого класу (апаратна косметологія) (трудові функції: проведення підготовчих робіт для надання косметичних послуг; виконання апаратних косметичних процедур; проведення завершальних робіт з надання косметичних послуг; виконання апаратних та мануальних косметичних процедур по догляду за тілом). Косметик другого класу (мануальна косметологія) (трудові функції: проведення підготовчих робіт для надання косметичних послуг; виконання мануальних косметичних процедур; проведення завершальних робіт з надання косметичних послуг). Манікюрник. Педикюрник (трудові функції: проведення підготовчих робіт для надання послуг манікюру; виконання манікюрних робіт; виконання процедур декорування нігтів; виконання процедур моделювання штучних нігтів; виконання процедур косметичного догляду за шкірою рук та відновлення (реконструювання) нігтьової пластини; виконання педикюрних робіт). Манікюрник (трудові функції: проведення підготовчих робіт для надання послуг манікюру, педикюру; виконання манікюрних робіт; виконання процедур декорування нігтів; виконання процедур моделювання штучних нігтів; виконання процедур косметичного догляду за шкірою рук та відновлення (реконструювання) нігтьової пластини). Педикюрник (трудові функції: проведення підготовчих робіт для надання послуг педикюру, виконання процедур декорування нігтів; виконання педикюрних робіт).

Отже, професійні стандарти сфери послуг наприклад, косметик; манікюрник, педикюрник відтворюють вимоги ринку індустрії краси до наявних у Beauty-майстрів професійних і ключових компетентностей, дають змогу створити на їх основі освітні програми для підготовки кваліфікованих робітників із професій, затребуваних на ринку праці, сприяють реалізації ними успішної кар'єри й, відповідно, загальному зростанню економіки країни та соціальному добробуту населення.

Список посилань

Ваніна, Н. М., & Пащенко, Т. М. (2020). Методи і методики оцінювання якості фахової передвищої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 54-63. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2020_3_9

Верховна Рада України. (2017). *Про освіту*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Кабінет Міністрів України. (2022). *План Відновлення України*.
<https://recovery.gov.ua/>

Каленський, А., Лузан, П., Ваніна, Н., Пащенко, Т. та ін. (2018). *Стандартизація професійної освіти: теорія і практика*. Житомир: Полісся.

Лузан, П. Г., Каленський, А. А., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., & Ямковий, О. Ю. (2021). *Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник*. Житомир: Полісся.

Лузан, П. Г., Лапа, О. В., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Ваніна, Н. М., Ямковий, О. Ю. & Каленський, А. А. (2022). *Оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти аграрної, будівельної та машинобудівної галузей: практичний посібник*. Київ: ППО НАПН України.

Національне агентство кваліфікацій. (2023). *Методичні рекомендації щодо розроблення професійних стандартів*.
<https://nqa.gov.ua/uploads/multiple-input/63d3be768f7b1.pdf>

Пащенко, Т. М. (2015). Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін. *Молодь і ринок*, 8 (127), 94-99.

Пуховська, Л., Кравець, Ю. та ін. (2014). *Професійні стандарти і кваліфікації у країнах з високорозвинутою економікою*. Київ: Поліграфсервіс.

Радкевич, В., Лузан, П., & Кравець, С. (2017). *Стандартизація професійної освіти в контексті євроінтеграційних процесів*. Київ: Видавничий дім «Сам».

ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТІ

Сергій Охременко,

доктор філософії в галузі освіти
директор ТОВ «ДРБП «Новобудова»

<http://orcid.org/0000-0002-5916-1736>

Анотація. У статті порушується проблема нормативного стимулювання підприємців до ефективної взаємодії із закладами професійної освіти на основі державно-приватного та соціального партнерства шляхом прийняття законів «Про справедливість на ринку праці» та «Про саморегульовані організації», які створять передумови розроблення та впровадження стандартів професійної діяльності та професійних стандартів як інструментів вимірювання та стимулювання до ефективності освіти та праці усіх працівників, підприємств і закладів освіти.

Ключові слова: державно-приватне і соціальне партнерство, професійна освіта і ринок праці.

FACTORS OF EFFECTIVE PUBLIC-PRIVATE AND SOCIAL PARTNERSHIP IN EDUCATION

Serhii Okhremenko

doctor of philosophy in the field of education
director of DRBP Novobudova LLC

Abstract. The article raises the issue of regulatory stimulation of entrepreneurs to effectively interact with vocational education institutions on the basis of public-private and social partnership through the adoption of the laws "On fairness at work" and "On self-regulatory organizations", which will create prerequisites for the development and implementation of standards of professional activity and professional standards as tools for measuring and stimulating the effectiveness of education and work of all employees, enterprises and educational institutions.

Keywords: public-private and social partnership, professional education and the labor market.

Низька ефективність економіки України є суттєвою загрозою її сталого розвитку та існування в майбутньому. Отже, показники продуктивності праці на людину- годину в Україні значно нижчі, ніж сусідів, а саме: в Україні - \$5, в Словаччині - \$44, в Угорщині - \$38, в Болгарії - \$26, у п'ятірки світових лідерів - від \$68 до \$103\$. Важливим фактором низької продуктивності праці є низька ефективність професійної освіти. Так, Україна витрачає на освіту 13,1 % ВВП, як і США та більше, ніж більшість країн ЄС, маючи вражаюче низькі показники якості професійної освіти, а саме: 70 % *роботодавців* незадоволені практичною підготовкою випускників (Світовий банк «Навички для сучасної України», 2017); 59% випускників працевлаштовуються у

перший рік за кваліфікацією (за даними МОН), а у ЕС – 85%, у Китаї – 91%; 50-80% працівників працюють не за фахом та мають оплату праці у 2-5 разів меншу, ніж у ЕС (Світовий банк «Навички для сучасної України», 2017).

Важливою причиною такого становища є невідповідність результатів навчання у закладах професійної освіти вимогам сучасного ринку праці, а навичок випускників потребам економіки (Кравець, 2022). Тому в Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» (2019) та відповідно конкретизовані у плані заходів визначальні наступні напрями реформування професійної освіти в Україні: децентралізація управління та фінансування; забезпечення якості; державно-приватне партнерство (ДПП) та взаємозв'язок із ринком праці.

Явище державно-приватного партнерства з набуттям актуальності все частіше розглядають вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: Єфименко Т.І., Черевиков Є.Л., Павлюк К.В., Близнюк В.В., Лет М., Лівшин А.Я., Молчанова О.П., Якимець В.Н., Яшев Г.А. ДПП в економіці знань згадується в дослідженнях – Дж. Гелбрейта, Е.Тоффлера та у інших. Що стосується освітньої сфери, то глибоких досліджень в цьому напрямі не здійснювалося, окрім досліджень О.С. Москвичової, С.Г Кравець та ін. Але поза увагою лишилися питання пошуку основних економічних та нормативно-правових факторів ефективної взаємодії ринку праці та системи професійної освіти шляхом державно-приватного і соціального партнерства закладів професійної освіти та підприємств.

Метою статті є обґрунтування нормативно-правових факторів стимулювання підприємців до ефективної взаємодії із закладами професійної освіти шляхом державно-приватного та соціального партнерства.

Механізми державно-приватного партнерства в сфері освіти виходять за інституційні рамки Закону України «Про державно-приватне партнерство» Вичерпні ознаки поняття державно-приватне партнерство надані у п.3. ст.1 цього Закону, де предметом партнерства визначено створення та/або будівництво об'єкта державної власності та/або управління ним. Цей Закон не надає механізмів ефективної взаємодії між системою освіти та ринком праці для визначення змісту професійної освіти та вимірювання її результатів. Більш того, сучасні інститути ринку праці в Україні не створюють економічні стимули для такої взаємодії.

Бізнес в Україні не залежить від продуктивності, а тому й від професійної компетентності своїх працівників внаслідок економічних чинників, а саме:

1) великі корпорації використовують монопольне (олігопольне) становище та взаємодію з чиновниками, які мають відповідну ринкову владу, тому їх відносини з закладами освіти – це, переважно, демонстрація соціальної відповідальності задля політичних та економічних цілей;

2) малі та середні підприємства (МСП) хоча й знаходиться у конкурентному середовищі, але нерозвинутість ринкової інфраструктури та

інституції ставлять їх успіх залежним від чиновників державної, місцевої влади або відповідного приватного монополіста, а тому їхні відносини із закладами освіти це, переважно, система просування своєї продукції;

3) мікропідприємства та фрілансери, успіх яких на ринку залежать від продуктивності праці та компетентності, але при відсутності чітких критеріїв якості послуг, сталість їх бізнесу більше залежить від контролюючих осіб.

Відсутність гармонійних ринкових відносин влади та бізнесу створюють сприятливі умови для взаємодії чиновників держави та клерків великого бізнесу, тобто створюють негативний екстернальний ефект, де суттєво страждає економіка та громадяни, які не є учасниками їхніх відносин. Чиновники системи освіти на свій розсуд визначають (погоджують) зміст освіти та показники якості її результатів, напрями та суми фінансування, а відповідальність за їхні рішення несе лише громада. Тому неможливо вирішити проблему ефективності професійної освіти на тому самому рівні, на якому вона виникла, тобто в системі освіти. Вирішити цю проблему можуть, з нашої точки зору, представники громадянського суспільства шляхом ініціювання законопроєкту «Про справедливість на ринку праці» для створення інституцій (правил гри), що забезпечують рівні права громадян у відносинах з підприємствами та організаціями усіх форм власності, а саме: при відборі та прийнятті на роботу; при оцінці результатів, якості та оплаті їх праці; при відборі для / та організації навчання; при кар'єрному просуванні та / або збереженні на роботі.

Аналогічний законопроєкт був прийнятий у США в 1964 році (Мучински, 2005), який надав суттєвий поштовх до розвитку ринку праці, освіти, соціального партнерства та продуктивності праці, а тому й ефективності економіки. Такий закон в Україні зможе спонукати роботодавців підприємств усіх форм власності ефективно використовувати людський капітал громади – основного ресурсу та цілі соціальної економіки. Для забезпечення ефективного використання цього концептуального закону задля підвищення загальної ефективності та продуктивності праці в Україні необхідні відповідні інститути (правила гри) ринку праці та інструменти вимірювання та оцінювання результатів праці – стандарти професійної діяльності і професійної компетентності – професійні стандарти. Саме ці стандарти нададуть можливість впровадити справедливість у трудовій сфері, мінімізувати залежність від осіб, які приймають кадрові рішення на підприємстві або тих, які контролюють діяльність фрілансерів.

Стандарти професійної діяльності, які визначають її зміст, склад та індикатори якості, нададуть можливість працівникам як фрілансерам, продавати роботодавцям не свій час роботи, а результати своєї праці, які визначаються згідно з відповідними стандартами. Ці закони, стандарти та інформаційна інфраструктура ринку праці створять умови для подолання існуючої асиметрії у відносинах працівників та роботодавців (Дегтярева, & Яковлева, 2009). Роботодавцям, їх власникам та/або інвесторам підприємств

вони нададуть можливість здійснювати ефективне використання та розвиток людського капіталу як основного ресурсу їх сталого розвитку.

Таким чином, прийняття законопроекту про трудові права громадян, відповідні інститути ринку праці та стандарти професійної діяльності створять передумови для: розроблення відповідних професійних та освітніх стандартів, які відповідають актуальним стандартам професійної діяльності, тобто актуальним вимогам ринку праці та послуг; мотивації працівників до безперервної та/або спонтанної освіти; вимірювання й оцінювання результатів професійного навчання, що надасть можливість закладам професійної освіти стати не соціальним реципієнтом, а привабливим для інвестицій об'єктом; підвищення загальної продуктивності та ефективності економіки України при умові реалізації вищесказаного.

Розроблення та осучаснення стандартів професійної діяльності та відповідних професійних стандартів для сталих і нових професій – це дуже наукомістка та трудомістка діяльність, яка не під силу окремим навіть великим підприємствам. Цю діяльність можуть здійснити їх об'єднання та/або відповідні об'єднання професіоналів. Так, розробленням та осучасненням таких стандартів та процедури сертифікації фахівців у країнах з розвинутою економікою здійснюють неурядові неприбуткові організації (Короткова, Лук'яненко, Лук'янова, Мельник, & Савченко, 2011). Такими організаціями, наприклад, у Німеччині є відповідні професійні палати при торговельно-промислових палатах, а у США – професійні асоціації, які несуть репутаційну та майнову відповідальність за якість робіт (послуг) своїх фахівців. Такі організації надають можливість фахівцям знайти потік замовлень їх послуг та вигідно реалізувати свою компетентність, а роботодавцям та/або замовникам їх послуг мати гарантії їхньої якості (Охременко, 2016). Отже, громадянське суспільство в особі саморегулювальних організацій (СРО), фахівців може стати четвертою стороною соціального партнерства разом з об'єднаннями роботодавців, працівників та представників держави.

Нині в Україні немає загального закону про СРО, а створені СРО діють за окремими профільними законами та, по суті, виконують функції державних органів з монопольної сертифікації відповідних фахівців на платній основі, але як громадські організації не несуть матеріальної та репутаційної відповідальності за їхню діяльність. Ініціатором прийняття відповідних законів про СРО та про справедливість й ефективність на ринку праці можуть стати, разом з громадянським суспільством, представники закладів професійної освіти, тому що імплементація цих законів надасть можливість отримання замовлень та достойних робочих місць їх випускникам, а це створить попит на послуги початкової та безперервної професійної освіти й на науково-дослідницькі послуги (Охременко, & Костюченко, 2015).

Таким чином, ефективність системи освіти, її відповідність вимогам ринку праці залежить від ефективності інституцій ринку праці та послуг, в

яких зацікавлене громадянське суспільство, в тому числі, представники професійної освіти. Першими кроками до створення відповідних інститутів ринку праці можуть стати ініціативи з прийняття Законів «Про справедливість на ринку праці» та «Про СРО», але цю суттєву реформу економіки України необхідно здійснювати згідно відповідних результатів досліджень зі стратегії інституційних реформ (Полтерович, 2006).

Суттєвими факторами загальної ефективності економіки, професійної освіти та їх ефективної взаємодії є нормативно-правове регулювання ринку праці України шляхом прийняття та імплементації Закону «Про справедливість на ринку праці», який для усіх підприємств забезпечує справедливість у прийомі на роботу, при оцінці та оплаті праці, у навчанні та кар'єрному зростанні. Ці закони створять передумови для стимулювання до розроблення та впровадження стандартів професійної діяльності, професійних стандартів, схем сертифікації осіб як інструментів вимірювання та стимулювання до ефективності усіх працівників, фрілансерів, підприємств та закладів освіти. Все це створить необхідні умови для ефективної взаємодії підприємств із закладами професійної освіти на основі соціального та державно-приватного партнерства задля загальної ефективності економіки.

Список посилань

Дель Карпіо, К., Купець, О., Мюллер, Н., & Олефір, А. (2017). *Навички для сучасної України: огляд*. Washington: WORLD BANK GROUP. <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/7d90ba89-7d76-56a3-aaa2-4bca48cf5879/content>

Кравець, С. Г. (2022). Державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти: орієнтація на європейський досвід. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 1(2): Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України (29 квітня, 17-20 травня 2022 р.)*, 136-139.

Мучински, П. (2004). *Психология. Профессия. Карьера*. СПб: Питер.

Дегтярева, И. В., & Яковлева, Т. Н. (2009) Теоретические проблемы рынка труда и их прикладное значение. *Вестник УГАТУ*, т.12, 3(32), 3-10.

Короткова, Л. І., Лук'яненко, Г. І., Лук'янова, Л. Б., Мельник, С. В., & Савченко, І. М. (2011). *Професійні стандарти: теорія і практика розроблення: монографія*. Київ: Педагогічна думка.

Охременко, С. В. (2016). О сертификации компетентностей специалистов на рынке труда и услуг. *Економіка, наука, освіта: інтеграція та синергія: тези міжнародної конференції* (Братислава), 25-26.

Охременко, С. В., & Костюченко, М. П. (2015) Ринкова стратегія розвитку вищих технічних навчальних закладів України. *Наукові праці ВНЗ «ДонНТУ»*. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія, 2(17), 97-107.

Полтерович, В. М. (2006). Стратегии институциональных реформ. Перспективные траектории. *Економіка и математические методы*, 1(42), 3-18.

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ: ДОСВІД СЕРБІЇ

Валентина Попова,

доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м.Київ, Україна
<http://orcid.org/0000-0001-8931-8880>

Анотація. Окреслено актуальність дослідження зарубіжного досвіду запровадження ДПП у сфері професійної освіти. Висвітлено найважливіші організаційні та інституційні складові галузі освіти в Республіці Сербія з недоліками та заходами щодо їх подолання. Проаналізовано ознаки подібності й відмінності підходів до освітньої галузі загалом та до запровадження ДПП у сфері професійної освіти в Республіці Сербія й Україні. На основі проведеного аналізу стверджується доцільність використання досвіду Республіки Сербія в науковому опрацюванні шляхів удосконалення професійної освіти України.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, професійна освіта, Україна, Республіка Сербія.

INSTITUTIONAL AND LEGAL MECHANISMS FOR THE PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP DEVELOPMENT IN THE VOCATIONAL EDUCATION FIELD: THE SERBIA EXPERIENCE

Valentyna Popova,

Doctor of Sciences in Economics, Full Professor,
Leading Researcher of the Laboratory of Foreign Systems
of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The relevance of the foreign experience study in the PPP implementation in the vocational education field is outlined. The most important organizational and institutional components of the education sector in the Serbia Republic are highlighted with the shortcomings and measures to overcome them. The similarities and differences signs in approaches to the educational industry as a whole and to the PPP introduction in the vocational education system in the Serbia Republic and Ukraine are analyzed. Based on the analysis, the expediency of using the Serbia Republic's experience in the scientific study of institutional and legal mechanisms for improving vocational education in Ukraine is approved.

Keywords: public-private partnership, vocational education, Serbia Republic, Ukraine.

Після перемоги у війні потрібно буде відбудувувати промислову, енергетичну та житлову інфраструктуру України. У цьому процесі надзвичайну важливу роль відіграватиме професійна (професійно-технічна)

освіта (далі – П(ПТ)О). Відповідним чином зміняться вимоги до надання знань і навичок при підготовці кваліфікованих фахівців. Урядом України розроблений план відповідних заходів, який «...враховує досвід європейських країн, а також пропонує використання принципів, підходів, інструментарію та практик Європейського Союзу» (Урядовий портал, 2022). У процесі відбудови України професійна освіта розглядається як одна з ключових сфер, а державно-приватне партнерство (ДПП) – як один з ключових напрямів її реалізації (Національна рада з відновлення України від наслідків війни, 2022, с. 2). Необхідність запровадження ДПП, як механізму активізації сфери П(ПТ)О відмічалась ще до повномасштабної військової агресії РФ. Перенесення бюджетного фінансування з центрального на місцеві бюджети не дало очікуваних позитивних результатів. Попри такі радикальні заходи проблематика дефіциту професійних кадрів не була подолана. Навпаки, кількість професійних навчальних закладів та учнів впродовж цього періоду лише скоротилась (Попова, 2022). В умовах застосування збройної сили РФ проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності української нації актуальність вирішення зазначеної проблематики суттєво загострилась. Потреба у кваліфікованих працівниках значно зросла, а можливості державних і місцевих бюджетів для їхньої підготовки зменшились. Тому актуальність запровадження ДПП для вирішення проблеми фінансування закладів П(ПТ)О загострюється. Крім того, такий підхід містить дієвий механізм налаштування співпраці та поділу відповідальності між українськими підприємствами та компаніями тих країн, які готові залучатись до її повоєнної відбудови (ETF, 2017).

У результаті комплексних досліджень закордонного досвіду і українських реалій було встановлено, що запровадження ДПП у сфері П(ПТ)О потребує дотримання певних умов, найактуальнішими з яких є законодавчо закріплені інституційно-правові механізми та нормативна база (Vecchi та ін., 2021, с. 16). Наявність законодавчої бази є визначальною для угод стосовно такого партнерства: вона створює підґрунтя для їхньої реалізації, впливає на ефективність діяльності партнерів, формує систему моніторингу, контролю та підзвітності. Законодавство визначає систему освіти у країні, умови відкриття закладів освіти, критерії оцінювання студентами/учнями отриманих знань, бюджетні нормативи фінансування, можливості залучення приватних коштів, тощо. Підприємницький сектор експлуатує плоди цієї освіти. Інституціональними засадами вирішується питання розподілу відповідальності та повноважень партнерів ДПП.

В Україні започатковані інституційні ініціативи у вирішенні зазначеної проблематики. Але практичний досвід ефективних наслідків від ретельно прописаних юридичних норм відсутній. Теперішні економічні умови не дають можливостей реагувати на ситуацію та доопрацьовувати інституційно-правові механізми і нормативно-правову базу у звичному режимі. Більш того, закордонний досвід свідчить про те, що відповідного досконалого правового регулювання не існує. Разом з тим, наукове опрацювання закордонного

досвіду запровадження ДПП у сфері П(ПТ)О дає можливість уникнути уже перевірених на практиці помилкових рішень. Особливо цінним для вітчизняних науковців є досвід тих країн, історичні і політичні умови яких були подібні до українських.

Для України у процесі запровадження ДПП у сфері П(ПТ)О може бути корисним досвід розвитку інституційно-правових механізмів та законодавчо-нормативної бази Республіки Сербія. На думку закордонних науковців, у Сербії існує потужна правова база для розвитку ДПП, тоді як в Україні ДПП «не будується на давніх традиціях соціального діалогу, характерних для ПТО» (Vecchi та ін., 2021, с. 83). За результатами аналізу безпосередньо досвіду Республіки Сербія, стверджується, що «дослідження може стати основою та посібником для подальших досліджень, які оцінять можливості та запропонують рішення для побудови ефективної та функціональної системи державно-приватного партнерства у країнах, які перебувають на початковому етапі її впровадження» (Amović, 2019, с. 87).

Сербія – це невелика країна, розташована на Балканському півострові. Її площа майже у 6 разів менша за плащу України, а чисельність населення – менша приблизно у 5 разів. Історична паралель полягає у тому, що перемогу на місцевих виборах 1990 р. у всіх шести республіках СФРЮ (так само як у тодішньому СРСР) здобули націоналістичні сили. У теперішньому вигляді вона існує після 1992 р., як одна з наступниць колишньої Югославії. Також обидві країни орієнтуються на входження у європейський цивілізаційний простір. Сербія з 2012 р., а Україні з 23 червня 2022 р. знаходяться у однаковому статусі як кандидати на вступ до Європейського Союзу. Подібністю у здобутті державності обумовлюється подібність інституційно-правових передумов налагоджування соціального діалогу при запровадженні ДПП. Закони про ДПП в обох країнах були ухвалені майже одночасно: 2010 р. (Україна) та 2011 р. (Сербія). Необхідність ухвалення цього закону у Сербії виникла для реалізації Стратегії стимулювання іноземного інвестування, ухваленої у 2006 р. У 2016 р. для поліпшення контролю над наслідками та ризиками, а також для забезпечення відповідності міжнародним стандартам та найбільш прогресивній міжнародній практиці, у цей Закон були внесені деякі правки.

У системі освіти і навчання Сербії формальну професійну кваліфікацію учні здобувають переважно у середніх школах, які поділяються на суто професійні та змішані (у межах загальноосвітніх гімназій). Правове регулювання професійної освіти і навчання Сербії регламентується Законом про середню освіту від 2013 р. Здобута професійна освіта у школах Республіки Сербія не є задовільною: навчальні програми не відповідають потребам ринку; існують певні проблеми у проходженні поза аудиторної практики; не вистачає акредитованих робочих місць, інструкторів для проходження практики; мало компаній зацікавлені у співробітництві з освітою, тому що не мають стимулів до цього. Причиною такого стану речей є існування успадкованих перешкод до налагодження продуктивного

соціального діалогу. Діти з найзаможніших верств населення вступають до гімназій, а бідніші – до професійно-технічних шкіл, що посилює соціальну нерівність у отриманні навичок та, відповідно, соціально-економічну сегрегацію. Це означає, що учні гімназій та учні професійно-технічних шкіл розділені як за соціально-економічним статусом, так і за когнітивними навичками (World Bank, 2020, с. 38).

У 2016 р. Міністерство економіки та розвитку Сербії та Торгово-промислова палата доклали зусиль до створення інституційних передумов дуальної освіти. У 2017 р. був ухвалений відповідний закон, який у 2019-2020 навчальному році запроваджено у повному обсязі. Відповідно до цього закону, приватні компанії для можливості здійснення навчання без відриву від виробництва мають отримати сертифікат Торгово-промислової палати про відповідність певним вимогам, а персонал компанії, який проводить інструктаж – ліцензію. Компанії покривають студентам витрати на транспорт, харчування, страхування та надають обладнання. Студенти отримують у якості компенсації не менше 70 відсотків мінімальної заробітної плати за той час, який вони витрачають на навчання в компанії. Але механізми забезпечення якості та моніторингу Національної моделі професійного навчання на робочому місці виявились малоефективними. Рівень працевлаштування випускників професійно-технічної освіти (віком 20-34 роки) становив 53,6%, що значно нижче середнього по ЄС (76,8%). Було докладено зусиль, щоб випускні іспити у середній освіті навіть перенесли на 2021-2022 роки (ETF, 2021).

Для наближення знань і навичок випускників професійних шкіл до суспільних потреб та вимог ринку праці у 2018 р. було прийнято закон про Національну рамку кваліфікацій. Для підтримки зусиль з встановлення системи забезпечення якості у процесі планування, розвитку, отримання, сертифікації та оцінювання кваліфікацій було створено нові органи, такі як Національне агентство кваліфікацій та галузеві ради навичок (ETF, 2022). Сьогодні Республіка Сербія має розвинену інституційну інфраструктуру здобуття професійної освіти:

Міністерство освіти, науки і технічного розвитку – відповідає за розроблення і реалізацію державної політики у галузі освіти; Міністерство фінансів – приймає участь в управлінні професійною освітою та фінансує її; Міністерство молоді та спорту – виділяє гранти та стипендії для учнів з проблемних сімей; Міністерство праці, зайнятості, по справам ветеранів та соціальним питанням – переважно вивчає попит на ринку праці та підтримує розвиток навичок.

Регіональні управління шкіл – структурні підрозділи Міністерства освіти, науки і технічного розвитку, які контролюють та оцінюють роботу середніх професійно-технічних училищ; координують підвищення кваліфікації вчителів; контролюють фінансування шкіл та приймають участь у запровадженні ДПП у сфері П(ПТ)О.

Національна рада з освіти – розробляє політику та стратегію для усіх рівнів освіти та надає висновки щодо програм середньої професійної освіти і навчання та освіти для дорослих.

Рада з професійної освіти та освіти дорослих – здійснює моніторинг, аналізує та координує потреби і інтереси соціальних партнерів, але не займається фінансуванням, не розробляє та не оцінює політику професійної освіти та навчання. Її рішення мають рекомендаційний характер, тому часто ігноруються.

Ключову роль у системі здобуття професійної освіти і навчання відіграють: Інститут покращення освіти та Центр професійної освіти і навчання для дорослих; Інститут якості і оцінювання освіти, прерогативою якого є розроблення навчальних планів і програм; Рада національної структури кваліфікацій; Агентство з національної структури кваліфікацій та 12 галузевих рад з професійних навичок, які створюють галузеві профілі та кваліфікаційні стандарти.

Ретельний науковий моніторинг запровадження ДПП у сфері П(ПТ)О з відповідним інституційним реагуванням дав певні позитивні результати. Республіка Сербія має більш, як 100 ефективних проєктів з ДПП, серед них найбільш успішними вважаються такі:

– Національний проєкт Інституту зернових та овочевих культур, який представляє державу, з приватними фермерськими господарствами, які надають йому свою ресурсну базу (сільськогосподарські угіддя) для досліджень. Держава організує підвищення кваліфікації фермерів щодо усіх агротехнологічних аспектів та процесів вирощування культур;

– Міжнародний проєкт «Освіта для працевлаштування», який наполовину фінансується Швейцарією. Його метою є запровадження німецької дуальної освіти та удосконалення нормативно-правової бази Сербії для забезпечення молоді навичками, необхідними для подальшого працевлаштування. Партнерами виступають місцеві муніципалітети, Національна служба зайнятості, заклади середньої професійно-технічної освіти та приватні компанії;

– Національний проєкт «Кластер модного одягу» – асоціація, яка об'єднує 20 приватних компаній із сектора моди і виробництва одягу та 3 вищих навчальних заклади. Метою цього проєкту було сприяти експорту продукції, для цього об'єднали виробників та освітян для подолання дефіциту кваліфікованої робочої сили;

– Національний проєкт «Бізнес-асоціація готелів та ресторанів». Вона була створена для подолання дефіциту у кваліфікованих працівниках цієї галузі – кухарі, офіціанти, бармени, пекарі, кондитери, тощо. Асоціація створила власну Академію, на базі якої проводяться різноманітні безкоштовні курси та тренінги за затвердженими агентством регіонального розвитку програмами.

Результати дослідження дозволяють побачити, що попри подібні вихідні обставини системи освіти України і Республіки Сербія суттєво

різняться. Причиною цьому є довготривале перебування України у статусі колонії російської імперії, а потім – однієї зі складових СРСР з незмінною диктатурою московського центру стосовно управління освітньою галуззю. Всесоюзна уніфікація передбачала отримання обов'язкової загальної освіти з наступним довільним обранням середньої спеціальної («технікум», «професійно-технічне училище», розмовні «бурса», «шнеція»), або вищої фахової освіти («інститут», «університет»).

Слід звернути увагу на те, що Республіка Сербія має розвинену інституційну інфраструктуру професійної освіти попри відсутність відокремлених навчальних закладів. Ця обставина підтверджує той факт, що проблематика професійної освіти не є питанням суто освітньої галузі. Саме на цьому інституційному рівні було знято перешкоди до запровадження ДПП у професійній освіті з подальшим отриманням загальнонаціонального економічного ефекту. Попри подібні вихідні обставини, позитивний досвід запровадження ДПП у сфері професійної освіти Республіки Сербія не може бути напряму перенесений на українські реалії. Головною причиною сьогодення є те, що Україна знаходиться у стані війни. Непевність теперішніх воєнних і майбутніх повоєнних обставин ще більше нівелює ознаки колишньої пострадянської подібності.

Водночас, не зважаючи на те, що досвід Республіки Сербія неможливо використати як інструкцію до виконання, він може бути взятий на озброєння українськими науковцями. Важливим моментом результатів даного дослідження є ті виявлені елементи, які корисні для вивчення зарубіжного досвіду запровадження ДПП у сфері П(ПТ)О. Загальною методологічною відправною таких досліджень є пошук корисних зерен наукових знань і способів плідного використання їх на українських теренах.

Список посилань

Amović, G. (2019). Development of the institutional framework of Public-Private Partnership in the Republic of Serbia. (*JPMNT*) *Journal of Process Management – New Technologies, International*, 7 (3). <https://doi:10.5937/jouproman7-22397>

ETF. (2017). *Decentralising vocational education and training in Ukraine: Momentum for action* (Report, January 2017). Torino, Italy.

ETF. (2020). Quality assurance in adult education and training in Serbia. ETF Forum Member Institution: Qualifications Agency.

ETF. (2021). *Serbia Education, Training and Employment Development*. https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/CFI_Serbia_2021.pdf

Popova, V. (2022). Economic preconditions for the introduction of public-private partnership in the field of vocational education in Ukraine. *Professional Pedagogics*, 1(24), 101-110. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.101-110>

Vecchi, V., Taurelli, S., & Meer, M. (2021). Public-private partnerships for skills development: a governance perspective (Vol. I, Thematic overview).

European Training Foundation, Publications Office.
<https://data.europa.eu/doi/10.2816/422369>

World Bank. (2020). Serbia's New Growth Agenda: Job and Training-Ready. *Country Economic Memorandum*. Washington, DC.
<https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/cd6923b3-0a89-5f64-97b5-b3dacf1a0ecf>

Національна рада з відновлення України від наслідків війни. (2022, 3 серпня). *Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Освіта і наука»*.
<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/eng/education-and-science-eng.pdf>

Міністерство освіти і науки України. (2022, 06 липня). *План відновлення України: освіта та наука, як фундамент розвитку людського потенціалу*. <https://www.kmu.gov.ua/news/plan-vidnovlennia-ukrainy-osvita-ta-nauka-iak-fundament-rozvytku-liudskoho-potentsialu>

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Валентина Радкевич,

доктор педагогічних наук, професор, академік
Національної академії педагогічних наук України,
директор Інституту професійної освіти
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-9233-5718>

Анотація. Висвітлено тенденції публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу. Розкрито зміст програм публічно-приватного партнерства, реалізація яких забезпечує підвищення якості та доступності професійної освіти і навчання, розвиток інновацій, фінансування навчальних програм, налагодження співпраці між навчальними закладами, державними, приватними та громадськими організаціями тощо. Сформульовано рекомендації щодо використання прогресивних ідей європейського досвіду в розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти в Україні.

Ключові слова: публічно-приватне партнерство, тенденції, професійна освіта і навчання, Європейський Союз, програми, проекти.

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN THE FIELD OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN THE EUROPEAN UNION: CURRENT TRENDS

Valentyna Radkevych

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Director of the Institute of Vocational Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract: This article discusses the trends in public-private partnerships for vocational education and training in the European Union (EU). It outlines the content of public-private partnership programs, which focus on improving the quality and accessibility of vocational education and training, promoting innovation, financing training programs, and fostering cooperation between educational institutions, public, private, and non-profit organizations. The article provides recommendations for utilizing progressive ideas from the EU's experience to develop public-private partnerships for vocational education and training in Ukraine.

Keywords: public-private partnership, vocational education and training, trends, European Union, programs, projects.

Публічно-приватне партнерство (ППП) у сфері професійної освіти і навчання (ПОН) в країнах Європейського Союзу (ЄС) є важливим

інструментом підвищення її якості та ефективності. У більшості країн ЄС розвиток ППП у сфері ПОН відбувається на основі залучення до партнерства не тільки державного і приватного секторів, але й громадських організацій, профспілок, університетів та інших заінтересованих сторін. Означена тенденція відображається у створенні на засадах ППП освітньо-виробничих структур для професійної підготовки фахівців. Наприклад, у Франції для цього сформована мережа центрів компетенцій (2021) як інноваційних платформ, що об'єднують університети, підприємства, професійні школи та інші структури. Метою їх діяльності є розвиток кваліфікацій, розроблення та впровадження нових програм професійної підготовки фахівців, орієнтованих на формування практичних навичок і компетенцій, актуальних на ринку праці. Для професійної підготовки фахівців на рівні вищої професійної освіти у Греції функціонує програма «Vocational Education and Training – VET» (2021), яка заснована на взаємодії між державними і приватними організаціями. Партнерству між представниками промисловості та академічної громадськості у Фінляндії сприяє програма «Трансфер технологій» (2021), що допомагає бізнес-структурам отримувати доступ до нових технологій та інновацій, розроблених в університетах і науково-дослідних центрах, впроваджувати їх у свою діяльність, у тому числі й професійну підготовку фахівців. В Угорщині ППП у сфері ПОН підтримується заходами щодо розвитку інноваційних кластерів, які об'єднують в собі наукові установи, бізнес і державні структури з метою створення сприятливого середовища для розвитку нових технологій та інноваційних проєктів. Такі кластери функціонують переважно у сферах: інформаційні технології, медицина, енергетика та ін.

Важливою тенденцією розвитку ППП у сфері ПОН в країнах ЄС є *підвищення якості професійного навчання на основі допомоги приватних компаній у забезпеченні навчальних закладів новітнім обладнанням і технологіями*. Прикладом сталості цієї тенденції є успішна реалізація в Данії програми «Партнерство для якості» (Partnerskab for Kvalitet) (2010), яка була запущена для забезпечення взаємодії між навчальними закладами та приватним сектором у розробленні та реалізації навчальних програм. Означена програма надає фінансову та технічну підтримку студентам для стажування й організації різних видів практик. Окрім того, програма спрямована на отримання студентами практичного досвіду та нових професійних знань, що відповідають потребам ринку праці. Своєю високою якістю, гнучкістю та доступністю відома шведська система ПОН. У цій країні діє ряд програм, ініціатив та структур, спрямованих на розвиток ППП у системі ПОН. Йдеться про інституції, які забезпечують: підтримку працівників та підприємств у пошуку підходящих кандидатур для роботи, а також відповідних робочих місць (Служба зайнятості); розроблення та впровадження освітніх стандартів і програм (Національне агентство з освіти); розвиток ПОН в місцевих громадах (Асоціація місцевих органів влади і

регіонів); підготовку кваліфікованих фахівців та розвиток ПОН (Асоціація випускників інженерних спеціальностей); надання допомоги студентам у кар'єрному розвитку та консультуванні з вибору професій (Центри кар'єрного консультування); реалізацію політики регіонального розвитку, залучення інвестицій, підтримку підприємництва та розв'язання соціально-економічних проблем в регіонах, реалізацію проєктів з розвитку бізнесу та створення нових робочих місць в регіонах (Агентства регіонального розвитку). У Швеції партнерство між професійними школами та промисловістю реалізуються на основі програми «Learning for Working Life» (2017) для підвищення якості ПОН через залучення до процесу навчання приватного сектора. Згідно з програмою в рамках ППП забезпечується навчання студентів на робочому місці, подальше стажування та додаткова освіта.

Провідною тенденцією розвитку ППП у сфері ПОН в країнах ЄС є *розвиток інновацій*. Йдеться про сприяння ППП у створенні нових можливостей для спільної діяльності представників державного і приватного секторів на основі використання сучасних технологій, розроблення нових продуктів та послуг. Для цього в Австрії слугує створена у 2004 р. програма «Лідерство в технологіях» (Technologie-Leadership). Програма спрямована на розроблення нових технологій та забезпечення навчання студентів у сфері інженерії й технологій. Вона створена спільно з приватними компаніями Siemens, Inficon й AVL, які надають фінансову підтримку та можливості для організації практики студентів в умовах виробництва. Це допомагає підвищенню рівня засвоєння ними теоретичних знань і вмінь, затребуваних ринком праці. Взаємодія між високотехнологічними підприємствами, університетами, дослідницькими центрами та професійними школами у Франції відбувається в рамках функціонування програми «Створення промислових підприємств для формування кваліфікацій» (2021). Її метою є розвиток інноваційних технологій, розроблення нових освітніх програм, а також навчальних курсів для розвитку професійних кваліфікацій. Подібна ініціатива «Професійна освіта на замовлення» (Vocational Education on Demand, 2021) існує і в Нідерландах. Вона сприяє налагодженню ППП у ПОН шляхом розвитку технологій і досліджень з урахуванням потреб ринку праці. Ця ініціатива дає змогу також розробляти нові програми навчання, зокрема на замовлення підприємств та інших роботодавців. З метою розвитку технологічних стартапів у сфері ПОН в Італії започаткована програма «TechPeaks» (2023). Її реалізація дає змогу підприємствам отримувати фінансову та консультаційну підтримку від уряду і приватних інвесторів для стимулювання інноваційних проєктів у сфері ПОН.

Актуальною є тенденція щодо *збільшення фінансування ПОН коштом інвестицій приватного сектора через ППП*. У країнах ЄС держава надає фінансову підтримку розвитку ППП у сфері ПОН. Навчальні заклади отримують додаткові кошти для створення нових навчальних програм професійної підготовки фахівців, забезпечення доступності навчання для всіх

категорій студентів. Окрім того, ППП допомагає зменшити витрати на професійне навчання, оскільки приватні компанії можуть забезпечити додаткове фінансування та матеріальну підтримку для реалізації навчальних програм. Це дає змогу забезпечити адаптацію змісту навчання до потреб ринку праці; створити робочі місця для стажування та виробничої практики студентів з метою отримання ними практичного досвіду і знань про нові технології. Наприклад, у системі ПОН Франції існує програма «Контракти на професійну адаптацію» (2021), яка є формою ППП між державою та підприємствами. Ця програма забезпечує фінансову підтримку осіб, які здобувають ПОН з метою отримання необхідних компетенцій і розвитку професійної кар'єри. Крім того, в Німеччині діє програма «Initiative for Vocational Education and Training (Bildungsketten)» (2023). Її метою є покращення якості ПОН та підвищення доступності для різних соціальних груп. Згідно з цією програмою проводяться заходи з підвищення якості викладання, а також надається фінансове та інформаційне забезпечення навчання студентів. У Словенії для розвитку ППП у сфері ПОН функціонує спеціальна програма щодо надання стипендій студентам, які оволодівають рідкісними професіями, що потребують більш ґрунтовної підготовки і підвищеного рівня кваліфікації. Подібна програма існує і в Литві «Project for the improvement of Vocational Training Quality» (2021). Вона забезпечує фінансування професійних навчальних закладів коштом державного бюджету та приватних інвесторів з метою підвищення якості ПОН.

Поширеною тенденцією розвитку ППП у сфері ПОН в країнах ЄС є збільшення кількості навчальних програм, які відповідають потребам ринку праці та дають змогу студентам отримувати практичний досвід у реальних умовах промислових підприємств або сфери обслуговування тощо. Зокрема в Австрії навчальні програми розробляються спільно державними та приватними партнерами, що уможливорює адаптування змісту навчання до потреб ринку праці, забезпечення доступності та отримання студентами досвіду професійної діяльності. У розробленні та реалізації навчальних програм у сфері ПОН в Данії, Фінляндії, Естонії, Литві, Чехії та інших країнах беруть активну участь бізнес-структури, що допомагають організовувати стажування студентів на робочих місцях. Державні структури забезпечують розроблення національних стандартів у сфері ПОН, надають фінансову й інфраструктурну підтримку та здійснюють контроль якості навчання. У Словаччині представники державного і приватного секторів співпрацюють з питань розроблення спеціалізованих програм навчання. Однією з ініціатив розвитку ППП є програма «Dual Education» (2021), що сприяє залученню студентів до професійного навчання в компаніях та інших організаціях. Ця програма дає змогу поєднати теоретичні знання з практичним досвідом у виробничому середовищі, що, в кінцевому підсумку, дає змогу студентам отримати досвід роботи в певній галузі та теоретичні знання в навчальних закладах. Означена проблема широко поширена в Німеччині, Австрії, Швейцарії, Італії, Данії, Словенії та ін.

На основі викладеного можна зробити висновок, що ППП у сфері ПОН в країнах ЄС дає змогу досягати більшої ефективності професійної підготовки кваліфікованих робітників та їх працевлаштування на ринку праці. Водночас кожна країна ЄС розробляє власні проекти, програми, ініціативи, спрямовані на розвиток ПОН, на основі розвитку співпраці між навчальними закладами та підприємствами, що є важливим у забезпеченні економічної та соціальної стабільності країн ЄС.

Досвід ППП у країнах ЄС доцільно використовувати у розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) у сфері професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О) в Україні шляхом:

- формування державної політики, яка б сприяла підтримці і розвитку ДПП в системі П(ПТ)О. Це передбачає запровадження програм фінансування та державних стимулів для підприємств, які співпрацюють із закладами П(ПТ)О;

- розширення можливостей для підприємств співпрацювати із закладами П(ПТ)О. Йдеться про збільшення кількості годин на практику та стажування, кількості спільних проектів і заходів;

- розвиток інфраструктури, яка б сприяла розвитку ДПП в системі П(ПТ)О. Це передбачає створення центрів компетенцій/професійної компетентності/інновацій, які б об'єднували державний і приватний сектор, підприємства, заклади П(ПТ)О, наукові установи, громадські об'єднання та інші сторони партнерства;

- залучення широкого кола заінтересованих сторін ДПП, включаючи представників влади, роботодавців, бізнесу, громадськості, педагогічних працівників і студентів, до розроблення проектів ДПП у сфері П(ПТ)О;

- забезпечення взаємодії усіх сторін ДПП із закладами П(ПТ)О на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях з метою обміну досвідом та створення спільних проектів і програм ДПП.

Список посилань

Ministry of National Education, Youth and Sports. (2021). *Competency centers*. <https://www.education.gouv.fr/en/competency-centers-2567>

Ministry of Education and Religions. Affairs. (2021). *Vocational Education and Training (VET)*. <https://www.minedu.gov.gr/vocational-education-and-training-vet/>

European Commission. (2021). *Technology transfer*. https://ec.europa.eu/info/presearch-and-innovation/funding/funding-opportunities/technology-transfer_en

Partnerskab for Kvalitet. (2010). Ministry of Education and Research. <https://ufm.dk/en/education-and-institutions/vocational-education-and-training/partnership-for-quality-vet>

Ministry of Education and Culture. (2017). *Learning for working life*. <https://www.minedu.fi/en/learning-for-working-life>

Ministry of Economy, Finance and Recovery. (2021). *The competitiveness clusters policy*. <https://www.economie.gouv.fr/competitiveness-clusters-policy>

European Training Foundation. (2021). *Skills matching and anticipation in the Netherlands*.

<https://www.etf.europa.eu/en/country/netherlands/training/professional-qualification-programmes>

TechPeaks. (n.d.). Retrieved March 22, 2023. <https://techpeaks.eu>

Ministry of Labor, Employment and Integration. (2021). *Professional adaptation contracts*. <https://travail-emploi.gouv.fr/formation-professionnelle/evoluer-professionnellement/article/contrats-d-adaptation-professionnelle>

<https://travail-emploi.gouv.fr/formation-professionnelle/evoluer-professionnellement/article/contrats-d-adaptation-professionnelle>

BMB F. (n.d.). *Initiative for Vocational Education and Training (Bildungsketten)*. Federal Ministry of Education and Research. Retrieved March 14, 2023. www.bmbf.de/en/initiative-for-vocational-education-and-training-bildungsketten-251.html

European Commission. (2021). *Vocational Education and training in Lithuania*. <https://ec.europa.eu/edu/education/resources-and-tools/european-centre-for-the-development-of-vocational-training-vet-intranet-vet-research-and-policy-institute/panorama-vet/panorama-63/vocational-education-and-training-lithuaniaen>

Smith, J. (2021). *Dual Education: A successful approach to vocational education and training*. European Training Foundation.

<https://www.etf.europa.eu/en/blog/dual-education-successful-approach-vocational-education-and-training>

ТЕХНОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

Зоя Рябова,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії
зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9373-7121>

Анотація. Запровадження державно-приватного партнерства в систему професійної освіти зумовлено низкою чинників. Зокрема, виділено сім чинників. Для реалізації державно-приватного партнерства в професійній освіті створюється відповідна модель. Для її впровадження в практику діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти розробляється технологія, яка гарантує отримання запланованого результату.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, професійна освіта, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, технологія.

TECHNOLOGY OF USING THE PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP MODEL IN VOCATIONAL EDUCATION

Zoya Ryabova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Chief Researcher of the Laboratory of Foreign Systems
of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The introduction of public-private partnership into the professional education system is due to a number of factors. In particular, seven factors have been identified. An appropriate model is being created for the implementation of public-private partnership in professional education. For its implementation in the practice of professional (vocational and technical) education institutions, a technology is being developed that guarantees obtaining the planned result.

Keywords: public-private partnerships, vocational education, institutions of professional (vocational and technical) education, technology.

Зміст «Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки» розкриває істотні аспекти запровадження державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) України. Зокрема, у Концепції зроблено наголос на модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти з урахуванням сучасних і перспективних потреб ринку праці на основі міжнародних стандартів і практик. Урахування вище окреслених питань сприятиме успішній професійній діяльності та самореалізації особистості для забезпечення реалізації права громадян на якісну та доступну П(ПТ)О. Реалізації зазначеного сприятиме запровадження

механізмів державно-приватного партнерства в сферу П(ПТ)О і забезпечить розв'язання низки актуальних проблем, що визначені та описані в Концепції (Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки). Зокрема, це такі питання, як: не всі освітні програми, що пропонує заклад П(ПТ)О і строки навчання адаптовані до потреб здобувачів освіти з урахуванням реалізації права на освіту впродовж життя; недостатня кількість суб'єктів для підтвердження результатів навчання, отриманих шляхом неформальної та інформальної освіти з більшості професій.

Крім того, запровадження державно-приватного партнерства сприятиме розв'язанню такого протиріччя, що, попри зростання потреб ринку праці у кваліфікованих кадрах, відповідно до Середньострокового прогнозу, на ринку праці на 2020 – 2024 роки спостерігається суттєве зменшення обсягів регіонального замовлення в закладах П(ПТ)О.

Також можна зазначити сім основних чинників, що зумовлюють необхідність запровадження державно-приватного партнерства у сферу П(ПТ)О (Радкевич, & Єршова, 2022). А саме: запровадження зумовлене необхідністю: імплементації кращих зарубіжних практик в українську систему освіти взагалі й систему П(ПТ)О; приведення дуальної форми навчання у відповідність до європейських норм та вимог; підвищення рівня конкурентоспроможності економіки шляхом формування кваліфікованого кадрового потенціалу і задоволення потреб суспільства, ринку праці; залучення закладів П(ПТ)О до спільної діяльності державних та приватних секторів економіки з метою забезпечення реалізації права громадян на якісну та доступну професійну освіту та задоволення запитів і потреб економічного фронту держави; модернізації системи П(ПТ)О на основі міжнародних стандартів і практик, імплементації європейських практик, задоволення існуючих і перспективних потреб ринку праці; адаптації освітніх програм закладу П(ПТ)О, строків та форм навчання до особистісних освітніх потреб здобувачів до запитів ринку праці, до замовлення держави для забезпечення стійкої прибутковості; створення бази даних суб'єктів для підтвердження результатів навчання, отриманих шляхом неформальної та інформальної освіти з більшості професій.

Зазначене підкреслює, що актуальність визначення змісту та шляхів запровадження державно-приватного партнерства в систему освіти взагалі й професійної (професійно-технічної) зокрема зумовлене викликами сьогодення і не викликає сумніву. Крім того, актуальним постають питання розробки та запровадження механізму такого партнерства в практику діяльності закладів П(ПТ)О. Зокрема, необхідно змоделювати зазначений процес і описати технологію використання розробленої моделі державно-приватного партнерства в системі П(ПТ)О.

Задля реалізації державно-приватного партнерства необхідно збудувати відповідну модель як певний концептуальний та структурований опис

способу розв'язання поставлених завдань й отримання запланованого результату.

Під *моделлю* державно-приватного партнерства у сфері П(ПТ)О ми розуміємо структуру процесу та визначення необхідних умов взаємодії закладу освіти та приватних організацій, в якій відображається її концептуальна основа й описання соціально значущого результату, який отримується в майбутньому при заданих умовах. Для її впровадження в практику діяльності закладів П(ПТ)О розробляється технологія, яка гарантує отримання запланованого результату.

Під *технологією* використання моделі державно-приватного партнерства у сфері П(ПТ)О ми розуміємо певну сукупність знань про суть державно-приватного партнерства, методів та прийомів його реалізації в сфері П(ПТ)О, які використовуються у визначеній певній послідовності для гарантованого отримання запланованого результату. Запланованим *результатом* використання технології є успішність взаємодії закладу освіти та приватних організацій щодо реалізації певних проєктів за результатами яких відбувається формування конкурентоспроможного фахівця.

Технологія як певна сукупність знань (опис) технологічних операцій, методів та прийомів їх виконання (учасники проєктів Вікімедіа), має як переваги, так і недоліки. Наприклад, до основних переваг використання технологічного підходу можна віднести такі: висока продуктивність, чітка налагодженість комунікацій, зниження ризиків та їх результатів їх впливів та ін. До недоліків – жорстке закріплення етапів реалізації технології не завжди сприяє адаптаційним процесам взаємодії закладу освіти та приватних організацій.

Технологія використання моделі державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти має такі етапи: аналіз (маркетингові технології для визначення та подолання ризиків); узгодження спільних очікувань та результату; визначення напрямів співпраці; проєктування та узгодження спільних зусиль; використання технології проєктного менеджменту; моніторинг; діагностика; рефлексія; Lessons learned.

Список посилань

Верховна Рада України. (2021). *Концепція Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022-2027 роки*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#top>

Радкевич, В., & Єршова, Л. (2022). Стан готовності системи професійної освіти до протидії реальним і потенційним загрозам національній безпеці та національним інтересам України в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів. *Професійна педагогіка*, 1(24), 4-17. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.4-17>

Учасники проєктів Вікімедіа. (2004, 21 лютого). *Технологія* — Вікіпедія. Вікіпедія. https://uk.wikipedia.org/wiki/Технологія#Інноваційні_технології

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО КРИЗЬ ПРИЗМУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Надія Сидій,
викладач спеціальних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії ВПУ№33 міста Києва,
м. Київ, Україна,
e-mail: vpu33@ukr.net

Анотація. Проаналізовано основні вимоги до розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах. Висвітлено вітчизняний та закордонний досвід державно-приватного партнерства у професійній освіті. Охарактеризовано роль дуальної освіти, певні досягнення та проблеми, які виникають під час реалізації проєктів державно-приватного партнерства в системі професійної освіти і підготовки.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, державно-приватне партнерство, дуальна освіта, науково-методичне забезпечення.

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP THROUGH THE PRISM OF DUAL EDUCATION

Nadiya Sydiy,
teacher of special disciplines,
specialist of the highest category of VPUNo33 of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The main requirements for the development of the system of professional (vocational and technical) education in modern conditions are analyzed. The domestic and foreign experience of public-private partnership in professional education is highlighted. The role of dual education, certain achievements and problems that arise during the implementation of public-private partnership projects in the system of professional education and training are characterized.

Keywords: professional (vocational and technical) education, public-private partnership, dual education scientific and methodological support.

У сучасних умовах розвитку ринку праці актуалізуються завдання розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О). Для їх реалізації в Україні створюються й оновлюються нормативні документи з питань професійної освіти, запроваджуються сучасні моделі професійної підготовки, впроваджуються інноваційні технології професійного навчання. У Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року (2019) акцентується на потребі досягнення нової якості професійної (професійно-технічної) освіти шляхом урахування вимог до актуальних компетентностей майбутнього фахівця при формуванні змісту освіти, модернізації освітнього середовища,

залучення до освітнього процесу роботодавців. Завдання Концепції конкретизуються в Стратегії розвитку професійно-технічної освіти на період до 2023 року (2020). У Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022 – 2027 роки (2021) виокремлено проблеми та визначено шляхи і завдання модернізації системи П(ПТ)О, що сприятиме забезпеченню відповідності професійної освіти потребам ринку праці та зменшить кваліфікаційний розрив (Ковальчук, 2022).

Динамічний економічний та технологічний розвиток суспільства вимагає від сучасної системи професійної (професійно-технічної) освіти дуже швидкої та якісної реакції. Тенденції розвитку економіки України не тільки суттєво впливають на процес формування та модернізації системи, а й висувають перед закладами професійної (професійно-технічної) освіти нове завдання – готувати висококваліфікованого фахівця, затребуваного на ринку праці, відповідно до запиту роботодавця.

У цих умовах особливого значення набуває співпраця закладів професійної (професійно-технічної) освіти з приватними партнерами.

Різним аспектам розвитку державно-приватного партнерства в Україні присвячені праці таких українських науковців, як: Т. Артемової, О. Берданова, Н. Бондар, О. Василєва, В. Вакуленко, О. Вінник, О. Головінова, О. Десятюк, І. Запатріної, С. Кравець, Н. Сич, Ю. Лебединського, Т. Лебеди, Г. Знаменського, В. Удовиченко, О. Мартякової, І. Нейкової, С. Павлюка, К. Павлюка, В. Радкевич, П. Шилепницького та ін. У дослідженнях вони використовують термін «державно-приватне партнерство», що відтворює суть відносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування та приватних партнерів. Партнерство держави й бізнесу розглядається у працях таких зарубіжних учених: М. Бек, Б. Вайс, К. Грив, М. Геддс, Дж. Делмон, М. Б. Джеррард, Е.-Г. Кляйн, Ю. Копеньян, Ф. Оладеїнде, А. Н. Лінка, Г. Паолетто, А. Регинато, П. Розенау, Е. Савас, Г. Тесман, Х. В. Хам, Г. А. Ходж, К. Хардкасл. Державно-приватне партнерство ними трактується різнорівнево: з однієї сторони – це «система відносин держави й бізнесу, що широко використовується як інструмент економічного й соціального розвитку на міжнародних, національних, регіональних і місцевих рівнях»; а з іншої – це «конкретні проекти, реалізовані спільно державними органами і приватними компаніями на базі об'єктів державної та комунальної власності» (Слободяник, 2022).

Водночас процес професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти буде ефективним лише за умови його побудови як цілісної методичної системи, яка передбачає: науково-обґрунтований відбір змісту навчального матеріалу; чіткість дидактичного планування; взаємну інтегрованість теоретичної та практичної складових підготовки; систематичність і послідовність процесу навчання; логічну наступність у вивченні інформаційно-комунікативних

технологій і спеціальних дисциплін; активізацію процесу навчання слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, орієнтацію на творчий розвиток особистості; підвищення самостійності навчання; поєднання різних форм і методів індивідуальної та колективної навчально-пізнавальної діяльності слухачів; активне використання сучасних засобів інформаційних технологій навчання на всіх етапах підготовки слухачів (Волкова, 2006; Волкова, 2012).

Вищесказане дає змогу твердити, що тісний взаємозв'язок закладів професійної (професійно-технічної) освіти із виробництвом під час підготовки фахівців сприятиме створенню нового покоління випускників, повністю адаптованих до умов виробництва, які матимуть глибокі теоретичні знання і вмітимуть застосовувати їх під час вирішення практичних завдань у процесі трудової діяльності. Вважаємо, що дуальна форма здобуття освіти є інструментом для державно-приватного партнерства, який розширює можливості забезпечення якості освіти та задоволення потреб ринку праці в конкурентоспроможних фахівцях.

Для роботодавців дуальна освіта є можливістю підготовки робочих кадрів під своє виробництво, виробничі технології та обладнання. Економія часу та коштів на пошук і підбір робітників, їх перенавчання, адаптація до умов конкретного підприємства – є основними перевагами для роботодавців. Для закладу професійної освіти впровадження дуальної форми здобуття освіти є запорукою підвищення якості підготовки фахівців з урахуванням вимог роботодавців. Здобувачі освіти за дуальною формою мають більше шансів отримати своє перше робоче місце на підприємстві, де формували професійні компетентності в умовах виробничих процесів (Марценюк, 2021).

У рамках упровадження елементів дуальної освіти в Україні 2015-2016 рр. ВПУ №33 м. Києва став однією із його експериментальних баз. Ми пройшли чималий шлях, метою якого було усунути основний недолік традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників – розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом та підвищити якість підготовки кадрів з урахуванням вимог роботодавців в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Хочемо відмітити, що в результаті заклад отримав осучаснення навчально-матеріальної бази училища і позитивні тенденції підвищення якості професійної підготовки майбутніх робітників, фахового зростання педагогів. Постійно відбувається оновлення навчальних планів та програм, які розробляються спільно закладом освіти та керівництвом підприємств і враховують потреби суб'єктів господарювання.

Для покращення процесу теоретичного навчання та практичної підготовки, педагогами розроблені «Методичні посібники», «Робочі зошити», «Звіти-щоденники» та ін., в яких належним чином здобувачами освіти документуються знання та навички. Поряд із цим досить вдало використовуються онлайн-освітні технології, які дають економію часу, комплексний і дружній процес навчання, швидкий зворотний зв'язок.

Однак, поряд із досягненнями, виникло ряд проблем, такі як: вузька спеціалізація окремих підприємств, не завжди дає змогу опанувати деякі теми за стандартом професійної (професійно-технічної) освіти; в нормативних документах не визначені функції майстра виробничого навчання під час опанування здобувачами освіти практичних навичок в умовах підприємства та можливостей їх контролю.

Вважаємо, що необхідно на загальнодержавному рівні провести підготовку якісно нового методичного забезпечення, удосконалити методику оцінювання якості освіти, це дасть змогу створити належні умови підготовки майбутніх фахівців, фахові компетенції яких відповідатимуть сучасним потребам ринку праці.

Список посилань

Ковальчук, В. І. (2022). Роль інноваційної діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти в сучасних умовах ринку праці. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Міжнародної науково-практичної звітної конференції Інституту професійної освіти НАПН України*, Київ, 130-132.

Слободяник, О. В. (2022). Державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти: семантика і перспективи 1(24), 64-171.

Волкова, Т. В. (2006). *Методика професійного навчання: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. Бердянськ: Модем-1.

Волкова, Т. В. (2012). *Методичні засади створення і використання електронного підручника в професійній підготовці кваліфікованих робітників: метод. посібник*. Київ: Інститут ПТО НАПН України.

Марценюк, Л. В. (2021). Дуальна форма як засіб ефективного поєднання теорії та практики. *Економіка та держава*, 3, 58-65.

Кравець, С. Г. (2022). Нормативно-правове забезпечення розвитку державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. *Professional Pedagogics*, 1(24), 127-137.

Н
У
Р
Е
Р
Л
І
Н
К

"
h
t
t
p
s
:
/
/
d
o
i
.
o
r

**СТАН РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ДНЗ
«ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
СФЕРИ ПОСЛУГ»**

Євеліна Царьова,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії
зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України
директор Державного навчального закладу
«Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг»,
м. Хмельницький, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9929-6670>

Анотація. Проаналізовано стан розвитку соціального партнерства на прикладі діяльності Державного навчального закладу «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг». Зроблено висновок про ефективність співпраці закладу професійної (професійно-технічної) освіти із соціальними партнерами з метою розроблення інформаційно-методичних матеріалів, оновлення матеріально-технічної бази тощо.

Ключові слова: професійна (професійно-технічна) освіта, соціальне партнерство, співпраця, ефективність соціального партнерства.

**DEVELOPMENTAL STATE OF SOCIAL PARTNERSHIP AT THE
KHMELNYTSKY CENTER FOR VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN
SERVICE SECTOR**

Yevelina Tsarova,

PhD, Senior Research Officer of the Laboratory of
Foreign Systems of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine,
Director of the State Educational Institution
«Khmelnysky center of vocational education in the field of services»,
Khmelnyskyi, Ukraine

Abstract. The state of development of social partnership on the example of the activities of the State Educational Institution «Khmelnyskyi Center for Vocational Education in the Service Sector» is analyzed. The conclusion is made about the effectiveness of cooperation between the vocational (vocational-technical) education institution and social partners with the aim of developing information and methodological materials, updating the material and technical base, etc.

Keywords: vocational education and training (VET), social partnership, cooperation, effectiveness of social partnership.

Ефективним механізмом функціонування та розвитку системи професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) є соціальне партнерство, суть якого полягає в особливому типі взаємодії закладів

П(ПТ)О із місцевими органами виконавчої влади, роботодавцями, підприємствами різних форм власності й підпорядкування, органами служби зайнятості, іншими зацікавленими партнерами, спрямованими на максимальне узгодження інтересів всіх учасників освітнього процесу. Соціальне партнерство виступає закономірним результатом кропіткої співпраці заінтересованих сторін в умовах державно-приватного партнерства (Кравець, 2022; Радкевич 2021; 2022; Слободяник, 2022). Ефективність соціального партнерства буде залежати, перш за все, від цілеспрямованої і систематичної роботи закладів П(ПТ)О щодо залучення роботодавців, представників органів влади, громадських організацій до спільної діяльності з підготовки висококваліфікованих робітників і створення сучасної інфраструктури для професійного навчання.

Ситуація на ринку праці України сьогодні диктується роботодавцями, які справедливо вимагають, щоб заклади П(ПТ)О надавали здобувачам освіти такий рівень знань і вмінь, який відповідав би сучасному стану техніко-технологічного розвитку галузей економіки. Зі свого боку, заклади П(ПТ)О також заявляють роботодавцям про те, що підготовка кваліфікованих робітників є спільною проблемою, що потребує комплексного вирішення. Для ґрунтовного врахування вимог роботодавців до якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, оперативного реагування на зміни кон'юнктури ринку праці важливе значення має система соціального партнерства. Тому пріоритетним напрямом роботи кожного співпраця з роботодавцями. Наведемо приклад розвитку соціального партнерства у ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг». У професійній підготовці кваліфікованих робітників заклад тісно співпрацює з багатьма підприємствами м. Хмельницького, наприклад: ТОВ «Т-Стиль», ТОВ «Pollardi Fashion Group», ТОВ «БЕМБІ», ТМ «Анна Споса», ТМ «Ажур», ТМ «Альвіна», ресторан «Панський маєток», Кафе-бар «Ізюм», готельно-ресторанний комплекс «Лелека», готельно-ресторанний комплекс «Янісоль» та ін. Роботодавці цих підприємств беруть участь у працевлаштуванні випускників, активно впливають на оновлення змісту освітнього процесу. Така співпраця отримує нові напрями розвитку, які втілюються в новітніх формах і механізмах соціального партнерства, підготовці пропозицій соціальних партнерів щодо вдосконалення робочих навчальних планів, програм із професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки, спрямованих на вивчення та оволодіння здобувачами освіти сучасними виробничими технологіями. Проведення «круглих» столів, семінарів, майстер-класів дає змогу коригувати освітній процес з урахуванням потреб підприємств, а також розробляти інформаційно-методичні матеріали для здійснення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації здобувачів освіти.

Відбувається тісна співпраця із закладами вищої та фахової передвищої освіти (Хмельницьким національним університетом, Хмельницькою гуманітарно-педагогічною академією, Хмельницьким торговельно-

економічним коледжем КНТЕУ, Хмельницьким кооперативним коледжем), Хмельницькою обласною бібліотекою для юнацтва, модельним агентством «Афродіта», волонтерськими організаціями. Проводяться зустрічі з фахівцями підприємств швейної промисловості, ресторанного господарства. ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг» постійно намагається розширити співпрацю та налагодити партнерство із закладами загальної середньої освіти міста Хмельницького. У межах цієї співпраці на базі закладу освіти був започаткований проєкт зі створення агенції «Професіонал». Його реалізовано не тільки з метою популяризації робітничих професій, розкриття їх значення в сучасному світі серед учнівської та студентської молоді, але й задля сприяння формування гармонійної творчої особистості, розширення спектра ключових компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти.

Діяльність агенції «Професіонал» спрямована на впровадження нових форм співробітництва між закладами освіти, розвиток та оновлення матеріально-технічної бази за рахунок розширення спектра надання платних послуг. Заняття зі слухачами агенції «Професіонал» здійснюються у незадіяних у навчально-виробничому процесі навчально-виробничих майстернях ДНЗ «Хмельницький центр професійно-технічної освіти сфери послуг», або на території закладів загальної середньої освіти м. Хмельницького.

У межах діяльності агенції «Професіонал» здійснюється проведення спільних практичних занять для учнів шкіл міста: з *професій легкої промисловості* (виготовлення прикрас для святкового столу, ляльок-мотанок, новорічних прикрас, іграшок з текстильних матеріалів, декоративних серветок, з природніх матеріалів, кухонних фартухів і текстильних прихваток, герданів на станках з бісеру; ознайомлення з техніками вишивки тощо); з *професій харчової промисловості та ресторанного господарства* (виготовлення хлібобулочних виробів, випікання піци, круасанів, булочок, медових пряників; оформлення хлібобулочних виробів айсингом, прикрасами з мастики, прісним та здобним дріжджовим тістом; сервірування столу; різновиди складання серветок; правила етикету за столом; приготування коктейлів з різними смаками тощо). Такий підхід формує у здобувачів загальної середньої освіти творчий підхід до праці та сприйняття її цінності. всі учасники таких занять отримують масу позитиву, мають можливість дізнатися про специфіку робітничих професій ресторанного господарства, швейного виробництва, хлібопекарського виробництва; самостійно виготовити різноманітні вироби, скуштувати ласощі самостійного приготування, із задоволенням провести час. Саме так створюється певна наочна основа, на якій базується подальший розвиток професійної самосвідомості. Саме тому важливо створити максимально різноманітну палітру вражень про світ професій, їх специфіку, щоб згодом на основі цього матеріалу дитина могла аналізувати професійну сферу більш осмислено і відчувати себе впевнено.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ) ОСВІТОЮ В УМОВАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА (Янна Чепуренко)

Янна Чепуренко,

кандидат історичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання,
Інститут професійної освіти НАПН України,
м.Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5139-4343>

Анотація. У статті розглядається поняття «методи управління», порушується проблема формування і розвитку методів управління професійною (професійно-технічною) освітою в умовах державно-приватного партнерства. Досліджено й охарактеризовано основні методи управління, які є найбільш ефективними в управлінні системою професійної (професійно-технічної) освіти в умовах державно-приватного партнерства. Визначено принципи формування системи методів управління в умовах партнерської взаємодії.

Ключові слова: методи управління; організаційно-адміністративні, економічні та соціально-психологічні методи, методи управління в умовах державно-приватного партнерства.

MANAGEMENT METHODS PROFESSIONAL (VOCATION-TECHNICAL) EDUCATION IN THE TERMS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

Yanna Chepurenko,

Candidate of Historical Sciences, Ass. Prof.,
Senior Researcher of the Laboratory
of Foreign Systems of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article considers the concept of «management methods», raises the problem of formation and development of management methods of professional (vocational and technical) education in the conditions of public-private partnerships. The main methods of management, which are the most effective in managing the system of professional (vocational and technical) education in the conditions of public-private partnership, have been studied and characterized. The principles of the formation of a system of management methods in the conditions of partnership interaction have been determined.

Keywords: management methods; organizational-administrative, economic and social-psychological methods, management methods in the conditions of public-private partnerships.

Управління в умовах державно-приватного партнерства є складним процесом, який підпорядковується конкретним методам управління. Цей процес ґрунтується як на теоретичній основі, так і на апробованих практикою методах, що є основним, визначальним у розвитку і функціонуванні

партнерської взаємодії. Управління розглядають як процес планування, організації, мотивації та контролю, необхідний для того, щоб сформулювати і досягти мети взаємодії між системою професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) та бізнес-структурою (бізнес-партнерів). Управління – синтез засобів та способів підготовки управлінських рішень та організація їх виконання. Ефективне управління П(ПТ)О в умовах державно-приватного партнерства багато в чому залежить від вибору та поєднання відповідних методів, що займають центральне місце у механізмі управління. Саме правильний вибір методів управління дасть змогу забезпечити свідому, активну, творчу участь партнерів у процесі реалізації спільної мети.

Методи управління – це сукупність методів і засобів впливу керівника суб'єкта на об'єкт управління задля досягнення певних цілей. Основне їх завдання – розвивати ініціативу працівників та їхню зацікавленість у досягненні мети своєї організації. Методи управління розвивалися і вдосконалювалися з розвитком управлінських процесів. У цьому контексті виділяють такі етапи їх розвитку: етап традиційних методів, характерною особливістю якого були методи управління, засновані на особистих якостях та можливостях керівника; етап організаційних методів, заснованих на науковому підході до організації управління, адміністрування, на підвищення ролі персоналу та інструктивних документів; інтеграційний етап, який характеризується поведінковими підходами до організації управління, базується на стрімкому розвитку техніки та підвищенні знань керівника в управлінській сфері.

Наразі методи управління включають регулювання технічних систем, що здійснюється за допомогою цифрових технологій управління і регулювання соціально-економічних систем, що стосується відносин в колективі. Остання група включає основні методи управління, перевірені на практиці шляхом тривалого часу. Це – організаційно-адміністративні, економічні та соціально-психологічні.

Організаційно-адміністративні методи управління – методи прямого впливу, які мають директивний, обов'язковий характер і засновані на дисципліні, відповідальності, владі, примусі (Узунов, 2015). Вони ґрунтуються на прямій дії суб'єкта на об'єкт управління. У основі – влада, дисципліна, відповідальність. Ці методи є централізованими, оскільки йде повне підпорядкування вищій ланці і немає можливостей для творчої реалізації дій. Організаційні методи ґрунтуються на типових, повсякденних ситуаціях. Їхня мета – створити правила, обов'язкові для виконання, що вказують порядок та зміст діяльності в партнерстві. До організаційних методів відносять організаційне проектування, регламентування, нормування, які визначають ситуації, характерні на даний момент для конкретної управлінської дії. Мета цих методів – забезпечення виконання обома партнерами організаційних правил та норм у ситуаціях, коли неможливо дотримання вимог, встановлених у документах організаційної підгрупи або у разі виникнення нештатних ситуацій. Адміністративні методи

реалізуються у формі наказу, постанови, розпорядження, інструктажу, команди, рекомендацій. Між цими групами існує безпосередня залежність, оскільки адміністративні методи ґрунтуються на організаційних, щоб реалізувати місію останніх. Для управління в умовах державно-приватного партнерства, де усі процеси взаємодії документально визначені, обумовлені ролі кожного з партнерів в управлінській взаємодії, такий метод є достатньо придатним для управління.

Наступна група методів (економічні), має ресурсний характер. Це – система прийомів та способів впливу на виконавців за допомогою конкретного порівняння витрат та результатів (матеріальне стимулювання та санкції, фінансування і кредитування, зарплата, собівартість, прибуток, ціна). Варто зазначити, що учасників цього процесу цікавить як особиста значимість, так і групова та соціальна (Якушев, 2014). Мета економічних методів – забезпечити раціональне використання економічних законів у державно-приватному партнерстві з урахуванням економічних наслідків управлінської та організаційної діяльності. За основу беруть матеріальні стимули, пов'язані з результатами праці (Узунов, 2015). Наступна група методів в сучасних умовах є найважливішою групою методів управління, оскільки спрямована на людину, на персонал, який задіяний у процесі партнерської співпраці. Цей метод є також достатньо важливим, оскільки взаємодія відбувається між партнерами, які застосовують усі вищезазначені методи, але функціонують у двох сферах власності: державній і приватній. Соціально-психологічні методи управління – комплекс способів впливу на особистісні відносини, зв'язки та соціальні процеси у колективах, через соціальні потреби та психологічні особливості людей [...]. Вони ґрунтуються на моральних стимулах до праці, які відображаються у свідомості людини як усвідомлений обов'язок, обов'язок на благо суспільству та колективу. Мета цієї групи методів – створення у колективі, на добровільному, взаємовигідному партнерстві, сприятливого соціально-психологічного клімату, який сприяє у вирішенні безлічі завдань, у результаті – створення згуртованого колективу з єдиними цілями (Сімак, 2016). Соціально-психологічні методи проявляються у формі соціального планування, мотивації працівників, переконання, особистого прикладу, традицій та ритуалів. Численні соціологічні дослідження довели значимість соціально-психологічних чинників, які дають змогу виявити комунікабельних, гнучких і далекоглядних людей, здатних стати лідерами як для певної партнерської групи, так і для обох організаційних систем – системи професійної (професійно-технічної) освіти та бізнес-структур.

Таким чином, від поставлених цілей та завдань, від правильності та точності їх постановки залежить результативність, ефективності всієї партнерської взаємодії. Методи управління спрямовані на те, щоб результат державно-приватного партнерства був максимальним, результативним та якісним. Тільки раціональне поєднання усіх методів управління дозволяє отримати найбільшу ефективність від співпраці. Але слід зауважити, що

використання тієї чи іншої групи методів більшою мірою залежить від конкретної взаємодії між закладами професійної (професійно-технічної) освіти та певних бізнес-партнерів.

Варто зазначити, що в практиці державно-приватного партнерства виокремлюють певні загальні принципи взаємодії, що впливають на вибір методів управління (Брайловський, 2015). Першим принципом є принцип цільової орієнтації, який означає, що державно-приватне партнерство має бути побудоване на спільних цілях системи П(ПТ)О та бізнесу, але обов'язково об'єднаних соціально орієнтованими цінностями, оскільки освіта являється соціальним інститутом, а бізнес працює на засадах соціальної відповідальності. Це враховується у визначенні певних цілей і системи управління, яка об'єднує методи, що забезпечують швидке та ефективно досягнення цих цілей. Наступним принципом є системність партнерської взаємодії. Це означає, що державно-приватне партнерство має всі ознаки системи: чітко сформульовані конкретні функції, мета, виконавці та взаємодія між ними. Іншим принципом вибору методів управління в умовах державно-приватного партнерства є адаптивність. Партнерства взаємодія має адекватно відобразити вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища обох партнерів. З урахуванням цих факторів, а також тенденцій і їх зміни мають бути збудовані процеси управління й організації партнерської взаємодії. Важливим принципом в управлінні і, зокрема, у виборі і застосуванні певних методів управління в умовах державно-приватного партнерства, є баланс повноважень та відповідальності. Цей принцип свідчить, що партнери в умовах взаємодії мають оптимальне поєднання як повноважень, так і відповідальності за процеси і результати партнерської взаємодії. Ще одним принципом управління в умовах державно-приватного партнерства, що впливає на використання певних методів управління, є економічність. Це означає, що державно-приватне партнерство інновацій має бути організовано таким чином, щоб воно сприяло оптимальному функціонуванню обох партнерів, раціональній реалізації їх функцій, підвищенню конкурентоспроможності, своєчасного реагування на запити ринку праці, якості освіти і підготовки кваліфікованих працівників.

Перелічені принципи є важливими для ефективної взаємодії, заснованої на раціональних і ефективних методах управління. Між тим управління в умовах державно-приватного партнерства, зокрема в системі П(ПТ)О, має свої специфічні засади організації. Серед них можна виділити наступні: державно-приватне партнерство має бути забезпечено такою системою управління, щоб сприяти організації середовища, яке б стимулювало пошук та розвиток інновацій; партнерська взаємодія має бути спрямована на потреби освіти як соціального інституту суспільства та потреби бізнесу в забезпеченні його соціальної орієнтації, і у той же час ці потреби мають збігатися; пріоритетні напрями державно-приватного партнерства мають бути пов'язані з цілями та завданнями обох партнерів; партнерська взаємодія має єдині завдання, які мають бути оптимально відібрані в інтересах обох

партнерів та соціальної місії П(ПТ)О; до партнерської взаємодії має бути залучено весь потенціал як закладу П(ПТ)О, так і партнерів бізнес-структури.

Управління в умовах державно-приватного партнерства, методи, що застосовуються у цьому процесі, як для системи П(ПТ)О, так і для бізнес-структур, мають сприяти вирішенню наступних завдань (Шилепеницький, 2011): планування партнерських взаємовідносин, до якого входить визначення місії партнерської взаємодії, стратегічних напрямів співпраці, відповідно до яких встановлюються цілі партнерства, обирається стратегія та формуються довгострокові, середньострокові та короткострокові плани, які в подальшому реалізуються конкретними діями керівників обох партнерських організаційних систем; державно-приватне партнерство має підтримуватися спеціально-сформованими процесами та організаційними структурами системи П(ПТ)О та бізнесу; мотивація учасників державно-приватного партнерства має бути спрямована на створення сприятливої організаційної культури, творчої команди, здатною досягти поставленої мети; періодична оцінка результатів та контроль в державно-приватному партнерстві має бути організований на принципах доцільності, раціональності, предметності, адаптивності, гнучкості з метою коригування певних дій.

Отже, ефективність державно-приватного партнерства залежить від раціонального застосування певних методів управління, принципів їх вибору та консолідації на основі природи партнерської взаємодії, нормативного забезпечення та соціальної відповідальності. Державно-приватне партнерство є потужним інструментом, який допомагає подолати рецесію, забезпечити структурну реорганізацію та забезпечити ринок праці кваліфікованими працівниками, підготовленими на основі вимог сучасного бізнесу та соціального запиту суспільства.

Список посилань

Брайловський, І. А. (2015). *Державно-приватне партнерство: методологія, теорія, механізми розвитку* : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.01. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 40 с.

Сімак, С. В., (2016). *Інституційний розвиток публічно-приватного партнерства: теорія, методологія, механізми державного управління* : монографія; Акад. муніцип. упр. Київ : АМУ, 388 с.

Узунов, Ф. В., (2015). *Удосконалення інструментарію реалізації державно-приватного партнерства в Україні* : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2015. 36 с.

Шилепеницький, П.І. , (2011). *Державно-приватне партнерство: теорія і практика*. Чернівці : [б. в.]. 454 с.

Якушев, О.М. (2014). *Сучасна парадигма сталого розвитку в умовах*: монографія. К.:Сервіс. 533 с.

НАСТАВНИЦТВО В РЕАЛІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ВИРОБНИЦТВІ

Наталія Чернецова,

молодший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-2932-284X>

Анотація. Висвітлено особливості розвитку інституту наставництва у забезпеченні професійної підготовки кваліфікованих робітників, підвищенні рівня їхньої готовності до роботи в сучасних виробничих умовах. Розкрито функції наставників, методи їх взаємодії зі здобувачами освіти в рамках реалізації програми дуального професійного навчання на виробництві, а також механізми налагодження відносин між закладами освіти та підприємствами.

Ключові слова: наставництво, професійна (професійно-технічна) освіта, дуальне професійне навчання, суб'єкти господарювання, здобувачі освіти.

MENTORING IN THE IMPLEMENTATION OF DUAL VOCATIONAL TRAINING AT WORK

Nataliia Chernetsova,

junior researcher Laboratory of foreign systems of vocational education and training of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. This article examines the peculiarities of the development of the mentoring institute in providing professional training for skilled workers to enhance their readiness to work in modern production conditions. The functions of mentors, methods of their interaction with students within the framework of the dual vocational training program, and mechanisms for establishing relationships between educational institutions and enterprises are revealed. The study focuses on the importance of mentoring in vocational education and its impact on students and business entities.

Keywords: mentoring, professional education, vocational training, business entities, students.

У забезпеченні належної якості професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) важливе значення має інститут наставництва. Особлива його роль в реалізації дуального професійного навчання, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах П(ПТ)О з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях (далі – суб'єкти господарювання) для набуття відповідної кваліфікації на основі договору про здобуття П(ПТ)О за дуальною формою (Верховна Рада

України, 2019а). З огляду на це, завданням дуальної форми здобуття П(ПТ)О є забезпечення її якості відповідно до вимог ринку праці та з урахуванням поточних і перспективних потреб суб'єктів господарювання усіх організаційно-правових форм і форм власності, а також розвитку державно-приватного партнерства у сфері П(ПТ)О.

Зауважимо, що практичні навички здобувачі освіти отримують прямо на робочому місці під керівництвом досвідчених наставників. Це дає змогу забезпечити ґрунтовніше розуміння ними професійних особливостей виробничих процесів, ефективнішу адаптацію до робочого місця й інтеграцію в трудовий колектив підприємства. Наставником може бути працівник суб'єкта господарювання, який має відповідну освіту, професійну кваліфікацію та інженерну посаду на підприємстві і здатний передавати набутий досвід і знання здобувачам освіти. Тому запровадження інституту наставництва на виробництві дає змогу суб'єктам господарювання досягати таких цілей: професійна адаптація та сприяння професійному розвитку здобувачів освіти, які потребують набуття досвіду практичної роботи, оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками відповідно до вимог професійного стандарту під керівництвом наставників.

Для успішного функціонування інституту наставництва важливо створити умови для безперервного професійного розвитку наставників та вдосконалення рівня їхньої педагогічної майстерності. Для цього розробляється спеціальна програма навчання наставників з урахуванням потреб підприємств, здобувачів освіти і вимог дуальної системи здобуття П(ПТ)О. Це допомагає їм зрозуміти актуальні потреби ринку праці, щоб адаптувати навчальні програми і методики дуального професійного навчання до вимог сучасного виробництва. У професійному розвитку наставників важливим є проведення тренінгів, семінарів, обмін педагогічним і виробничим досвідом, отримання консультацій від експертів. Програма передбачає оволодіння наставниками знаннями і вміннями, необхідними для організації практичних занять в умовах виробництва, а саме з питань: принципів і цілей дуальної системи професійного навчання; формування змісту навчання з урахуванням компетентнісного підходу; дотримання вимог професійного та освітнього стандартів; наукової організації праці; культури безпеки професійної діяльності; охорони праці, правил пожежної безпеки; сучасних методів і технологій навчання тощо.

У програмі відводиться час на вдосконалення практичних навичок виконання виробничих процесів, щоб згодом їх передавати здобувачам освіти. Це актуально тому, що наставники забезпечують керівництво навчально-виробничою практикою учнів та слухачів закладів П(ПТ)О відповідно до наказу МОН України від 30.05.2006 № 419 «Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.06.2006 № 711/2585. З огляду на це, актуалізується значущість модернізації навчально-матеріальної бази для організації дуального

професійного навчання на виробництві; забезпечення доступу здобувачів освіти до сучасного обладнання, інструментів, матеріалів. Відповідно, наставники мають застосовувати ефективні методи роботи з учнями, враховуючи індивідуальні особливості та потреби кожного здобувача П(ПТ)О. Вони мають допомагати їм зрозуміти теоретичні аспекти професії та розвинути практичні навички. Такі методи можуть містити демонстрацію виконання практичних вправ, індивідуальну та колективну роботу над проєктами тощо.

В організації дуального професійного навчання важливим є створення наставниками сприятливих умов для їхньої взаємодії зі здобувачами освіти й педагогічним персоналом закладів П(ПТ)О. Тому наставники мають уміти комунікувати, застосовувати методи діагностичного оцінювання результатів навчання, підтримки розвитку та стимулювання самостійності. Вони мають також уміти забезпечувати зворотний зв'язок зі здобувачами освіти щодо їхнього навчання та розвитку, вносити рекомендації щодо вдосконалення освітнього процесу. Такі механізми зворотного зв'язку можуть містити оцінювання якості роботи на практиці майбутніх фахівців, регулярні зустрічі або консультації, відповіді на запитання тощо. Важливо, щоб наставники відстежували успішність здобувачів освіти, систематично вели звітність про результати дуального професійного навчання і надавали її своєчасно закладам П(ПТ)О.

Для досягнення спільних цілей, зокрема забезпечення якості дуального професійного навчання не менш важливо розвивати мотивацію наставників і здобувачів освіти. З огляду на це, наставники мають виявляти інтерес до успіхів здобувачів освіти та допомагати їм розвивати власні навички і здібності. Для цього вони використовують різні методи мотивації, такі як похвала, підтримка, можливість залучення до вирішення суспільно-важливих завдань. Окрім того, наставники мають стимулювати студентів до творчого розвитку та допомагати їм у професійному самовизначенні, показувати перспективи побудови кар'єри та можливості професійного зростання в майбутньому.

У реалізації дуального професійного навчання для суб'єктів господарювання необхідною є підтримка державних і місцевих органів влади, приватного сектору, громадських організацій та інших соціальних партнерів. З огляду на це, розробляються спільні стратегії розвитку дуального професійного навчання, забезпечується координація дій щодо формування змісту П(ПТ)О, використання фінансових технологічних, людських ресурсів, створюються сприятливі умови для співробітництва між закладами П(ПТ)О та сторонами державно-приватного партнерства.

У міру того, як інститут наставництва розвивається та вдосконалюється, він продовжує сприяти реалізації дуального професійного навчання на виробництві. Це позитивно позначається на створенні ефективної системи навчання, яка може швидко реагувати на потреби ринку праці та забезпечувати підготовку висококваліфікованих фахівців. Отже,

інститут наставництва відіграє важливу роль у забезпеченні якісної професійної підготовки майбутніх фахівців, оскільки уможлиблює гнучкість та інноваційність процесу дуального професійного навчання, адаптуючи його до специфіки діяльності підприємств, динамічних техніко-технологічних змін у промисловості; сприяє ефективній передачі наставниками знань і практичного досвіду здобувачам освіти, допомагаючи їм розвивати професійні вміння та навички, затребувані сучасним ринком праці.

Список посилань

Верховна Рада України. (2018, 19 вересня). *Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти*: розпорядження Кабінету Міністрів України, № 660-р. <https://zakon.rada.gov.ua/lans/show/660-2018-p#n9>.

Верховна Рада України. (2019а, 12 грудня). *Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти*: Наказ МОН України, № 1551. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20#Text>.

Верховна Рада України. (2019б, 12 липня). *Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року*: Розпорядження Кабінету Міністрів України, № 419-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>.

Верховна Рада України. (2020, 1 липня). *Про затвердження Порядку заміни приватного партнера за договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства*: Постанова Кабінету міністрів України, № 298 від 26.04.2017р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2020-%D0%BF#Text>.

Герлянд, Т. М., Дрозіч, І. А., Кулалаєва, Н. В., Романова, Г. М., & Шимановський, М. М. (2019). *Організація дуальної форми навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти: практичний посібник*. Житомир: «Полісся».

Кулалаєва, Н. (2018). SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників. *Професійна педагогіка*, 1(15), 54-60. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvipto_2018_15_10

Міністерство освіти і науки України. (2006). *Про затвердження Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0711-06#Text>

СЕКЦІЯ 4. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФАХОВІЙ ПЕРЕДВИЩІЙ ОСВІТІ: ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА

УДК 377.014.6:377.091.26

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У КОЛЕДЖАХ

Петро Лузан,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного
супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України,
м.Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8853-9275>

Анотація. У статті обґрунтовується методика оцінювання компетентнісних досягнень майбутніх фахівців у коледжах. Наводяться принципи, педагогічні умови, вимоги до вимірювання результатів навчання студентів, конкретизуються критерії та показники визначення рівнів готовності педагогічних працівників до оцінювання компетентнісних досягнень студентів. Розроблено методика оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах, яка дає можливість визначити реальний рівень відповідності підготовленості студентів встановленим нормативним вимогам на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми.

Ключові слова: якість підготовки фахівців, оцінювання компетентнісних досягнень, фаховий молодший бакалавр, коледж, методика.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ASSESSMENT QUALITIES OF TRAINING OF SPECIALISTS IN COLLEGES

Petr Luzan,

doctor of pedagogical sciences, professor,
chief researcher laboratories of scientific and methodical supporting
the training of specialists in colleges and technical schools
Institute of Professional Education
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-8853-9275>

Abstract. The article substantiates the method of assessing competence achievements of future specialists in colleges. The principles, pedagogical conditions, requirements for measuring the results of students' learning are given, the criteria and indicators for determining the levels of readiness of pedagogical workers for evaluating the competence achievements of students are specified. A methodology for assessing the quality of professional training of specialists in colleges has been developed, which makes it possible to determine the real level of compliance of students' preparedness with the established regulatory requirements at all stages of mastering

the educational and professional program.

Keywords: quality of training of specialists, evaluation of competence achievements, professional junior bachelor, college, methodology.

І учені, і педагоги-практики демонструють єдність думок у тому, що розв'язання проблеми забезпечення якості підготовки фахівців у закладах професійної освіти прямо залежить від об'єктивного і надійного оцінювання навчальних досягнень студентів. Натомість маємо констатувати: педагогічною наукою поки що не обґрунтовано комплексу принципів, умов, вимог і правил оцінювання результатів навчання студентів та, відповідно, не розроблено валідних технологій, які дозволяють надійно оцінити рівень опанування майбутніми фаховими молодшими бакалаврами професійними знаннями, уміннями, іншими компетентностями.

Варто вказати, що на теренах української педагогічної науки проблема оцінювання компетентнісних досягнень студентів у центрі уваги учених: методологічні засади забезпечення і моніторингу якості освіти досліджували В. Кремень, В. Луговий, Н. Ничкало, Ж. Таланова, О. Слюсаренко, В. Ткаченко, Є. Хриков); теоретичні засади оцінювання якості професійної освіти обґрунтовували С. Бабінець, В. Бобрицька, І. Булах, Л. Гриневич; С. Кретович, О. Локшина, О. Ляшенко; Г. Цехмістрова; методичні аспекти моніторингу та оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах висвітлювали Н. Ваніна, А. Каленський, П. Лузан, І. Мося, Т. Пащенко, Н. Фоменко, В. Чешук, Л. Юрченко, Л. Ярощук, та інші.

Разом із тим, не дивлячись на чисельність наукових досліджень, маємо констатувати, що розроблення докладної методики оцінювання якості підготовки фахівців, зокрема у закладах фахової передвищої освіти є вкрай актуальним (Ваніна, & Пащенко, 2020).

Концептуальними ідеями дослідження визначено такі положення:

- якість професійної підготовки фахівців у коледжі – це відповідність результатів навчання вимогам стандартів фахової передвищої освіти та освітньо-професійних програм;
- в основі процедури оцінювання якості – зіставлення демонстрованих студентами знань, умінь, навичок, інших компетентностей (актуальний стан об'єкта), з еталонними (очікуваними, унормованими) результатами задля встановлення об'єктивного, надійного рівня якості підготовки фахівців у коледжі;
- процедура кількісного зіставлення компетентнісних досягнень студентів з певними еталонними програмними результатами має забезпечуватися валідним методом вимірювання – валідним інструментарієм, валідними процедурами вимірювання та оцінювання;
- провідна ідея дослідження полягає в обґрунтуванні та розробленні цілісної, динамічної, цілеспрямованої, оптимально структурованої системи задля удосконалення етапів, процедур, способів і засобів оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах, забезпеченні педагогічних працівників зрозумілими, простими, валідними, об'єктивними і надійними методиками і

технологіями визначення рівнів опанування студентами унормованими результатами навчання.

За результатами аналізу теоретичних досліджень (Лузан та ін., 2021; Лузан та ін., 2022) визначено і обґрунтовано *принципи* (чітке визначення очікуваних результатів навчання; об'єктивність оцінювання компетентнісних досягнень студентів; системність і систематичність оцінювання результатів навчання студентів; єдності вимог; позитивний підхід в оцінюванні результатів навчання студентів; індивідуальний підхід під час оцінювання результатів навчальних досягнень студентів; багатовимірність оцінювання результатів навчальних досягнень студентів; адекватність інструментів оцінювання компетентнісних досягнень студентів; дотримання балансу суб'єктів оцінювання; конфіденційність інформації про результати навчання студентів) і *педагогічні умови* оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти (застосування декількох інструментів оцінювання, кожен з яких є найбільш адекватним для оцінювання відповідного об'єкта, що діагностується; інструменти оцінювання якості підготовки фахівців мають бути релевантними об'єктам оцінки та особливостям студентів; продукування висновків про якість підготовки фахівців здійснюється на основі тріангуляційного методу підвищення надійності – урахування інформації з різних джерел, включаючи самооцінки студентів та взаємооцінки одногрупників; завчасне ознайомлення студентів із критеріями оцінювання якості їх підготовки у закладах фахової передвищої освіти).

Природно, головну роль в об'єктивному вимірюванні компетентнісних досягнень студентів виконує викладач, який має досконало володіти діагностичним інструментарієм, уміло здійснювати шкалування та оцінювання освітніх результатів. Готовність педагогічного працівника до оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти інтерпретуємо як інтегративну, складно структуровану властивість особистості, що виявляється в діагностичній діяльності, поведінці та вчинках педагогічного працівника і зумовлює його здатність об'єктивно оцінювати компетентнісні досягнення студентів за рахунок збалансованого поєднання знань та умінь застосовувати валідні методи, інструменти, технології вимірювання результатів навчання на тлі розвинутої морально-ціннісної спрямованості на забезпечення якості освітнього процесу в коледжі.

У дослідженні конкретизовано критерії та відповідні показники вимірювання рівнів розвитку готовності педагогічних працівників щодо оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах: мотиваційно-ціннісний (інтерес до педагогічних інновацій щодо оцінювання якості підготовки фахівців у коледжах; прагнення до опанування новітніх проєктів освітніх нормативних документів (Закони України, освітні стандарти, накази МОН України тощо); бажання мати власні наукові, навчально-методичні праці (наукові статті, методичні вказівки, рекомендації, матеріали конференцій тощо) щодо контролю та оцінювання результатів навчання студентів);

когнітивний (знання сутності понять «педагогічний моніторинг», «педагогічна діагностика», «педагогічний контроль» «оцінювання», «оцінка», їх зміст, відмінності; положень Національної рамки кваліфікацій, Законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про фахову передвищу освіту» (2019 р.), стандартів фахової передвищої освіти, освітньо-професійних програм; принципів, підходів, особливостей розроблення сучасного навчально-методичного забезпечення оцінювання навчальних досягнень студентів, зокрема); професійно-діяльнісний (вміння визначати валідність методів оцінювання навчальних досягнень студентів; навички розроблення різнорівневих тестів оцінювання результатів навчання студентів; здатність розробляти різноманітні методи контролю зі своєї дисципліни та успішно їх застосувати при оцінюванні навчальних досягнень студентів); рефлексивно-результативний (здатність до самооцінки, самоконтролю за власною діяльністю; самостійність, здатність без сторонньої допомоги вибрати методи, засоби чи технології оцінювання результатів навчання студентів; уміння корегувати методику викладання за результатами контрольних заходів).

Встановлено, що основним критерієм оцінювання якості підготовки студентів у коледжах є компетентність майбутнього фахового молодшого бакалавра, а знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання (За Б. Блумом) визначено рівнями (показниками) сформованості компетентності у тих, хто навчається. З огляду на зазначене, вважаємо, що оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах варто розглядати як системну структуру, що ієрархічно поєднує такі етапи:

1. Аналіз Державного класифікатора професій ДК 003:2010, професійного стандарту, освітнього стандарту;
2. Встановлення еталонних (програмних) результатів навчання як нормативних вимог підготовки фахівців певної спеціальності;
3. Визначення переліку знань, умінь, які мають бути об'єктами оцінювання на певному етапі діагностики якості підготовки фахівців у коледжі;
4. Виділення структурних компонентів професійних умінь як об'єктів оцінювання якості підготовки фахівців;
5. Понятійно-змістовий аналіз компонентів професійного уміння та виділення домінантних навчальних елементів;
6. Визначення дій (операцій), виконання яких свідчить про опанування студентом відповідного компонента професійного уміння;
7. Розроблення діагностичного інструментарію щодо оцінювання рівнів опанування студентами компонентами професійного уміння;
8. Проведення процедури оцінювання рівнів сформованості компонентів професійного уміння у студентів досліджуваної спеціальності;
9. Висновки про якість підготовки фахівців на певному етапі опанування студентами освітньо-професійної програми.

За результатами перевірки компетентнісних досягнень студентів

робиться висновок про відповідність підготовленості студентів (зокрема, випускників) нормативним вимогам.

Висновки. Розроблена методика оцінювання якості професійної підготовки фахівців у коледжах дає можливість визначити реальний рівень відповідності підготовленості студентів встановленим нормативним вимогам на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми. Запропонований метод оцінювання компетентностей (освітніх результатів) на засадах дидактичного диференціювання професійних дій надає можливість педагогічним працівникам, іншим стрейкхолдерам вже не інтуїтивно, а цілеспрямовано, на науковій основі розробити валідні методики, провести діагностичні процедури й отримати об'єктивні, надійні результати перевірки компетентнісних досягнень майбутніх фахових молодших бакалаврів. Перспективи подальшого наукового пошуку пов'язуємо з обґрунтуванням та розробленням технології оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання майбутніх фахових молодших бакалаврів.

Список посилань

Ваніна, Н. М., & Пащенко, Т. М. (2020). Методи і методики оцінювання якості фахової передвищої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 54-63. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2020_3_9

Лузан, П. Г., Лапа, О. В., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Ваніна, Н. М., Ямковий, О. Ю. & Каленський, А. А. (2022). *Оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти аграрної, будівельної та машинобудівної галузей: практичний посібник*. Київ: ІПО НАПН України.

Лузан, П. Г., Каленський, А. А., Пащенко, Т. М., Мося, І. А. & Ямковий, О. Ю. (2021). *Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник*. Житомир: Полісся.

СУТЬ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА КОЛЕДЖУ

Ірина Мося,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7641-3352>

Анотація. У статті зосереджено увагу на професійну компетентність викладача коледжу, її складові, а саме: наукову компетентність з предмета; психолого-педагогічну, методичну, дидактичну компетентність у вихованні студентів; культурна, екологічну, профорієнтаційну, соціальну, правову, політичну; компетентність у самовдосконаленні. Визначено суть професійної компетентності викладача фахового коледжу та її структурні компоненти.

Ключові слова: професійна компетентність, викладач фахового коледжу, студент, суть, структура.

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE COLLEGE TEACHER

Irina Mosya

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Research Fellow
laboratories of scientific and methodical support
training of specialists in colleges
Institute of Professional Education
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article focuses on the professional competence of the college teacher, its components, namely: scientific competence in the subject; psychological-pedagogical, methodical, didactic competence in educating students; cultural, environmental, vocational, social, legal, political; competence in self-improvement. The essence of the professional competence of a teacher of a vocational college and its structural components have been determined.

Keywords: professional competence, vocational college teacher, student, essence, structure.

Орієнтація на формування цілісної особистості студента, його духовний, політичний, соціальний розвиток, на жаль, недостатньо присутній у практичній роботі викладача коледжу. Тому сьогодні неможливо обмежувати професійну компетентність викладача коледжу лише вміннями та навичками зі спеціальності. Варто, на нашу думку, професійну

компетентність педагога представити такими складовими, як: наукова компетентність з предмету; психолого-педагогічна, методична, дидактична компетентність у вихованні студентів; культурна, екологічна, профорієнтаційна, соціальна, правова, політична; компетентність у самовдосконаленні. У контексті підготовки викладача нової генерації особливого значення набуває рівень сформованості у педагогічного працівника коледжу професійної компетентності.

Загально визнано, що центральним, домінантним чинником активізації навчання студентів виступає педагогічна діяльність викладача, його здатність реалізовувати таку суб'єкт-суб'єктну взаємодію, яка забезпечує всебічний розвиток особистості студентів, їх талантів і творчих здібностей. Мова про професійну компетентність викладача як його можливість, готовність і здатність здійснювати ефективну педагогічну діяльність.

Оскільки в наявній науковій літературі поки що немає єдності думок учених щодо суті поняття «професійна компетентність викладача фахового коледжу», зупинимо увагу на уточненні його визначення. Послуговуючись положеннями логіки щодо визначення понять, відмітимо такі позиції:

- поняття – це знання суттєвих особливостей, властивостей, рис предметів, явищ дійсності, зв'язків і відношень між предметами;

- зміст поняття – це сукупність суттєвих характеристик (властивостей, сторін) предмета чи явища, що відображаються у свідомості людини за допомогою даного поняття; суттєвими є ті властивості класу предметів, за якими вони відрізняються між собою;

- під об'ємом поняття розуміють кількість предметів, явищ, що охоплюються цим поняттям (або відображаються у свідомості людини за допомогою цього поняття);

- під дефініцією (визначенням) поняття у логіці розуміють операцію, яка розкриває його зміст чи встановлює значення терміну, що його позначає;

- поняття, що відображають суттєві загальні ознаки класу об'єктів, називають *родовими або родами*; поняття, що відображають характеристики (властивості, сторони) окремих об'єктів і характеризуються меншим ступенем загальності називають *видовими або видами*.

Щодо предмета нашого дослідження, то у родо-видових відношеннях знаходиться така ланка понять: «компетентність», «професійна компетентність», «професійна компетентність викладача», «професійна компетентність викладача фахового коледжу». Зокрема, поняття «професійна компетентність» є видовим по відношенню до родового поняття «компетентність»; у свою чергу, «професійна компетентність» є родовим поняттям щодо поняття «професійна компетентність педагогічного працівника». Нарешті, у цій низці понять «професійна компетентність викладача фахового коледжу» є видовим до решти родових для нього понять. На українському науковому полі і в освітній практиці визначено, що:

– *компетентність* – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей (Закон України «Про вищу освіту» (2014а);

– *компетентність* – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Закон України «Про освіту» (2014b);

– *професійна компетентність* – здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку (Закон України «Про державну службу» (2017);

– *професійна компетентність* викладача – це єдність його теоретичної і практичної готовності здійснювати педагогічну діяльність (Курлянд, Осипова, & Гурін, 2012); спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності.

Звернемося безпосередньо до визначення поняття «*професійна компетентність викладача фахового коледжу*». При цьому будемо орієнтуватися на такі логічні правила визначення понять (Пасько та ін., 2004):

- визначення повинно бути ясным, чітким і зрозумілим.
- визначення не повинно утворювати в собі кола;
- визначення має бути пропорційним: об'єм поняття, яке визначається, повинно бути рівним об'єму поняття, яке є визначальним;
- не існує абсолютно завершених і абсолютно досконалих визначень;
- видові поняття мають виключати один одного – один предмет входить в об'єм тільки одного видового поняття;
- сформульовані видові поняття мають бути найближчими видовими поняттями даного родового (не слід перескакувати через види);
- визначення має вибудовуватися без заперечень.

Насамперед, визначимося з суттєвою родовою ознакою. Варто відмітити, що і в щойно наведених дефініціях компетентності, і в науковій літературі при визначенні цих понять учені, найчастіше застосовують такі родові ознаки: «здатність»; «особистісне утворення»; «індивідуально-психологічна характеристика»; «властивість особистості»; «якість особистості»; «готовність» тощо. Словник української мови витлумачує поняття «здатність» як «властивість за значенням *здатний*» (1), як «природне обдарування, здібність» (2). У свою чергу, поняття «властивість» декларується як «якість, ознака, характерні для кого, чого» (Академічний тлумачний словник української мови, 1970, с. 703]. Не зупиняючись докладно на термінологічно-лінгвістичному аналізі решти термінів, які

порівняно рідше використовуються ученими у вказаних дефініціях, найближчою родовою ознакою вибираємо «*інтегративну властивість особистості*» (*інтегративний* – той, що об'єднує частини в ціле, суцільний, цілісний).

Орієнтуючись на наведені вище логічні правила визначення понять, у дослідженні обґрунтовано такі суттєві видові ознаки професійної компетентності викладача фахового коледжу: кваліфіковане виконання трудових функцій педагогічної діяльності; комплекс психолого-педагогічних, методичних, методологічних, екологічних, та ін. знань; уміння навчально-методичної роботи, навички виховання і розвитку особистості студентів; морально-етичні цінності; професійні якості; результат – достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.

Відтак, ***професійну компетентність*** викладача фахового коледжу визначаємо як *інтегративну властивість особистості, що виявляється в педагогічній діяльності, поведінці та вчинках фахівця і зумовлює його готовність і здатність кваліфіковано виконувати свої трудові функції за рахунок збалансованого поєднання комплексу методологічних, психолого-педагогічних, методичних, організаційних, предметно-галузових (спеціальних), екологічних, правових та ін. знань, умінь навчально-методичної роботи, навичок виховання і розвитку особистості студентів, морально-етичних цінностей, необхідних професійних якостей (творче ставлення до освітньої діяльності; розумна любов до студентів; наполегливість і цілеспрямованість; відповідальність; витримка; самовладання; толерантність, доброта; педагогічна спостережливість і уважність; досконале володіння мовою і мисленням; натхнення та інтуїція; оптимізм; педагогічний такт; здоров'я і зовнішній вигляд та ін.) та зумовлює достатні рівні вихованості і навченості здобувачів фахової передвищої освіти.*

Природно, для кваліфікованого здійснення викладацької, виховної, методичної та ін. діяльності викладач має володіти педагогічними здібностями, природну основу яких складають задатки. Відтак, у структурі досліджуваного феномена вартує виокремити інваріантний (незмінний) і формувальний складники. Послугуючись результатами структурно-функціонального аналізу педагогічної діяльності цих фахівців, виділено такі структурні компоненти професійної компетентності викладача фахового коледжу:

мотиваційно-ціннісний – передбачає сформованість мотивів, прагнень до інноваційної педагогічної діяльності, ціннісних орієнтацій викладача на оволодіння високими рівнями професіоналізму;

когнітивно-інформаційний – включає комплекс теоретичних і технологічних (процедурних) знань, що передбачає володіння відповідними способами і прийомами розв'язання соціально-педагогічних проблем;

поведінково-діяльнісний – презентує цілісний, взаємопов'язаний комплекс умінь і навичок, що забезпечують якісну реалізацію викладачем закладу фахової передвищої освіти своїх трудових функцій;

особистісно-рефлексивний – включає уміння визначати резерви свого кар'єрного зростання, навички регулювання власної життєдіяльності, здатності до рефлексії у педагогічній діяльності;

емоційно-вольовий компонент включає здатність розуміти власний емоційний стан при розв'язанні педагогічних ситуацій; цілеспрямованість дій в освітньо-виховному середовищі коледжу; наполегливість у саморозвитку, самовдосконаленні.

Список посилань

Академічний тлумачний словник української мови. (1970-1980). Т. 1, (с. 703). <http://sum.in.ua/p/1/703/2>

Закон України «Про Вищу освіту» (2014а, 28 грудня). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

Закон України «Про державну службу» (2017, 05 вересня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

Закон України «Про освіту»: (2014б, 29 вересня). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Курлянд, З. Н., Осипова, Т. Ю., & Гурін, Р. С. (2012). *Теорія і методика професійної освіти: навчальний посібник*. Київ: Знання.

Пасько, Я. І., Білецький, В. В., Савенкова, М. Є., & Бурега, В. В. (2004). *Логіка: навчально-методичний посібник*. Донецьк: Дон ДДУ.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Владислав Мусій,
аспірант КЗВО «Вінницька
академія безперервної освіти»,
м. Вінниця, Україна
vladmusii24@gmail.com

Анотація. У статті проаналізовано інноваційні підходи підготовки здобувачів фахової передвищої освіти України. Розкрито необхідність в інноваційних підходах особистісно-орієнтованої співпраці викладача та здобувача освіти.

Ключові слова: інноваційні педагогічні технології, інновації, компетентність, фахова передвища освіта.

INNOVATIVE TECHNOLOGIES DURING THE TRAINING OF YOUNGER SPECIALISTS

Vladyslav Musii
graduate student of KZVO «Vinnytsia
academy of continuous education», Vinnytsia, Ukraine

Abstract. The article analyzes innovative approaches to the training of applicants for vocational pre-higher education in Ukraine. The need for innovative approaches of personal-oriented cooperation between the teacher and the student of education is revealed.

Keywords: innovative pedagogical technologies, innovations, competence, vocational higher education.

В умовах ринкової економіки до випускника вищої школи ставляться підвищені вимоги. Сучасне виробництво вимагає від молодого спеціаліста самостійності, вміння швидко приймати рішення та брати на себе відповідальність за результати своєї праці, творчо підходити до розв'язання виробничих завдань.

Інноваційні педагогічні технології виступають як спосіб досягнення найкращого результату з допомогою різних засобів і прийомів. Їх сукупність, педагогічно обґрунтоване, методичне вивірене поєднання зумовлює переорієнтацію освітнього процесу на розвиток конкурентоспроможної та компетентної особистості.

У сучасній науковій літературі, присвяченій проблемам управління інноваційними процесами у сфері підготовки молодших спеціалістів, наголошується на складності та багатоаспектності даного процесу. Особлива увага зосереджена на тому, що інноваційний підхід до навчання студентів має бути системним та охоплювати всі аспекти навчально-виховної роботи при підготовці майбутніх фахівців. При цьому мають бути переглянуті

теоретичні та практичні підходи до змісту освіти, професійно-педагогічної підготовки викладачів, розроблення нових технологій та методів навчання. Означена проблема висвітлена в працях К. Ангеловські, І. Беха, Ю. Гільбуха, І. Дичківської, І. Підласого, Г. Селевка, які узагальнюють їх у такий спосіб: інноваційна технологія, насамперед, повинна бути динамічною та гнучкою, забезпечувати режим найбільшого сприяння для реалізації індивідуальних інтересів та можливостей студентів; у новій технології навчання закладаються гнучкі й концентровані індивідуально «енергоємні» форми вивчення кожної навчальної дисципліни або окремо, або у великому блоці чи пакеті; у цих технологіях закладаються принципово нові форми контролю та оцінювання знань студентів і рейтинги: індивідуальні співбесіди, публічні огляди, захисти підсумків практики, поточні відповіді на семінарах, метод оцінювання знань групи експертами – викладачами та інші контрольні заходи.

Постановка проблеми полягає в тому, що у сучасному соціально-економічному середовищі рівень освіти, значною мірою залежатиме від результативності запровадження інноваційних технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання, фахового та виробничого досвіду.

У рамках реалізації педагогічних інновацій в закладі освіти необхідна реалізація наступних педагогічних умов: професійна готовність педагогічного колективу; можливість здійснення інноваційних перетворень; обґрунтування необхідності запровадження педагогічної інновації; відповідність змісту педагогічної інновації існуючим умовам в закладі освіти; контроль та керівництво процесом запровадження педагогічної інновації; наявність сприятливого клімату в педагогічному колективі.

Основним вектором інноваційного підходу до навчання є особистісно-орієнтована співпраця викладача та здобувача освіти. За таких умов запровадження інновацій стане найоптимальнішим засобом підвищення ефективності освітнього процесу (Тkachuk, 2021).

У сучасній психолого-педагогічній літературі зазначається, що інноваційні методи отримують відображення в багатьох технологіях навчання, спрямованих на розвиток та вдосконалення навчально-виховного процесу та підготовку фахівців до професійної діяльності у різних сферах життя сучасного суспільства (Бистрова, 2015). Вони створюють умови для формування та закріплення професійних знань, умінь та навичок у студентів, сприяють розвитку професійних якостей майбутнього фахівця. Використання викладачами інноваційних методів у процесі навчання сприяє подоланню стереотипів у викладанні різних дисциплін, виробленню нових підходів до професійних ситуацій, розвитку творчих, креативних здібностей студентів.

Ефективними формами навчальної роботи з впровадження в освітній процес інноваційних процесів та формування ключових професійних компетенцій майбутніх спеціалістів є застосування різноманітних активних

форм та методів навчання: створення проєктів, підготовка публічних виступів, дискусійне обговорення професійно важливих проблем, навчання у співпраці, створення проблемних ситуацій, підготовка спрямованих відеофільмів та презентацій та ін. Перехід від інформаційно-пояснювального навчання до інноваційно-дієвого пов'язаний із застосуванням в освітньому процесі нових комп'ютерних та різних інформаційних технологій, електронних підручників, відеоматеріалів, що забезпечують вільну пошукову діяльність, а також передбачає розвиток та особистісну орієнтацію (Ваніна, & Пащенко, 2020). Виходячи з цього, на сьогодні можна відзначити різні інноваційні методи навчання студентів, зокрема це проблемна та ігрова технології, технології колективної та групової діяльності, імітаційні методи активного навчання, методи аналізу конкретних ситуацій, метод проєктів, навчання у співпраці, креативне навчання, інноваційна освітня проєктна діяльність, лекція-прес-конференція, лекція-розмова, лекція-візуалізація, лекція-диспут тощо.

Таким чином, підсумовуючи, можна зазначити, що в основі інноваційних методів навчання студентів лежать активні методи, які допомагають формувати творчий, інноваційний підхід до розуміння професійної діяльності, розвивати самостійність мислення, уміння приймати рішення, оптимальні в умовах певної ситуації (Євтух, Лузік, Дибкова, & Дибкова, 2010). Як показує практика, використання інноваційних методів у професійно-орієнтованому навчанні є необхідною умовою для підготовки висококваліфікованих фахівців. Використання різноманітних методів та прийомів активного навчання пробуджує у студентів інтерес до самої навчально-пізнавальної діяльності, що дає змогу створити атмосферу мотивованого, творчого навчання та одночасно вирішувати цілий комплекс навчальних, виховних завдань, що розвивають (Ковальчук, 2021).

Список посилань

Бистрова, Ю. В. (2015). Інноваційні методи навчання у вищій школі України. *Право та інноваційне суспільство*, 1, 27-33

Ваніна, Н. М., & Пащенко, Т. М. (2020). *Методи і методики оцінювання якості фахової передвищої освіти*.

Євтух, М. Б., Лузік, Е. В., Дибкова, Л. М., & Дибкова, Л. Н. (2010). *Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень*.

Ковальчук, І. С. (2021). Інноваційні технології в системі фахової передвищої освіти. *Інноваційний розвиток науки та освіти: глобальний та національний виміри змін: збірник тез доповідей міжнародної наук.-практ. конф., Полтава, 9 вересня 2021 р.*, 20-22.

Ткачук, Г. Е. (2021). Pedagogical conditions for the development of readiness of teachers of special disciplines of vocational schools to use personality-oriented pedagogical technologies. *Colloquium-journal*.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

Анна Остапенко,

доктор філософії, науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2669-7227>

Анотація. Розвиток системи оцінювання бере свій початок ще з давніх часів, однак, систему оцінювання своїх вихованців запропонував вперше великий педагог Я. А. Коменський. На той час система оцінювання в європейських країнах була словесна (до 12-ти видів слів для оцінювання студентів у навчальних закладах), з часом система оцінювання зі словесного рівня оцінок перейшла в цифровий. До сьогоднішнього дня, використовують єдину цифрову систему оцінювання студентів у фахових закладах освіти, як показник засвоєння знань впродовж навчання.

Ключові слова: професійна освіта, реформа професійної освіти, система оцінювання, Національна Стратегія освіти, навчальні програми.

HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE SYSTEM FOR ASSESSING THE COMPETENCIES OF STUDENTS OF VOCATIONAL COLLEGES

Anna Ostapenko

Doctor of Philosophy, Researcher
laboratories of scientific and methodical support
training of specialists in colleges and technical schools
Institute of Professional Education of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The development of the evaluation system dates back to ancient times, however, the system of evaluation of his students was first proposed by the great educator Ya. A. Komenskyi. At that time, the evaluation system in European countries was verbal (up to 12 types of words for evaluating students in educational institutions), over time, the evaluation system changed from the verbal level of evaluations to a digital one. To this day, a single digital system of student evaluation is used in specialized educational institutions as an indicator of knowledge acquisition during education.

Keywords: vocational education, reform of vocational education, National Education Strategy, educational programs.

Меморандум ЄС про навчання впродовж життя підкреслив важливість освіти як основної рушійної сили в довгостроковій перспективі розвитку людських ресурсів, які могли б зробити Європу найбільш конкурентоспроможною у світі (Kestutis, Laužackas). Оцінювання студентів

розпочалося ще в давні часи. Систему оцінювання запропонував автор «Великої дидактики» Я. А. Коменський. Він відводив важливу роль оцінюванню навчальних результатів студентів задля фіксації можливостей і засвоєння знань кожного студента. Спочатку оцінка навчальних досягнень була виключно словесною. У XVII ст. в Київській духовній академії та в Києво-Могилянській академії професори використовували мовну форму оцінок.

У XVII ст. у Німеччині виникла перша система оцінок, і шкала оцінювання навчальних досягнень студентів була трьохбальною. Рейтингова система оцінок вказувала на успішність та засвоєння знань студентів. На початку IX століття в українських навчальних закладах застосовувалася п'ятибальна система оцінювання результатів навчання, від 1 до 5. Пізніше вона була доповнена шестибальною, а потім і семибальною шкалою оцінювання.

У 1860 р. відомий освітній реформатор В. Лімоніус надрукував статтю «Про знаки педагогічної оцінки», він був проти цифрової системи оцінювання студентів і пояснював, що якості людини – моральні якості, тому рівень розумового розвитку студентів має оцінюватися балами на практичних заняттях. Український учений і педагог М. Пирогов стверджував, що оцінювання результатів навчання – дуже чутлива система, що може позитивно чи негативно впливати на навчальний стан студентів, на мотивацію та навчальну діяльність.

У середині XIX ст. в освітньому процесі було видано наказ від 23 червня 1880 року про оцінювання навчально-пізнавальної діяльності студентів тільки цілими цифрами. Однак у закладах освіти кінця XIX ст. знання студенти отримали завдяки підручникам, а інформацію вони вивчали, і це було критерієм успішності навчання. Звідси виходить, що студенти гналися за балами, а якість знань та кількість засвоєного студентами програмного матеріалу була нижчою.

Під кінець XIX – початок XX ст. педагоги-практики намагалися розв'язати суперечності в оцінюванні знань студентів різними способами й дійшли результату, що саме бальна оцінка є найбільш зручною для усіх. У перші роки радянської влади постановою Наркому РРФСР 1918 році було скасовано екзамени, свідоцтва про освіту видавали за характеристиками вчителів та відгуками педагогічної ради.

У 20-х роках минулого століття педагоги впровадили в слабку систему оцінювання заліки, співбесіди, інші форми перевірки знань. І вже у 1932 р. оцінювання результатів навчання стало обов'язковим для студентів навчальних закладів. У вересні 1935 році було прийнято рішення ввести в систему оцінювання п'ять словесних оцінок: «відмінно», «добре», «посередньо», «погано», «дуже погано». У 1944 році система оцінювання перейшла на цифрову п'ятибальну шкалу. У 1993 році п'ятибальну шкалу оцінювання замінили на чотирибальну, через деякий час вели в дію

дванадцятибальну шкалу оцінювання в шкільних закладах, а ЄКТАС у закладах професійної та вищої освіти для вимірювання освітніх результатів.

Оцінювання виражається в досягненні результатів навчальної діяльності студентів в освітньому процесі в коледжах, а дані оцінювання використовуються як індикатор для модернізації освітньо-професійної системи освіти в Україні. Також у коледжах проводиться Державна підсумкова атестація відповідно до наказу МОН України № 1369 від 07.12.2018 р. «Про затвердження Порядку проведення державної підсумкової атестації» і завершується на другому курсі. Результати атестації оцінюються за 12-бальною шкалою. Студенти, які отримали до трьох балів (за дванадцятибальною шкалою) вважаються не атестованими. Такі здобувачі мають повторну атестацію, але, якщо не зможуть подолати 3-бальний бар'єр, вони відраховуються з коледжу.

Також здійснюється атестація здобувачів фахової передвищої освіти для встановлення відповідного рівня засвоєння знань студентом коледжу і проводиться екзаменаційною комісією після навчання освітньої програми. За результатами атестації приймається рішення про присвоєння випускнику відповідної кваліфікації та освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр». Форми атестації студентів коледжів – державний іспит, кваліфікаційна робота.

Рейтинговий вид оцінювання результатів навчання студентів в Європейській кредитно-трансферній та акумулюючій системі (ECTS) також, впроваджується в фаховій передвищій освіті і є головним елементом до інтеграції загальноєвропейського освітнього простору. Ця система надає можливість в кредитах оцінити навчальні програми, дисципліни та навантаження студентів коледжів, порівняти результати навчання студентів. Особливість системи: складаючи заліки та екзамени, студент отримує разом з оцінкою певну кількість кредитів ECTS. Головною метою рейтингової системи оцінювання є попередній контроль та накопичення рейтингових балів за навчально-пізнавальною діяльністю студента з певного кредитного модуля (Лузан та ін., 2022, с. 9-18, 2022).

Список посилань

Pukelis, K., Rimantas, L. (2004). Reshaping the focus and structure of vocational teacher education and training strategy in Lithuania – a systematic approach. *Vocational Training: European Journal*, 33, 58-69. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ734154.pdf>

Лузан, П. Г., Лапа, О. В., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Ваніна, Н. М., Ямковий, О. Ю., & Каленський, А. А.; Лузан, П. Г (ред.). (2022). *Оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти аграрної, будівельної та машинобудівної галузей: практичний посібник*. Київ: ПО НАПН України.

ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ (Іван Пасічник, Ольга Грошовенко)

Іван Пасічник,

аспірант

лабораторії науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах

Інституту професійної освіти НАПН України,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0005-0284-8720>

Ольга Грошовенко,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського,

м. Вінниця, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3251-5178>

Анотація. Комплексне вирішення проблеми екологічної освіти потребує взаємозв'язку всіх існуючих тенденцій, інтеграції валеології, екології та медицини. Психологічною основою відбору змісту екологічної та валеологічної освіти, що формують екологічну свідомість, служать різноманітні психологічні фактори та механізми, що сприяють формуванню екоцентричного типу екологічної освіти. Онтогенетичні закономірності формування екологічної культури в юнацькому віці актуалізують осмислення особистої позиції студента, привертаючи до пошуку гармонії у світі природи та взаємодії з нею.

Ключові слова: екологічна культура, студент, медичний коледж, здоров'я людини.

MAIN PRIORITIES FOR THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL CULTURE OF STUDENTS OF MEDICAL COLLEGES

Ivan Pasichnyk

postgraduate

laboratories of scientific and methodical training support
specialists in colleges and technical schools

Institute of Professional Education

of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Olga Groshovenko

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

associate professor of the department of preschool and primary education

Vinnitsia State Pedagogical University

named after Mykhailo Kotsyubynskyi, Kyiv, Ukraine

Abstract. A comprehensive solution to the problem of environmental education requires the interconnection of all existing trends, the integration of valeology, ecology and medicine. Various psychological factors and mechanisms that contribute to the formation of an ecocentric type of environmental education serve as the psychological basis for the selection of the content

of ecological and valeological education, which form ecological consciousness. The ontogenetic regularities of the formation of ecological culture in youth actualize the understanding of the student's personal position, attracting the search for harmony in the natural world and interaction with the natural world.

Keywords: ecological culture, student, medical college, human health

Діяльність медичного працівника, в якій формі вона не відбувалася б, - постає як складна за своїм психологічним змістом праця, що вимагає від людини високої моральності, відповідальності, вираженої професійної спрямованості, міцних знань, умінь, стійких інтересів та здоров'я. Всі ці якості поєднуються і функціонують у складному індивідуальному цілому, що характеризує особу професіонала галузі охорони здоров'я. Найбільш загальною умовою організації будь-якої діяльності є чітке уявлення індивідом вихідного та кінцевих результатів. У цьому до людини пред'являються певні вимоги, адекватні професії.

Спираючись на досягнутий рівень розвитку наук про людину, вважаємо правомірним застосування в оцінці якостей екологічної підготовленості фахівця, професійних підходів, які отримали широке теоретичне освітлення у роботах Рибалка (2013), Фенчака (2006), Шаповала (2000) та ін. В основі професіограми фахівця лежать загальні та спеціальні знання, уміння, навички, які набувають шляхом практичної роботи в процесі загальної та спеціальної освіти. Керуючись метою діяльності, вчені виявляють реальні ситуації дій фахівця при виконанні трудових функцій та застосуванні необхідних знань, умінь. Будь-яка модель трудової діяльності загалом моделює чудовий результат, дає можливість передбачати конкретні шляхи, засоби, операції, критерії професійної підготовки студентів. Як професійні характеристики випускника медичного коледжу, залежно від предмета дослідження, вченими включені обсяг та склад спеціальної підготовки, зміст його екологічних знань, умінь, навичок, до складу якої входять: знання об'єкта, предмета та його місця у складі наук; володіння категоріальним та критеріальним апаратом; розуміння теоретичного та практичного значення науки, її розвитку; поглиблене знання конкретної науки, адекватної здобутої спеціальності; вміння проводити лабораторно-дослідні та інші професійні дії; вміння здійснювати дії та операції, адекватні професійній діяльності фахівця (Коваленко, 2006).

Екологічні знання включені до всіх освітніх закладів середнього спеціальної вищої освіти на правах окремих предметів та курсів, що мають дедалі більш «екологізований» актуальний характер. При цьому проглядається тенденція орієнтації на формування відповідних стратегій та технологій взаємодії з природою (Шевчук, 2013), певних структур підсвідомості (Дерев'яно, 2019). Для старших класів середньої школи характерна спрямованість екологічної освіти на світоглядні, філософські, культурологічні аспекти взаємодії суспільства, людини та природи. Однак у навчанні студентів медичного коледжу немає концептуально і змістовно вибудованої системи екологічних знань і умінь, у предметах медичного характеру. На нашу думку, комплексне вирішення проблеми екологічної

освіти потребує взаємозв'язку всіх існуючих тенденцій, інтеграції валеології, екології та медицини. Психологічною основою відбору змісту екологічної та валеологічної освіти, що формують екологічну свідомість, служать різноманітні психологічні фактори та механізми, що сприяють формуванню екоцентричного типу екологічної освіти. Онтогенетичні закономірності формування екологічної культури в юнацькому віці актуалізують осмислення особистої позиції студента, привертаючи до пошуку гармонії у світі природи та взаємодії зі світом природи.

Діяльність медичного працівника в екологічному та валеологічному аспектах пов'язана з виконанням ним певних функцій, дій та операцій, орієнтованих на здоров'я людини. Тому вона може бути структурована на компоненти: організаційні, комунікативні, інформаційні, орієнтаційні, мобілізаційні, аналітичні та спеціальні (предметні). Визначення критеріального апарату зумовлено загальною логікою роботи, де критерій сприймається як якісна ознака, що дозволяє кількісно оцінити рівень розвитку суб'єктів. Так, критерії відображають закономірності формування якостей особистості та за їх допомогою встановлюються зв'язки між компонентами досліджуваної системи, що дозволяють відобразити динаміку зміни досліджуваної якості. Комплекс якісних критеріїв свідчить про ефективність педагогічного процесу. У зв'язку з цим наша робота показала, що критерії ставлення студентів до екології та здоров'я людини різні та носять диференційований характер, що розглядається нами на 3-х рівнях: індиферентному (пасивному), раціонально-орієнтованому та активно-діяльному. Кожен рівень критеріїв структурований за компонентами, що мають характеристики: інформаційної ємності екологічних, валеологічних, медичнських та професійних знань, умінь; усвідомленого ставлення до проблем екології та здоров'я людини на регіональному та державному рівнях; ступеня задоволеності організацією свого способу життя та життєдіяльності; проявів активності та самостійності в основних видах життя діяльності.

Індиферентний рівень розвитку оціночних критеріїв властивий більшості студентів у початковій стадії навчання у коледжі. Він характеризується недостатнім проявом інтересу та ставлення до проблем екології та здоров'я людини. Мотиви вибору професії медика обмежені сімейними традиціями, порадами знайомих та друзів.

Для раціонально-орієнтованого рівня властива незначна мотивація до проблем свого здоров'я та екологічного середовища життя. Він також притаманний деякій кількості студентів у початковий період навчання. При цьому мотиви вибору медичної професії є раціональними: матеріальна зацікавленість в отриманні професії, престиж та авторитет медичної професії.

Активно-діяльний рівень особистості студента, навпаки, сприяє прагненню самореалізації, самовизначенню, самовдосконаленню знань і умінь. Мотив вибору професії не обмежується бажанням лікувати людей, можливістю дбати про своє здоров'я, своїх ближніх, а також мати гарне матеріальне забезпечення. Серед інших, виявляється сформованість мотивів та цінностей,

поглиблене та розширене поле знань, умінь медичного, екологічного та валеологічного характерів.

На нашу думку, формуванню екологічних та валеологічних знань у руслі медичної освіти сприятиме впровадження у навчальний процес коледжу програми «Екологія та здоров'я людини». Основні акценти в навчанні ставляться на формуванні мотиваційно-ціннісної та емоційно-вольової сфер діяльності, перетворенні студентів з об'єкта навчання на суб'єкта екологічної, валеологічної та медичної діяльності, а також на розвитку екологічної культури особистості спеціаліста.

У нашій подальшій роботі плануємо апробувати теоретичну модель виховання студентів у контексті екології та здоров'я людини, що складається з 2-х блоків: «Здоров'я людини» (включає проблеми здоров'я медичної та соціальної категорії, особисту гігієну, оздоровчу фізичну культуру, основи раціонального харчування, профілактику захворювань, методику відновлення здоров'я, фізіологію праці та відпочинку); «Зовнішнє середовище» (поєднує тематичний матеріал за умовами праці та навчання (санітарно-гігієнічні норми та техніку безпеки), матеріально-побутові умови, екологічні фактори, що впливають на здоров'я та соціальні умови життєдіяльності особистості).

Отже, в основу програми включено: знання екології, здоров'я, засновані на екологічних чинниках довкілля; простежується міжпредметний зв'язок змісту програми зі знаннями предметів філософії, психології, педагогіки, екології, валеології, медицини, соціології, хімії тощо; міждисциплінарний підхід у формуванні екологічної та валеологічної культури студентів; єдність інтелектуального та емоційно-вольового начал у діяльності учнів з вивчення та поліпшення навколишнього природного середовища, зміцнення свого здоров'я, формування здорового способу життя; взаємозв'язки глобального та національного аспектів у розкритті екологічних, валеологічних та медичних проблем у навчальному процесі коледжу. Зазначені положення можуть бути реалізовані при вирішенні низки специфічних завдань еколого-валеологічної освіти за допомогою: засвоєння ключових ідей, понять та наукових фактів про природу та здоров'я, що дозволяють в оптимальному режимі впливати на природу відповідно її законам; розуміння матеріальної та духовної цінності природи та здоров'я для суспільства, окремого індивіда та соціуму; формування теоретичних знань та практичних умінь, вивчення та оцінювання стану навколишнього середовища та організму людини, прийняття усвідомлених рішень щодо їх поліпшення та передбачення можливих загроз.

Показниками сформованості змістової частини еколого-валеологічної освіти (знань, умінь, навичок) є оволодіння: уявленнями та понятійним апаратом, науковими теоріями, науковою проблематикою та фактами, правилами, закономірностями розвитку екологічної науки. Понятійний компонент змістової частини окреслюється: впізнаванням та визначенням понять, зіставленням визначень, термінів та їх конструюванням; розкриттям обсягу та змісту понять, характеристики їх номенклатури, узагальнень та класифікації, існуючих ознак об'єктів та явищ, що відбивають дані поняття;

встановленням логіки взаємозв'язків між поняттями в понятійному просторі, їх ієрархії, логічних ланцюжків, схем; характеристикою дій та вчинків, що впливають із змісту понять та уявлень, можливих практичних та інтелектуальних рішень, що виконуються на основі освоєння змісту понять. Науковий компонент змісту спирається на: знання теорій та їх співвідношення з матеріалом, що вивчається; засвоєння змісту основних положень, доказів, висновків, законів; уявлення про практичні додатки теорії та її прогностичні можливості; визначення наукових проблем навчання та можливих шляхів їх вирішення; виявлення закономірностей, формулювання суперечливих явищ соціуму та сфери освіти, що актуалізують проблему.

Отже, зміст екологічної освіти має бути пов'язаний з безперервним процесом навчання, виховання та розвитку особистості спеціаліста медичного профілю, спрямований на формування системи наукових та практичних знань, умінь, ціннісних орієнтацій, поведінки у професійній діяльності, що забезпечують свідоме та відповідальне ставлення до навколишнього соціально-природного середовища та здоров'я людини .

Список посилань

Дерев'янка, Т. В., Звягольська, І. М., Полянська, В. П., Дерев'янка, Т. В., Полянська, В. П., & Звягольська, І. Н. (2019). Формування екологічних знань студентів-медиків під час вивчення мікробіології, вірусології та імунології. In *Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 21 березня 2019 р.* (с. 63-65). Полтава: Українська медична стоматологічна академія. <http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/9930>

Коваленко, В. О. (2006). Принципи професійної підготовки студентів медичного коледжу. In О.А. Дубасенюк, Л.В. Калініна, О.Є. Антонова (ред.), *Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку: зб. наук. праць* (с. 68-70). Житомир: Вид-во ЖДУ.

Рибалко, Ю. В. (2013). *Формування професійної компетентності майбутніх екологів у фаховій підготовці у вищих аграрних навчальних закладах: монографія*. Херсон : Видавець Грінь Д.С.

Фенчак, Л. М. (2006). *Формування екологічної культури студентів вищих аграрних навчальних закладів I-II рівнів акредитації*. Доктор наук. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Шаповал, Л. М. (2000). *Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів України до природоохоронної роботи в школі (50–80-ті рр. XX ст.)*. Кандидат наук. Харків: Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди.

Шевчук, Т. І. (2012). Виховання екологічної культури студентів у вищій медичній школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 36, 143-146.

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

Тетяна Пащенко,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України,
м. Київ, України

<http://orcid.org/0000-0002-7629-7870>

Анотація. Інноваційні зміни в навчальному процесі, впровадження будь-яких нововведень у систему здійснюється безпосередньо шляхом оновлення та зміни діяльності педагога. Ефективність освіти залежить від діяльності педагогічних працівників та здобувачів освіти, наявності навчальних інструментів, організаційних, наукових, методологічних вдосконалень навчального процесу, необхідності в знаннях членів суспільстві та інших факторів. Професійна компетентність – це постійна робота на основі інновацій, яка формується та вдосконалюється тривалий час. Педагогічна майстерність педагога, активного учасника навчального процесу, вказує на його особистість, досвід роботи, громадянський статус, статус фахівця, рівень оволодіння педагогічними технологіями, індивідуальність професійної діяльності. Проблема технологічної підтримки педагогічних працівників є однією з головних для педагогічної освіти.

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічні працівники, фахова передвища освіта, розвиток, освітні технології.

TECHNOLOGIES FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHING EMPLOYEES OF PROFESSIONAL COLLEGES.

Tatiana Pashchenko,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher
laboratories of scientific and methodological support of training
specialists in colleges and technical schools,
Institute of Professional Education
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Innovative changes in the educational process, the introduction of any innovations into the system are carried out directly by updating and changing the activity of the teacher. The effectiveness of education depends on the activity of pedagogical workers and education seekers, the availability of educational tools, organizational, scientific, methodological improvements in the educational process, the need for knowledge of members of society and other factors.

Professional competence is constant work based on innovation, which is formed and improved over a long period of time. The pedagogical mastery of a teacher, an active participant in the educational process, indicates his personality, work experience, civil status, specialist

status, level of mastery of pedagogical technologies, individuality of professional activity. The problem of technological support of pedagogical workers is one of the main ones for pedagogical education.

Keywords: professional competence, teaching staff, vocational higher education, development, educational technologies.

Нинішній період соціально-економічного розвитку України визначає необхідність значного підвищення якості підготовки спеціалістів. «Сучасний освітній процес у закладах фахової передвищої освіти реформується за ідеями компетентнісної концепції, яка спрямовує педагогічну взаємодію на підготовку кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного творчо виконувати виробничі завдання, бути соціально та професійно мобільним, спроможним до постійного професійного самовдосконалення» (Лузан та ін., 2021, с.12). З одного боку, це пов'язано з науково-технічним прогресом, наслідки якого виявляються практично у всіх сферах професійної та соціальної діяльності людей, у тому числі й у сфері освіти, з іншого боку, з комплексними дослідженнями, що забезпечують створення, застосування та розподіл знань у соціально-економічному просторі, де інновації стають системним явищем. Велике значення має і те, що науково-технічний прогрес пред'являє нові вимоги й до системи вищої професійної освіти. Суперечність між зростаючим обсягом інформації та недостатністю дидактичних методів підготовки педагогічних кадрів вимагає застосування принципово нових технологій професійного навчання. Все більше очевидною стає необхідність зміни пріоритетів професійної підготовки фахівців у напрямку розвитку евристичного та творчого мислення, становлення індивіда як суб'єкта саморозвитку, оволодіння інструментами управління власною освітньою діяльністю.

Мета та значення сучасної освіти – це не лише освіта людини інформаційного суспільства, здатного і готового до навчання протягом усього життя, а також розвиток професійної компетентності вчителя. Тому для вирішення цієї проблеми необхідні значні зміни в методології викладання, а отже, і в технологічній підтримці педагогічних працівників.

Проблема технологічної підтримки вчителя є одним з головних для педагогічної освіти. Основою технологічної підтримки є теорії, що визначають вибір певного інструменту для педагогічної діяльності.

В основу відбору засобів забезпечення технологічної підтримки вчителя у процесі підвищення професійної компетентності педагогів покладено ідею «інноваційного навчання», яке, вносить інноваційні зміни до соціального середовища та побудоване на засадах нового педагогічного мислення, і на відміну від традиційного підходу до організації освітнього процесу включає методи діалогізації, проблематизації, персоналізації та індивідуалізації. Використання «інноваційного навчання» робить процес підвищення професійної компетентності педагогів найефективнішим (Дичківська, 2004). До найбільш ефективних інноваційних форм навчання автор відносить методи проектування в освітньому процесі педагогічних

ситуацій, заснованих на досвіді реальної професійної діяльності та використання інтерактивних та активних методів навчання.

Однією з головних форм формування та підвищення професійної компетентності вчені називають, насамперед, тренінги. Про досвід організації та методології тренінгового навчання писали Є. Барбіна, Н. Бендерець, О. Гомонюк, В. Ковальчук, Т. Котенко, Л. Нечепоренко, В. Сидоренко, Л. Федорчук, Л. Шевчук, В. Шовкун та інші.

Тренінг є сукупністю певним чином відібраних і систематизованих інтерактивних методів психолого-педагогічного впливу, які використовуються для формування навичок самопізнання, самовдосконалення. Він створює передумови щодо аналізу своїх власних можливостей, умов реалізації поставлених цілей, дозволяє намітити шляхи і визначити інструментарій саморозвитку, раціонально спланувати свої дії у заданому напрямі і, головне, апробувати цей інструментарій у контактній соціальній групі. Феномен тренінгу полягає в тому, що безпосередні учасники одержують таку підготовку, яка відповідає вимогам сучасного життя. У ньому учасники відіграють свої власні ролі в модельованих та природних ситуаціях.

Тренінг як форма організації активної навчальної діяльності відповідає принципам процесу розвитку професійної компетентності педагогів, оскільки така діяльність спрямована на розв'язання конкретних завдань в актуальному професійному контексті.

З метою розвитку професійної компетентності педагогів доцільно застосовувати такі активні та інтерактивні форми навчання як дискусії, «круглі столи». Дані форми сприяють з'ясуванню кожним учасником своєї власної точки зору, розвитку ініціативи, комунікативних якостей та вміння користуватися своїм інтелектом.

Одним з активних методів процесу розвитку професійної компетентності педагогів є «круглий стіл», який включає в себе різні види семінарів та дискусій. В основі цього лежить принцип колективного обговорення проблем. Головна мета таких занять полягає в тому, щоб забезпечити слухачам можливість практичного використання теоретичних знань в умовах, що моделюють форми професійної діяльності. Такі заняття розвивають творче, професійне мислення, пізнавальну мотивацію та професійне використання знань у навчальних умовах.

Діалог застосовується у процесі діяльності, коли викладач здійснює функції постановки проблем і водночас є активним учасником діалогу. Діалог – це значною мірою взаємодія між викладачем та слухачами, в якому обидві сторони можуть ставити запитання та давати відповіді.

Велике значення, на думку самих вчителів, у процесі підвищення професійної компетентності має використання ділових та рольових ігор, як імітаційних, так і неімітаційних. Імітаційні ігри пов'язані з розробкою певних ролей, стажуванням з виконанням посадових ролей (тьютора, психолога, який здійснює психолого-педагогічний супровід студентів тощо).

Неімітаційні ігри, як правило, складаються з класичних ситуацій: ознайомлення та аналіз документів, розробка алгоритму дій щодо інструкції, розбір інцидентів, дискусія з елементами мозкового штурму навчання у дисплейному класі, коли педагоги самі виступають у ролі студентів, удосконалюючи свою професійну компетентність новими формами та методами роботи. Проведення занять із застосуванням ділової гри допомагають удосконалювати навички прийняття колективного рішення, що активізують творче мислення, сприяють розробці моделей колективної та індивідуальної поведінки.

Кейс-технологія як одна із ефективних технологій процесу розвитку професійної компетентності педагогів – це розгляд та оцінка реальної ситуації. Вона дає можливість зрозуміти, як приймаються практично ті чи інші рішення, до чого вони призводять. Використання case-study у процесі підвищення професійної компетентності педагогів дозволяє розвивати критичне мислення, прогностичні вміння, уміння працювати з різними джерелами інформації (текстовими, графічними, ілюстративними тощо), сприяє формуванню культури рефлексивного мислення, спрямованої на усвідомлений та впорядкований обмін ідеями, думками, судженнями у групі з метою пошуку правильних відповідей. Процес розв'язку кейсу, по суті, імітує механізм прийняття рішень у житті, він вимагає не лише знання та розуміння термінів, а й уміння оперувати ними, вибудовуючи логічні схеми вирішення проблеми, аргументувати свою думку, відстоювати її під час презентації.

Ефективні технології процесу розвитку професійної компетентності педагогів створюють умови для формування та закріплення професійних знань, умінь та навичок у викладачів закладів фахової передвищої освіти, створюють необхідні умови для розвитку умінь самостійно мислити, орієнтуватися у новій ситуації, знаходити свої підходи до вирішення проблем, встановлювати ділові контакти з аудиторією, що визначає професійні якості педагогічних працівників фахових коледжів.

Список посилань

Лузан, П.Г., Каленський, А.А., Пащенко, Т.М., Мося, І.А., & Ямковий, О.Ю. (2021). Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник. Житомир: «Полісся».

Дичківська, І.М. (2004). Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. Київ : Академвидав.

ВИКОРИСТАННЯ STEM-ОСВІТИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧА ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

Галина Садовська,
викладач-методист,
Грицівське вище професійне училище №38, Україна

Анотація. У статті розкрито аспекти професійного зростання на прикладі викладача Грицівського ВПУ – 38 Хмельницької області, його самореалізації в умовах соціально-економічних змін. Визначено важливість STEM – освіти в активізації мотиваційної діяльності викладача – здобувача освіти на основі професійного спрямування предмета. Розкрито роль міжпредметних уроків та завдань для формування STEM-компетентності майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: професійний розвиток; професійне спрямування предмета; міжпредметна інтеграція.

USING STEM EDUCATION FOR PROFESSIONAL DEVELOPMENT AS A VOCATIONAL COLLEGE TEACHER

Halyna Sadovska,
The teacher is a methodologist
Hrytsiv Higher Vocational School No. 38, Ukraine

Abstract. The article reveals the aspects of professional growth on the example of a teacher of the Hrytsivskyi VPU - 38 of the Khmelnytsky region, his self-realization in the conditions of socio-economic changes. The importance of STEM education in the activation of the motivational activity of the teacher - student of education based on the professional direction of the subject is determined. The role of interdisciplinary lessons and interdisciplinary tasks for the formation of STEM competence of future specialists is revealed.

Keywords: professional development, professional direction of the subject, interdisciplinary integration

Професійне зростання викладача залежить від багатьох чинників. Це співпраця з колективом, у якому працюєш; наполегливість та цілеспрямованість самоосвіти, оволодіння новими методиками та інноваційними технологіями.

Грицівське вище професійне училище – знає в Хмельницькій області. Воно має свої землі, теплиці для вирощування розсади, пекарню, млин, здійснює триразове харчування учнів. Навчаючись у прекрасних лабораторіях, учні здобувають перемоги на конкурсах фахової майстерності. Серед сучасних закладів освіти 2022 року училище нагороджене золотою медаллю в номінації «Реалізація ефективних моделей підвищення якості професійної освіти». Я працюю в такому навчальному закладі, де є всі можливості для професійного зростання. І вся моя професійна діяльність як викладача математики та фізики, а це 42 роки стажу, пов'язана з

професійним спрямуванням предмета та майбутнім професійним зростанням здобувачів освіти нашого навчального закладу за спеціальностями «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва; слюсар з ремонту сільськогосподарських машин та устаткування; водій автотранспортних засобів», «Кухар; пекар».

За роки роботи переді мною поставала проблема, яка потребувала розв'язання. Учні не сприймали абстрактного пояснення теорем та законів. Зразу ж виникало запитання: де ми ці знання використаємо?

Виокремилась суть проблеми: невідповідність підготовки кваліфікованих кадрів потребам особи, національної економіки та суспільства (Кабінет Міністрів України, 2019). Наразі – це необхідність використання STEM-освіти. (STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics) – *наука, технології, інженерія, математика*). Згідно з Концепцією розвитку STEM-освіти до 2027 року, навчальні методики та навчальні програми STEM-освіти будуть спрямовані на формування компетентностей, актуальних на ринку праці; зокрема, це критичне, інженерне й алгоритмічне мислення, навички оброблення інформації та аналізу даних, цифрова грамотність, креативні якості й інноваційність, комунікації (кабінет Міністрів України, 2020). Здебільшого компетентність розглядається як спроможність особистості сприймати й відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, кваліфіковано здійснювати діяльність у певній виробничій галузі, виконувати завдання або роботу (Мельник, & Сіпій, 2018).

Отже, виникає потреба формування в учнів здатності застосовувати знання і вміння у реальних життєвих ситуаціях, природничих та виробничих процесах.

За допомогою звернулася до викладачів спецдисциплін. Запропонували задачі. Разом проводили бінарні заняття і міжпредметні уроки. Міжпредметний (інтегрований) урок можна розглядати як специфічну форму організації навчальної діяльності учнів у вигляді заняття, яке спільно проводять два (іноді кілька) вчителів різних предметів з метою різностороннього вивчення теоретичних (наукових) положень і об'єктів реальної дійсності (Глобін, 2012). До уроку підбирала задачі, які мають вирішувати конкретні виробничі проблеми, пов'язані з роботою сільськогосподарської техніки, трактора й автомобіля, вмінням розраховувати затрати на його експлуатацію. За означенням, засобом реалізації міжпредметних зв'язків у педагогічному процесі виступає міжпредметне завдання як один з різновидів навчального завдання, особливістю якого є синтез знань і умінь з різних наук, різних навчальних предметів У процесі навчання міжпредметні завдання повинні бути засібом зв'язку теорії з практикою, при цьому практика може як передувати пізнанню, так і супроводжувати або містити його (Глобін, 2012).

Я підготувала міжпредметні завдання до всіх тем з математики відповідно до професій. Умова задачі пов'язана з темою, яку учні

опрацьовували на виробничих заняттях. Використовую таку задачу як проблемне питання при поясненні нової теми або для закріплення матеріалу чи повторення. Наприклад: *Борона*. Зуби борони розміщені рівномірно. Відстань між ними більша за відстань між борознами. Яка теорема доводить, що при зигзагоподібному русі зубів борони відстань між боронами буде стала?

STEM – задачі можна використати для реалізації проєктів на основі спецдисципліни «Виконання сільськогосподарських та інших механізованих робіт». Наш навчальний заклад плідно співпрацює з агрохолдингами «Епіцентр К» та «Сварог Вест Груп», на базі яких хлопці навчаються працювати з новітньою технікою. Пропоную учням завдання: ознайомитися з параметрами сівалок (сівалка Great Plains та сівалка точного висіву СПМ - 4). Встановити, яку сівалку краще використати, щоб засіяти 100 га училищного поля. Для підказки розв'язати задачу: *сівалка* приводиться в дію ходовим колесом. Кількість насіння на 1 га (встановлюється за допомогою важелів) дає норму висіву. Як її розрахувати? *Розв'язування*: площа засіву за один оберт залежить від ширини сівалки (h), довжини ободу колеса (C). Це буде прямокутник: $S=hC$; $N=m/hc$ (за один оберт колеса) m – маса зерна, яке висиплеться за один оберт (можемо зважити). Колесо прокручують 14 разів, що дорівнює кількості обертів ходового колеса сівалки, яке припадає на 1 га. Тема: площа фігур.

STEM-задачі потребують поєднання знань з різних навчальних дисциплін. Вони надають здобувачам освіти інформацію про сучасне сільське господарство. Це компетентісно-орієнтовані задачі. Компетентісно орієнтована – це навчально-пізнавальна задача, максимально наближена за змістом до життєдіяльності людини і містить практико-орієнтовану проблему (професійну, побутову), розв'язання якої потребує набуття учнями необхідних суб'єктивно нових знань та відповідних умінь і навичок. Розв'язуючи подібні задачі, учні опановують узагальнені способи діяльності (методи пізнання навколишньої дійсності), на основі яких самостійно здобувають фізичні знання й застосовують їх для розв'язання конкретних практичних проблем (Мельник, & Сіпій, 2018, с. 60). Завдання: *визначити врожайність зернових*. Щоб дізнатися про врожайність, не обов'язково чекати закінчення збирання, це можна зробити по часу заповнення зерном бункера комбайна. Завдання: оцінити врожайність культур, маса 1 м^3 якої m кг, якщо збирання відбувається зі швидкістю V км/год комбайном з шириною захвату b м і місткістю бункера V м^3 . Бункер заповнюється за t хв.

Завдання STEM-освіти – розвивати творчу, дослідницьку діяльність учнів. Питання задач мають відповідати реальним виробничим ситуаціям. Наприклад, при написанні творчої роботи, учень четвертого курсу, спеціальність «технік – механік», Поліщук Іван опрацював завдання: знайти найбільший допустимий кут нахилу схилу, вздовж якого може стояти, не перекидаючись, загальмований трактор МТЗ-80. Для цього Іван опрацював основні правила підйому трактора на схилах та поняття граничного кута.

Ефективна реалізація компетентнісного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів до навчання передбачає активну взаємодію учня та вчителя (інтерактивне навчання), використання компетентнісно орієнтованих завдань, пошукове та дослідницьке навчання, учнівські проєкти (Мельник, & Сіпій, 2018, с. 5). Однією з особливостей STEM-освіти є робота над проєктами.

Проєкт «Фермерське господарство».

Кількість груп: 3.

Групи об'єднані за напрямками досліджень, по 8 учнів у кожній.

Опис проєкту. Проєкт представлений на прикладі утримання фермерського господарства.

Мета: освітня – формування змісту професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі).

Здебільшого компетентність розглядається як «спроможність особистості сприймати й відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, кваліфіковано здійснювати діяльність у певній виробничій галузі, виконувати завдання або роботу» (Мельник, & Сіпій, 2018).

Використовуючи, диференційні, особистісно–орієнтовні методи викладання розширити кругозір здобувачів освіти, залучити до самостійного опанування знаннями, застосовування їх до розв'язання практичних задач. *Розвиваюча:* розвивати математично грамотну мову, пізнавальну активність, комунікативність, уміння бачити перспективу навчальної діяльності. *Виховна:* виховувати уміння працювати в команді, культуру спілкування, почуття відповідальності.

Структура проєкту:

математика: обчислити посівні площі, затрати електроенергії, насіння, паливно-мастильних матеріалів; обрахувати вихід продукції та рентабельність господарства у відсотках, ринкову ціну на продукцію, об'єм кормів, місткість приміщень. *Біологія:* дізнатися про раціон відгодівлі тварин, поживність кормів, режим дня. *Екологія:* вирощування екологічно чистого продукту. Збереження навколишнього середовища. *Фізика:* провести механізацію та автоматизацію ферми та стайні, забезпечити роботу кормоцеху. *Економіка:* порівняти врожайність культур господарства з середньою врожайністю по Україні. Побудувати відповідну діаграму.

Професійне зростання педагога залежить від уміння навчатися самому. Однією з ключових компетентностей Нової української школи є уміння навчатися впродовж життя. Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття вмінь і навичок, визначення навчальних цілей та способів їх досягнення, уміння вибудовувати власну навчальну траєкторію, оцінювати результати навчання, навчатися впродовж усього життя. Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Саме таких повинна готувати школа України (Нова українська школа, 2016).

Список посилань

Глобін, О. І. (2012). *Міжпредметні зв'язки в умовах профільного навчання математики: методичний посібник для вчителів*. Київ. Педагогічна думка. <https://bit.ly/3nbxpMi>

Мельник, Ю. С., & Сіпій, В. В. (2018). *Формування предметної компетентності старшокласників у процесі навчання фізики*. Київ; КОНВІ ПРІНТ. <http://bit.ly/42lxY6q>

Кабінет Міністрів України. (2019, 12 червня). *Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта: на період до 2027 року»*: розпорядження № 419-р. <https://bit.ly/3FECrcc>

Міністерство освіти і науки України. (2020, 6 серпня). *Уряд ухвалив Концепцію розвитку STEM-освіти до 2027 року*. <http://bit.ly/40fAFES>

Міністерство освіти і науки України (2016, жовтень). *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи*. <https://bit.ly/3FFrq8S>

ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВО-МЕТОДИЧНІЙ СИСТЕМІ ЛІЦЕЮ

Галина Сердюк,

аспірантка

Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

[https:// orcid.org/: 0000-0003-2660-5553](https://orcid.org/0000-0003-2660-5553)

Анотація. Розкрито та описано питання створення сучасної науково-методичної системи ліцею, що забезпечує безперервність розвитку дослідницької компетентності вчителя-філолога. Проведено аналіз форм педагогічної взаємодії для професійного розвитку вчителя української мови та літератури. Висвітлено особливості дослідницької діяльності. Сформульовано власне бачення перспектив професійного розвитку вчителя в сучасній системі науково-методичної роботи.

Ключові слова: учитель української мови та літератури, дослідницька діяльність, дослідницька компетентність, науково-методична система.

TEACHER'S RESEARCH ACTIVITY OF THE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN THE SCIENTIFIC-METHODICAL SYSTEM OF THE LYCEUM

Halyna Serdiuk,

PhD Student of the Institute

of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The question of creating a modern scientific and methodological system of the lyceum, which ensures the continuity of the development of the research competence of the philologist teacher, is revealed and described. An analysis of the forms of pedagogical interaction for the professional development of the teacher of Ukrainian language and literature was carried out. The peculiarities of research activity are highlighted. The own vision of the prospects of the teacher's professional development in the modern system of scientific and methodical work is formulated.

Keywords: teacher of Ukrainian language and literature, research activity, research competence, scientific methodical system.

Професійна діяльність учителя української мови і літератури здійснюється в умовах реформування системи профільної освіти. Вибір академічного чи професійного спрямування зумовлений перспективою поглибленого вивчення профільних предметів (академічне) або ж мотивацією здобуття професії (профільне). До 2025-го р. має бути сформована мережа закладів III ступеня, а до 2027-го р. повинен відбутися повноцінний запуск профільної школи. Проблема створення мережі закладів старшої школи (ліцеїв) пов'язана з питанням наявності відповідних кадрів – учителів нової формації, які здатні до апробації інноваційних методик навчання, реалізації навчальних програм профільного спрямування, нових підходів до організації освітнього процесу, зокрема й дослідно-орієнтованого. «У системі освіти відбувається утвердження нової парадигми – дослідницької, яка

концентрується на забезпеченні єдності навчального та дослідницького процесів» (Карпова, 2019, 85). «Якщо учень отримає в школі дослідницькі навички орієнтування в інформаційному потоці, навчиться аналізувати та узагальнювати, порівнювати факти, розуміти ключові моменти, робити висновки та підсумки, йому буде простіше адаптуватися в соціумі. Саме тому важливою складовою навчання молодого покоління є оволодіння учнями низкою компетенцій, однією з яких є дослідницька» (Хоменко, 2021, 97). Головною умовою модернізації освіти є поєднання освіти й науки.

Зазначимо, що місію сучасного вчителя української мови та літератури ми розглядаємо з огляду на формування ключових компетентностей випускника, до яких належить вміння спілкуватися рідною мовою (Концепція Нової української школи, 2016). В умовах воєнної агресії знання рідної мови особливо важливі, адже слугують маркером національної самоідентичності та поваги до своєї держави. Роль педагога в цьому контексті змінюється, а вектори діяльності розширюються. Сьогодні вчитель має академічну свободу, гарантовану державою. Ідеться про можливість розробляти авторські навчальні програми, обирати методи, стратегії, способи та засоби навчання. Змінюються й моделі підготовки вчителя, а форми підвищення кваліфікації осучаснюються з урахуванням того, що більшість викладачів уже оволоділи технологією дистанційного навчання. Підтримка професійних спільнот та створення освітніх порталів з методичними матеріалами на базі інститутів післядипломної педагогічної освіти, широкі можливості інтернет-простору, збагаченого інтерактивними онлайн-ресурсами, мультимедійними підручникам, українськими е-енциклопедіями, дидактичними матеріалами, сприяють розвитку дослідницьких умінь і навичок учителя. Та кожен освітній заклад (школа/ліцей), що забезпечує здобуття повної загальної середньої освіти, має свої ресурси, що сприяють фаховому розвитку вчителя. Науково-методична система освітнього закладу може забезпечити супровід професійного розвитку педагога. Працюючи над своєю методичною проблемою, вчитель «опрацьовує різноманітні літературні джерела, досліджує, експериментує, застосовує нові знання в професійній діяльності, розвитку особистості та власній життєдіяльності» (Коваленко, 2017, 14). Заклад освіти, де працює вчитель, має внутрішні ресурси, що сприяють становленню фахівця-дослідника. Визначимо основні завдання, які виконує вчитель, перебуваючи в науково-методичній системі ліцею: систематично опрацьовувати законодавчі та нормативно-правові документи з питань освіти, вивчати нові наукові ідеї з галузі філології, лінгвістики, визначити свою методичну проблему, ознайомитися з перспективним педагогічним досвідом колег, працювати над підвищенням свого фахового рівня, здійснювати свою професійну діяльність на основі набутих знань, умінь і навичок. Зазначимо, що без сформованої дослідницької компетентності та перспектив її подальшого розвитку здійснювати інноваційну, дослідницьку діяльність неможливо.

Системність методичної роботи в ліцеї дає можливість моделювати

процес розвитку дослідницької компетентності вчителя та забезпечує безперервність професійного розвитку. «Організація дослідницької діяльності впливає на розвиток особистості викладача, дозволяє створити умови для реалізації самоосвіти і потреби до саморозвитку, підвищує його методологічну компетентність і педагогічну майстерність» (Коваленко, 2017, 15). Долучення до роботи методичної ради, методичних комісій чи об'єднань ліцею, творчих шкіл закладу, участь у форумах, педагогічних виставках, конференціях, вебінарах, семінарах, майстер-класах, що активно заохочується в ліцеї, – усе це різновиди професійної взаємодії, що організовує, пропагує, схвалює заклад зі сформованою науково-методичною системою роботи. Розвиток філолога-дослідника можливий «через організацію його творчої діяльності та самореалізації; конкретизацію, оновлення змісту і форм роботи, планування освітнього процесу на основі впровадження в практику діяльності та скоординованості сучасних педагогічних технологій, методик; усіх форм та прийомів; аналіз, корекцію та вдосконалення системи роботи» (Коваленко, 2017, 12).

Якщо розглядати дослідницьку діяльність учителя як метод навчання, то організація такої діяльності на уроках рідної мови та літератури передбачає «знайомство учнів з методами наукового пізнання» (Хоменко, 2021, 98). Ми визначаємо дослідницьку діяльність і як засіб формування наукового світогляду, розвитку мислення, творчості, що спонукає до саморозвитку, самоаналізу, самоорганізації. Важливо розуміти, що внутрішньопредметні та міждисциплінарні зв'язки, що реалізуються в діяльності вчителя рідної мови та літератури, забезпечують системність процесу навчання, розвиток критичного мислення, відкривають можливості для творчої діяльності. «Підвищені вимоги до реалізації в професійній діяльності вчителя дослідницької роботи вимагають сформованості в нього дослідницької компетентності» (Карпова, 2019, 87).

Форми методичної роботи в закладі стимулюють професійний розвиток учителя, забезпечують системність роботи з педагогічним колективом, сприяють удосконаленню знань, виробленню єдиної педагогічної стратегії ліцею. Для них характерні наявність постійного складу педагогів, певна спланованість і періодичність у роботі. До таких форм відносимо: цільові семінари, педагогічні читання, педагогічні ради, наради, оперативно-методичні наради, семінари, проблемні семінари, психолого-педагогічні семінари. Форми роботи розрізняємо групові та індивідуальні. До групових форм належать такі мобільні об'єднання педагогів, що мають на меті створення оптимальних умов для творчих дискусій, обміну досвідом, виконання практичних завдань (методичні комісії, методичні об'єднання, творчі (динамічні) групи, ініціативні групи, мікрогрупи. Переваги мобільної групи полягають у можливості вільного переходу до іншої залежно від завдань, що вирішує кожна з таких груп. Ідеться про можливість займатися дослідженням цікавої теми, поділитися досвідом з іншими. На окрему увагу заслуговує впровадження передового педагогічного досвіду як упорядкована

система діяльності методичної ради ліцею, методичних комісій з вивчення та навчання методики вчителя-новатора, здійснення науково-дослідницької, науково-дослідної роботи з реалізації передового досвіду в практичну діяльність. Відповідний моніторинг щодо застосування досвіду, результативності роботи – важливий етап системи впровадження новацій в освітню діяльність. У цьому контексті розглядаємо роботу школи молодого педагога, школи передового досвіду, школи педагогічної майстерності.

Визначаючи індивідуальні форми роботи з учителями української мови та літератури, маємо на увазі надання адресної практичної допомоги з урахуванням рівня дослідницької компетентності вчителя, його мотивації займатися дослідницькою діяльністю. Розглядаємо наставництво, консультування, самоосвіту, індивідуальну науково-методичну роботу як форми взаємодії, що забезпечують розвиток дослідницьких умінь і навичок учителя. Науково-методична система роботи збагачується новими формами колективної співпраці, а саме: ярмарок педагогічної творчості, фестиваль педагогічних ідей і знахідок або методичний фестиваль/вернісаж, клуби творчих педагогів, методичний турнір, творчий звіт/портрет/профіль педагога, захист творчого/інноваційного проєкту. Особливо цінними є консультації з науковцями, творчі лабораторії, що передбачають співпрацю з науковими установами, інститутами післядипломної педагогічної освіти і т.д. У результаті такої роботи з'являються методичні розробки/рекомендації, формується банк даних про передовий педагогічний досвід, про інновації чи результати досліджень з актуальних проблем освітньої практики.

У підсумку зазначимо, що від якості та ефективності науково-методичної роботи в ліцеї залежить реформа освітньої системи в цілому. Провідна роль в організації інноваційної освітньої діяльності в закладі належить учителю, який розвиває свою дослідницьку компетентність, інноваційну культуру через цілісну систему науково-методичної роботи. З огляду на тенденцію збільшення відповідальності вчителя української мови та літератури за формування української ідентичності робимо висновок про актуальність розробки новітньої концепції професійного розвитку вчителя-філолога в науково-методичній системі ліцею.

Список посилань

Карпова, Л. (2019). Дослідницька компетентність вчителя нової української школи. *Молодь і ринок*, 1 (168), 85-89. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.158531>.

Коваленко, Л. В. (2017). *Розвиток професійної компетентності вчителя української мови та літератури в системі післядипломної освіти: методичний посібник*. Суми: Ніко.

Міністерство освіти і науки України. (2016). Концепція Нової української школи. <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainskashkola>

Хоменко, О. В. (2021). Дослідницька діяльність на уроках української мови та літератури як засіб формування ключових компетенцій учнів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*, 1 (21).

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЕРІВНИКІВ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІДПРИЄМСТВ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ: ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

Данило Сиволап,

аспірант Інституту професійної освіти
Національної академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0009-4013-1498>

Анотація. Стаття присвячена проблемі розвитку професійної культури керівників структурних підрозділів підприємств поштового зв'язку. Доведено потребу постійного та системного навчання та професійного розвитку керівників, створення умов для інновацій та змін на підприємствах поштового зв'язку. Зроблено висновок про те, що розвиток професійної культури є ключовим елементом стратегії розвитку підприємства, який дає змогу залучати та підтримувати талановитих співробітників, забезпечувати високу якість продукції та послуг, зміцнювати позиції компанії на ринку й розширювати бізнес.

Ключові слова: професійна культура, керівники структурних підрозділів, поштовий зв'язок, підприємства поштового зв'язку, інновації.

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL CULTURE OF MANAGERS OF STRUCTURAL SUBDIVISIONS OF POSTAL COMMUNICATION ENTERPRISES: THE PROBLEM VIEW

Danylo Syvolap,

PhD Student of the Institute of Vocational Education
of National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The article is devoted to the problem of professional culture development in heads of structural divisions of postal enterprises. The need for constant and systematic training and professional development of managers, creation of conditions for innovation and changes in postal enterprises has been proven. It was concluded that the development of professional culture is a key element of the company's development strategy, which allows attracting and supporting talented employees, ensuring high quality of products and services, strengthening the company's position on the market and expanding business.

Keywords: professional culture, managers, structural divisions, postal communication, development, training, changes, innovations.

Поштовий зв'язок – це сфера, яка забезпечує зв'язок між людьми та підприємствами по всьому світу. У сучасних умовах розвитку технологій та зростання конкуренції на ринку, керівники структурних підрозділів підприємств поштового зв'язку повинні розвивати свою професійну культуру, щоб забезпечити ефективну та стабільну роботу своїх підрозділів. Нині підприємства поштового зв'язку динамічно розвиваються, є

привабливими для інвестування, продуктивно конкурують між собою. Зареєстровано сотні операторів, які здійснюють підприємницьку діяльність в означеному сегменті економіки. Висококваліфіковані керівники не тільки забезпечують стабільну роботу організації, але й створюють команду професіоналів, які можуть ефективно вирішувати будь-які завдання. Якість надання послуг підприємствами поштового зв'язку прямо залежить і від рівня професійної культури фахівців-зв'язківців, зокрема керівників структурних підрозділів. Таким чином, професійна культура керівників видається важливим елементом успішного управління структурними підрозділами підприємств поштового зв'язку.

Стаття має на меті сформулювати погляд на проблему, що визначатиме подальші напрями наукового пошуку з проблеми розвитку професійної культури керівників структурних підрозділів підприємств поштового зв'язку, оскільки у педагогічній науці недостатньо розробленими лишаються теоретичні та методичні основи цього процесу.

Професійну культуру варто розглядати як фактор соціальної конкурентоспроможності працівника, оскільки вона є результатом якісної освіти, оволодіння професійними здатностями, досягнення певної кваліфікації та дозволяє при необхідності переміняти спеціальність (Улунова, ред., 2016). Професійна культура включає «сукупність принципів, норм, правил, методів, які сформувалися історично, регулюють процес, діяльність людини. Основу професійної культури складають знання та цінності, вироблені конкретною соціально-професійною групою та закріплені у традиціях її життєдіяльності (Корінний, & Шевченко, 2003). До того ж професійна культура характеризує «рівень і якість професійної діяльності, які залежать від соціально-економічного стану суспільства й сумлінності в оволодінні певними знаннями, навичками конкретної професії та їх практичному використанні» (Енциклопедія освіти, 2008).

Для керівників структурних підрозділів підприємств поштового зв'язку, професійна культура має також включати знання та навички управління персоналом, логістики та організації процесів доставки листів та посилок, а також знання правових та фінансових аспектів роботи підприємства поштового зв'язку. Положення про необхідність цілеспрямованого розвитку професійної культури працівників, зокрема керівників структурних підрозділів підприємств поштового зв'язку задекларовано у Конституції України, Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законах України «Про стандартизацію» (2014), «Про освіту» (2017), «Про професійний розвиток працівників» (2012), «Про зайнятість населення» (2013), «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», «Про телекомунікації» (2003), «Про телебачення та радіомовлення» (1993), «Про інформатизацію» (1998), «Про поштовий зв'язок» (2001) та ін.

Ознайомлення з результатами наукового доробку учених і практичним досвідом корпоративного навчання та системи підвищення кваліфікації

персоналу підприємств поштового зв'язку дало змогу виявити провідну суперечність, яка має місце у цьому секторі економіки, зокрема: між сучасними вимогами до рівня професійного розвитку керівників структурних підрозділів підприємств поштового зв'язку і їх реальною професійною культурою (Бородієнко, 2017; Schein, 2004; Стрій, Голубєв, Богатирьова, & Савицький, 2018; Баніт, 2014; Брич, & Гугул, 2009; Єльнікова, 2014). Зазначене протиріччя підкреслює актуальність проблеми розвитку професійної культури керівників структурних підрозділів підприємств поштового зв'язку та зумовлює необхідність пошуку відповідей на низку питань: які можливості має підприємство поштового зв'язку щодо розвитку здатностей керівників структурних підрозділів підприємств цілеспрямовано опановувати нові технології, техніки взаємодії з клієнтами, навчання персоналу, ствердження у структурних підрозділах атмосфери доброчесності, людяності, добра і взаємної поваги?; як забезпечити високу позитивну мотивацію керівників структурних підрозділів підприємств поштового зв'язку щодо цілеспрямованого власного професійного розвитку?; які інноваційні технології корпоративного навчання зреалізувати у процесі підвищення кваліфікації, самоосвіти персоналу підприємств поштового зв'язку, щоб забезпечити системний розвиток професійної культури керівників структурних підрозділів? Отже, можна припустити, що одним з ключових аспектів розвитку професійної культури керівників є навчання та підвищення кваліфікації. Керівники структурних підрозділів мають відвідувати семінари та тренінги, присвячені новітнім технологіям та методам управління підрозділами підприємства поштового зв'язку. Крім того, ефективним способом професійного зростання є самоосвіта, розвиток власних особистісних та професійних здатностей та вивчення досвіду успішних керівників.

Ще одним важливим напрямом діяльності, який сприяє розвитку професійної культури, є залучення до роботи професійних спілок та об'єднань. Ці організації можуть допомогти керівникам структурних підрозділів отримати доступ до потрібної інформації, взаємодіяти з колегами та експертами з інших компаній та галузей, а також підвищувати престиж та вплив керівника у професійній спільноті. Крім того, важливим є формування професійних цінностей, розвиток лідерських якостей та комунікативних здатностей. Ефективний лідер успішно керує командою, мотивує співробітників досягати спільних цілей та вирішувати конфлікти, що виникають у процесі роботи. Крім того, важливо вміти здійснювати комунікацію зі співробітниками, клієнтами та партнерами компанії, які мають культурні, політичні, мовні та інші особливості. Нарешті, успішність керівника структурного підрозділу підприємства поштового зв'язку залежить від здатності підприємства в цілому до інновацій та змін. Керівник повинен бути готовим до викликів, які ставить перед компанією швидка зміна технологій та вимог ринку. Важливо мати гнучку та адаптивну структуру підрозділу, яка дозволить швидко реагувати на зміни у сфері поштового

зв'язку та забезпечити ефективну роботу підприємства. Навіть найкращий керівник не може розвиватися та просувати компанію вперед без допомоги своєї команди. Тому одним з важливих елементів розвитку професійної культури є вміння залучати співробітників до процесу. Компанія має створювати умови для навчання та розвитку усіх працівників, проводити тренінги та семінари, розвивати корпоративну культуру та командний дух. У цілому, розвиток професійної культури керівника є невід'ємною частиною стратегії розвитку підприємства. Це дає змогу компанії залучати та зберігати талановитих співробітників, забезпечувати високу якість продукції та послуг, зміцнювати свої позиції на ринку й розширювати бізнес.

Отже, розвиток професійної культури керівника структурного підрозділу підприємства поштового зв'язку є одним з ключових факторів успіху в цій галузі. Керівник має формувати професійні цінності, розвивати власні навички та вміння, навчатися від експертів, залучати до процесу розвитку компанії колег та співробітників, створювати умови для інновацій та змін в компанії, а також взаємодіяти з професійними організаціями і спільнотами. Тільки таким чином він зможе ефективно керувати своїм підрозділом, досягати поставлених цілей та просувати компанію вперед.

Список посилань

Корінний, М. М., & Шевченко, В. Ф. (2003). *Короткий енциклопедичний словник з культури*. Київ: Україна.

Кремінь, В. Г. (Ред.). (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ: Інтер.

Улунова, Г. Є. (Ред.). (2016). *Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток: колективна монографія*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Бородієнко, О. В. (2017). *Теорія і практика розвитку професійної компетентності керівників структурних підрозділів підприємств сфери зв'язку: монографія*. (В. О. Радкевич, Ред.). Біла Церква: Видавець Пшонківський О. В.

Schein, E. (2004). *Organizational culture and leadership* (3d ed.). San Francisco: Jossey-Bass.

Стрій, Л., Голубєв, А., Богатирьова, Л., & Савицький, Д. (2018). Маркетинговий аналіз ринку послуг мобільного зв'язку в умовах впровадження новітніх технологій. *Інфраструктура ринку*, 17, 88-94.

Н
У Баніт, О. В. (2014). Корпоративне навчання як інноваційна технологія у системі внутрішньофірмової підготовки персоналу. *Педагогічні інновації: Теорія, реалії, перспективи*, 1(12), 94-98.

Р
Л Брич, В. Я., & Гугул, О. Я. (2009). Теоретичні аспекти розвитку персоналу. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*, 5(2), 13-16.

Н
П Сльникова, Г.В. (2014). Підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у т. ч. керівників, професійно-технічних навчальних закладів, навчання на підприємстві. *Теорія і методика професійної освіти*, 1(5), 1-13.

ІНКЛЮЗИВНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ

Олена Тітова,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<http://orcid.org/0000-0002-6081-1812>

Анотація. Усвідомлення важливості залучення всіх верств населення до активного і продуктивного життя детермінувало переорієнтування прогресивних країн на інклюзивну освіту, яка передбачає створення рівних можливостей для осіб з особливими освітніми потребами і забезпечення їх успіху в освітньому процесі та подальшому житті. Успішність упровадження принципів інклюзивної освіти залежить від низки чинників, де домінантним є інклюзивна складова професійної компетентності педагога. У цьому аспекті особливого значення набуває проблема розвитку інклюзивної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів, яка є практично не дослідженою в Україні.

Ключові слова: особливі освітні потреби, інклюзивна освіта, універсальний дизайн у сфері освіти, інклюзивне освітнє середовище.

INCLUSIVE COMPONENT OF TEACHERS' PROFESSIONAL COMPETENCE AT COLLEGES AND TECHNICAL SCHOOLS

Olena Titova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Laboratory of Scientific and Methodological Support
for Specialists Training at Colleges and Technical Schools
Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Awareness of the importance of involving all segments of the population in an active and productive life determined the reorientation of progressive countries to inclusive education, which includes creating equal opportunities for persons with special educational needs and ensuring their success in the educational process and further life. The success of implementing the principles of inclusive education depends on a number of factors. The dominant one is the professional competence of teachers in inclusive education. In that aspect, the problem of developing the teachers' inclusive competence at vocational colleges. The issue has not been practically developed in Ukraine. Thus, it is becoming particularly important.

Keywords: special educational needs, inclusive education, universal design in education, inclusive educational environment.

Конституція України (статті 21, 23, 28, 43 та 53) гарантує право кожного громадянина на рівність, вільний і всебічний розвиток особистості, повагу гідності, працю, освіту (Конституція України, 1996). Реалізація цих норм забезпечує виховання гармонійно розвинутих, свідомих, патріотично налаштованих громадян, компетентних і творчих фахівців. Глобальними

цілями сталого розвитку (ПРООН в Україні, 2018) також передбачено забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти для всіх (ціль 4). Отже, для успішного розвитку суспільства важливо усвідомлювати цінність різноманітності людей та необхідність залучення усіх верств населення до активного і продуктивного життя, що в прогресивних країнах світу визначило інклюзивний вектор розвитку освіти і стало новою філософією розуміння ролі особистості у житті суспільства (Порошенко, 2019). Інклюзивна освіта передбачає створення рівних можливостей для осіб з особливими освітніми потребами і забезпечення їх успіху в навчанні та подальшій професійній реалізації. У європейських країнах інклюзивне навчання є основною формою здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами. Вітчизняна інклюзивна освіта як галузь педагогічної науки і практики є порівняно молодю. Наукові дослідження проблем інклюзивного навчання дітей та молоді активізувалися із затвердженням Концепції розвитку інклюзивного навчання (Міністерство освіти і науки України, 2010), Положення про інклюзивно-ресурсний центр (Верховна Рада України, 2017), а також після внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах (Верховна Рада України, 2021, березень).

Вітчизняну науково-педагогічну основу для дослідження проблем інклюзивної освіти складають роботи, де представлено результати вивчення таких аспектів, як філософія та методологія інклюзивної освіти (В. Бобрицька, О. Бородіна, Г. Васянович, М. Гриньова, Л. Даниленко, Е. Данілавічюте, С. Єфімова, В. Засенко, А. Колупаєва, М. Порошенко, Т. Сак, В. Синьов); методи, форми, технології інклюзивного навчання (І. Василяшко, І. Вдовенко, І. Вербицька, К. Васильєва, Ю. Бойчук, І. Калініченко, І. Луценко, Г. Нікуліна, О. Патрикєєва, Н. Софій, О. Таранченко, В. Шинкаренко); зміст, структуру і функції інклюзивної компетентності вчителя (І. Бельке, Ю. Бойчук, О. Бородіна, О. Микитюк, Т. Соловей). Отже, в нормативних документах та науково-педагогічних публікаціях інклюзивна освіта розглядається в контексті навчання, виховання і розвитку учнів з особливими освітніми потребами, зокрема початкової, середньої та старшої школи.

Закон про фахову передвищу освіту (Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019) гарантує кожному громадянину право на отримання фахової передвищої освіти «незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак» (Ст. 3, п. 2), адже інклюзія стосується активного включення у суспільні процеси всіх громадян не зважаючи на їх відмінності (фізичні, інтелектуальні, культурні, національні тощо). З цією метою зазначеним законом передбачено обов'язок закладу фахової передвищої освіти створити необхідні умови для здобуття такими особами якісної освіти

(Ст. 3, п. 4, Ст. 34, п. 5 (3), Ст. 54, п. 1 (32)). Відповідною постановою Кабінету міністрів (Верховна Рада України, 2021, грудень) визначаються організаційні засади інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами в закладах фахової передвищої освіти.

Результати наукових досліджень (Колупаєва, & Таранченко, 2016; Порошенко, 2019; Loreman, Deppler, & Harvey, 2010) дають підстави стверджувати, що успішність упровадження принципів інклюзивної освіти залежить від низки чинників, де домінантним є професійна компетентність педагога, і в цьому аспекті особливого значення набуває проблема розвитку інклюзивної складової компетентності педагогічних працівників, зокрема у фахових коледжах, що є практично не дослідженою. На жаль, в Україні відсутня система підготовки викладачів до створення розвивального інклюзивного освітнього середовища й система підвищення кваліфікації таких педагогічних працівників в галузі освітньої інклюзії. Значущість цієї проблеми посилює й фактор зростання чисельності вступників, студентів коледжів з особливими освітніми проблемами, що є наслідком війни з РФ. Дослідники визначають інклюзивну компетентність викладача [вищої школи] як складову професійної компетентності, що дозволяє йому ефективно здійснювати професійні функції у сфері вищої інклюзивної освіти з урахуванням індивідуальних потреб студентів з особливими освітніми потребами. (Баранецька, & Дембіцька, 2021); інклюзивну компетентність педагога [загальноосвітньої школи] – як рівень знань і вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання (Фіголь, 2020); як необхідний обсяг знань та вмінь, утілених у здатності виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби молоді, створюючи умови для розвитку й саморозвитку (Соловей, & Чайковський, 2013); як інтегральну характеристику педагога (учителя, асистента), що впливає на здатність розв'язувати професійні завдання в умовах інклюзивного підходу до освітньої діяльності (П'ятакова, 2012).

На основі наведених визначень, а також результатів інших досліджень (Кальченко, 2016) можна зробити висновок, що організація інклюзивного навчання потребує від викладача творчості, володіння педагогічними інноваціями, знаннями в галузі спеціальної педагогіки, здатностей застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, що дасть змогу педагогу ефективно здійснювати професійну діяльність в умовах спільного навчання студентів з особливими освітніми потребами та студентів, які не мають особливих потреб. З метою забезпечення рівних можливостей для досягнення успіху в навчанні та особистісному розвитку, а також для комфортного самопочуття кожного здобувача освіти у закладі освіти має бути забезпечено «універсальний дизайн», тобто такий дизайн освітнього середовища, освітніх програм та послуг, що є максимально придатним для використання всіма особами без необхідної адаптації (Закон України «Про освіту», 2017).

Упровадження цифрових освітніх ресурсів може підвищити доступність освіти для осіб з особливими освітніми потребами, рівень

залученості до суспільної соціальної та економічної діяльності, запобігти соціальній ізоляції здобувачів. Проте ефективність цифровізації інклюзивної освіти залежатиме від компетентності викладача, який має забезпечити адаптацію освітнього середовища до особливих потреб студентів, оскільки вимоги до підготовки навчальних матеріалів, якими б могли користуватися здобувачі з особливими освітніми потребами, значно змінюються (Лучик, & Лучик, 2021). Варто додати, що реалізація ідей інклюзивного навчання актуалізує також проблему розвитку комунікативної компетентності педагога та його готовності до ефективної взаємодії зі здобувачем освіти з особливими потребами, зокрема для їх емоційної підтримки під час навчання. Учені зауважують на важливості установок співробітництва, гуманістичної орієнтації педагога, ціннісного ставлення до підтримувальних моделей спілкування, толерантності (Шумський, & Шумська, 2022) в умовах інклюзивної освіти.

Отже, цілеспрямований розвиток інклюзивної складової професійної компетентності педагогічних працівників у закладах фахової передвищої освіти є перспективним та соціально доцільним, оскільки студенти з особливими освітніми потребами досягають вищих навчальних результатів в розвинутому інклюзивному освітньому середовищі, отримують кращі шанси стати повноцінними громадянами, щоб можуть самостійно забезпечувати своє життя, працевлаштуватися після завершення навчання, а також мають більше можливостей зробити власний внесок у розвиток суспільства. Відтак підготовлені до інклюзії викладачі сприятимуть досягненню життєвих цілей студентами з особливими освітніми потребами.

Список посилань

Верховна Рада України. (1996, 28 червня). Конституція України. <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>

ПРООН в Україні. (2018, 11 травня). *Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року* <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications>

Порошенко, М. А. (2019). *Інклюзивна освіта: навчальний посібник*. Київ: Агентство «Україна». <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inklyuziyavnz.pdf>

Міністерство освіти і науки України. (2010, 01 жовтня). *Про затвердження концепції розвитку інклюзивного навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України*. <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-kontseptsii-rozvitku-inklyuzivnogo-navchannya>

Верховна Рада України. (2017, 12 липня). *Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: постанова Кабінету Міністрів України, № 545*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>

Верховна Рада України. (2021, 15 березня). *Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах: постанова Кабінету Міністрів України, № 957*. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-poryadku-organi-a957>

Верховна Рада України. (2019). Про фахову передвищу освіту: Закон України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

Верховна Рада України. (2021, 15 грудня). Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах фахової передвищої освіти: постанова Кабінету Міністрів України, № 1321. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1321-2021-%D0%BF#Text>

Колупаєва, А. А., & Таранченко, О. М. (2016), *Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія*. Київ: АТОПОЛ.

Lozman, T., Deppler, J., & Harvey, D. (2010), *Inclusive education: Supporting diversity in the classroom*. Abingdon, UK: Routledge.

Баранецька, О., & Дембіцька, С. (2021) *Зміст інклюзивної компетентності викладача вищої школи: матеріали науково-практичного симпозиуму Орликіана-2021: проблеми та перспективи сучасної освіти (13 жовтня 2021 р.)*. Миколаїв: ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»

Фіголь, Н. А. (2020). Інклюзивна компетентність педагога: теоретичний аспект. У В. М. Слабко (Ред.), *Індивідуальність. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 77, 199-202. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.44>

Соловей, Т. В., & Чайковський, М. Є. (2013). Змістовні компоненти професійної компетентності соціального працівника інклюзивного закладу освіти. In М.Є. Чайковський, А.В. Галімов (Ред.), *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*, 1(7), 220-224.

П'ятакова, Т. С. (2012). Розвиток інклюзивної компетентності вчителя: швейцарський досвід. *Порівняльно-педагогічні студії*, 1(11), 93-98. <https://doi.org/10.31499/2306-5532.1.2012.18691>

Кальченко, Л. В. (2016). Формування інклюзивної компетентності викладачів як чинник розвитку соціально-педагогічної роботи з молоддю з особливими потребами. В *Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Хмельницький: Хмельницький інститут соціальних технологій Університету «Україна».

Закон України «Про освіту» (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Лучик, С., & Лучик, М. (2021). *Цифровізація і інклюзивна освіта: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму» (27 травня 2021 р.)*. Кам'янець-Подільський: Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний соціально-економічний коледж.

Шумський, О., & Шумська, О. (2022). Готовність викладачів ЗВО до реалізації інклюзивної освіти. *International Science Journal of Education & Linguistics*, 1(4), 46-53. <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20220104.06>

АКТУАЛЬНІСТЬ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ (CLIL) У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Юлія Філіп,

викладачка української мови та літератури
Чернівецького вищого професійного училища радіоелектроніки,
м. Чернівці, Україна

Альона Голєва,

методистка науково-методичного центру
медіаінформаційного та ресурсного забезпечення освіти
Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області,
м. Чернівці, Україна

Анотація. У роботі окреслено важливість мови для комунікації та загалом повноцінного функціонування особистості в суспільстві. Описано дослідження зв'язку між мовою людини та її світосприйняттям. Зроблено висновок, що вивчення мови держави, у якій проживає людина, веде її до світоглядної єдності з іншими громадянами. Авторами визначено доцільність упровадження в освітній процес закладів освіти з мовою навчання національних меншин уроків за технологією CLIL як складової розвитку комунікативності учнів.

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, ключові компетентності, комунікативна компетентність.

THE RELEVANCE AND PRACTICE OF USING THE SUBJECT-LANGUAGE INTEGRATED LEARNING (CLIL) METHODOLOGY IN THE POLY CULTURAL ENVIRONMENT OF THE CHERNIVET REGION

Julia Philip,

teacher of Ukrainian language and literature
Chernivtsi Higher Vocational School of Radio Electronics,

Alyona Goleva,

methodologist of the Scientific and Methodological Center
media information and resource provision of education
Institute of Postgraduate Pedagogical Education of Chernivtsi region

Abstract. The work outlines the importance of language for communication and, in general, the full functioning of an individual in society. The study of the connection between a person's language and his worldview is described. It was concluded that learning the language of the state in which a person lives leads him to worldview unity with other citizens. The authors determined the expediency of introducing CLIL technology lessons into the educational process of educational institutions with the language of instruction of national minorities as a component of the development of students' communication skills.

Keywords: subject-language integrated education, key competencies, communicative competence.

Неможливо заперечити важливість мови для комунікації та загалом

повноцінного функціонування особистості в суспільстві. Окрім цього, світова наука розглядає мову не лише як інструмент опису навколишнього світу та спілкування людей, але й як складову частину соціальної реальності. «Мова продукує сенси, створює соціальну дійсність», – стверджує американська соціологиня Лорел Річардсон (Richardson, 1994).

У цьому контексті варто згадати про дослідження зв'язку між мовою людини та її світосприйняттям. Німецький учений Вільгельм фон Гумбольдт ще у XVIII ст. розвивав теорію про залежність мислення, а також світобачення й пізнання навколишнього середовища від мови, яка не просто відображає їх, а інтерпретує. Науковець також припускав, що мова є діяльністю людського духу, енергією, яка проймає все життя певного народу, що нею говорить, і водночас є результатом цієї діяльності.

Ці ідеї здобули нове життя в гіпотезі лінгвістичної відносності Е. Сепіра і Б. Ворфа, згідно з якою люди, які говорять різними мовами, по-різному сприймають світ і по-різному мислять. Отож, вивчаючи мову, особа не лиш налагоджує комунікацію з іншими її носіями, а й наближається до спільного світобачення, що й дає сталій фразі «говорити однією мовою» не тільки буквальне, а й метафізичне значення.

Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» декларує: «Кожний громадянин України зобов'язаний володіти державною мовою» (Про забезпечення функціонування української мови як державно, 2019). Багатомісячний досвід держав світу підтверджує, що така практика є запорукою міжетнічної злагоди, єдності і стабільності суспільства, ефективного функціонування держави, позитивного її сприйняття як повновартісного і незалежного суб'єкта світової спільноти. З вищезгаданих досліджень науковців також можемо зробити висновок, що вивчення мови держави, у якій проживає людина, веде її до світоглядної єдності з іншими громадянами. Водночас законодавство України гарантує повноправне функціонування і вивчення мов національних меншин, що дає змогу зберегти плинність їхніх традицій і культури, унікальних концептуальних систем, специфіки пізнання та засвоєння дійсності через мову. І якщо рідну мову людина може перейняти в родині й місцевій спільноті, то вивчення державної зазвичай забезпечують заклади освіти.

Основні законодавчі акти та нормативні документи національної освітньої системи містять перелік ключових компетентностей, серед яких зазначено компетентності «Вільне володіння державною мовою» та «Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами». За Державним стандартом базової середньої освіти ці компетентності передбачають вміння здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм сучасної мови (державної/рідної/іноземної), типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення інформаційних та художніх текстів, медіатекстів тощо (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020).

Тривала традиція навчання та вивчення державної й рідної мов існує в

Чернівецькій області, історичне минуле якої сформувало полікультурне (поліетнічне) середовище в регіоні. Буковинські педагоги не одне десятиліття працюють над тим, щоб зберегти мовну ідентичність учнів-представників національних меншин і повноцінно вписати їх в україномовний контекст.

Необхідність поєднання актуальних і перспективних завдань освітнього процесу вимагає використання кращих практик освітнього простору ЄС. Одним із методів навчання української мови як нерідної є предметно-мовне інтегроване навчання. В Естонії педагоги у своїй практиці використовують технологію CLIL (англ. Content and language integrated learning). Це методика, яка дозволяє сформувати лінгвістичну й комунікативну компетенції в учнів нерідною мовою. Використання методики передбачає вивчення немовних предметів іноземними мовами.

З метою формування ключової компетентності «Вільне володіння державною мовою» учнів закладів загальної середньої освіти Чернівецької області, для яких українська мова не є рідною, у 2019 році була розпочата регіональна дослідно-експериментальна робота за темою «Розвиток комунікативної компетентності в полікультурному освітньому середовищі засобами технології CLIL» на базі закладів загальної середньої освіти Чернівецької області з навчанням мовою національних меншин на 2019-2023 роки.

Проєкт реалізується на базі п'яти закладів загальної середньої освіти Чернівецької області та складається з трьох етапів: констатувального, формувального й узагальнювального. Експеримент ґрунтується на основних положеннях діяльнісного підходу як методологічного способу пізнання педагогічних систем і процесів, положеннях психолого-педагогічної науки в контексті використання в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти активних технологій, компетентнісного підходу та загальнонаукових методів дослідження.

З урахуванням результатів констатувального етапу, в основі якого – надання науково-теоретичного забезпечення змісту педагогічного експерименту і створення творчих груп за темою комплексного експериментального дослідження, було розроблено відповідну експериментальну систему (модель), яка дозволить сформувати лінгвістичні й комунікативну компетенції в учнів українською (нерідною) мовою. Наступний, формувальний, етап передбачає конструювання діяльності учнів і вчителів, організацію їхньої взаємодії в умовах уроків із використанням технології CLIL під час проведення поурочного навчання та шкільних мовних таборів, підготовку учнів і вчителів до роботи з інструментарієм CLIL, організацію та проведення тренінгів, семінарів для учнів та вчителів, які беруть участь у дослідженні.

Наразі команда експерименту працює над створенням навчально-методичного комплексу, який буде містити основні змістові лінії шкільного курсу, що дозволить цілеспрямовано та систематично розвивати соціально-гуманітарні знання та орієнтацію навчання учнів на дослідження важливих

суспільних понять, явищ та їхньої взаємодії в різних контекстах: комунікативному, особистісному, місцевому, національному і глобальному.

Опісля буде здійснено контрольний педагогічний експеримент з метою перевірки ефективності розробленої системи педагогічних впливів й апробації створеного навчально-методичного комплексу. Аналіз підсумків експерименту послугує основою для укладання рекомендацій щодо запровадження результатів дослідно-експериментальної роботи в закладах освіти з мовою навчання національних меншин.

Очікуваним результатом експерименту є визначення доцільності та оптимальних форм для впровадження в освітній процес закладів освіти з мовою навчання національних меншин уроків за технологією CLIL як складової розвитку комунікативності учнів.

Список посилань

Richardson, L. W. (1994). A method of inquiry. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research*, (pp. 516-529). Sage Publications, Inc.

Міністерство освіти і науки України. (2020, 30 вересня). *Державний стандарт базової середньої освіти: затвержен постановою № 898*. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>

Верховна Рада України. (2019, 25 квітня). *Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України № 2704-VIII*. Дата оновлення: 14.07.2021. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2704-19>.

**ТРЕНІНГ – СУЧАСНА ФОРМА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ У ЗАКЛАДІ
ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ (Олена
Шамралюк)**

Олена Шамралюк,
кандидат педагогічних наук,
методист Науково-методичного центру
професійно-технічної освіти та підвищення
кваліфікації інженерно-педагогічних
працівників у Хмельницькій області, м. Хмельницький, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0993-1149>

Анотація. Обґрунтовано доцільність застосування тренінгу в системі методичної роботи закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Охарактеризовано функції і компоненти тренінгу, визначено найбільш ефективні методи навчання для проведення тренінгів з педагогами закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Описано структуру методичного тренінгу та наведено характеристику основних його етапів.

Ключові слова: тренінг, методична робота, педагогічні працівники, професійна компетентність, функції, етапи, методи тренінгу.

**TRAINING – A MODERN FORM OF METHODOICAL WORK IN A PROFESSIONAL
(VOCATIONAL) EDUCATION INSTITUTION**

Olena Shamralyuk,
Candidate of Pedagogical Sciences,
methodologist of the Scientific-methodological centre
of vocational education and training and further training
for engineering-pedagogical workers in Khmelnytskyi region, Khmelnytskyi, Ukraine

Abstract. The expediency of using training in the system of methodical work of a professional (vocational) education institution is substantiated. The functions and components of the training are characterized, the most effective methods of training for conducting trainings with teachers of professional (vocational) education institution are determined. The structure of methodical training is described and the characteristics of its main stages are given.

Keywords: training, methodical work, teachers, professional competence, functions, stages, teaching methods.

Підвищення якості професійної (професійно-технічної) освіти значною мірою залежить від професійного рівня педагогічних кадрів. Саме методична робота дозволяє створити в закладі професійної (професійно-технічної) освіти необхідні умови для постійного удосконалення професійної компетентності, творчого розвитку особистості педагога. Надаючи реальну адресну допомогу педагогам, методична служба коригує освітній процес з урахуванням актуальних тенденцій.

Однією із сучасних інтерактивних форм методичної роботи є тренінг –

групова навчальна діяльність, при якій у педагогів не тільки формуються професійні уміння й навички засобами спеціальних вправ, спрямованих на відтворення, виконання й аналіз ситуацій, але й створюються умови для професійного розвитку. У результаті такого «занурення» у професійні ситуації відбувається самооцінка своїх вчинків, осмислення наявного досвіду професійно-педагогічної діяльності та формування нового досвіду.

Доцільність застосування тренінгу в системі методичної роботи закладу професійної (професійно-технічної) освіти підтверджується тими функціями, які він виконує:

- діагностична – виявлення зон, за якими педагог потребує професійного удосконалення;
- власне навчальна – передача нового досвіду, будь-то знання, вміння і навички, форми поведінки і установки;
- командоутворення – проходячи спільне навчання, педагоги, як правило, спонтанно починають відчувати себе більш згуртованими;
- психотерапевтична – це є ефектом групової динаміки, дій тренера і самої тренінгової ситуації.

Тренінг може використовуватися і як самостійна форма методичної роботи, і як окремий структурний елемент семінару, майстер-класу, педмайстерні тощо (Ткачук, 2021).

Реалізація тренінгового процесу здійснюється в межах шести тісно пов'язаних між собою компонентів (Шевчук, 2011):

1. Мета (підвищення результативності педагогічної діяльності).
2. Зміст тренінгу – визначається відповідно до мети та цільової групи.
3. Методи. Під методом тренінгу розуміють метод навчання, тобто обмежений рамковими умовами спосіб реалізації мети тренінгу через взаємодію суб'єктів освітньої діяльності.
4. Рамкові умови. Для ефективного тренінгового процесу слід враховувати організаційні моменти: стан приміщення, підбір необхідного роздаткового матеріалу, час початку та закінчення, тривалість тренінгу.
5. Учасники. Визначається цільова група, для якої проводиться тренінг. Саме від цільової групи залежить мета, визначається зміст тренінгового процесу, відповідно до якого добирають методи тренінгу.
6. Педагог-тренер. Фахівець, від уміння і кваліфікації якого залежить успіх тренінгового процесу.

Тренування доцільно проводити у невеликих групах (від 5 до 10 осіб). Основними принципами роботи тренінгової групи є наступні: довірливе та відверте спілкування, взаємоповага, щирість, відповідальність у дискусіях та при обговоренні результатів тренінгу (Капінус, 2020).

При розробленні та проведенні методичних тренінгів необхідно звертати увагу на низку принципів моментів:

1. Чітке визначення цілей, постановка завдань тренінгу, діагностика учасників, вхідне тестування за цілями.
2. Орієнтація тренінгу на результативність, організаційну, групову

особисту ефективність.

3. Поєднання соціально-психологічних та технологічних методів роботи у тренінгу для відпрацювання та вдосконалення особистісних і професійних характеристик поведінки та діяльності.

4. Системний підхід у розробці, плануванні, організації та проведенні тренінгу.

5. Організація пост-тренінгового супроводу для педагогів-учасників.

Методичні прийоми та активні методи навчання, що застосовуються під час тренінгу, є сукупністю засобів та способів активізації розумової, навчально-пізнавальної діяльності, розкриття творчого потенціалу до особистісного та професійного розвитку. Як засвідчує практичний досвід, тренеру не варто обмежуватись лише одним методом у ході реалізації програми тренінгу. З метою залучення до активної роботи усіх учасників та досягнення запланованих завдань тренінгу доцільно застосовувати такі прийоми, як: психогімнастика, групове обговорення чи мозковий штурм. Використання різноманітних технік не тільки сприяє збереженню уваги та працездатності тренінгової групи, а й відображає реальні життєві ситуації.

Найбільш популярними методами, які застосовуються на методичних тренінгах, є: мінілекція, рольова гра, метод кейсів (проблемні ситуації), брейнстормінг, дискусія (Шамралюк, 2021). Обираючи метод викладання, слід ураховувати: рівень підготовленості учасників за темою тренінгу; якими навчальними засобами підкріплюється матеріал, що викладається; чисельність групи (інтерактивні форми ефективніші за меншої кількості учасників); ресурси, у тому числі часу й простору (розподіл на малі групи потребує більше часу і простору, ніж робота всією групою); умови приміщення (фіксоване розташування робочих місць ускладнює пересування й зміну конфігурації).

Достатньо поширеною практикою є застосування на тренінгу відеозаписів педагогічних ситуацій для детального вивчення особливостей педагогічного процесу. Специфіка роботи відеотренінгу полягає у розподілі педагогічного акту на окремі методичні прийоми та педагогічні навички, які піддаються аналізу і коригуванню. Саме такий формат роботи позитивно впливає на формування рефлексивних умінь та навичок у педагогів (Ткачук, 2016).

Заплановані результати тренінгу, як правило, подають у вигляді конкретних вмінь, тоді як реальні результати можуть бути дещо іншими. У позитивних випадках це може бути переоцінювання цінностей, сприйняття нових ідей, подолання власних стереотипів у викладанні, народження своїх концепцій, досвід творчої взаємодії з іншими, тобто все те, що ми пов'язуємо із саморозвитком і що підштовхує нас до самореалізації (Романова, 2015).

У структурі методичного тренінгу виокремлюється три основних етапи (Шамралюк, 2019).

1. Початковий етап – розминка. Він спрямований на створення теплої, доброзичливої атмосфери в групі. Розминка повинна складатися з

декількох вправ і мати такі цілі: знайомство з групою, «психологічний відпочинок» для педагогів, формування в учасників внутрішнього стану, відповідної основної спрямованості заняття. Зазвичай розминка займає приблизно 10-15% від загального часу.

2. Основний етап:

- побудова моделі професійної ситуації – для програвання тренер пропонує групі проблему, що моделює ту чи іншу ситуацію з їхньої професійної діяльності.

- обговорення – після програвання ситуації починається загальне обговорення. Кожен член групи висловлює свою думку і дає оцінку того, що відбувалося. Тренер прагне до того, щоб виявити у членів групи ситуації, аналогічні програні. Педагоги обмінюються думками, як треба діяти в подібних обставинах.

- відтворення реальної ситуації – під час обговорення на тему «Що я роблю в такій ситуації» виділяються один-два випадки, які викликають труднощі у педагогів. Тренер пропонує програти в групі ці ситуації.

- обговорення «Що потрібно робити». При аналізі ситуацій, взятих з реального досвіду педагогів, тренер спрямовує їхню увагу на пошук таких способів спілкування з учнями, за допомогою яких можна отримати позитивний педагогічний результат. Між педагогами здійснюється активний обмін досвідом.

- програвання ситуації «Як треба робити». Після знаходження ефективних способів педагогічної діяльності бажано запропонувати групі ситуацію, яку вони могли б спробувати програти, застосовуючи знайдені при груповому обговоренні нові способи і прийоми роботи. Далі учасники можуть зважити, наскільки успішно були реалізовані знайдені групою нові професійні засоби.

Основний етап повинен займати приблизно 70% загального часу.

3. Заключний етап – позитивне закінчення тренінгу.

Цей етап складається з двох основних частин. У першій частині обговорюється, що сталося на тренінгу (групова рефлексія). Основна увага спрямовується на те нове, що придбали члени групи: нові знання, новий досвід і навички роботи. Як вони оцінюють загальну організацію заняття? Які побажання для її вдосконалення вони можуть висловити? Групова рефлексія може займати приблизно 15% загального часу. У другій частині заключного етапу організовується обмін оптимістичними, приємними для всіх членів групи побажаннями і висловленням подяки за підтримку.

Таким чином, використання тренінгу при організації методичної роботи з педагогічними працівниками у закладі професійної (професійно-технічної) освіти забезпечує інтенсивне засвоєння необхідних умінь у процесі активної творчої діяльності та якнайкраще сприяє самореалізації кожного педагога, що безпосередньо впливає на ефективність освітнього процесу.

Список посилань

Tkachuk, G. E. (2021). Pedagogical conditions for the development of readiness of teachers of special disciplines of vocational schools to use personality-oriented pedagogical technologies. *Colloquium-journal*, 4 (91), 43-45.

Капінус, О. С. (2020). Тренінгові методики та технології формування професійної суб'єктивності майбутніх офіцерів Збройних сил України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 74, 55-58.

Романова, Г. М. (2015). Тренінгова підготовка методистів навчально (науково)-методичних центрів (кабінетів) ПТО України до запровадження особистісно-розвивальних педагогічних технологій. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 9, 103-110.

Ткачук, Г. Е. (2016). Технологія використання мобільних пристроїв в інформаційному освітньому середовищі ПТНЗ. In В. О. Радкевич (Ред.), *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конференції (м. Київ, 7, 19 квітня 2016 р.)*, 1, 115-116.

Шамралуок, О. Л. (2021). *Розвиток технологічної культури майстрів виробничого навчання аграрного профілю в навчально (науково)-методичних центрах професійно-технічної освіти*. Кандидат наук. Київ: ПТО НАПН України.

Шамралуок, О. Л. (2019). *Технологічна культура майстра виробничого навчання аграрного профілю: методичний посібник*. Хмельницький: б.в.

Шевчук, О.М. (2011). *Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу: навчальний посібник*. Умань: ПП Жовтий.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Олександр Ямковий,

кандидат педагогічних наук, молодший науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orsid.org/0000-0001-6919-3515>

Анотація. У забезпеченні якісних результатів професійної підготовки майбутніх фахівців особлива роль належить викладачеві, його професійній компетентності, яка поєднує професійні знання, уміння фахівця високої кваліфікації у певній галузі та майстерність педагогічної діяльності. Зважаючи на це, визначено принципи та сучасні форми і види розвитку професійної компетентності викладачів закладів фахової передвищої освіти.

Ключові слова: професійна компетентність, розвиток професійних компетентностей, підвищення кваліфікації.

DEVELOPMENT OF THE TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE AS A FACTOR OF IMPROVING THE QUALITY OF VOCATIONAL HIGHER EDUCATION

Oleksandr Yamkovyi,

candidate of Pedagogical Sciences, junior researcher of laboratory of scientific and methodological support of specialist training in colleges and technical schools of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. In ensuring quality results of professional training of future specialists, a special role belongs to the teacher, his professional competence, which combines professional knowledge, the ability of a highly qualified specialist in a certain field and mastery of pedagogical activity. Taking this into account, the principles and modern forms and types of development of professional competence of teachers of vocational of higher education institutions.

Keywords: professional competence, development of professional competences, advanced training.

У контексті забезпечення якості фахової передвищої освіти підвищуються вимоги і до викладача, його професійних та особистісних якостей. Зокрема Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про вищу освіту» та інші нормативні акти наголошують на необхідності постійного вдосконалення професійного рівня і майстерності педагогічних працівників. Тому проблема розвитку професійної компетентності педагогів закладів освіти, зокрема викладачів коледжів, набуває особливої актуальності у сучасних умовах реформування освітньої галузі. Питанням розвитку професійної компетентності педагогів присвячені роботи Н. Бібік, Л. Карпової,

О. Локшиної, А. Маркової, Л. Мітіної, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, І. Прокопенко, С. Ракова, І. Родигіної, О. Савченко, Г. Тарасенко, С. Трубачевої, А. Хуторського, М. Чошанова, В. Шахова та ін.

Загальноприйнятою характеристикою професійної діяльності викладача є професійно-педагогічна компетентність, що розглядається дослідниками як інтегративне особистісне утворення, що ґрунтується на професійних та педагогічних знаннях, уміннях і досвіді, професійно значущих особистісних якостях та забезпечує успішність виконання викладацьких функцій у стандартних і нестандартних умовах (Деміденко, 2018, с. 6). Відзначимо, що до змісту професійної компетентності науковці включають знання предмета, методики його викладання, педагогіки й психології та рівень розвитку професійної самосвідомості, індивідуально-типові особливості й професійно значущі якості (Зязюн, 2008, с. 34). Професійна компетентність викладача є необхідною умовою результативного виконання функціональних обов'язків, інноваційних підходів до організації освітнього процесу та формування особистості здобувача освіти. Професійна компетентність викладача потребує постійного розвитку й удосконалення. У Законі України «Про освіту» зазначено, що педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру. Підвищення кваліфікації педагогічних працівників має сприяти безперервному розвитку рівня їхньої професійної компетентності та підвищенню здатностей для забезпечення надання студентам якісної освіти.

Основними шляхами підвищення професійної компетентності педагогів є: *формування методичного середовища, або професійна взаємодія з колегами* (участь у колективних і групових інноваційних формах методичної роботи: співпраця у творчих групах, дослідницькій діяльності, організація консультативно-методичних груп, педагогічних або психологічних тренінгів, участь у методичних фестивалях, панорамах, презентаціях, методичних дискусіях, аукціонах, педагогічних консиліумах, ділових, рольових іграх, дебатах, методичних мостах, освітянських вечорах, підготовка й видання друкованих видань); *формування гнучкої системи безперервної освіти педагога* (інноваційний підхід до вдосконалення рівня професійної компетентності як у атестаційний, так і в міжатестаційний період; самоосвітня діяльність, саморозвиток, пошук шляхів професійної самореалізації, здійснення безперервного навчання; складання плану вдосконалення професійної компетентності; цілеспрямована систематична робота над методичною темою; збір та укладання творчого портфоліо вчителя (викладача); самовиховання, удосконалення методів, прийомів і форм навчально-виховної взаємодії зі студентами; формування індивідуально-творчого стилю роботи; рефлексія власної діяльності); *створення інформаційно-навчального простору з рівноправним доступом всіх педагогів до інформаційно-навчальних ресурсів* (бібліотека, інтернет, медіа- та відеотека педагогічного досвіду, реєстр програмних педагогічних

засобів навчання); *готовність до інноваційної діяльності, пріоритет навчальних технологій* (апробація сучасних науково-методичних концепцій, упровадження освітніх продуктивних технологій навчання й виховання; переведення освітнього процесу на технологічний рівень (тобто попереднього проєктування навчання з урахуванням дидактичних цілей і заданого рівня засвоєння); забезпечення методичного супроводу освітнього процесу (розроблення авторських програм, спеціальних і факультативних курсів); системне використання інтегративного підходу (міжпредметних зв'язків і міжпредметної інтеграції) (Молнар, 2018, с. 231-232).

Розглянувши шляхи розвитку професійних компетентностей викладача, зазначимо основні принципи розвитку професійних компетентностей педагога, а саме: *принцип обов'язковості* (постійний і систематичний розвиток своїх компетентностей є необхідною умовою і вимогою законодавства щодо професійної діяльності педагога); *принцип відкритості* (усі форми, види розвитку професійних компетентностей, зокрема підвищення кваліфікації є відкритими і доступними для будь-якого викладача; забезпечується це, передусім, через інформування на офіційних веб-сайтах надавачів послуг); *принцип вільного вибор* (викладач чи вчитель має право вільно обирати час, форму, вид, за якими відбудеться розвиток професійних компетентностей); *принцип систематичності* (розвиток професійних компетентностей викладача має відбуватися систематично, зокрема через щорічне підвищення кваліфікації) (Мотуз, 2020, с. 174-175). Важливою ознакою професійної компетентності викладача є його здатність використовувати певні форми, методи навчання і виховання студентів, виявляючи своє особисте ставлення до кожного студента. Показником професіоналізму викладача є вміння налагоджувати контакт зі студентами, правильно оцінювати їхню поведінку, вибирати таку систему навчально-виховних засобів і прийомів, яка найбільше відповідає їхнім індивідуальним особливостям. Отже, особистісний і професійний розвиток є чи не найважливішим аспектом професії педагога. А сформована професійна компетентність викладача як складна взаємодія професійних і особистісних характеристик забезпечує сучасний рівень якості освіти.

Список посилань

Деміденко, В. В. (2018). *Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів у системі науково-методичної роботи коледжу*. [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук, Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»].

Зязюн, І. А., Крамущенко, Л. В., Кривонос, І. Ф. та ін. (2008). *Педагогічна майстерність: підручник*. Київ: СПД Богданова А. М.

Молнар, Т. (2015). Формування особистості вчителя: компетентнісний вимір. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 53, 229-233.

Мотуз, Т. В. (2020). Розвиток професійних компетентностей вчителя в умовах реформування системи загальної середньої освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія: Педагогічні науки*, 12, 166-179.

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-ЕЛЕКТРИКІВ У АГРАРНИХ КОЛЕДЖАХ

Любов Ярош,

аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України,
м.Київ, Україна

<https://orsid.org/0000-0002-7150-9053>

e-mail: lyubovyarosh@ukr.net

Анотація. Завданнями підвищення якості професійної підготовки фахівців в аграрних коледжах визначається моделювання процесу формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків для більш детального вивчення структурно-функціональних особливостей феномену. Модель формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків складається з компонентів узагальненого характеру, які в самостійному вигляді можуть розглядатися як підсистеми, що інтегруються з окремих складових. Взаємозв'язок елементів системи і цілісність процесу формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків забезпечується опорою на закономірності, тенденції та ідеї, спрямовані на забезпечення єдності і повноти узагальнених компонентів. Модель включає методологічно-цільовий, суб'єктний, змістовно-технологічний та діагностико-результативний блоки.

Ключові слова: модель, моделювання, фахова компетентність, майбутні техніки-електрики, коледжі аграрного профілю.

SIMULATION OF THE PROCESS OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE ELECTRICAL TECHNICIANS IN AGRICULTURAL COLLEGES

Lyubov Yarosh,

graduate student of the Institute of Professional
Education of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The tasks of improving the quality of professional training of specialists in agricultural colleges are determined by modeling the process of forming the professional competence of future electrical technicians for a more detailed study of the structural and functional features of the phenomenon. The model for the formation of the professional competence of future electrical technicians consists of components of a generalized nature, which in their own form can be considered as subsystems that are integrated from individual components. The interconnection of the system elements and the integrity of the process of forming the professional competence of future electrical technicians is ensured by relying on regularities, trends and ideas aimed at ensuring the unity and completeness of the generalized components. The model includes methodological-target, subject, content-technological and diagnostic-resultative blocks.

Keywords: model, modeling, professional competence, future electricians, agricultural colleges.

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в сучасній Україні, визначили зміну вимог щодо якості професійної підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти. Суспільству необхідний компетентний спеціаліст, креативний, здатний пов'язувати різні явища, поєднувати принципово нові знання з тими, що вже є, оперативно знаходити способи застосування цих знань на практиці, налаштований на постійну самоосвіту і саморозвиток, що вільно володіє своєю професією і орієнтований у суміжних областях діяльності, готовий до професійного зростання та професійної мобільності в умовах інформатизації суспільства та розвитку високих наукомістких технологій (Лузан та ін., 2021).

Існує об'єктивна потреба знаходження єдиного підходу до формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю. Йдеться про створення свого роду уніфікованої системи, що сприятиме управлінню професійною траєкторією розвитку спеціаліста – теоретичної моделі формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків. Одним із методів науково-педагогічного дослідження, що широко застосовуються в даний час, є моделювання. Метод моделювання дає змогу поєднувати експеримент із побудовою логічних конструкцій та наукових абстракцій, таким чином поєднуючи емпіричну та теоретичну складові у педагогічному дослідженні.

Побудова моделі відображає: вимоги особистості, роботодавця, суспільства та держави до процесу формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю; організацію цілісного процесу оцінки компетентності у системі професійної підготовки майбутніх техніків-електриків. В основу побудови системи формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків покладено метод моделювання – відтворення характеристик досліджуваного об'єкта як іншого, спеціально створеного об'єкта – моделі.

Спроектована модель формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю складається зі складових узагальненого характеру, які у самостійному вигляді можуть розглядатися як підсистеми, що інтегруються з окремих елементів. Взаємозв'язок елементів системи і цілісність процесу формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків забезпечується опорою на закономірності, тенденції та ідеї, спрямовані на забезпечення єдності і повноти узагальнених компонентів.

Модель формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю будується за блочним принципом. У процесі розробки теоретичної моделі виділяємо такі блоки: методологічно-цільовий, суб'єктний, змістово-технологічний та діагностико-результативний блоки. В основу моделювання покладено *методологічно-цільовий блок*, що втілює актуальність створення моделі, її мету й завдання, методологічні

підходи і принципи. Функціонально цільовий блок характеризує стратегію формування досліджуваного явища у контексті розвитку сучасної педагогічної теорії й практики.

Імпульс діяльності системи формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю дає соціальне замовлення (соціально-економічні, професійні та наукові вимоги до фахівця). Відповідно до цінностей суспільства формується соціальне замовлення на підготовку фахівців. Воно визначає мету освіти – ідеальний образ фахівця, який, у свою чергу, впливає на процес відбору і структурування змісту освіти.

Мета була конкретизована нами через такі завдання:

- озброєння майбутніх техніків-електриків знаннями, вміннями, навичками в галузі електротехніки та електромеханіки;
- формування у майбутніх техніків-електриків потреби та готовності до самовдосконалення ефективно виконувати проєктно-конструкторську, технологічну, виробничо-технічну, монтажну-налагоджувальну, ремонтно-експлуатаційну професійні функції;
- виховання важливих особистісних якостей (відповідальність, дисциплінованість, організованість, наполегливість, розвинене технічне мислення, швидка реакція, хороший зір з правильним кольоросприйняттям, акуратність, обережність, завбачливість, холонокровність, ясність думки, хороша зорова пам'ять, добрий нюх і слух, спритність рук та ін.);
- стимулювання пізнавальної активності студентів та формування потреб, мотивів, цінностей професійної самореалізації.

Центральне місце у системі займає студент. Він є і об'єктом педагогічного впливу, і активним суб'єктом, рівноправним учасником процесу професійної освіти. У зв'язку з цим метою є вдосконалення системи формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у процесі професійної підготовки.

Концептуальна наповненість методологічно-цільового блоку проєктувалася нами як сукупність основних положень, підходів та принципів, що визначають логіку системи формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю. В якості основи побудови теоретичної моделі нами було визначено такі методологічні підходи: системний, діяльнісний, синергетичний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, технологічний. Методологія формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю забезпечується через дотримання вимог як загальних (науковості, модульності, гуманізму, наступності та перспективності, індивідуалізації, об'єктивності, професійної спрямованості, фундаментальності освіти та ін.), так і специфічних (стабільності, педагогічної підтримки, самостійності, інформаційної насиченості, свідомості) принципів.

Педагогічна взаємодія характеризується суб'єктною орієнтацією й

забезпечується суб'єктами навчального процесу. У моделі формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю суб'єкт-суб'єктні взаємозв'язки між учасниками освітнього процесу, задіяними у професійній підготовці майбутніх техніків-електриків визначають *суб'єктний блок*. Це викладачі, студенти, класні керівники, батьки студентів, роботодавці, інші стейкхолдери.

Змістовно-технологічний блок моделі відображає педагогічні умови, етапи, методи та засоби формування компонентів фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю.

Складовою моделі формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків є комплекс педагогічних умов, які сприяють забезпеченню ефективності професійної підготовки у коледжах аграрного профілю. Обґрунтовано, що такими обставинами є: відбір та структурування змісту робочих навчальних програм дисциплін відповідно результатам навчання, задекларованим в освітніх стандартах; цілеспрямований розвиток критичного мислення студентів, здатностей майбутніх техніків-електриків креативного розв'язання проблем щодо розрахунку, проектування та експлуатації електротехнічного устаткування; запровадження системи форм організування навчання, у якій педагогічно доцільно поєднуються інформаційно-репродуктивні і проблемно-пошукові моделі педагогічної взаємодії; домінування технологій контекстового навчання, імітаційного моделювання у професійній підготовці техніків-електриків; об'єктивне оцінювання якості підготовки техніків-електриків на всіх етапах опанування освітньо-професійної програми. Розглядати проблему формування фахової компетентності техніків-електриків у коледжах аграрного профілю можливо лише як комплекс педагогічних умов у зв'язку з їх взаємодоповнюваністю та взаємопов'язаністю (Ярош, 2021). Практикою доведено, що процес формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю є складним процесом, тому його реалізацію, ми простежували протягом трьох етапів (інформаційно-мотиваційний, формувально-технологічний, діагностико-корекційний).

Змістова частина змістово-технологічного блоку містить відібраний зміст дисциплін предметно-профільного циклу та практик, спрямований на формування фахової компетентності техніків-електриків, авторські програми, авторські курси, підручники та навчальні посібники в освітній галузі «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка». У змістово-технологічному блоці представлено методичні механізми координації процесу професійної підготовки майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю, а саме форми і методи, засоби, технології навчання. Результати теоретичного аналізу та практичний досвід засвідчують пріоритетність для формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків таких педагогічних технологій: проблемного навчання; розвивального навчання; імітаційно-ігрового навчання; тренінгових технологій; кейс-технологій; технології навчального проектування; ІТ-

технологій; технологій самоосвіти та ін., а також методів (пояснювально-ілюстративного, репродуктивного, методу проблемного викладу, евристичного, пошукового, дослідницького, ігрового) і форм: проблемних лекцій, семінарів-дискусій, тренінгів, вебінарів, круглих столів, факультативів, спецкурсів, форм інтернет-самоосвіти та ін., функціональне призначення яких сприяє перетворенню знаннєвого компонента фахової компетентності у усвідомлену результативну виробничу діяльність (Ярош, 2022).

У діагностико-результативному блоці моделі відображається результат сформованості компонентів фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю, який визначається комплексом критеріїв. Враховуючи підходи до професійної діяльності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю до основних критеріїв нами були віднесено: потребо-мотиваційний; інформаційно-когнітивний; операційно-діяльнісний; рефлексивно-особистісний та вольовий. Відповідно до зазначених критеріїв були встановлені і основні показники. Результат сформованості компонентів фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю визначався за початковим, середнім, достатнім та високим рівнями. Діагностико-результативний блок розробленої моделі відображає ефективність формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю, яка визначається співвіднесеністю отриманих результатів із поставленими цілями.

Таким чином, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що запропонована модель формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю значною мірою є ефективним засобом для визначення організаційних форм, методів та технологій навчання, розробки технології проектування навчальних занять у коледжах аграрного профілю, служить інструментом зворотного зв'язку, спрямована на реальну оцінку рівня сформованості компонентів фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю.

Список посилань

Лузан, П., Каленський, А., Пашенко, Т., Мося, І., & Ямковий, О. (2021). *Методичні основи оцінювання якості підготовки фахівців у закладах фахової передвищої освіти: методичний посібник*. Житомир: Полісся.

Ярош, Л. В. (2021). Педагогічні умови формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 3 (47), 190-200.

Ярош, Л. В. (2022). Модель формування фахової компетентності майбутніх техніків-електриків у коледжах аграрного профілю. *Colloquium-journal*, 2(125), 53-59.

СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА: ВИКЛИКИ І РЕАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ

УДК:331.5.024.5

КРЕАТИВНІ ІНДУСТРІЇ І МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

Світлана Алексєєва,

відділ дидактики Інституту педагогіки

Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, Україна

<https://orsid.org/0000-0002-8132-0465>

Анотація. Креативні індустрії сьогодні стають унікальним сектором економіки, який виробляє творчі продукти та послуги, тому стають ресурсом для молодіжного підприємництва. В Україні до переліку креативних індустрій було внесено 12 галузей, хоча ще не до кінця усвідомлений запит на певні продукти креативних індустрій. Феномен молодіжного підприємництва активно розглядається науковими спільнотами, а можливим напрямом розвитку молодіжного підприємництва можуть стати культурні продукти, які комерціалізуються. Прикладом молодіжного підприємництва є повоєнне відновлення східних районів України, які є осередком індустріалізації. Якщо говорити про Донбас, то саме креативні індустрії – це такий вид економічної діяльності, що буде ефективним у цьому форматі. Перевага креативних індустрій в тому, що вони не прив'язані до матеріальних ресурсів.

Ключові слова: креативні індустрії, молодіжне підприємництво, індустріальна спадщина, творчі продукти та послуги, інноваційні ідеї.

CREATIVE INDUSTRIES AND YOUTH ENTREPRENEURSHIP

Svitlana Aliksieieva,

didactics department of the Institute of Pedagogy

National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,

Kyiv, Ukraine

Abstract. Today, creative industries are becoming a unique sector of the economy that produces creative products and services, therefore becoming a resource for youth entrepreneurship. In Ukraine, 12 industries were added to the list of creative industries, although the demand for certain products of creative industries has not yet been fully realized. The phenomenon of youth entrepreneurship is actively considered by the scientific community, and commercialized cultural products can be a possible direction for the development of youth entrepreneurship. An example of youth entrepreneurship is the post-war reconstruction of the eastern regions of Ukraine, which are the center of industrialization. If we talk about Donbas, then creative industries are the type of economic activity that will be effective in this format. The advantage of creative industries is that they are not tied to material resources.

Keywords: creative industries, youth entrepreneurship, industrial heritage, creative products and services, innovative ideas.

Сьогодні активно розвиваються такі види економічної діяльності, де основним ресурсом, що приносить додану вартість, – є людська креативність, уміння нестандартно підходити до вирішення завдань. Це креативні індустрії – унікальний сектор економіки, який виник внаслідок поширення масової комунікації та глобалізму. З точки зору форм бізнесу, креативні індустрії засновані на пріоритеті малих і середніх підприємств, що виробляють творчі продукти та послуги. У визначенні ЮНЕСКО цей термін застосовується в тих галузях, які поєднують у собі створення, виробництво та комерціалізацію продуктів, які є нематеріальними і мають культурний характер. В Україні до переліку креативних індустрій було внесено 12 галузей (Постанова № 265-р Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2019 року). Загалом, поняття «креативні індустрії» закріплено Законом України «Про культуру» (2017).

Сучасні виклики сприяють усвідомленню, що культуру варто розглядати не як дотаційну галузь, а як вид економічної діяльності, що може продукувати. Такі культурні продукти можна використовувати і комерціалізовувати. Найбільш активна серед суспільства це соціальна група – молодь, яка швидко реагує на будь-які зміни у житті та ефективно сприймає позитивні її сторони. Отже, креативні ідеї – це ресурс для молодіжного підприємництва. Молодь креативно мислить, амбітна та готова змінювати світ, ризикувати, а не тільки отримувати прибуток. В Україні ще не до кінця усвідомлений запит на певні продукти креативних індустрій. Феномен молодіжного підприємництва активно розглядається науковими спільнотами, і всі зупиняються на думці, що розглядати його необхідно з урахуванням особливостей, пов'язаних з наповненням місцевих бюджетів за рахунок малого та середнього бізнесу, а також реалізації інноваційні ідеї.

Прикладом такого підходу може стати молодіжне підприємництво у повоєнному відновленні східних районів України, які є осередком індустріалізації. Промислові об'єкти, які вже втратили своє первинне значення, переосмислюються і стають матеріальною культурною спадщиною. У сучасному світі є такий концепт «індустріальна спадщина», що входить до списку Юнеско. Зокрема, в індустріальній спадщині німецький досвід є дуже показовим. У другій половині ХХ століття Німеччина зіткнулася з питанням: а що робити з нерентабельними шахтами? Відповіддю стало переосмислення шахт як індустріальної спадщини, а одним з інструментів переосмислення стали культурні та креативні індустрії. Саме промисловий дизайн як матеріальний об'єкт різної величини, спираючись на потужну інженерну експертизу, став джерелом проектування регіонів західної Німеччини. Якщо говорити про Донбас, то креативні індустрії – це саме такий вид економічної діяльності, що буде ефективним у цьому форматі. Перевага креативних індустрій в тому, що вони не прив'язані до матеріальних ресурсів.

Отже, можна резюмувати, що молодь повинна бути безпосереднім учасником вирішення економічних проблем. А нова економіка будується тими, хто використовує уяву, творчу енергію та знання для створення нових

ідей та цінностей. Відповідно, успіх часто залежить від використання синтезу творчості, підприємництва та технологічних інновацій.

Список посилань

Алексєєва, С. В., Базиль, Л. О., Гриценок, І. А., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: «Полісся».

Алексєєва, С. (2020). Дизайн і підприємництво: сучасні проблеми та перспективи підготовки до підприємницької діяльності в системі дизайн-освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, 15, 57-71. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724225>

Алексєєва, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Ваніна, Н. М., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Радкевич, О. П. (2019). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2(83), 33-35.

Гриценок, І. А. (2020). Проектна діяльність як засіб формування підприємницької активності в учнівській молоді. *Вища школа*, 2(187), 27-36.

Базиль, Л. (2021). Підготовка майбутніх фахівців до підприємницької діяльності: реалії і перспективи. *Professional Pedagogics*, 2(23), 149-158. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.149-158>.

Базиль, Л. О., & Орлов, В. Ф. (2019). Підприємницька компетентність і ділова активність – необхідні якості професійного успіху фахівця. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: збірник наукових праць*, 2 (60), 15-18

Єршова, Л. (2019). Розвиток підприємницької компетентності майбутніх кваліфікованих фахівців із використанням технології самоменеджменту. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 19. <https://doi.org/10.32835/2223-5752.2019.19.92-100>

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Наталія Антонюк,
методист, викладач спецдисциплін
ДНЗ «Ковельський центр
професійно-технічної освіти», м.Ковель, Україна

Анотація. Малий бізнес у всі часи становлення держави був провідним сектором ринкової економіки, оскільки він є мобільним і динамічним. А станом на сьогодні і в повоєнний період цьому сектору буде надаватись якщо не головна, то одна з ключових ролей розвитку національної економіки. Оскільки фундаментом розвитку економіки держави є трудові ресурси і з кожним роком спостерігається збільшення бажаючих серед молоді отримати професійну освіту доцільним, на мою думку, в закладах професійної (професійно-технічної) освіти є активізація і ширше впровадження серед здобувачів освіти належних знань і навичок з підприємницької діяльності. Формування підприємницької компетентності серед учнівської молоді дасть змогу свідомо обирати власний шлях до професійного успіху, навчить аналізувати та ухвалювати ефективні рішення не тільки в економічній сфері, а й у різних життєвих ситуаціях, адже підприємницька діяльність є багатовекторною.

Ключові слова: молодіжне підприємництво, заклади професійної (професійно-технічної) освіти, здобувачі освіти, основи підприємницької діяльності, підприємницька компетентність.

STAGES OF THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP AMONG EDUCATION GAINERS

Natalia Antoniuk,
methodist, teacher of special disciplines
DZ «Kovel center vocational education», Kovel, Ukraine

Abstract. Small business has always been the leading sector of the market economy since it is mobile and dynamic. And as of today and in the post-war period, this sector will play, if not the main, then one of the key roles in the development of the national economy.

Since the foundation of the development of the state's economy is labor resources, and every year there is an increase in the number of young people who want to get professional education, it is appropriate, in my opinion, to activate and more widely introduce the appropriate knowledge and skills in entrepreneurial activity among those seeking education.

The formation of entrepreneurial competence among schoolchildren will make it possible to consciously choose one's own path to professional success, will teach how to analyze and make effective decisions not only in the economic sphere, but also in various life situations, because entrepreneurial activity is multi-vector.

Keywords: youth entrepreneurship, vocational schools, education applicants, bases of enterprise activity, entrepreneurial competence.

*Все, що я робив у житті, я починав із мрії.
Я переконаний: надзвичайне – можливе,
якщо ви тільки відчуєте цей стан.
Б.Д.Гаврилишин*

Основним капіталом і головним ресурсом особистості в процесі розбудови сучасного інформаційного суспільства є знання. Сьогодні конкурентоздатним є компетентний спеціаліст. Саме тому головним стимулом для розвитку компетентнісного підходу в освіті стали вимоги щодо наявності навичок підприємництва та бізнесу. Будучи носієм інноваційного потенціалу суспільства, молодь складає більшу половину працездатного населення країни і формує особливий контингент ринку праці, який значно відрізняється від інших учасників цього ринку. З одного боку, молоді люди більш освічені, мобільні, ініціативні, відкриті та готові до змін і пошуку роботи. Вони володіють новими знаннями, професіями і технологіями, є носієм інтелектуального потенціалу, значним потенціалом соціально-економічного розвитку країни. З іншого боку, молоді люди мають недостатню економічну активність, яка проявляється в соціальних проблемах, у побудові власної кар'єри, пов'язані з рівнем освіти, вибором професії, професійним становленням у процесі оволодіння конкретною професією в закладі освіти, початком трудової діяльності, вибором трудового напрямку в рамках професії, професійним зростанням.

Молодіжне підприємництво стає все більш і більш популярним сьогодні. Розвиток інтернет-технологій дає нам багато можливостей для розвитку бізнесу. Не важливо скільки вам років – кожна людина має рівні шанси для досягнення своїх бізнес-ідей. Однак більшість не знає, як правильно просувати молодіжне підприємництво, тим більш, що за останні 20 років відбулася суттєва трансформація мислення та ставлення до цього молоді. Розвиток молодіжного підприємництва є однією з пріоритетних задач модернізації економіки країни. Участь молоді у підприємницькій діяльності є важливим чинником розвитку малого і середнього підприємництва, який сприяє економічному зростанню і розвитку країни. В Україні, як і в усьому світі, за статистикою закривається приблизно 80% нового бізнесу. Таким чином, реальна картина розвитку малого бізнесу в Україні є далеко не втішною. Можна припустити, що підприємницькі орієнтації значної частини молоді не знаходять належної підтримки ні з боку держави, ні з боку навколишнього оточення. Крім того, можна говорити про відсутність ефективних економічних механізмів сприяння молодіжному підприємству, що негативно впливає на перехід молоді до самозайнятості.

Низька поширеність підприємницької діяльності серед молоді різко гальмує схильність молоді до започаткування власного бізнесу. Більшість досліджень свідчить, що майже третина молоді хотіла би відкрити власну справу. Дещо вищі очікування у перспективі зайнятися підприємницькою діяльністю є у кар'єрних планах учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О). Так, близько 43,3% з них планують після

закінчення закладів П(ПТ)О або у перспективі зайнятись відкриттям власної справи. Проте зі збільшенням віку молоді зменшується частка тих, хто хотів би стати підприємцем або відкрити власну справу. Як бачимо, серед молодих людей є досить високий рівень підприємницького настрою, однак, щоб надалі він перейшов у подальші практичні кроки, необхідні ще сприятливі зовнішні умови.

Досить важливим для професійної освіти є формування у здобувачів освіти підприємницької компетентності, яка має на меті: знання з основ економічного аналізу господарської діяльності та підприємництва, вміння визначати собівартість продукції і витрати на виробництво, здійснювати міні-маркетингові дослідження, розраховувати рентабельність виготовленої продукції; здатність співвідносити власні економічні інтереси й потреби з наявними матеріальними, трудовими й природними ресурсами, інтересами й потребами інших людей та суспільства; готовність організовувати власну підприємницьку діяльність, складати, здійснювати й оцінювати бізнес-проекти, розробляти прості моделі дій та прийняття економічно обґрунтованих рішень у динамічному світі; аналізувати й оцінювати власні професійні можливості, здібності та співвідносити їх з потребами ринку праці. У сучасних умовах важливо розуміти, що розвиток саме таких компетенцій в учнів закладів професійної освіти потребує значних організаційних змін, удосконалення нормативно-методичної бази всього освітнього процесу, розвитку педагогічного інструментарію, що відповідає завданням сучасної освіти та рівню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Сприятливими кроками в закладах П(ПТ)О є введення в навчальний план підготовки кваліфікованих робітників предмета із загальнопрофесійної підготовки «Основи галузевої економіки і підприємництва». На мою думку, економічні знання потрібні всім: тим, хто має власний бізнес, і тим, хто наймається на роботу, тим, хто продає, і тим, хто купує. Сьогодні багатьом молодим людям в Україні здається, що стати підприємцем можна без спеціальних знань, спеціальної підготовки. Однією із необхідних умов досягнення високої результативності у будь-якій підприємницькій діяльності є отримання необхідних знань, уявлень про умови й особливості цієї діяльності. Другим таким кроком є введення в навчальний план в розділ додаткові компетенції предмета «Основи підприємницької діяльності». Вільно вибраний предмет «Основи підприємницької діяльності» є необхідним економічним компонентом освітнього процесу підготовки робітників в професійній освіті, який спрямований на формування підприємницької компетентності у майбутніх кваліфікованих робітників, а можливо і молодих підприємців. Тобто підприємству необхідно вчитися. Нашим здобувачам освіти імponує вивчення предмета «Основи підприємницької діяльності». Цей предмет не вчить, як стати мільонером, і не дає готових рецептів, де, коли і який саме заснувати бізнес. Під час проведення занять з основ підприємницької діяльності учень знайомиться з

усіма кроками заснування та здійснення власної справи, з азами підприємницької діяльності.

Формувати підприємницьку компетентність викладачу економічних дисциплін легше, ніж викладачам інших предметів. Однак формування підприємницької компетентності не обмежується лише змістом навчальних програм з предметів «Основи галузевої економіки і підприємництва», «Основи підприємницької діяльності». Істотну роль у цьому процесі відіграють методи, які добирає педагог, щоб сформувати різні компетентності, зокрема й підприємницьку. Саме завдяки різним формам роботи на цих уроках можна формувати підприємливість та інноваційність.

Під час вивчення теми «Найвідоміші підприємці світу» пропоную перегляд відеороликів про успішних підприємців світу, України, наймолодших підприємців та жінок-підприємців і здійснюю аналіз реалізації бізнес-ідеї, кроків досягнення успіху. Перед вивченням тем «Механізм створення власної справи», «Власна справа, головні переваги», «Умови успіху підприємницької діяльності» створюю проблемні ситуації, намагаюсь викликати у здобувачів освіти здивування. На початку уроку використовую нескладні інтерактивні вправи: «мозковий штурм», «мікрофон», «коло ідей» тощо. Повідомлення, словесно оформлене устами учнів під час мотивації навчальної діяльності, стає своєрідним «містком» для розуміння нового. При розгляді теми «Етика підприємництва та соціальна відповідальність у бізнесі» пропоную в групах за допомогою мультимедійної презентації та створених буклетів проаналізувати 12 правил успіху від Стіва Джобса, десять порад від Роберта Кіосакі, 10 навичок, необхідних успішній людині, основні заповіді підприємця.

Підприємливість варто розвивати за допомогою роботи в групах. Така навчальна діяльність формує відповідальність за спільний результат. А ще навчає учнів співпрацювати – спілкуватися між собою, бути лідерами й підлеглими, дискутувати, переконувати, відстоювати свої позиції, іти на компроміс тощо. Щоб заохотити до активності й почути думку кожного учня, впроваджую такі техніки, як: «Метаплан», «Продовж речення», «Оксфордські дебати», дискусії тощо.

При вивченні теми «Підприємницька ідея. Оцінка шансів на успіх», «Пошук підприємницьких ідей та їх джерела реалізації» використовую метод «дерева прийняття рішень». Він є графічним зображенням процесу аналізу прийняття рішення. Цей метод розвиває вміння вибирати і приймати рішення з повним усвідомленням усіх його наслідків. У графічній формі представлені всі основні елементи процесу прийняття рішення: причини і можливі наслідки цієї проблеми. Дерево прийняття рішень показує, як важливо спочатку зібрати інформацію, відокремити важливе від другорядного та знайти недоліки в проблемній ситуації.

При поясненні теми «Створення нового підприємства «з нуля»» та «Моя власна інновація» використовують різні форми ігрових технологій, завдяки яким урок не містить одноманітності, монотонності; створюються

умови для всебічного розвитку учнів, їх здібностей. Дуже ефективними для розвитку підприємницьких якостей є рольові ігри, які допомагають учням уявити себе експертами в якійсь сфері, продемонструвати свої знання, вміння, часто здобуті завдяки методу випереджувальних завдань.

Гарним поштовхом до формування в учнів ринкової психології, розвитку у них впевненості у собі, розвитку креативності, готовності справлятися із викликами сьогодення, який швидко видозмінюється, є проведення серії тренінгів на тематику: «Пізнай себе: ініціативність+творче мислення = підприємливість», «Підприємець; Чи можу я ним бути?», «Підприємець як особистість: хто він?», «Кроки зі створення бізнесу: ідея, бізнес-план, започаткування». Завдяки такій серії тренінгів учні не стають відразу підприємцями, але зможуть більш свідомо і впевнено зробити професійний вибір згідно зі своїми здібностями і переконаннями. Такі ж семінари з елементами тренінгу проводжу з учасниками клубу «LIBERTAS». Під час занять вони розуміють, що в кожній людині прихований потенціал підприємницьких здібностей, але не всі усвідомлюють їх рівень та можливості використання. У рамках семінару учасники завдяки відповідному досвіду з вивчення основ галузевої економіки роблять висновок, що потрібно формувати серед молоді підприємницьку поведінку.

Завдяки співпраці з Центром кар'єри нашого закладу та провідним фахівцем з профорієнтації Людмилою Волчук у закладі проводяться тренінги «Побудова кар'єри та професійний розвиток» для учнівської молоді, під час яких фахівець з Ковельського міськрайонного центру зайнятості інформує присутніх про сучасні тенденції професійного розвитку та їхні наслідки, закликає молодь оцінити свої професійні можливості самостійно, не відволікаючись на суспільні міфи, очікування інших людей, соціальні страхи, наслідування інших та написати свій бізнес-план, відкрити власну справу. Викладачами предмета «Ділова активність» проводяться також практичні заняття з учнями випускних груп з аналізу діючих підприємств малого бізнесу та можливостей заснування справи.

Метод проєктів вважається основною технологією формування ключових життєвих компетентностей учнів, зокрема й підприємницької. Адже здобувачі освіти, працюючи над створенням проєктів, навчаються критично мислити, чітко усвідомлювати, де і як можна застосовувати набуті знання, генерувати нові ідеї, бути комунікабельним, постійно самовдосконалюватися. Так, проєкт «Сходінками до успішного підприємництва» став першим кроком на шляху опанування азів підприємницької діяльності та в майбутньому відкриття власної справи.

Згідно плану роботи Центру кар'єри також започатковано проєкт «Успішний випускник». У рамках цього проєкту працівники та учні закладу беруть інтерв'ю у випускників, які реалізували себе як підприємці та планують це зробити. На жаль, таких інтерв'ю на даний час у нас небагато, але до завершення проєкту (травень 2023) ми плануємо отримати таких відео досить багато, а це, в свою чергу дає можливість використовувати їх як

стимул до здобуття професії, життєві приклади та мотивацію до відкриття власної справи. Гарним мотивом щодо заснування молодіжного підприємництва є екскурсії на підприємства молодих успішних підприємців міста, таких як «BARBER FREEDOM SHOP», де здобувачів освіти з професії «перукар (перукар-модельєр)» мають можливість поспілкуватися напямуч з власником перукарні, обговорити можливості заснування та реалізації власного бізнесу. Підприємницький хист, бажання реалізувати себе у бізнесі, цікава ідея, яка, на думку її власника, повинна принести мільйони гривень, а ще знання про ринок, конкурентів та споживачів. Здавалося б, усе, що потрібно для початку нової справи, є. Залишилося побороти страх та мати елементарну підтримку і захист зі сторони держави.

Підприємці та бізнес, здатні стабільно працювати в умовах війни – це справжній хребет української економіки. Налагодження роботи національного бізнесу є запорукою того, що державний бюджет буде наповнюватися, а населення зберігатиме платоспроможність. Активізація бізнес-діяльності - ключовий фактор посилення економічної стійкості держави, а, отже, і її здатності ефективно протистояти агресору. І на закінчення хочу процитувати слова відомого економіста Б.Д.Гаврилишина: «Українці поки що замало знають про різні економічні системи, але в них дуже гарні мізки. Виростає нова генерація, вони вивчать приклади ефективних країн, оберуть найкращі складові для політичного і соціального створення нашої системи. І вони зроблять Україну найефективнішою країною».

Список посилань

Білова, Ю. А. (2013). Поняття та структура підприємницької компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*, 7, 15-17.

Доброва, Н. В. (2018). *Основи бізнесу*. <http://dspace.oneu.edu.ua> .

Бобінська, Є. *Інтерактивні методи навчання як інструмент виховання підприємливості*. (2005). http://saeukraine.org.ua/ua/resource/uroki_z_pidpriemnytskim_tlom/interaktivni_metodi .

Карпюк, Г. І. (2021). *Основи підприємництва*. <https://mon.gov.ua/media/pto>.

Молодь на ринку праці: навички XXI століття та побудова кар'єри. (2018). <https://mms.gov.ua> .

Плекання підприємливості як інструмент реформування України. (2014). http://saeukraine.org.ua/ua/resource/uroki_z_pidpriemnytskim_tlom/instrument_reformuvannya_ukrayini.

Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. (2022), Т. 2. <https://lib.iitta.gov.ua> .

Уроки з підприємницьким тлом. (2014). http://saeukraine.org.ua/ua/resource/uroki_z_pidpriemnytskim_tlom.

АСПЕКТИ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Валерій Байдулін,
науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8176-4445>

Анотація. В умовах воєнного стану та необхідності відбудови зруйнованої економіки підготовка молоді до підприємницької діяльності є надважливим завданням системи професійної освіти. Консультування з молодіжного підприємництва потребує створення відповідного інформаційного простору, наповнення його змісту, надання якісних різноманітних консультативних послуг та застосування новітніх форм роботи.

Ключові слова: професійна освіта, підготовка до підприємництва, молодіжне підприємництво, підприємницька компетентність, кар'єрне консультування.

CONSULTING ON YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN MODERN CONDITIONS

Valerii Baidulin,
Researcher of the Professional Career laboratory
of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. In the conditions of martial law and the need to rebuild the destroyed economy, preparing young people for entrepreneurial activity is an extremely important task of the professional education system. Consulting on youth entrepreneurship requires the creation of an appropriate information space, the filling of its content, the provision of various high-quality consulting services and the use of the latest forms of work.

Keywords: vocational education, preparation for entrepreneurship, youth entrepreneurship, entrepreneurial competence, career counseling.

Для багатьох громадян України в умовах воєнного стану підприємництво стає основним видом трудової діяльності. Особливо відчуває потяг до ведення власного бізнесу молоде покоління. Молодим людям може здаватися, що стати успішним підприємцем без знань і спеціальної підготовки не складно. Проте основні знання та навички потрібні як тим, хто має власний бізнес, так і тим, хто наймається на роботу, хто продає товар, і хто його купує.

У сучасних умовах переформатування системи освіти в Україні особливу увагу має бути приділено проблемі, пов'язаній з прагненням сучасної молоді знайти своє місце у суспільних та виробничих процесах, які вимагають одночасно високого рівня загальної підготовки і ґрунтовних знань в обраній сфері професійної діяльності. У сучасному суспільстві молодь не може успішно реалізувати свої соціально-професійні прагнення без сприяння інститутів системи освіти. Таким чином, одним з пріоритетних завдань

сучасної системи професійного консультування є організація роботи з молоддю, зокрема консультування з молодіжного підприємництва (Алексєєва та ін., 2021). Сучасність вимагає посилення уваги до поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки, упровадження найсучасніших технологій, зокрема нанотехнологій. Новітні технології визначають успіх якості професійної освіти. Підготовка конкурентоспроможних на ринку праці робітників залежить від володіння ними прогресивними виробничими технологіями, вміння виконувати роботи з використанням новітніх матеріалів, інструментів, обладнання та пристроїв.

Невизначеність подальшої кар'єри випускників загальноосвітніх шкіл, професійних училищ, вищих навчальних закладів визначає необхідність спеціального професійного консультування для визначення професійних інтересів, подальшого професійного становлення та реалізації потенційних можливостей.

Проведення консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної освіти відповідає потребам сучасної особистості, запитам ринку праці, є одним з важливих напрямів роботи консультантів з професійної кар'єри. Консультації з молодіжного підприємництва являють собою професіональне інформування – отримання інформації про підприємницьку діяльність; професіональну консультативну допомогу у виборі цієї діяльності з урахуванням індивідуальних особливостей; професійну адаптацію – допомогу особистостям у входженні до нових умов праці та соціального оточення. Консультанти з молодіжного підприємництва здійснюють просвітницьку, інформаційну та соціальну допомогу шляхом надання інформаційних та інших послуг про спектр та види підприємництва, варіанти та способи відкриття власної справи тощо. Основними напрямками цієї роботи, перш за все, має бути знайомство отримувачів професійної освіти з ринком праці, надання послуг малим та середнім, крафтовим виробництвом, з основними професіями цього сегменту підприємницької діяльності; з навчальними закладами регіону. Особливе значення має виховання у молоді навичок до самовизначення (Алексєєва та ін., 2021; Єршова, 2017).

Необхідно зазначити, що якісне проведення цієї роботи, передусім, потребує створення відповідного інформаційного простору, наповнення його змісту, надання якісних різноманітних консультативних послуг та застосування новітніх форм роботи. У широкому сенсі – це створення системи суспільного та педагогічного впливу на молодь з метою підготовки до вибору свого шляху, системи заходів по виявленню мотивів вибору професії або майбутнього виду підприємницької діяльності, визначенню інтересів, обов'язків та самооцінки професійної придатності особистості.

Методами такої роботи є анкетування, соціологічні дослідження, тестування (традиційне та комп'ютерне), інтерактивне спілкування, інформаційні зустрічі з представниками навчальних закладів та підприємств, успішними підприємцями та ін.

Ця діяльність може здійснюватися у форматі консультативних бюро або центрів, консультативних пунктів з надання інформаційної підтримки молоді представниками служб-партнерів у навчальних закладах; створення банків нормативних, законодавчих, тематичних даних; здійснення інформаційної підтримки окремих категорій молоді (вихованців шкіл-інтернатів, творчо обдарованої молоді із обмеженими фізичними можливостями); проведення спільних акцій з представниками інфраструктури населених пунктів та органів місцевого самоврядування, інформаційних марафонів; розроблення імідж-проектів щодо соціалізації молоді, що підвищує мотивацію до індивідуальної підприємницької діяльності, надання адресної психологічної допомоги у виборі шляхів до успішного підприємництва, навчання основним принципам побудови професійної кар'єри та навичкам поведінки на ринку праці (Алексеева та ін., 2021).

Актуальним та інноваційним є створення терміналів із консультування з молодіжного підприємництва. Вони являють собою інтернет-портали, доступ до яких здійснюється через спеціальні електронні пристрої (тач-скріни). Їх зміст може складатися з тематичних блоків таких, наприклад, як: «Де отримати сучасну та затребувану професію», «Де і як створити свою справу», «Як вести власний успішний бізнес», «Служба зайнятості для тебе» тощо. Головною перевагою таких терміналів є те, що інформація в них не є статичною. Наприклад, систематично оновлюється інформація довідників навчальних закладів та базових центрів зайнятості, інформація щодо актуальності професій за попередній період у конкретному регіоні, рейтинг пропозицій роботи, анонси інформаційних заходів, аналіз ринку торгівлі та послуг та ін. За допомогою таких терміналів можна дізнатися про зміст та особливості багатьох професій і спеціальностей, а також про те, чи користується той чи інший фах попитом на ринку. Ознайомлення з професіограмами різних спеціальностей сформує уявлення про майбутню професійну або підприємницьку діяльність. Засвоєння користувачем структури професії, яка лежить в основі професіограми, стане у майбутньому основою для самостійного здобуття інформації.

Розвиток соціального партнерства на засадах програмно-цільового підходу, шляхом побудови блоків та модулів значно активізує цю діяльність. Кожний модуль має являти собою самостійну тематичну одиницю, що має певну мету і складається з окремих заходів, різноманітних за формою та методикою проведення (тренінгів, дискусій, зустрічей тощо), але об'єднаних загальною метою.

Застосування тренінгів, орієнтованих на застосуванні активних методів групової роботи з метою соціалізації особистості, побудованих на принципах активності, відкритості, партнерстві, дає можливість вирішувати завдання, пов'язані з професійним вибором.

Отже, наразі консультування з молодіжного підприємництва в сучасних умовах має здійснюватись з використанням усієї можливої

інформації з широкого загалу галузевих та міжгалузевих баз даних психологічного, юридичного, правового, медичного характеру інноваційними формами і методами, з активним застосуванням сучасних інформаційних технологій, що сприятиме оптимальному життєвому самовизначенню та успішному професійному вибору суб'єкта консультування.

Список посилань

Алексєєва, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Ваніна, Н. М., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Радкевич, О. П. (2019). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2(83), 33-35.

Алексєєва, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.М. (2021). *Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник*. Житомир: Полісся. <http://lib.iitta.gov.ua/729005>.

Алексєєва, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Закатнов, Д.О., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., & Сохацька, Г.М.; Теловата, М.Т. (ред.). (2021). *Підприємницька компетентність майбутніх фахівців: методичний посібник*. Житомир: «Полісся».

Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., & Теловата, М. Т. (2022). *Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний poradnik*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

Базиль, Л.А., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., Савченко, М.О., Теловата, М.Т., & Тітова, О.А. (2022). *Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: довідник*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

Єршова, Л. (2017). Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 13, 22-29.

КОНЦЕПЦІЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Людмила Базиль,

доктор педагогічних наук, доцент, учений секретар,
провідний науковий співробітник лабораторії
професійної кар'єри Інституту професійної
освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4130-5436>

Анотація. У публікації актуалізовано значення молодіжного підприємництва як важливого соціального сегменту для відбудови національної економіки України у воєнний і повоєнний час. Уточнено семантику та логіко-змістову структуру наукового поняття «концепція». Обґрунтовано авторську концепцію консультування з молодіжного підприємництва в закладах професійної (професійно-технічної) освіти, провідною ідеєю якої є розуміння природи цього складного психолого-педагогічного процесу як своєрідної стратегії своєчасної і дієвої допомоги майбутнім фахівцям у започаткуванні власної справи й адаптуванні бізнесу до цивілізаційних обставин. Позиченовано стратегічні інваріанти консультування з молодіжного підприємництва здобувачів професійної освіти з урахуванням специфіки означеної галузі системи освіти України.

Ключові слова: молодіжне підприємництво, концепція, професійна освіта, консультування з молодіжного підприємництва.

YOUTH ENTREPRENEURSHIP CONSULTING CONCEPT IN VOCATIONAL (VOCATION AND TECHNICAL) EDUCATION INSTITUTIONS

Liudmyla Bazyl,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Scientific Secretary of the Institute of Vocational Education
of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The publication updates the importance of youth entrepreneurship as an important social segment for the reconstruction of the national economy of Ukraine in war and post-war times. The semantics and logical-content structure of the scientific notion "concept" have been specified. The author's concept of consulting on youth entrepreneurship in vocational (vocational and technical) education institutions is substantiated, the leading idea of which is to understand the nature of this complex psychological and pedagogical process as a kind of strategy of timely and effective assistance to future specialists in starting their own business and adapting business to the circumstances of civilization. The strategic invariants of youth entrepreneurship consulting of vocational education students are positioned, taking into account the specifics of the specified branch of the education system of Ukraine.

Keywords: youth entrepreneurship, concept, vocational education, consulting on youth entrepreneurship.

Важливим стимулом активізації й розвитку економіки України у воєнний і повоєнний час є молодіжне підприємництво. Однак означений соціальний сегмент у сучасному науково-освітньому просторі системно не визнається. Малодослідженість проблем молодіжного підприємництва, спричинена, з одного боку, недостатньою увагою представників державних інституцій до його розвитку а з другого, – відсутністю державного замовлення на проведення фундаментальних і прикладних досліджень його сутнісної природи, способів, форм, конкретних механізмів функціонування. Наслідком цього є відсутність чітких кількісних, статистичних, а також емпіричних даних про стан розвитку молодіжного підприємництва в Україні і світі. Винятком є експертне онлайн-опитування представників Державної служби зайнятості України: «Державна допомога у розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості: реалії та оцінка» (Сірий, 2020), що фактично засвідчує існування цього феномену. Водночас позиціонування підприємницької діяльності потужним детермінантом відновлення національної економіки у повоєнний час та важливим джерелом економіки України в умовах воєнного стану зумовлює необхідність виконання досліджень щодо підготовки здобувачів освіти до започаткування власної справи й успішного ведення власного бізнесу.

Визначенню мети, завдань, принципів, напрямів, інноваційних підходів як цілісної системи консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) сприяло розроблення відповідної концепції (Базиль, 2022).

У цьому контексті уточнимо семантику і логіко-змістову структуру поняття «концепція», яке, визначаючи конкретний спосіб розуміння окремого явища чи процесу, виражає бачення науковцем сутнісної природи досліджуваного об'єкта. Теоретичний аналіз та узагальнення довідниково-енциклопедичних видань, наукознавчих праць і численних публікацій учених засвідчує функціонування двох семантико-змістових площин вживання наукової категорії «концепція»: по-перше, на позначення основної (базової, провідної) ідеї, ключової думки про певне явище чи процес, котра сформульована як стисле твердження (концепт); по-друге, в якості вихідної теорії, конкретизованої сукупністю взаємопов'язаних міркувань, теоретичних положень, переконань, котрі формуються на основі провідної (базової) ідеї і відтворюються як система концептів, що містять концептуально значущі твердження, принципи, наукові підходи, чинники, фактори, моделі тощо. Відтак логіко-змістову структуру поняття «концепція» доцільно конкретизувати такими складниками: ключова (базова, провідна) ідея дослідження; концептуальні твердження, що її конкретизують і розвивають; закономірності та принципи, що обумовлюють розуміння досліджуваного явища чи процесу; концептуальна модель як ідеалізована логічна схема відображення досліджуваного об'єкта з характеристикою зв'язків між її структурними складниками; інтерпретаційна схема, що детермінує

можливість реалізації концептуальних тверджень у практично-експериментальну площину (операційно-процедурний аспект теорії).

В основу концепції закладено ідею розуміння консультування з молодіжного підприємництва у закладах П(ПТ)О як «складного психолого-педагогічного процесу, своєрідної стратегії своєчасної і дієвої допомоги майбутнім молодим підприємцям у започаткуванні власної справи й адаптуванні бізнесу до форс-мажорних обставин, що є цілісною, унікальною за змістом системою спільної продуктивної діяльності здобувача професійної освіти і консультанта. Основним очікуваним результатом такої діяльності позиціонуємо істотні зрушення на рівні свідомості майбутніх фахівців, зокрема, самоаналіз ставлень до майбутньої підприємницької діяльності і відповідних ціннісно-світоглядних переконань, мінімізація проблемних аспектів життя, подолання невпевненості, труднощів у оволодінні основами фінансової грамотності та підприємництва, оптимізація загально-емоційного стану, зокрема, індивідуально-особистісних якостей суб'єктів освітнього процесу» (Bazyl, & Orlov, 2022). У такому контексті консультативну діяльність розуміємо, як цілісний психолого-педагогічний вплив на розвиток підприємницьких якостей здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О), що реалізується двома способами:

1) в інтелектуальній, дослідницько-аналітичній і проєктній діяльності педагогічних працівників, через аналіз проблемних питань та розроблення конструктивних рішень їх розв'язання;

2) у взаємодії зі здобувачами П(ПТ)О задля застосування набутих ними знань і вмінь, зокрема в складанні бізнес-планів.

Відтак, консультування з молодіжного підприємництва у закладах П(ПТ)О передбачає: аналіз конкретних ситуацій, котрі виникають у процесі підготовки майбутніх кваліфікованих робітників до започаткування власної справи й успішного ведення власного бізнесу; надання учнівській молоді своєчасної психолого-педагогічної допомоги у прийнятті найбільш адекватних рішень, пов'язаних із їхньою майбутньою участю у підприємстві, що зумовлено усвідомленням значення розвитку підприємницьких якостей.

Характерними ознаками консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної освіти визначаємо: по-перше, уважне й позитивне ставлення педагога-консультанта до індивідуально-особистісних ресурсів і потенційних можливостей кожного зі здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти, які виявили прагнення самостійно планувати особистісну і професійну траєкторію життєдіяльності; по-друге, емпатію і конгруентність суб'єкт-суб'єктних стосунків.

Як показує досвід, більшість психологів-консультантів, будучи прихильниками теорії і практики особистісно-орієнтованого консультування, вважають недостатнім застосування лише стратегії допомоги, тому пропонують використовувати різні психолого-педагогічні інструменти здійснення впливу на здобувачів професійної освіти. Вибір стратегії

консультування обумовлюється метою і завданнями консультації, світоглядною позицією і ціннісними переконаннями педагога, який організовуватиме й здійснюватиме консультацію (Консультативна психологія, 2014).

Відповідно до особливостей П(ПТ)О консультування з молодіжного підприємництва може реалізовуватися за такими стратегічними інваріантами (Базиль та ін., 2022):

- особливий різновид індивідуальної психолого-педагогічної допомоги окремим майбутнім кваліфікованих робітникам, які планують, опанувавши професію в закладі П(ПТ)О, започатковувати власний бізнес (індивідуальні бесіди, діалоги з фахівцем, обговорення, обмін думками, коворкінг тощо);

- цілісна система психолого-педагогічних впливів на здобувачів професійної освіти у процесі виконання ситуативних завдань (організація власне опосередкування у розв'язанні проблеми; мотивування і налагодження конструктивної взаємодії між здобувачами професійної освіти як партнерами й опонентами розв'язання проблеми; монологічне опосередкування процесу віднайдення ефективного способу вирішення проблемної ситуації; діалогічне опосередкування процесу пошуку кращого способу вирішення проблеми; підбиття підсумків роботи), що спонукає їх до перегляду власних ціннісно-світоглядних переконань щодо самозайнятості, підприємницької діяльності, сприяє мінімізації проблемного сприйняття різних аспектів їхньої життєдіяльності, подолання відчуття страху і невпевненості, зростанню усвідомлення віри в себе і впевненості у розв'язанні суперечливих життєвих ситуацій, у т.ч. труднощів у оволодінні основами фінансової грамотності та інноваційного підприємництва, а також уможливорює покращення загально-емоційного стану тощо;

- цілісний психолого-педагогічний процес у загальній системі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, що реалізується під час проведення аудиторних занять і позанавчальних заходів, зокрема в центрах кар'єри, бізнес-центрах та інших структурних підрозділах, які передбачають підготовку учнівської молоді до кар'єрного зростання та підприємництва (цей процес може реалізовуватися за такими стратегічними інваріантами: інформування здобувачів П(ПТ)О та/або надання їм конкретних рекомендацій і порад; сприяння майбутнім кваліфікованим робітникам в їхніх пошуках правильного способу вирішення проблеми, допомога у віднайденні механізму розв'язання проблемного питання шляхом актуалізації наявних внутрішніх особистісних резервів, «інсайті» тощо; пропонування здобувачам освіти максимуму ймовірних варіантів розв'язання проблемної ситуації, спільний їх аналіз та оцінювання щодо доцільності й ефективності у вирішенні конкретної проблеми).

Таким чином, консультування дає можливість майбутньому фахівцеві адекватно оцінити себе в якості суб'єкта підприємництва, визначити нові напрями, способи й засоби досягнення завчасно встановлених цілей, опанувати конкретні методи і прийоми реалізації індивідуально-особистісних

ресурсів (потенціалів, здібностей, задатків, інтересів тощо).

Список посилань

Сірий, Є. (2020). *Звіт за результатами експертного онлайн-опитування представників Державної служби зайнятості України: «Державна допомога у розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості: реалії та оцінка»*. Київ. <http://surl.li/gumud>

Базиль, Л. О. (2022). Концептуальні засади консультування з молодіжного підприємництва в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Інноваційна професійна освіта*, 5(6), 27-31. <http://surl.li/gumsc>

Bazyl, L., & Orlov, V. (2022). Innovative consulting technologies for youth entrepreneurship in the professional education system. In O. Nestorenko, I. Ostopolets (Eds), *Modern technologies for solving actual society's problems: monographs*, (pp. 64-74). Publishing House of Katowice School of Technology. <http://surl.li/gumuk>

Булах, І. С. (2016). *Консультативна психологія: підручник*. Вінниця: Нілан-ЛТД.

Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В. Ф., Савченко, М.О., & Теловата, М.Т. (2022). *Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний poradnik*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦЕНТРІВ КАР'ЄРИ І БІЗНЕСУ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Наталія Ваніна,

науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8310-5139>

Анотація. У статті з'ясовано суть Центру кар'єри і бізнесу як організації, яка створює сприятливі умови для стартового розвитку малих підприємств шляхом надання комплексу послуг та ресурсів. Розглядаються питання науково-методичного забезпечення розвитку Центрів кар'єри і бізнесу закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що забезпечують інтеграцію процесів освіти, науки та бізнесу. Діяльність Центру кар'єри і бізнесу здійснюється відповідними керівними органами, регламентується рядом нормативних документів, відповідно до яких проводиться відбір учасників Центру кар'єри і бізнесу, створення та розвиток об'єктів малого та середнього бізнесу.

Ключові слова: Центр кар'єри і бізнесу, професійна (професійно-технічна) освіта, молодіжне підприємництво, підприємницька компетентність, кар'єрне консультування.

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SECURITY OF THE FUNCTIONING OF THE CENTER OF KAR'IERI AND BUSINESS FOR THE DEVELOPMENT OF YOUTH ENTERPRISE

Natalia Vanina,

scientific reference book of the laboratory of professional care
Institute of Professional Education NAPS of Ukraine

Abstract. The article states the importance of the Career Center and business as an organization, as a friendly mind for the start-up development of small businesses on the way to a complex of services and resources. The scientific and methodological support for the development of the Center for Career and Business is considered as a foundation for professional (professional and technical) education, which ensures the integration of the processes of education, science and business. The activity of the Center for Career and Business is established by relevant key bodies, regulated by a number of regulatory documents, which require selection of participants in the Center for Career and Business, the creation and development of small and medium-sized businesses.

Keywords: Career and business center, professional (professional and technical) education, youth education, entrepreneurial competence, career consulting.

Сучасна ситуація у галузі професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О), формування ринку найбільш затребуваних товарів та послуг, відбудова України після перемоги над росією та подальший розвиток економічного потенціалу держави зумовила виникнення абсолютно нової,

економічно доцільної структури закладу професійної (професійно-технічної) освіти – Центру кар'єри і бізнесу. Центр кар'єри і бізнесу закладу П(ПТ)О є організацією, яка створює найбільш сприятливі умови для стартового розвитку малого бізнесу шляхом надання комплексу послуг та ресурсів, що включає: психологічну допомогу учням у виборі професії, формування професійних якостей молодого робітника для розвитку власного бізнесу, його адаптації до сучасних вимог ринку праці, інформаційно-консультативну підтримку молоді у започаткуванні власної справи, допомогу в профорієнтації учнів шкіл щодо обрання майбутньої робітничої професії, теоретичну базу розвитку кар'єри та бізнесу (Про Центр професійного розвитку кар'єри та бізнесу Державного навчального закладу, 2019). Моніторинг наявних у регіоні ресурсів, потреб населення має визначити призначення створених Центрів кар'єри і бізнесу як об'єктів інфраструктури, що здійснює підтримку молодіжного підприємництва на ранній стадії діяльності, шляхом надання консультативних послуг.

Цілями створення багатопрофільних Центрів кар'єри і бізнесу закладів П(ПТ)О є:

- організація процесу взаємодії науки з бізнесом на початковому етапі, популяризація інноваційного підприємництва в освітньому середовищі;
- сприяння комерціалізації результатів наукових досліджень закладу П(ПТ)О, спрямованих на створення продукції та технологій для наукомісткого бізнесу за допомогою створення малих інноваційних підприємств;
- формування підприємницьких компетентностей для бізнесу у учнів, а також здатності грамотно формулювати науково-дослідні, конструкторські, технологічні та організаторські завдання;
- сприяння учням закладу П(ПТ)О та науково-дослідних організацій у реалізації інноваційних проєктів, розроблення та освоєння нових товарів (виробів, технологій, послуг);
- створення у закладах П(ПТ)О системи організації та підтримки суб'єктів малого підприємництва, які займаються інноваційною діяльністю та мають перспективні для бізнесу інноваційні проєкти;
- залучення учнів до процесу створення, розробки та реалізації наукомісткої продукції чи технологій;
- навчання здобувачів освіти управлінню малим підприємством;
- формування базової ланки ланцюжка технологічного трансферу «наука/освіта – бізнес»;
- сприяння розвитку інноваційної діяльності регіону.

Основними напрямками діяльності Центру кар'єри і бізнесу у розвитку молодіжного підприємництва мають бути:

- сприяння учасникам Центрів кар'єри і бізнесу у підвищенні якості менеджменту;
- організація орієнтованих на підприємницьку діяльність навчальних курсів та семінарів для здобувачів освіти з основ підприємництва, економіки

підприємств різних типів, менеджменту, маркетингу, обліку і звітності, фінансової грамотності та інших аспектів діяльності у сфері молодіжного інноваційного бізнесу;

- надання учасникам Центрів кар'єри і бізнесу нормативної документації, ділової інформації, забезпечення довідниками та каталогами;

- надання учасникам Центрів кар'єри і бізнесу програмних засобів для бізнес-проекування;

- створення та підтримка інформаційного банку випускників Центрів кар'єри і бізнесу закладів П(ПТ)О;

- створення бази даних про здобувачів освіти, викладачів, наукових співробітників, зацікавлених у реалізації свого творчого потенціалу у межах молодіжного інноваційного підприємства;

- організація щорічного регіонального конкурсу інноваційних розробок здобувачів освіти, викладачів закладів П(ПТ)О та наукових установ;

- допомога суб'єктам молодіжного підприємництва у підготовці конкурсних заявок для участі у грантових програмах підтримки малих інноваційних підприємств;

- регулярне інформування громадськості про поточну та заплановану діяльність Центрів кар'єри і бізнесу за допомогою електронних та друкованих засобів масової інформації;

- розробка навчально-методичної документації з питань інноваційного та інтелектуального бізнесу;

- проведення конференцій, виставок, семінарів з організаційних, економічних та правових питань підприємництва у науково-технічній сфері, у тому числі з міжнародною участю;

- здійснення оперативної взаємодії з обласною та міською адміністраціями, іншими українськими та міжнародними організаціями з метою залучення додаткових ресурсів для реалізації проектів Центру кар'єри і бізнесу;

- розробка та апробація механізмів подальшої взаємодії Центрів кар'єри і бізнесу з підприємцями, які успішно реалізували свої проекти;

- організація стажувань підприємців;

- проведення інноваційних, науково-дослідних, проектних робіт із створення науково-технічної продукції, у тому числі створення нових матеріалів, технологічних процесів, «ноу-хау», засобів програмного забезпечення;

- вивчення та прогнозування внутрішнього та зовнішнього ринків, сировини та продукції.

Значення Центру кар'єри і бізнесу як структурного підрозділу закладу П(ПТ)О полягає у забезпеченні можливості проведення освітніх заходів (лекції, семінари, майстер-класи, ділові ігри), спрямованих на надання учням необхідних підприємницьких знань, мотивацію їхньої підприємницької діяльності; організації гостьових зустрічей з успішними підприємцями,

представниками інвестиційних фондів; консультування (навчання) щодо створення бізнес-планів, проектів, аналізу споживчого ринку; наданні можливості для учнів проходити стажування на підприємствах, інших організаціях підприємницького сектору; розробленні спільних освітніх та інших заходів, спрямованих на розвиток та підтримку підприємництва у закладах П(ПТ)О та інших зовнішніх організаціях.

У рамках Центрів кар'єри і бізнесу можна виділити такі практичні етапи:

- формування групи бажаючих реалізувати свою бізнес-ідею та створити власне підприємство;
- навчання і розвиток підприємницьких навичок;
- підготовка у процесі навчання бізнес-плану, що відображає перспективну інноваційну ідею, та його експертиза;
- при позитивному результаті експертизи – реєстрація суб'єкта малого підприємництва для практичної реалізації проекту;
- розвиток учасника Центру кар'єри і бізнесу та вихід суб'єкта малого підприємництва з Центру.

Результатом перебування у Центрах кар'єри і бізнесу є створення самостійного господарюючого об'єкта, добре адаптованого до функціонування у специфічних умовах зовнішнього ринкового середовища, що активно розвивається після реалізації бізнес-ідеї.

Центри кар'єри і бізнесу надають безоплатні послуги, переважна їх більшість функціонує як позаштатні на громадсько-волонтерських засадах (Базиль та ін., 2022): надання доступу до інформаційних баз даних; консультаційні послуги з питань оподаткування, бухгалтерського обліку, кредитування, правового захисту, бізнес-планування; освітні заходи (лекції, майстер-класи, семінари, виїзні школи, ділові ігри), спрямовані на надання необхідних практичних знань, навичок керування малим інноваційним підприємством; підвищення кваліфікації та перепідготовка суб'єктів малого підприємництва; організація семінарів, виставок, прийому делегацій та інше.

Очевидною (ною) можливістю у сфері диверсифікації джерел фінансування професійної освіти і навчання є можливість отримувати прибуток від різних видів діяльності, таких як продаж продукції та послуг. (Фінансування професійної освіти. Міжнародний досвід, 2015, с.6). Такими можуть стати додаткові (платні) послуги Центрів: підготовка установчих документів та допомога у реєстрації юридичних осіб; централізована бухгалтерія для початківців підприємців; допомога у проведенні маркетингових досліджень; реклама та просування продукції; підтримка при вирішенні адміністративних та правових проблем (укладання договорів, претензій та інших документів), юридичні консультації; надання інформації по актуальним питанням (надання аналітичних довідок, підбір літератури та інтернет-джерел); підвищення освітнього рівня в рамках діяльності (проведення курсів підвищення кваліфікації управлінського персоналу малого підприємництва, проведення семінарів, круглих столів з актуальних

проблем маркетингу, оподаткування, менеджменту); інформаційно-ресурсне забезпечення процесів впровадження нових технологій, розрахунок екологічної безпеки організації виробництва; встановлення та налаштування програмного забезпечення; створення програмних вебсайтів; методична допомога щодо організації діяльності учасників Центру; трансфер технологій; пошук потенційних інвесторів та партнерів; організація соціологічних досліджень з просування товарів та послуг на ринку; надання звітів про дані соціологічні дослідження; проведення соціологічних опитувань про необхідність запровадження нових послуг чи просування нових товарів над ринком; подання аналітичного звіту про результати соціологічних опитувань; організація соціальних проєктів; організація психологічного консультування.

Джерелами фінансування створення Центрів кар'єри і бізнесу можуть бути кошти державного бюджету, міжнародних донорських організацій, окремих українських і зарубіжних організацій та громадян. Так, джерелами фінансування грантових програм та міжнародних фондів, і незначна частка коштів місцевих адміністрацій та спонсорів (Бойченко, 2018), зацікавлених у виконанні конкретних інноваційних програм та проєктів.

Таким чином, створення та розвиток Центрів кар'єри і бізнесу закладів П(ПТ)О є структурним утворенням, діяльність якого сприяє відкриттю та просуванню власного бізнесу в умовах застосування інноваційних технологій та постійної конкуренції. Внаслідок цього молодіжне підприємництво стає основою розвитку національної економіки, утворюючи при цьому нові галузі індустрії і технологічно розвинені економічні простори.

Список посилань

Бойченко, Е. (2018). Процеси бізнес інкубування як інструментарій розвитку об'єднаних територіальних громад. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, 4, 42-46.

Єршова, Л., & Тітова, О. (2022). Сучасний стан підготовки здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до молодіжного підприємництва. In Базиль, Л.А., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., Савченко, М.О., Теловата, М.Т., Тітова, О.А. *Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: довідник*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

Положення про Центр професійного розвитку кар'єри та бізнесу Державного навчального закладу. (2015) https://mehovschic.ptu.org.ua/wp-content/uploads/2_Положення-про-Центр-професійного-розвитку-кариєри-та-бізнесу.pdf

Фінансування професійної освіти. Міжнародний досвід. (2019). https://ipq.org.ua/upload/files/files/03_Novyny/2015.03.18_Twinning_final_conference/VET%20Financing%20Twinning_UKR.pdf

МОЛОДІЖНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Інна Гриценюк,

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
лабораторії професійної кар'єри

Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0317-3620>

Анотація. Молодіжне підприємництво є одним з важливих елементів розвитку ринкової економіки, що значною мірою сприяє інтенсивному розвитку країни, багато в чому визначає темпи економічного зростання, якість та структуру валового національного продукту. У системі професійної освіти не приділяється належної уваги виявленню в учнів індивідуальних якостей успішного підприємця та розвиткові здатності до підприємництва як ініціативної, інноваційної, творчої і самостійної діяльності. У підготовці здобувачів професійної освіти до започаткування власної справи важливо, передовсім, розвинути здатність до підприємницької діяльності, що конкретизується наявністю сильних якостей характеру. Необхідний розвиток теорії та практики оцінки господарської діяльності як одного з найголовніших методів наукового управління економікою підприємств. В умовах ринкового механізму господарювання аналіз зобов'язаний не тільки давати ефективну оцінку здійснення планів та динаміки виробничо-торговельної, фінансово-господарської та іншої діяльності компаній, а й знаходити, досліджувати та збирати резерви фінансового та суспільного розвитку, допомагати приймати рішення: оптимально-тактичні та стратегічно-управлінські.

Ключові слова: професійна освіта, молодіжне підприємництво, здатність до підприємницької діяльності, якості успішного підприємця, ефективність, трендовий аналіз, продуктивність праці, державна підтримка.

YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE

Inna Hrytsenok,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
senior researcher of the professional career laboratory

of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Youth entrepreneurship is one of the important elements of the development of the market economy, which largely contributes to the intensive development of the country, largely determines the rate of economic growth, the quality and structure of the gross national product. In the professional education system, due attention is not paid to the identification of students' individual qualities of a successful entrepreneur and the development of

entrepreneurship as an initiative, innovative, creative and independent activity. In the preparation of students of professional education to start their own business, it is important, first of all, to develop the ability for entrepreneurial activity, which is specified by the presence of strong character qualities. It is necessary to develop the theory and practice of evaluating economic activity as one of the most important methods of scientific management of the economy of enterprises. In the conditions of the market mechanism of management, the analysis is obliged not only to provide an effective assessment of the implementation of plans and the dynamics of production, trade, financial, economic and other activities of companies, but also to find, research and collect reserves of financial and social development, to help make decisions: optimally tactical and strategic management.

Keywords: professional education, youth entrepreneurship, entrepreneurial ability, qualities of a successful entrepreneur, efficiency, trend analysis, labor productivity, state support.

Молодіжне підприємництво є одним з важливих елементів розвитку ринкової економіки, що значною мірою сприяє інтенсивному розвитку країни, багато в чому визначає темпи економічного зростання, якість та структуру валового національного продукту. Молодіжне підприємництво становить сьогодні в нашій країні не менше 75% від загальної кількості компаній і на нього припадає приблизно 40–45 % чисельності зайнятих та загального обсягу виробництва продукції та послуг. Таким чином, можна зробити висновок про те, що молодіжне підприємництво є однією з найважливіших складових сучасної світової економіки.

Аналіз розвитку малого підприємництва показав, що молодіжне підприємництво існує у нас понад сотні років. Як свідчить досвід різних країн, мале та середнє підприємництво відіграє дуже велику роль в економіці, його розвиток впливає на економічне зростання, на прискорення науково-технічного прогресу, на насичення ринку товарами необхідної якості, створення нових додаткових робочих місць, тобто вирішує багато актуальних економічних, соціальних та інших проблем. Розвиток малого підприємництва в малих містах можливе лише за допомогою застосування заходів державної підтримки, що призведе до збільшення підприємницької активності населення.

Існує багато різних визначень і трактувань поняття «підприємництво». Одні вважають, що це діяльність, яким-небудь способом пов'язана з отриманням і збільшенням прибутку, а інші вважають, що «підприємництво» близьке з поняттям «бізнес» і є здатністю ведення будь-якої справи, яка приносить вигоду і дохід.

Але сучасні трактування даного поняття містять сенс у тому, що найчастіше «підприємництво» використовується саме у сфері бізнесу. Іншими словами, має ширше трактування. У більшості випадків поняття пов'язане з реалізацією та веденням конкретно зафіксованої масштабної нової ідеї, яка принесе дохід, як у тривалому періоді, так і в короткостроковій перспективі. Але ймовірність прибутку не завжди виправдана, оскільки задумана ідея будь-якої діяльності може не виправдати покладені надії.

При цьому підприємливі люди, які мають певні здібності, беруть на себе ризики, пов'язані з невизначеними та нестандартними рішеннями в

бізнесі. При цьому підприємництво в цілому може допускати певну частку діяльності, що повторюється, яка проводиться за встановленими заздалегідь нормами, правилами, то економічними нововведеннями та незаплановані рішення є просто необхідною умовою у сфері підприємництва.

Тому обсяг, розмір прибутку за таку діяльність, а також період її отримання особливо залежить від чинника невизначеності. Такі підприємці найчастіше зветься першопрохідниками у нових сферах бізнесу.

Підприємницька діяльність, на думку багатьох авторів, – це пов'язане з ризиком створення нових комбінацій, орієнтованих на прибуткове задоволення попиту. Молодіжне підприємництво як явище економічне характеризує товарно-грошовий характер відносин.

Воно ж ґрунтується на економічних ринкових законах, таких як закон попиту та пропозиції, закон вартості, закон конкуренції та інших. А також у всіх інструментах товарного обігу та виробництва, таких як ціна, гроші, фінанси. Значення малого бізнесу в ринковій економіці дуже велике. Без малого бізнесу ринкова економіка ні функціонувати, ні розвиватися не в стані. Загалом, мале підприємництво можна охарактеризувати як самостійну, ініціативну діяльність окремих громадян, яка здійснюється ними на свій страх і ризик під майнову відповідальність і спрямовану головним чином на отримання економічної вигоди у формі прибутку. Становлення та розвиток малого підприємництва є однією з основних проблем економічної політики в умовах ринкової економіки. Як відомо, під економічною діяльністю розуміється відтворювальний процес матеріальних та духовних благ. Такий відтворювальний процес характеризується виробництвом, розподілом, споживанням та обміном. При цьому основним елементом цієї діяльності є виробництво.

У результаті новоствореного виробництва створюється нова додана вартість, і, відповідно, ціна для споживачів. Цілями такої діяльності є задоволення попиту, та задоволення матеріальних потреб людей, які характеризуються забезпеченням їх життєдіяльності, та задоволенням духовних благ.

Особливо гостро стоїть проблема розвитку бізнесу та підвищення його конкурентоспроможності. Нинішня економіка з її постійно зростаючою конкуренцією вимагає від керівної ланки та менеджерів підприємств, фірм та асоціацій постійного зростання ефективності використання економічного потенціалу, відповідних форм господарювання, великого зростання результатів за найменших витрат праці та коштів. З викладеного вище робимо висновок, що необхідний розвиток теорії та практики оцінки господарської діяльності як одного з найголовніших методів наукового управління економікою підприємств. В умовах ринкового механізму господарювання, аналіз зобов'язаний не тільки давати ефективну оцінку здійснення планів та динаміки виробничо-торговельної, фінансово-господарської та іншої діяльності компаній, а й знаходити, досліджувати та збирати резерви фінансового та суспільного розвитку, допомагати приймати

рішення: оптимально-тактичні та стратегічно-управлінські (Алексеева та ін., 2020; Алексеева та ін., 2021a, 2021b; Алексеева та ін., 2019; Гриценко, Байдулін, & Савченко, 2021).

Найбільша вигода фірми характеризується виробництвом товару чи послуги з мінімальними витратами, вона виявляється у його можливості виготовити максимальний обсяг продукції відмінної якості з мінімальними витратами та продавати цей товар з найменшими витратами. На сучасному етапі при аналізі ефективності діяльності підприємства, насамперед, об'єктом виступає процес формування та розподілу прибутку від будь-якого виду діяльності. А предметом аналізу служить сукупність процесів, що охоплюють управління операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю, так і спільно всією діяльністю (Гриценко, & Єршова, 2022; Гриценко, 2022; базиль та ін., 2022a, 2022b)/

Пріоритетами стратегії повоєнного розвитку національної економіки передбачено багаторівневе стимулювання розвитку малого бізнесу. Для сучасної України розвиток малого бізнесу має особливе значення:

1. Малі фірми ефективніше відгукуються на попит і швидко позбавляють проблем на споживчому ринку. За рахунок фірм зростає ВВП регіону та податкові надходження.

2. Малий бізнес швидко та з невеликими витратами створює нові робітничі місця, тим самим допомагаючи владі вирішувати проблему зайнятості населення.

3. Мале підприємництво формує середній клас, конкурентне середовище створює основу для розвитку цивілізованого ринку.

На нашу думку, стратегічними напрямками розвитку молодіжного підприємництва в Україні є:

- розвиток транспортно-логічної інфраструктури як єдиного механізму з урахуванням розвитку прилеглих до неї територій;
- упорядкування контрольних функцій усіх гілок влади;
- пріоритетність підтримки розвитку малих та середнього інноваційного секторів економіки та сфери промислового виробництва;
- організація безкоштовних курсів для підвищення кваліфікації підприємців;
- розвиток ринку послуг (бізнес для бізнесу).

Малий бізнес в Україні склався як окремий розділ економіки. За багатьма показниками (чисельність невеликих компаній, товарообіг, розмір випущеної продукції, товарів, послуг) спостерігається зростання. Мале підприємництво інтенсивно зростає у тих структурах діяльності, де великий бізнес повільно відгукується на мінливий попит населення. Підтвердженням цього є розвиток туризму, розвиток промисловості (газо-хімічна та нафтова), а також інноваційних розробок в енергетиці та інших галузях, що виконують переробку сировини, що видобувається.

Список посилань

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Закатнов, Д. О., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. М. (2021a). *Підприємницька компетентність майбутніх фахівців: методичний посібник*. (Теловата М. Т., Ред.). Житомир: Полісся. <http://lib.iitta.gov.ua/728893>.

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. М. (2021b). *Основи економічної грамотності та підприємництва: навчальний посібник*. Житомир: Полісся. <http://lib.iitta.gov.ua/729005>.

Алексеева, С. В., Гриценко, І. А., Закатнов, Д. О., Кузьмінська, Л. Д. & Орлов, В. Ф. (2019). *Психолого-педагогічні тренінги у системі консультування з професійної кар'єри учнів професійно-технічних навчальних закладів: навчальний посібник*, (Д.О. Закатнов, ред.). Житомир: Полісся. <https://lib.iitta.gov.ua/717525>

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. М. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: Полісся.

Базиль, Л. А., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., & Теловата, М. Т. (2022a). *Консультування молодих підприємців з питань адаптації бізнесу до діяльності у воєнний та повоєнний час: практичний порадник*. (О. А. Тітова, ред.). Київ: ІПО НАПН України.

Базиль, Л. А., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., Теловата, М. Т., & Тітова, О. А. (2022b). *Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: довідник*. Київ: ІПО НАПН України.

Гриценко, І. А., & Єршова, Л. М. (2022). Інтерактивні форми й методи підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. *Професійна педагогіка*, 1(24), 81-90. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.81-90>.

Гриценко, І. А. (2022a). Методика розвитку підприємницької активності учнівської молоді засобами проєктної діяльності. *Наукові записки Малої академії наук України*, 2(24), 19-27. <http://doi.org/10.51707/2618-0529-2022-24-03>.

Гриценко, І. А. (2022b). Розвиток навичок малого підприємництва в учнівській молоді закладів професійної (професійно-технічної) освіти. В В.О. Радкевич (Ред.), *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної)*, (с. 68-70). Київ: ІПО НАПН України.

Гриценко, І. А., Байдулін, В. Б., & Савченко, М. О. (2021). *Від бізнес-ідеї до підприємницького успіху: методичні рекомендації*. Житомир: Полісся. <http://lib.iitta.gov.ua/728126/>

МЕТОДИКА КОНСУЛЬТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Людмила Єршова,

доктор педагогічних наук, доцент,
заступник директора з науково-експериментальної роботи
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2346-5842>
e-mail: yershova67@ukr.net

Анотація. Обґрунтовано сутність методики консультування здобувачів професійної освіти до молодіжного підприємництва, визначено її цілі й завдання, обґрунтовано теоретичні, практичні й технологічні аспекти.

Ключові слова: професійна освіта, молодіжне підприємництво, підприємницька компетентність, методика консультування здобувачів професійної освіти з молодіжного підприємництва, кваліфіковані робітники.

METHODOLOGY OF CONSULTING ACQUISITIONERS OF PROFESSIONAL EDUCATION IN YOUTH ENTREPRENEURSHIP

Lyudmila Yershova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Deputy Director of Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Abstract. The essence of the methodology of counseling students of vocational education to youth entrepreneurship is substantiated, its goals and objectives are determined, theoretical, practical and technological aspects are substantiated.

Keywords: vocational education, youth entrepreneurship, entrepreneurial competence, the method of counseling students of vocational education in youth entrepreneurship, skilled workers.

У дослідженнях вітчизняних науковців (С. Алексєєва, Л. Базиль, В. Байдулін, І. Гриценко, Д. Закатнов, В. Орлов та ін.) підготовка здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до підприємницької діяльності розглядається як важливий фактор впливу освіти на прискорення повоєнного відновлення й розвитку економіки України (Alekseeva, & Yershova, 2020; Базиль, та ін., 2022a; Базиль та ін., 2022 b). Це актуалізує необхідність наукового обґрунтування методики консультування здобувачів професійної освіти з молодіжного підприємництва. Така методика є способом організації практичної і теоретичної діяльності учасників консультування, що зумовлений закономірностями й особливостями змісту підготовки молоді до підприємницької діяльності.

Основні компоненти методики визначають її змістову та формальну сторони. Змістова сторона стосується обґрунтування: змісту, моделей,

алгоритмів, що допомагають усвідомленню сутності консультування з молодіжного підприємництва як соціально-педагогічного феномена; основних наукових категорій вивчення феномена «консультування з молодіжного підприємництва»; співвідношення цілей такого консультування з прямими та опосередкованими його результатами. Формальна сторона визначає: форми зв'язків із різними науками, що впливають на зміст і результати консультаційної діяльності; співвідношення активності всіх учасників консультаційної діяльності; характер колективних, групових, індивідуальних форм консультаційної діяльності; кількість і складність завдань, які ставляться перед здобувачами професійної освіти щодо їх підготовки до підприємницької діяльності тощо.

Запропонована методика покликана обґрунтувати: теоретичні, практичні й технологічні основи реалізації в закладах П(ПТ)О консультування з молодіжного підприємництва;

Основні завдання методики: на основі вивчення педагогічних феноменів, пов'язаних з підприємницькою діяльністю молоді, розкрити між ними закономірні зв'язки (наприклад, простежити зв'язок між змістом професійної підготовки майбутніх фахівців, рівнем їх готовності до підприємництва, відсотком випускників, працевлаштованих у сфері малого бізнесу, та рівнем безробіття в певному регіоні); на основі виявлених закономірностей визначити перелік нормативних документів щодо організації в закладах П(ПТ)О консультування з молодіжного підприємництва, із зазначенням вимог до діяльності всіх суб'єктів консультаційної діяльності; виявлення педагогічного й соціально-економічного значення консультування з молодіжного підприємництва та його місця в системі професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників; визначення завдань консультування майбутніх кваліфікованих робітників з молодіжного підприємництва; визначення та застосування методів, засобів, форм організації консультаційної діяльності для підвищення ефективності підготовки випускників закладів П(ПТ)О до підприємницької діяльності (розвиток підприємницької компетентності; розвиток готовності до відкриття власної справи й ведення соціально відповідального бізнесу; здатність до економічно виправданого ризику тощо).

Теоретичні аспекти консультування з молодіжного підприємництва передбачають необхідність обґрунтування: закономірностей консультування з молодіжного підприємництва; принципів консультаційної діяльності з підготовки здобувачів професійної освіти до відкриття й ведення власної справи; аналіз основних категорій консультування з молодіжного підприємництва.

Практичні аспекти консультування з молодіжного підприємництва визначаються шляхом виокремлення та аналізу: основних видів консультаційної діяльності в закладах П(ПТ)О з підготовки молоді до підприємницької діяльності; форм організації консультування з молодіжного підприємництва; особливостей змісту консультаційної діяльності,

зумовлених специфікою галузі, для якої готуються в закладі П(ПТ)О майбутні фахівці; умінь і навичок, які мають бути сформовані у майбутніх кваліфікованих робітників для підвищення їх готовності до відкриття власної справи.

Технологічні аспекти консультування з молодіжного підприємництва покликані обґрунтувати перелік часткових методик (технологій), які б містили певні алгоритми: організації в закладах П(ПТ)О консультування з молодіжного підприємництва; формування в закладах П(ПТ)О бізнес-орієнтованого освітнього середовища; форм і методів підвищення педагогічної майстерності педагогів закладів П(ПТ)О для проведення зі здобувачами освіти ефективної консультаційної діяльності щодо відкриття і ведення власної справи; змісту консультування з молодіжного підприємництва під час проведення занять (зі спеціальних дисциплін, введених безпосередньо з метою розвитку підприємницької компетентності; з дисциплін загальнотеоретичної і загально-практичної підготовки), виробничої практики; виховних та інших позааудиторних заходів; підготовки молоді до підприємницької діяльності в центрах кар'єри, бізнес-центрах та інших структурних підрозділах закладів П(ПТ)О; розвитку фінансової грамотності майбутніх фахівців, їх ділової активності, правової культури, психологічної готовності до ведення бізнесу в умовах воєнних дій та повоєнного відновлення економіки; організації психолого-педагогічного та юридичного консультування здобувачів професійної освіти для їх підготовки до молодіжного підприємництва; ознайомлення майбутніх фахівців із сучасним бізнес-консультуванням молодих підприємців тощо.

Список посилань

Alekseeva, S., & Yershova, L. (2020). Content and forms of modern training of future specialists for entrepreneurship activity. *Professional Pedagogics*, (21), 44-52. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.44-52>

Alieksieieva, S., Yershova, L., Kravets, S., Odnoroh, H., & Lapshyna, O. (2021). Self-education and self-management to develop entrepreneurship competence in future professionals. *SHS Web of Conferences*, 104, 03002. <https://doi.org/https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403002>

Yershova, L., & Titiva, O. (2022). Determination of the pedagogical conditions for organization of youth entrepreneurship consulting in vocational (vocational and technical) education institutions. *Professional Pedagogics*, 2(25), 58-65.

Patoka, A., & Baidulin, V. (2020). Pedagogical technology of formation of interest in entrepreneurial activity among students of professional (vocational) educational institutions. *Professional Pedagogics*, 2, 116-122. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2020.21.116-122>.

Shesterikova, L. (2022). Development of entrepreneurial competence in educational and professional programs for training of performing artists. *Professional Pedagogics*, 2(23), 63-70. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.63-70>

Алексеева, С.В., Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Ваніна, Н.М., Єршова, Л.М., Закатнов, Д.О., Орлов, В.Ф., & Радкевич, О.П. (2019). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2(83), 33-35.

Базиль, Л., Байдулін, В., Гриценко, І., Єршова, Л., Орлов, В., Савченко, М., & Теловата, М. (2022). *Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний порадник*. Київ: ПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/735025/>

Єршова, Л., & Тітова, О. (2022). Сучасний стан підготовки здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти до молодіжного підприємництва. In Базиль, Л.А., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., Савченко, М.О., Теловата, М.Т., & Тітова, О.А. (2022). *Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: довідник*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України

Гриценко, І. А. (2020). Проєктна діяльність як засіб формування підприємницької активності в учнівській молоді. *Вища школа*, 2(187), 27-36.

Гриценко, І.А., & Єршова, Л.М. (2022). Інтерактивні форми й методи підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. *Професійна педагогіка*, 1(24), 81-90. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.81-90>.

Єршов, М.-О. (2021). Свобода як тренд сучасної ІТ-освіти. *The Scientific Heritage*, 72(72),4, 24-29.

Єршова, Л. (2022). Підготовка майбутніх педагогів професійної школи до організації в закладах професійної (професійно-технічної) освіти консультування з молодіжного підприємництва. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 5(6): Модернізація освітніх програм: євроінтеграція, глобальні і національні виклики вітчизняної професійної освіти: матеріали науково-практичного семінару* (31 жовтня 2022 р.), 61-70. <https://conference.ivet.edu.ua/index.php/2022-1/article/view/107/98>

Єршова, Л. (2022). Перспективи підготовки молоді до підприємницької діяльності у повоєнний час. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 1(2): Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання: матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України* (29 квітня, 17-20 травня, 2022 р.), 91-94. <https://doi.org/10.32835/2786-619-X/2022/1.2>

Зайнятість молоді під час війни (2022). In *ReportUkraine*. <https://ukraine.ureport.in/opinions/>

Сейко, Н. А., & Єршов, М.О. (2021). Зарубіжний досвід розвитку ІТ-освіти. *Український педагогічний журнал*, 4, 54-64. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-54-64>

Тітова, О., & Єршова, Л. (2022). Розвиток молодіжного підприємництва на основі кластерних ініціатив. *Інноваційна професійна освіта. Випуск 3(4): Професійна освіта в умовах сталого розвитку: виклики в умовах воєнного стану, результати і перспективи* (20 квітня, 2022 р.), 279-281. <https://conference.ivet.edu.ua/index.php/2022-1/issue/view/4/4>

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Юлія Єршова,
магістр, HR-менеджер ТОВ «Український центр дуальної освіти»,
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0000-1932-7765>
julija.klymenko@gmail.com

Анотація. Охарактеризовано розвиток соціогуманітарної освіти в законодавстві України. Окреслено проблему маргіналізації вітчизняної педагогічної науки в цілому та процесу виховання в закладах вищої освіти. Визначено шляхи відновлення статусу соціогуманітарної освіти в державній освітній політиці України.

Ключові слова: соціогуманітарна освіта в Україні, педагогіка, освітнє законодавство, державна освітня політика.

LEGISLATIVE PROVISION OF THE DEVELOPMENT OF SOCIOHUMANITARIAN EDUCATION IN UKRAINE

Yulia Yershova,
master's degree,
HR manager of «Ukrainian Center of Dual Education» LLC,
Zhytomyr, Ukraine

Abstract. The development of socio-humanitarian education in the legislation of Ukraine is characterized. The problem of marginalization of national pedagogical science in general and the process of education in higher education institutions is outlined. The ways of restoring the status of socio-humanitarian education in the state educational policy of Ukraine are determined.

Keywords: social and humanitarian education in Ukraine, pedagogy, educational legislation, state educational policy.

Розвиток соціогуманітарної освіти в Незалежній Україні зазнав серйозних трансформацій, наслідки яких мають для держави й суспільства глобальний характер. На популярних сайтах для здобувачів освіти (Pidru4niki.com; studopedia.ua; vseosvita.ua) містяться розділи, присвячені відродженню національної системи виховання, школи, педагогіки в період становлення Незалежної України. У цих розділах ідеться про ухвалення Закону України «Про освіту» (1991), створення Міністерства освіти України (1991), заснування Академії педагогічних наук України (1992). Однак, попри це, у наступні роки відбулася законодавча маргіналізація педагогічної науки, витіснення процесу виховання з актуальних проблем освітньої політики держави, критична мінімалізація соціогуманітарного складника вищої освіти України. Зважаючи на те, що понад десять із 32 років незалежності України – є періодом гібридної та збройної війни РФ проти України, такий сценарій розвитку соціогуманітарної освіти потребує ретельного аналізу.

За кількісними показниками розроблених і ухвалених документів розвиток соціогуманітарної освіти відбувався постійно. У 2009 році було ухвалено «Концепцію національного виховання студентської молоді» (2009, с. 2), в якій головна мета національного виховання полягала у формуванні «свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів». Того ж року була затверджена «Концепція національно-патріотичного виховання молоді» (2009, с. 3), де йшлося про необхідність підготовки «різнобічно та гармонійно розвиненого національно свідомого, високоосвіченого, життєво компетентного громадянина, здатного до саморозвитку та самовдосконалення». Головною метою Концепції визначалося виховання молоді людини як «патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізовуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій української національної культури» (Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді, 2009, с. 4). Отже, цей документ виражав важливі очікування тогочасного українського суспільства щодо підготовки молодих поколінь українців – утвердження патріотизму, національної самосвідомості, встановлення пріоритету високих моральних, культурних, національних і загальнолюдських цінностей та зміцнення духовної й моральної єдності суспільства. У 2012 р. було ухвалено Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2013, с. 2, 10, 21), яка пріоритетним завданням держави визначала «виховання людини інноваційного типу мислення та культури», «зрілої творчої особистості, громадянина України і світу», яка «усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя у постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі».

Однак, попри ухвалені важливі документи загальнодержавного значення, Колегія Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, що працювала у травні 2012 р., дійшла висновку про те, що в Україні існують виховні проблеми загальнодержавного значення, серед яких – нівелювання традиційних моральних і девальвація духовних цінностей, невизначеність щодо оцінки подій історичного минулого українського народу, системна криза ідентичності, соціальна поляризація суспільства, пропаганда жорстокості, бездуховності і насильства, формування байдужості, егоїзму, цинізму, невмотивованої агресивності, неповажного ставлення до держави й соціальних інститутів.

Ці висновки знайшли своє відображення у підготовці двох наступних

документів. Так, у 2012 р. було розроблено Концепцію Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 роки. Її метою визначалося духовне оздоровлення суспільства, забезпечення трансформації громадянської свідомості, моральної та правової культури його членів, розквіту національної самосвідомості народу, наповнення змісту виховного ідеалу такими цінностями як гідність, свобода, рівність, справедливість, чесність, відповідальність та формування громадянської ідентичності, соціальної активності й готовності захищати національні інтереси Батьківщини. Того ж року було проведено експертизу Концепції громадянської освіти та виховання в Україні, метою якої була трансформація освіти, тобто її «переорієнтація з держави на людину, на фундаментальні гуманістичні цінності, на послідовну демократизацію всього освітнього процесу, усієї освітньо-педагогічної ідеології загалом і громадянської зокрема» (Експертна оцінка проєкту Концепції громадянської освіти та виховання в Україні, 2012, с. 2). Очікуваним педагогічним результатом реалізації Концепції мав стати «свідомий громадянин, патріот, професіонал, тобто людина, якій притаманні особистісні якості й риси характеру, світогляд і спосіб мислення, почуття, вчинки та поведінка, спрямовані на саморозвиток та розвиток демократичного громадянського суспільства в Україні» (Експертна оцінка проєкту Концепції громадянської освіти та виховання в Україні, 2012, с. 12). Висновки експертів Центру освітнього моніторингу, що здійснювали оцінювання Концепції, містили такі важливі тези: попри те, що в Україні запроваджувалося багато програм, метою яких було формування активного громадянина, системного всеохоплюючого характеру ця діяльність так і не набула; в Україні, де прищеплення суспільству демократичних цінностей проходить лише першу стадію, виховання, основане на засадах космополітизму, вважається неприпустимим і натомість потребує гармонійного поєднання національних, загальнолюдських і особистих цінностей; громадянське й національне виховання молоді має бути пріоритетним завданням молодій державі (Експертна оцінка проєкту Концепції громадянської освіти та виховання в Україні, 2012, с. 1).

Ці висновки свідчать про те, що в експертному середовищі було сформовано розуміння важливості системного підходу до виховання громадянина України, усвідомлені недоліки існуючої системи підготовки молоді до життя в демократичному суспільстві та існувало уявлення про шляхи подолання назрілих проблем. Водночас у 2015 р. педагогіку було вилучено з «Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». Замість цього було введено нову галузь знань «Освіта». Таким чином, за висловом Л. Хоружої (2016, с. 31) «кінь та віз помінялися місцями» Тобто предмет науки замінив саму науку. Після тривалих наукових баталій у Переліку було визначено спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. Проте практична діяльність закладів вищої освіти, особливо – негуманітарних, продовжувала маргіналізацію дисциплін

соціогуманітарного циклу. У багатьох університетах України не було сформовано усвідомлення головного призначення вищої освіти – готувати не лише професіонала, але й ефективну особистість, сім'янина і громадянина, тобто інтелігенцію країни як основного джерела української еліти – науково-технічної, науково-педагогічної, культурно-мистецької, владної тощо.

В системі освіти утворився критичний дисбаланс в обсягах підготовки здобувачів професійної (професійно-технічної) та вищої освіти. Випускники університетів часто не можуть знайти собі роботу за фахом, або взагалі не планують працювати за обраною професією. Таким чином, близько 80% освітніх компонентів, передбачених навчальними планами для опанування спеціальністю, насправді не відповідають їх цінностям і мотивам (Єршова, 2017a, 2017b). Натомість, на вивчення дисциплін соціогуманітарного циклу, що покликані забезпечувати якість майбутньої еліти країни і готувати майбутніх фахівців до життя в суспільстві, колективі, родині, відводиться лише близько 20%. У негуманітарних закладах вищої освіти відбувається системне зменшення годин на вивчення дисциплін, що розвивають критичність мислення студента. Наприклад, у багатьох університетах дисципліну «Культурологія», що представляла українську культуру в контексті світової, замінено змістово вужчим курсом «Історії української культури». Цілу низку наук виставлено на так званий «вільний вибір» студента, якого де-факто у переважній більшості закладів не існує (Соцька, 2015, с. 447). Наприклад, до списку дисциплін «за вибором здобувачів освіти» потрапила політологія – основна дисципліна, покликана пояснити студенту сутність політичної системи, влади й держави, навчити аналізувати форми й методи діяльності суб'єктів політики, сприяти розумінню проблем глобальної політики. Не зрозумілими є мотиви тих гарантів освітніх програм, які вирішили, що в умовах гібридної війни, яка з 2014 до 2022 року переросла у відкриту широкомасштабну збройну агресію, політологія має бути дисципліною «за вибором». Так само не зрозуміло, якими знаннями будуть керуватися громадяни, обираючи правильну відповідь на питання референдумів, через які політики пропонують вирішувати всі стратегічні питання державотворення. У той час, коли світом поширювалися релігійний екстремізм і тероризм, українські студенти не завжди мали можливість вивчати релігієзнавство. З'явилася тенденція до критичної мінімалізації дисциплін психолого-педагогічного циклу. Є в окремих університетах спеціальності, студенти яких не вивчають навіть інтегрованого курсу «Основи педагогіки та психології». Навчальні кредити, надані університетам для формування мовних компетентностей, іноді повністю переходять у відання кафедр іноземних мов, ігноруючи той факт, що мова є також ключовим поняттям історії, політології, соціології, психології, релігієзнавства та багатьох інших соціогуманітарних наук. Якщо створену за переписом 2001 р. карту, де позначено території, населення яких визнало російську мову рідною, накласти на карту нині анексованих та окупованих територій, то отримаємо цілковитий збіг. Очевидно, якби мовні

компетентності не розглядали впродовж десятків років винятково як вивчення іноземної мови, а не як результат комплексного вивчення феномена «мова» всіма соціогуманітарними дисциплінами, то сучасна карта України могла б мати інший вигляд.

В умовах гібридної війни та відкритої збройної агресії РФ проти України необхідно терміново змінювати ставлення держави до соціогуманітарної освіти всіх громадян і особливо – молоді, якості її виховання, патріотизму, особистісної, громадянської й національної свідомості, правової й політичної культури (Магда, 2015; Задорожний та ін., 2018). Найкращий спосіб – це зміна концепції соціогуманітарної підготовки молоді у закладах освіти. Законом України «Про вищу освіту» автономія закладу освіти передбачає не лише самостійність і незалежність, але й відповідальність у прийнятті рішень (зокрема, щодо організації освітнього процесу). Міністерство освіти і науки України та заклади вищої освіти мають переглянути свою політику щодо ролі й місця предметів соціогуманітарного циклу у професійній підготовці майбутніх фахівців. Важливо виробити дієві механізми надання випускнику закладу вищої освіти повного циклу знань про людину й суспільство, як того вимагає освітнє законодавство України, де вища освіта передбачає набуття такої системи компетентностей, яка б включала не лише професійні знання, уміння й навички, але й світоглядні та громадянські якості і морально-етичні цінності [7, Р.2., п.5].

У 2020 р. було схвалено Концепцію Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року, що базується на основі принципів національної самобутності Українського народу, його консолідації навколо спільного майбутнього, національної державності Українського народу, захисту незалежності, територіальної цілісності України та формування спільних ціннісних орієнтирів через дієву участь у процесі розбудови Української держави. Ця Програма ґрунтується на аналізі стану національно-патріотичного виховання і враховує: індикатори ефективності і ціннісні орієнтири, визначені Стратегією національно-патріотичного виховання (2019); комунікаційні цілі, зазначені в Концепції вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки (2017); засади державної політики щодо відновлення, збереження та вшанування національної пам'яті про боротьбу та борців за незалежність України у ХХ столітті, визначені Законами України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» та постановою Верховної Ради України «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді» (2015). Водночас широкомасштабна агресія РФ проти України вносить корективи і в недавно ухвалені документи, потребуючи більш рішучих змін

як в освітній політиці України, так і в її практиці (Радкевич, & Єршова, 2022). Перш за все, соціогуманитарну освіту й виховання варто включити до центральних питань державної освітньої політики, а організація цього процесу має бути належним чином профінансована.

Отже, за роки незалежності України відбулася законодавча маргіналізація педагогічної науки, витіснення процесу виховання з актуальних проблем освітньої політики держави, критична мінімалізація соціогуманитарного складника вищої освіти, неготовність молоді до самозайнятості, розвитку власної кар'єри. Наслідки цих процесів мають для держави й суспільства глобальний характер, що виявляється через відсутність належних умов для розвитку в молоді критичного мислення, готовності до здійснення усвідомленого особистісного, професійного і політичного вибору, медіакультури, інформаційної грамотності, самоосвітньої, цифрової, кар'єрної, підприємницької та інших компетентностей (Aliexsieieva at all, 2021). Тому варто переглянути парадигму соціогуманитарної підготовки здобувачів негуманитарних закладів вищої освіти, що потребує: зміни пропорцій між професійними та соціогуманитарними освітніми компонентами; створення умов для соціогуманитарного розвитку студентської молоді; забезпечення якісної підготовки здобувачів вищої освіти як успішних особистостей, освічених батьків, грамотних і відповідальних громадян демократичного суспільства.

Список посилань

Архівні документи. Сучасна Україна (2021, грудень). *Про проєкт Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 роки*: <http://hainyzhnyk.in.ua/doc2/2011%2812%29.proekt.php>

Горбулін, В.П. (ред.). (2017). *Світова гібридна війна: український фронт: монографія*. Київ: НІСД.

Експертна оцінка проєкту Концепції громадянської освіти та виховання в Україні. <http://www.irf.ua/index.pfp?option=com>.

Єршова, Л. (2015). *Трансформація виховного ідеалу в Україні (XIX – початок ХХ ст.)*. Київський, Одеський, Харківський навчальні округи: монографія. Житомир: Вид. Євенок О.О.

Єршова, Л. (2017а). Мова й культура в контексті участі університетів у побудові миролюбного й відкритого суспільства. В: *Цілі сталого розвитку: глобальні та національні виміри : Міжнар. наук.-практ. конф. (5-6 квіт. 2017 р.)*. (с. 287-289). Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму.

Єршова, Л. (2017б). Формування особистості в негуманитарних вищих закладах освіти в умовах гібридної війни. В: *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: V Всеукр. наук.-практ. конф. (30-31 берез. 2017 р.) / Хмельницький: Хмельницький нац. ун-т*. http://lib.iitta.gov.ua/707709/1/Konfer_HmelnytskijNU_2017_14-16.pdf

Єршова, Л. (2018). Трансформація системи цінностей учнівської і

студентської молоді в контексті реформування вітчизняної професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, 162-168.

Задорожний, О., Шевченко, О., Дорошко, М., Копійка, В., Головченко, В., Балюк, В., Петрась, М., Гергалю-Домбек, Н., Перепелиця, Г., Ольховські, Я., Кірвель, Е., Шнирков, О., & Чугаєв, О. (2018). *Гібридна війна Росії проти України після Революції гідності*. Київ: Ніка-Центр.

Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 37-38, ст.2004/ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Концепція громадянської освіти та виховання в Україні. Прєкт. [www.mon.gov.ua /img/zstored/files/doc_30112012.doc](http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/doc_30112012.doc).

Магда, Є. (2015). *Гібридна війна: вижити і перемогти*. Київ: Vivat.

Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання молоді (2009, 25 червня). Наказ Міністерства України у справах сім'ї молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму України. [sites.znu.edu.ua / liberal_edu/docs/konc_nac_patr_vyhov.doc](http://sites.znu.edu.ua/liberal_edu/docs/konc_nac_patr_vyhov.doc).

Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти (2015, 29 квітня). Постанова КМУ № 266. https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46971/

Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013, 25 червня). Указ Президента України № 344/2013. <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>.

Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (2020, 9 жовтня). Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1233. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1233-2020-%D1%80#Text>

Радкевич, В., & Єршова, Л. (2022). Стан готовності системи професійної освіти до протидії реальним і потенційним загрозам національній безпеці та національним інтересам України в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів. *Професійна педагогіка*, 1(24), 4-17. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.24.4-17>

Сотська, Г. (2015). Проблеми сучасної педагогічної освіти в Україні у вимірах євроінтеграційних процесів. In *Освіта для сучасності*. Т.1. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 444-450.

Хоружа, Л. (2016). «Науки про освіту»: чи є в них місце педагогіці? *Вища школа*, 6, 30-39.

Aliexsieieva, S., Yershova, L., Kravets, S., Lapshyna, O., & Odnoroh, H. (2021). Self-education and self-management to develop entrepreneurship competence in future professionals. *SHS Web of Conferences*, 104. 03002. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110403002>.

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Денис Жежерун,

аспірант Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1072-9463>

denzhezherun@gmail.com

Анотація. Структура та суть професійної освіти і навчання зазнають швидких змін в умовах глобалізації та європейської інтеграції. Країни-члени ЄС окреслили основні цілі цієї освітньої підсистеми в Концепції та стратегії навчання впродовж життя, яка ґрунтується на фундаментальних принципах: сприяння розвитку нових фундаментальних навичок, збільшення інвестицій у розвиток людських ресурсів, заохочення інновацій у викладанні та навчанні, оцінювання результатів навчання, включаючи неформальне та інформальне навчання, покращення послуг з професійної орієнтації та консультування, а також розширення доступу до освіти для тих, хто бажає навчатися. Вивчення сучасних моделей професійної освіти і навчання в Європейському Союзі можна розглядати як засіб набуття інноваційного досвіду, що може підвищити репутацію і статус національної професійної освіти в контексті співпраці між Україною та ЄС. Це також може сприяти реформуванню та інтеграції професійної освіти в європейський та світовий освітній і науковий простір.

Ключові слова: професійна освіта, проблеми підготовки до підприємництва, розвиток підприємницької компетентності, якості успішного підприємця.

PROBLEMS OF PREPARATION FOR ENTREPRENEURSHIP IN THE SYSTEM OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN THE EUROPEAN EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC SPACE

Denys Zhezherun,

PHD Student

of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The structure and nature of vocational education and training are undergoing rapid changes in the context of globalization and European integration. EU member states have outlined the main goals of this educational subsystem in the Concept and Strategy for Lifelong Learning, which is based on fundamental principles: promoting the development of new fundamental skills, increasing investment in human resource development, encouraging innovation in teaching and learning, assessing learning outcomes, including non-formal and informal learning, improving career guidance and counseling services, and expanding access to education for those who wish to learn. The study of modern models of vocational education and training in the European Union can be seen as a means of gaining innovative experience that can enhance the reputation and status of national vocational education in the context of cooperation

between Ukraine and the EU. It can also contribute to the reform and integration of vocational education into the European and global educational and scientific space.

Keywords: professional education, problems of preparation for entrepreneurship, development of entrepreneurial competence, qualities of a successful entrepreneur.

Для розуміння історичного та сучасного стану професійної освіти і навчання в Європейському Союзі для України важливо проаналізувати загальний контекст, що формує розвиток, специфіку наднаціональних політик ЄС, їх еволюцію та пріоритети, а також визначити адаптаційний потенціал модернізації цієї сфери на основі аналізу досвіду та кращих практик. Це може дати уявлення про закономірності та внутрішню логіку розвитку професійної освіти і науки в ЄС. Існує кілька факторів, які впливають на розвиток професійної освіти в Європейському Союзі. Деякі з них є найбільш значущими.

Політика та фінансування ЄС: ЄС розробив політику та надав фінансування для підтримки розвитку ПОН у країнах-членах. Сюди входять такі ініціативи, як Європейська рамка кваліфікацій та програма Erasmus+, яка забезпечує фінансування мобільності студентів та персоналу, а також розробку навчальних програм ПОН.

Вимоги ринку праці: мінливі вимоги ринку праці мають значний вплив на розвиток ПОН в ЄС. Оскільки з'являються нові галузі та розвиваються існуючі. Виникає потреба у працівниках з оновленими навичками та знаннями. Програми ПОН повинні відповідати цим вимогам, щоб залишатися актуальними.

Демографічні зміни і міграція: старіння населення, зниження народжуваності і міграція в багатьох країнах-членах ЄС впливають на попит на кваліфікованих працівників. Коли старші працівники виходять на пенсію, виникає потреба в підготовці та навчанні молодих працівників, які займуть їхнє місце. Це привело до посилення уваги до програм ПОН, які можуть надати студентам навички, необхідні для виходу на ринок праці.

Технологічний прогрес: швидкий розвиток технологій змінює характер роботи і навички, необхідні в багатьох галузях. Програми ПОН повинні адаптуватися до цих змін, щоб забезпечити учнів навичками та знаннями, необхідними для досягнення успіху на сучасному ринку праці.

Національна політика: національна політика також відіграє певну роль у формуванні розвитку ПОН в ЄС. При розробці та впровадженні програм ПОН необхідно враховувати специфічні потреби та пріоритети кожної країни-члена. Крім того, структури національних систем освіти можуть впливати на розвиток і надання ПОН.

Підготовка до підприємництва в системі професійної освіти і навчання (ПОН) в європейському освітньому і науковому просторі також стикається з низкою викликів. Деякі з основних проблем включають невідповідність якості програм, ПОН у різних країнах Європи може суттєво відрізнятися, причому деякі програми забезпечують кращу підготовку до підприємництва, ніж інші. Ця невідповідність може ускладнити для людей розуміння того, які

програми найкраще підготують їх до підприємницької діяльності. Також не всі заклади освіти мають однаковий доступ до фінансування. Багато програм ПОН стикаються з проблемою обмеженого доступу до фінансування, що може ускладнити надання учням необхідних ресурсів та підтримки для досягнення успіху в підприємницькій діяльності.

Вирізняються і відсутність підприємницької культури. Деякі країни Європи мають слабку культуру підприємництва, що може ускладнювати просування підприємництва як життєздатного варіанту кар'єри в рамках програм ПОН. Це також може вплинути на рівень зацікавленості та мотивації учнів до підприємницької діяльності. Співпраця між закладами ПТО та промисловістю часто є обмеженою, це може ускладнювати здобуття учнями практичних навичок та знань, необхідних для підприємництва. Ринкові вимоги до підприємництва швидко змінюються, постійно з'являються нові технології та тенденції. Це може зробити складним завданням для програм ПОН йти в ногу з останніми розробками та надавати учням найбільш актуальну підготовку. В умовах зміни потреб економіки і ринку праці під впливом різних факторів (криза, швидкі темпи технологічних змін, безпрецедентний ріст інформаційних технологій та ін.) системи професійної освіти і навчання країн ЄС не спрацьовують у напрямі швидкого реагування, демонструючи недостатню внутрішню гнучкість і адаптивність.

Наразі ЄС розробляє нові стратегії професійної освіти і навчання на двох рівнях: через політичні документи, видані Європейською Комісією, та через спільні транснаціональні дослідницькі проекти, які мають на меті створити європейські рамки для ПОН. Вирішення цих питань має вирішальне значення для забезпечення того, щоб ПОН в Європі забезпечувала людей знаннями, навичками та ресурсами, необхідними для досягнення успіху в підприємницькій діяльності. Це, в свою чергу, може сприяти економічному зростанню, інноваціям та створенню робочих місць на всьому континенті.

Дослідивши ці проблеми, пропонуються наступні шляхи вирішення проблеми: 1) розвиток програм професійно-технічної освіти та навчання до світового рівня з метою підвищення якості навичок/кваліфікації випускників; 2) сприяння навчанню на робочому місці, включаючи якісне стажування, учнівство та наставництво, а також різноманітні схеми дуальної освіти, які допоможуть швидко перейти від навчання до працевлаштування; 3) сприяння розвитку партнерства між державними та приватними установами (для забезпечення актуальності навчальних програм та навичок); 4) сприяння розвитку мобільності, в тому числі через європейської програми Erasmus+

На розвиток систем професійної освіти і навчання в ЄС впливають різні фактори, такі, як: політичні, економічні, соціально-демографічні та технологічні. Ці фактори можуть допомогти визначити потенційні загрози та можливості для структурних і змістовних змін. Деякі потенційні загрози, які можуть негативно вплинути на системи професійної освіти і навчання в країнах ЄС, включають зниження попиту на кваліфікованих робітників, переорієнтацію траєкторії розвитку освіти країн-членів і зниження

привабливості. З іншого боку, деякі можливості, які можуть призвести до вдосконалення моделей професійного навчання в ЄС, включають посилення конвергенції систем професійної освіти і навчання, вищий попит на кваліфіковану робочу силу з технологічними та цифровими компетенціями, соціальний попит на безперервну професійну освіту, стандартизовані освітні методи, гнучкі кваліфікаційні траєкторії, забезпечення якості, оновлений зміст та більш широке використання технологій в освіті. Крім того, існує потреба у розвитку підприємницької компетентності та внесенні змін в організацію роботи закладів професійної освіти, зокрема у створенні технологічних хабів та стартап-інкубаторів. Також варто враховувати, що підприємницька компетентність у професійній освіті набуває все більшого значення в Європі. Вона стосується навичок, знань і ставлення, необхідних для започаткування та управління успішним бізнесом або підприємництвом. У професійній освіті це означає підготовку учнів з необхідними інструментами для того, щоб стати самозайнятими або розпочати власний бізнес, а також розвиток підприємницького мислення, яке може допомогти учням досягти успіху в різних професійних сферах.

Розвиток підприємницької компетентності у професійній освіті в Європі передбачає кілька ключових факторів. По-перше, він вимагає зосередження на практичному, реальному навчальному досвіді, який дозволяє учням розвивати свої навички шляхом експериментування та рефлексії. Це включає можливості для студентів працювати над реальними проектами, брати участь у стажуванні або навчанні, а також взаємодіяти з професіоналами галузі.

По-друге, це інтеграція підприємництва в навчальні програми професійно-технічної освіти. Цього можна досягти шляхом включення модулів або курсів, орієнтованих на підприємництво, а також шляхом включення підприємницького мислення в існуючі курси. Крім того, наставництво та настанови від досвідчених підприємців можуть допомогти учням розвинути свої підприємницькі навички.

По-третє, необхідно створити сприятливе середовище для підприємництва в закладах професійно-технічної освіти. Це може включати надання доступу до фінансування та ресурсів для стартапів під керівництвом студентів, просування можливостей для налагодження зв'язків і галузевих партнерств, а також заохочення співпраці та обміну знаннями між студентами.

Загалом, розвиток підприємницької компетентності в професійній освіті в Європі може допомогти підготувати учнів до успіху в сучасній економіці, де підприємництво та інновації все більше цінуються.

Особливості та тенденції розвитку економіки країн-членів ЄС породжують необхідність запровадження відповідної політики, спрямованої на подолання, насамперед, територіальних відмінностей, уникнення негативних наслідків деволуційних процесів, подолання проблеми низької зайнятості серед молоді та збереження темпів економічного зростання.

Можна зробити висновок, що досвід країн ЄС у функціонуванні систем професійної освіти і навчання може бути цінним для реформування національної системи професійної освіти, зокрема в частині залучення соціальних партнерів до управління професійної освіти, створення нових типів закладів професійної освіти, запровадження нових кваліфікацій, стандартів і програм, а також розробки нормативно-правової бази для дуальної професійної підготовки. Ці реформи мають потенціал перетворити професійну освіту на важливий чинник сталого соціально-економічного розвитку, підвищити міжнародну конкурентоспроможність України та надати громадянам можливості для професійного та особистісного зростання.

Список посилань

Алексеева, С. В., Базиль Л. О., Байдулін, В. Б., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Радкевич, О. П. (2019). Основи інноваційного підприємства: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2 (83). с. 35-38.

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Сохацька. Г. В., (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: Полісся.

Базиль, Л. О., & Орлов, В. Ф., (2019). *Підприємницька компетентність і ділова активність – необхідні якості професійного успіху фахівця*.

Локшина, О. І., Пазюра, Н. В., & Романова, Г. М. (2018). *Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія*. Київ.

Trzmielak, D., & Grzegorzczak, M. (2014). Transfer wiedzy i technologii z uczelni do biznesu – determinanty współpracy przedsiębiorstw i naukowców. *Handel Wewnętrzny*, 5(352), 293-306.

Міністерство освіти і науки України. (2020). *Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020> .

Developing Entrepreneurial Skills and Competences in Higher Education and Research at the University of Warsaw. <https://www.wne.uw.edu.pl> .

Entrepreneurial education in Poland: The role of universities and the government. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13639080.2014.910807>

Supporting entrepreneurship education in Poland: Strategies and actions. https://www.researchgate.net/publication/290308150_Supporting_Entrepreneurship_Education_in_Poland_Strategies_and_Actions .

Zhezherun, D. (2021) Traffic forecasting on the city road network taking into account the capacity limit. *Three Seas Economic Journal*, 2 (2), 11-34.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ КОНСУЛЬТУВАННЯ З МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Дмитро Закатнов,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри
Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4130-089X>

Анотація. Розглянуто соціально-педагогічні аспекти здійснення консультування з молодіжного підприємництва. Визначено, що його метою є формування в учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти підприємницької компетентності. Розглянуто основні підходи стосовно педагогічного моделювання. Розкрито основні характеристики структурно-функціональної моделі консультування з молодіжного підприємництва.

Ключові слова: молодіжне підприємництво, консультування з молодіжного підприємництва, модель консультування з молодіжного підприємництва.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL JUSTIFICATION OF THE YOUTH ENTREPRENEURSHIP CONSULTING MODEL FOR THE POST-WAR RECOVERY OF THE ECONOMY OF UKRAINE

Dmytro Zakatnov

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Research Fellow,
Senior Research Fellow professional career laboratories
Institute of Professional Education National Health Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The socio-pedagogical aspects of youth entrepreneurship counseling are considered. It was determined that its purpose is the formation of entrepreneurial competence in students of professional (vocational and technical) education institutions. The main approaches to pedagogical modeling are considered. The main characteristics of the structural and functional model of youth entrepreneurship counseling are disclosed.

Keywords: youth entrepreneurship, youth entrepreneurship consulting, youth entrepreneurship consulting model.

Одним із наслідків російської агресії є деформація ринку праці, зумовлена втратою Україною значної частки свого економічного потенціалу та значимими ускладненнями щодо здійснення економічної діяльності в умовах повномасштабної війни і фізичного знищення промислових об'єктів, енергетичної та транспортної інфраструктури тощо. Як наслідок, значно зменшився ВВП та зросло безробіття, насамперед, – серед молоді. Повоєнне відновлення економіки України позитивно впливатиме на зайнятість молоді, проте значна частка молоді буде вимушена реалізовувати свої професійні

плани у сфері підприємництва. Принагідно зазначимо, що значний рівень безробітної молоді є загальносвітовою тенденцією, що вимусило міжнародні організації та уряди багатьох країн розробляти програми сприяння молодіжному підприємництву. При цьому одним з напрямів таких програм є консультування молоді стосовно факторів, важливих для самостійної діяльності у сфері бізнесу (навчання підприємництву; підтримка молодіжного бізнесу; нормативно-правові умови здійснення підприємницької діяльності; доступ до фінансування, насамперед, – початкове фінансування тощо), яке можна охарактеризувати як консультування з молодіжного підприємництва. Здійснення ефективного консультування з молодіжного підприємництва потребує, насамперед, визначення його мети та завдань. Аналіз психолого-педагогічних досліджень з проблем підготовки молоді до підприємницької діяльності (Добренко, 2006; Зінькова, 2020; Майковка, 2021; Ткаченко, 2018 та ін.) дозволяє визначити, що метою такого консультування є формування підприємницької компетентності в учнів закладів освіти, здатних та мотивованих до вибору підприємницької діяльності як генерального вектору власної освітньо-професійної траєкторії.

Формування підприємницької компетентності в учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) передбачає створення релевантного освітнього середовища, в якому комплекс організаційних та психолого-педагогічних заходів забезпечуватиме досягнення поставленої мети. При цьому специфіку зазначеного процесу доцільно досліджувати шляхом створення відповідної моделі.

Різноманітні аспекти використання педагогічного моделювання розкрито в роботах С.Вітвицької (2019), С.Гончаренка (2008), Г.Єльнікової, О. Зайченко, В.Маслова (2010), Є.Лодатко (2010, 2022) та інших вітчизняних дослідників. Моделювання (англ.scientific modelling, simulation, нім. modellieren) – це метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтується на зміні конкретного об'єкта досліджень (оригіналу) іншим, подібним до нього (моделлю). Моделювання в широкому сенсі є особливим пізнавальним процесом, методом теоретичного практичного опосередкованого пізнання, коли суб'єкт замість безпосереднього об'єкта пізнання вибирає чи створює схожий із ним допоміжний об'єкт – замісник (модель), досліджує його, а здобуту інформацію переносить на реальний предмет дослідження (Вітвицька, 2019, с. 17–18).

Вивчення різних типологій педагогічних моделей (Ковальчук, 2020; Лодатко, 2022) дає змогу прийти до висновку, що характер взаємодії педагогічного феномену, що досліджується, а саме – консультування з молодіжного підприємництва, відповідає характеристикам структурно-функціональної моделі, в яких може бути поданими не лише компоненти формування підприємницької компетентності учнів закладів П(ПТ)О та їх взаємозв'язки, але й їх функціональна зорієнтованість. За такого підходу структурно-функціональна модель інтегрує наступні взаємопов'язані компоненти: соціально-детермінантний; теоретико-методологічний;

змістовний; процесуальний; критеріально-діагностичний (Мруга, 2007; Федоруц, 2019).

Соціально-детермінантний компонент моделі визначає особливості соціально-економічної реалізації моделі та виконує орієнтувальну функцію, та функцію, що визначає цілі консультування з молодіжного підприємництва. Орієнтувальна функція відображає цільові орієнтири консультування з молодіжного підприємництва, що детерміновані соціальним замовленням, зумовленим повоєнним відновленням економіки України. Цілеутворююча функція визначає мету та завдання консультування з молодіжного підприємництва в психолого-педагогічному аспекті.

Теоретико-методологічний компонент моделі визначає психолого-педагогічну стратегію консультування з молодіжного підприємництва учнів закладів П(ПТ)О. Зазначений компонент репрезентовано науковими підходами та принципами, які є теоретико-методологічними передумовами формування підприємницької компетентності в процесі консультування з молодіжного підприємництва в закладах П(ПТ)О, та він реалізує визначальну (сприяє встановленню вихідних методологічних орієнтирів формування підприємницької компетентності) та синтетичну (передбачає побудову зазначеного процесу в його єдності з його логікою та характеристиками) функції.

Змістовний компонент визначає зміст процесу формування підприємницької компетентності засобами консультування з молодіжного підприємництва й реалізує когнітивну та конструктивну функції. Когнітивна функція забезпечує оволодіння учнями закладів П(ПТ)О релевантними знаннями, конструктивна функція має за мету визначення змістовного наповнення консультування з молодіжного підприємництва.

Процесуальний компонент відображає форми, методи, технології тощо формування підприємницької компетентності та виконує діяльні сну, координаційну й організаційну функції. Діяльнісна функція передбачає практико-орієнтоване формування підприємницької компетентності учнів закладів П(ПТ)О, координаційна – забезпечує узгодження та упорядкованість дій суб'єктів освітнього процесу щодо формування підприємницької компетентності засобами кар'єрного консультування, організаційна – реалізується через сукупність психолого-педагогічних умов, що забезпечують ефективність консультування з молодіжного підприємництва.

Критеріально-діагностичний компонент моделі репрезентовано критеріально-рівневою характеристикою підприємницької компетентності учнів закладів П(ПТ)О. Цей компонент реалізуватиме аналітичну, оціночну та рефлексивну функції. Аналітична функція забезпечує інтерпретацію діагностичних даних, здійснення кількісного та якісного аналізу результатів формування підприємницької компетентності. Оціночна функція дозволить визначити ступінь відповідності отриманих результатів консультування з молодіжного підприємництва запланованим шляхом здійснення психолого-педагогічної діагностики. Рефлексивна функція

аналізуватиме заходів з оцінювання результатів консультування з молодіжного підприємництва у контексті формування підприємницької компетентності.

Теоретично обґрунтована модель консультування з молодіжного підприємництва характеризується такими властивостями, як: цілісність, інтегративність, універсальність, відкритість.

Список посилань

Вітвицька, С. С. (Ред.). (2019) *Моделювання професійної підготовки фахівців в умовах євроінтеграційних процесів: монографія*. Житомир: О. О. Євенок.

Гончаренко, С. У. (2008). *Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям*. Київ-Вінниця: ДОВ «ВІННИЦЯ»,

Добренко, І. А. (2006) *Психологічні основи розвитку здатності до підприємництва у випускників професійно-технічних навчальних закладів*. Кандидат наук. Київ: Інститут педагогіки і психології проф. освіти АПН України.

Єльнікова, Г. В. (Ред). (2010). *Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти: монографія*. Київ, Чернівці: Книги – ХХІ.

Зінькова, І. І. (2020). *Педагогічні умови формування підприємницької культури майбутніх фахівців сфери послуг і туризму*. Кандидат наук. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Ковальчук, Л. (2020). *Моделювання науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.

Лодатко, Є. (2022) *Педагогічне моделювання: монографія*. Київ: Видавництво Богдан.

Лодатко, Є. (2010). *Моделювання педагогічних систем і процесів: монографія*. Слов'янськ: СДПУ.

Майковська, В. І. (2021). *Теорія і практика формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців сфери обслуговування у закладах вищої освіти*. Доктор наук. Суми: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.

Мруга, М. Р. (2007). *Структурно-функціональна модель професійної компетентності майбутнього лікаря як основа діагностування його фахових якостей*. [Автореферат кандидата педагогічних наук, Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України].

Ткаченко, М. В. (2018). *Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства у професійно-технічних навчальних закладах*. Кандидат наук. Київ: ІІТО НАПН України.

Федоруц, М. В. (2019). *Структурно-функціональна модель формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти*. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2 (45), 217-222.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСУЛЬТУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Ольга Лебединська,

методист Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти в Луганській області, Луганськ, Україна

Анотація. Задля успішного працевлаштування випускників та розвитку їх підприємницьких навичок на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти Луганської області та України в цілому ефективно функціонують центри розвитку кар'єри. Вони допомагатимуть молоді знайти першу роботу, а також адаптувати знання та вміння до потреб ринку праці. Центри стали помічниками випускників не тільки у пошуку своєї майбутньої роботи, але й сприяють у підготовці до початку кар'єрного шляху. Матеріали даної статті демонструють регіональну діяльність у цьому напрямі, розкривають певні здобутки та деякі проблеми в окремих компонентах.

Ключові слова: професійна освіта, підприємницька діяльність, розвиток кар'єри, адаптація, ринок праці.

FEATURES OF THE CONSULTING ORGANIZATION IN VOCATIONAL (VOCATION-TECHNICAL) EDUCATION INSTITUTIONS

Olga Lebedynska,

methodologist of the Educational and Methodological Center of vocational and technical education in Luhansk region, Luhansk, Ukraine

Abstract. In order to successfully employ graduates and develop their entrepreneurial skills, career development centers are effectively functioning on the basis of professional (vocational and technical) education institutions of Luhansk Oblast and Ukraine as a whole. They will help young people find their first job, as well as adapt their knowledge and skills to the needs of the labor market. The centers have become assistants to graduates not only in finding their future job, but also help them prepare for the start of their career path. The materials of this article demonstrate regional activity in this direction, reveal certain achievements and some problems in individual components.

Keywords: professional education, entrepreneurial activity, career development, adaptation, labor market.

З початку вторгнення росії на територію Луганської області мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) зазнала змін. Так, станом на 01 вересня 2022 року розпочали свою діяльність 10 закладів освіти, які було переміщено до територій, підконтрольних державній владі. На сьогоднішні заклади П(ПТ)О Луганської області продовжують свою освітянську місію на базі інших закладів П(ПТ)О у містах Хмельницької, Дніпропетровської, Черкаської, Криворізької та Полтавської областей. Зазнали змін не тільки географічне розташування закладів освіти,

але й кадровий склад та учнівський контингент. Також на початок нового навчального року змінилася й чисельність центрів розвитку кар'єри (далі – Центри), які ефективно функціонували на базі закладів П(ПТ)О Луганської області. Так, з 6 Центрів, започаткованих у 2021 році, залишилося лише чотири: на базі Вищого професійного училища №94; ДПТНЗ «Привільський професійний ліцей»; Золотівський професійний ліцей; ДНЗ «Северодонецьке вище професійне училище». Переміщені Центри охопили своєю діяльністю не тільки власний учнівський контингент, але й здобувачів освіти усієї мережі.

Головними напрямками діяльності Центрів залишились:

1. Косультатійна робота зі здобувачами освіти (індивідуальні та групові консультації, бесіди, тренінги і практичні семінари, тестування та опитування) (Єршова, 2017). Усі ці форми роботи продовжують якісно реалізовуватись, але в онлайн формі.

2. За напрямом інформаційної діяльності Центрів робота включає контентне наповнення вебсайтів центрів розвитку кар'єри, презентація інформаційних матеріалів (буклетів, відеороликів, смарт розробок тощо). Сучасні технічні інформаційно-комунікаційні засоби дозволяють не тільки реалізувати інформаційну функцію, але й представити її з іншої сторони, зацікавити слухачів, привернути до себе їх увагу і тим самим отримати якісні результати.

3. Стосовно співпраці із роботодавцями, то робота за цим напрямом зазнала значних проблем з часу переміщення Центрів. Адже на новому місці освітяни повинні були шукати нові контакти, нових соціальних партнерів. Із роботодавцями з власної області зв'язок було майже повністю розірвано, бо більшість підприємств припинили або призупинили свою діяльність, також перемістились до інших територій, а деякі не схотіли продовжувати партнерські відносини та надавати закладам освіти посильну допомогу.

Таким чином, заклади освіти та Центри на їх базі й зараз знаходяться в активному пошуку нових ділових та соціальних партнерств. Але за цей рік вони вже змогли налагодити співпрацю із місцевими адміністраціями, центрами зайнятості та окремими підприємствами. Так, Золотівський професійний ліцей, що обуло переміщено до міста Павлоград Дніпропетровської області, знайшли підтримку підприємства ДТЕК Павлоградвугілля та отримали активний зворотній зв'язок. Здобувачі освіти, що навчаються за професією «Слюсар підземній. Електрозварник ручного зварювання» отримали змогу проходити виробничу практику на базі шахти Героїв Космосу м. Павлограда з подальших працевлаштуванням випускників.

Підприємства громадського харчування м. Кременчука Полтавської області залюбки прийняли здобувачів освіти Вищого професійного училища №92 м. Северодонецька, які навчаються за професіями «Кухар. Кондитер», «Офіціант».

4. За напрямом партнерство з бізнесом реалізуються наступні заходи: обмін досвідом; модульне навчання здобувачів освіти (за окремими освітніми

компонентами); спільні міні-проекти (наприклад, онлайн марафон професій або відкриті захисти дипломних робіт).

У 2022 році Центри на базі закладів П(ПТ)О продовжили інформування молоді про здобуття робітничих професій, перспектив навчання у закладах П(ПТ)О та можливості працевлаштування за професією.

Центри продовжили виконання основних задач: реалізація державної політики щодо зміцнення державно-приватного партнерства у сфері П(ПТ)О; взаємозв'язку з ринком праці через популяризацію П(ПТ)О серед учнівської молоді та незайнятого дорослого населення; аналіз ринку праці та можливостей, які він пропонує сучасному молодому робітнику для успішного працевлаштування; вивчення динаміки попиту і пропозиції на робітничі професії (Базиль, 2018).

Діяльність Центрів спрямована на розвиток підприємницьких навичок здобувачів освіти шляхом залучення їх до практичної реалізації бізнес-проектів та втілення особистих бізнес-ідей, в тому числі спільно із суб'єктами середнього та малого підприємництва (за можливості). Це сприяє посиленню практичної спрямованості освітнього процесу та залученню потенційних працедавців до участі в ньому; підвищенню ділової та підприємницької активності здобувачів освіти; залученню стейкхолдерів до організації та проведення тренінгів, семінарів, конкурсів, бізнес-уроків; неформальному навчанню, в подальшому формуванню бази навчальних практик різної спрямованості для різноманітних сфер діяльності (Гриценко, 2018). Незважаючи на складну ситуацію організації взаємозв'язків у поточному році й повний перехід на дистанційну форму організації освітнього процесу, Центри продовжили кар'єрне консультування та розвиток підприємницьких навичок здобувачів професійної освіти в онлайн режимі.

Методистами НМЦ ПТО у Луганській області надавалась інформаційно-консультативна допомога та підтримка з питань перспективного планування діяльності Центрів, сприяння залученню та розширенню зв'язків із стейкхолдерами (роботодавцями та місцевою владою й бізнесом), в організації та проведенні різноманітних тематичних заходів тощо.

У 2022 році проводили численні тематичні заходи за запитами та відповідно до річних планів роботи. Звісно, число тематичних івентів від Центрів у минулому році значно скоротилося, але задля успішного працевлаштування випускників та розвитку їх підприємницьких навичок закладами П(ПТ)О було проведено 45 інформаційних онлайн заходів: проблемних презентаційних вебінарів, мініконференцій, тренінгів, занять-уроків, годин спілкування, інтерактивних оглядів, до яких залучили понад 700 слухачів та різних зацікавлених осіб.

Серед найбільш цікавих заходів минулого року були: заняття з техніки пошуку роботи «Підготовка професійного резюме»; тренінги з ефективного пошуку роботи; години спілкування зі здобувачами освіти «Стратегія

пошуку роботи»; діагностика–опитування «Я і моя професія» (залучено понад 70 осіб); онлайн вправи «Життєві навички» з питань розвитку підприємницької діяльності; інтерактивні заняття «Мій професійний портрет»; віртуальні заняття «Кар'єра в житті людини»; інформаційні години «Ринок вакансій», «Пошук потрібної вакансії», «Медіація»; практичні заняття з випускниками «Як поводитися на співбесіді при працевлаштуванні», «Поради щодо адаптації молодого фахівця на першому робочому місці»; вебінар-тренінг «Створення відеореєстру»; інтерактиви «Як знаходити та поширювати інформацію про актуальні вакансії»; курс лекцій «Основи підприємницької діяльності» за участю місцевих центрів зайнятості тощо.

Гарних відгуків здобув обласний консультаційний захід для учнівської молоді «Я це зможу!», який було реалізовано у червні 2022 року за ініціативи НМЦ ПТО у Луганській області та регіональних центрів. Метою заходу стала презентація здобувачам освіти випускних груп закладів П(ПТ)О реалій працевлаштування в умовах воєнному стану. Організатори навчили слухачів аналізувати потреби ринку праці, представити корисні матеріали щодо пошуку вакантних місць, їх ефективного відбору, адаптації на новому робочому місці. До заходу долучились представники роботодавців, що розповіли про сучасні вимоги до молодих фахівців.

Перспективними напрямками роботи Центрів у 2023 році визначені: вивчення динаміки попиту на відповідні професії та формування рекомендацій для керівників закладів П(ПТ)О; співпраця з підприємствами та організаціями з метою отримання допомоги з питань працевлаштування та проходження виробничої практики; оцінка якості підготовки здобувачів освіти з окремих робітничих професій; максимальна комунікація та залучення молоді; ефективна профорієнтація; планування кар'єри і працевлаштування; кар'єрне консультування.

Список посилань

Базиль, Л. О. (2018). *Концепція функціонування центрів професійної кар'єри у закладах освіти*, II Всеукраїнський науково-методичний семінар «Підготовка майстра виробничого навчання, викладача професійного навчання до впровадження в освітній процес інноваційних технологій». Суми: Вінниченко М. Д.

Гриценко, І. А. (2018). Формування психологічної готовності учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти до вибору й реалізації професійної кар'єри. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка (зб. наук. праць)*, 15, 81-87.

Єршова, Л. М. (2017). Макроекономічні фактори впливу на розвиток професійної кар'єри учнів ПТНЗ. *Науковий вісник ПТНО. Професійна освіта*, 13, 22-29.

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ) ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

Аліна Опаріна,

аспірантка

Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-2183-9716>

Анотація. Стрімкий розвиток інклюзивної форми навчання в закладах професійної (професійно-технічної) освіти в Україні вказує на те, що першочерговим завданням і стратегічною метою професійної освіти є формування інклюзивної компетентності у педагогів як обов'язкового складника їх професії. Для успішного впровадження інклюзивної освіти на тлі інтенсивних змін у різних сферах життя професійна освіта України повинна оптимізувати перехід до нової парадигми освіти – інноваційної, згідно з якою підготовка педагогів до реалізації завдань інклюзивного навчання має ґрунтуватися на компетентнісних засадах. Проаналізовано, що невід'ємним складником інклюзивної компетентності педагога є здатність використовувати у своїй професійно-педагогічній діяльності широкий спектр інноваційних технологій і підходів до осіб з особливими освітніми потребами (ООП).

Ключові слова: інклюзивна освіта, компетентності, інклюзивна компетентність, професійна освіта.

INCLUSIVE COMPETENCE OF TEACHERS IN VOCATIONAL (VOCATION AND TECHNICAL EDUCATION) INSTITUTIONS AS A REQUIREMENT TODAY

Alina Oparina,

graduate student, Institute of Professional Education
of the National Academy of Sciences of Ukraine, Luhansk, Ukraine

Abstract. The rapid development of the inclusive form of education in the institutions of professional (vocational and technical) education in Ukraine indicates that the primary task and strategic goal of professional education is the formation of inclusive competence in teachers as a mandatory component of their profession. For the successful implementation of inclusive education against the background of intensive changes in different spheres of life professional education of Ukraine must optimize the transition to a new paradigm of education - an innovative one, according to which the preparation of teachers to implement the tasks of inclusive education must be based on competence principles. It was analyzed that an integral component of the inclusive competence of a teacher is the ability to use a wide range of innovative technologies and approaches to persons with special educational needs (SEN) in their professional and pedagogical activities.

Keywords: inclusive education, competences, inclusive competence, professional education.

Зміни в суспільній свідомості зумовили нову парадигму освіти, що характеризується такими визначеннями, як «людиноцентризм» і «дитиноцентризм», а це, зокрема, має забезпечувати підвищену увагу до людей з інвалідністю та людей з особливими освітніми потребами (ООП). Модифікація системи освіти в Україні ставить перед педагогами завдання постійного саморозвитку, дотримання концепцій, поєднаних зі здійсненням педагогічної діяльності на демократичних, гуманних засадах, переходу на оновлену структуру та зміст освіти.

Освіта – це перша ланка, яка повинна вчасно реагувати на зміни в суспільстві. Важливими принципами сьогодення є доступність, рівність умов кожного громадянина в отриманні гідних освітніх послуг, безперервність та різноманітність освіти. Висока освіченість педагога набуває вирішального значення у контексті реалізації цих принципів. Вагомі напрацювання з питань формування інклюзивної компетентності педагогів закладів освіти представлені у працях І.Войціх, Т.Гладун, О.Гноєвська, І.Демченко, І.Левчик, І.Осадченко, Т.П'ятакової, Е.Рамзані, Л.Сухоставської та ін.

У період буремного сьогодення та інноваційного розвитку освіти в Україні держава окреслює якісно нові вимоги до особистості викладача, його професійної діяльності. Зокрема, серед таких вимог особливе місце посідає реалізація педагогом принципів державної політики в галузі вітчизняної освіти, її демократизація, гуманізація та гуманітаризація, рівний доступ громадян до здобуття освіти, цілісність, полікультурність, змінна й відкрита природа системи освіти, неподільний характер навчання та виховання. Це потребує високого рівня освіченості, культури, кваліфікації викладачів, професійна діяльність яких слугує основою трансформації українського суспільства як на індивідуальному, так і на соціальному рівні. Реалізація зазначених принципів сприяє впровадженню основних положень та ідей інклюзивного навчання в заклади П(ПТ)О. Інклюзивна освіта в сучасному світі стала світовою тенденцією, що віддзеркалює цивілізований рівень суспільства тієї чи іншої держави. Збільшення кількості дітей з особливостями психофізичного розвитку являє собою проблему не лише українського, а й глобального масштабу. Проте сьогодні гостро постає проблема неготовності викладачів до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, наявні психологічні бар'єри та професійні стереотипи викладачів. У цьому аспекті особливого значення набуває розвиток інклюзивної компетентності вчителів як складника професійної компетентності.

Зарубіжний дослідник J. Corbett (Corbett, 2010) пропонує чотири складові інклюзивної культури, які необхідно формувати у педагога: шанобливе ставлення вчителів до поглядів, які відсутні в їхньому особистому життєвому досвіді; усвідомлення педагогами того, що інтелектуально розвинені люди зустрічаються не тільки серед тих, хто наділений високим соціальним і академічним статусом; визнання рівних можливостей всіх учнів у праві на освіту і задоволення цих прав з урахуванням індивідуальних

потреб кожної дитини; формування вміння у педагогів працювати в команді, організувати колективне співробітництво. Саме останнє вміння, на нашу думку, є важливим для організації продуктивної взаємодії педагога з іншими учасниками команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в інклюзивному закладі (корекційним педагогом, психологом, асистентом вчителя, батьками тощо), що є однією з визначальних умов ефективності інклюзивної освіти.

Перш ніж розкрити суть інклюзивної компетентності викладача та зміст процесу її формування, вважаємо за необхідне вказати на відмінність компетентного спеціаліста від кваліфікованого. Дослідження наукової спільноти останніх років показують, що перший не лише володіє необхідними знаннями, уміннями, але й здатен реалізовувати їх в роботі, у своїй професійній діяльності. Новий тип освітнього результату не є лише простою комбінацією знань та навичок, що орієнтовані на вирішення реальних завдань, але й передбачає усвідомлення відповідальності за результати власної діяльності (Захарчук, 2015).

Отже, компетенція – це активність суб'єкта діяльності, готовність і прагнення до продуктивної діяльності з повним усвідомленням відповідальності за її результати, єдність мотиваційних, когнітивних і поведінкових компонентів у структурі особистості. На прикладі інклюзивної компетентності бачимо, що викладач повинен знати, що діти з легкою формою церебрального паралічу особливо чутливі до ставлення оточуючих відносно них. Вони реагують на будь-які зміни їх поведінки: таких дітей легко образити, викликати у них невдоволення чи будь-яку негативну реакцію; у деяких дітей при перевтомленні може виникати рухове занепокоєння. Саме тому педагоги прагнуть до створення єдиного освітнього простору, пристосованого до різних потреб усіх дітей, як звичайних, так і з відхиленнями у здоров'ї, із врахуванням специфіки адаптації кожного з них до існуючих умов. Наявність знань про особливості розвитку обох категорій дітей дозволяє вести їх різними освітніми маршрутами, але у той же час навчати й організувати творчий процес у єдиному освітньому середовищі. Компетентність в області інклюзивної освіти передбачає наявність у педагога здатності здійснювати професійні функції, враховуючи різні освітні потреби здобувачів освіти, створюючи умови для їх розвитку і саморозвитку.

В умовах інклюзивної освіти, коли дитина з ООП має право вільно обирати освітній заклад, певним рівнем підготовленості у здійсненні своєї професійної діяльності повинен володіти кожен викладач навчального закладу. Інклюзивне навчання потребує від нього іншого рівня підготовки, високого професіоналізму, творчості, володіння не тільки знаннями в галузі спеціальної педагогіки, але і здатністю застосовувати їх у нестандартних ситуаціях. Все це вкладається у розуміння поняття компетентності, що передбачає цілісний досвід рішення життєвих проблем.

У цьому ракурсі важливою умовою досягнення професіоналізму є формування інклюзивної компетентності, що дозволяє педагогу ефективно

здійснювати власну професійну діяльність в умовах спільного навчання дітей з ООП та їх ровесників, які розвиваються у відповідності до норм (Кальченко, 2016).

Широким за своєю суттю є термін «інклюзивна компетентність», за допомогою якого ряд вчених (Ю. Бойчук, О. Кучерук, А. Максимюк, Т. Соловей, М. Чайковський та ін.) позначають здатність педагога виконувати професійні функції у процесі інклюзивного навчання. Зокрема, М. Чайковський розглядає інклюзивну компетентність як складову професійної компетентності фахівця інклюзивного закладу освіти. На його думку, вона включає необхідний обсяг знань і вмінь та виражається у здатності педагога здійснювати професійні функції з урахуванням особливих освітніх потреб дітей з порушеннями у розвитку і забезпечувати їх включення в середовище закладу П(ПТ)О, створюючи умови для розвитку і саморозвитку (Чайковський, 2012).

Н. Софій було виділено шість компетентностей педагогів, сформованість яких найбільше впливає на успішність впровадження інклюзивної моделі навчання, а саме: практика диференційованого викладання, практика спільного викладання (викладання спільно з учителем-дефектологом та/або асистентом учителя), створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами, оцінювання навчальних досягнень учнів особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання, робота в команді, практика позитивної комунікації (Колупаєва, 2009).

У дослідженнях А. Колупаєвої, О. Таранченко робиться акцент на необхідності змін педагогів, причому ці зміни стосуються не лише розвитку професійних умінь та навичок, а в першу чергу, трансформації особистісних рис, подолання тривожності та страхів, які виникають у зв'язку із запровадженням інклюзивної освіти. Вчені окреслюють такі особистісні бар'єри, які стоять на шляху до ефективної реалізації інклюзивної освіти, вчителі: вважають, що все й так достатньо добре, не бачать, як запропоновані заходи можуть змінити на краще навчальну практику; думають, що у них немає необхідних знань і навичок; не впевнені, що в них достатньо фахово-підготовлені, аби працювати з дітьми з особливими освітніми потребами; побоюються, що їхня некомпетентність стане очевидною для них самих, для колег та адміністрації, що робота в інклюзивних умовах забиратиме надто багато часу; не впевнені, що їм надаватимуться потрібні ресурси та підтримка; турбуються про перспективу співпраці з іншими фахівцями тощо (Колупаєва & Таранченко, 2016). Своєрідним фундаментом «інклюзивної компетентності» є певний рівень знань, що охоплюють питання алгоритму впровадження інклюзивного навчання, забезпечення принципів універсального дизайну, особливостей здійснення модифікації та адаптації навчальних матеріалів, особливостей організації навчання учнів із різними порушеннями психофізичного розвитку – зору, слуху, опорно-рухового апарату, інтелектуальними та/або мовленнєвими порушеннями. У такому разі

інклюзивна компетентність визначається як особистісне динамічне новоутворення, що відображає рівень професійної майстерності та є результатом безперервної освіти і систематичного саморозвитку. Інклюзивна компетентність передбачає формування мотиваційно-ціннісного компонента, який поєднує мотиви, ціннісні установки, інтереси, достатній рівень самосвідомості, тобто те, що спонукає особистість до діяльності, визначає її спрямованість та надає ситуаціям взаємодії особистісного смислу. Важливим для досягнення певного рівня інклюзивної компетентності є оцінно-рефлексійний компонент. У науковій літературі його розглядають як стан спрямованості особистості на усвідомлення своєї діяльності і самого себе як її суб'єкта (Бойчук, Бородіна, & Микитюк, 2015).

Інклюзивна компетентність – вимога часу, те, без чого неможливо забезпечити ефективно інклюзивне навчання, адже у центрі освітнього процесу завжди залишається особистість учителя. Саме від нього значною мірою залежить успіх чи провал інклюзивних процесів (Пічкур, Демченко, & Сулим, 2017).

Отже, враховуючи сказане, вважаємо, що «інклюзивна компетентність» викладача закладів П(ПТ)О – це складова професійної компетентності, яка дає змогу ефективно здійснювати професійні функції у сфері інклюзивної освіти з урахуванням індивідуальних потреб здобувачів освіти з ООП з різними нозологіями, а також створювати умови інтеграції, соціалізації та всебічного розвитку осіб з інвалідністю в освітньому середовищі закладів П(ПТ)О.

Список посилань

Бойчук, Ю. Д., Бородіна, О. С., & Микитюк, О. М. (2015). *Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я: монографія*. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди; видавець І.С. Іванченко.

Захарчук, М. Є. (2015). *Проблеми формування професійної компетентності викладача в умовах впровадження інклюзивної освіти в Україні*. <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>

Зязюн, І. А. (2008). *Філософія педагогічної дії: монографія*.

Колупаєва, А. А. (2009). *Інклюзивна освіта: реалії та перспективи*.

Колупаєва, А. А., & Таранченко, О. М. (2016). *Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія*. Київ: АТОПОЛ.

Пічкур, М. О., Демченко, І. І., & Сулим, В. Т. (2017). *Фахово-ідентифікаційний вимір стану готовності майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти*.

Чайковський, М. Є. (2012). Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності суб'єктів навчально-виховного процесу. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2, 15-21.

Corbet, J. (1999). Inclusive education and school culture. *International Journal of Inclusive Education*, 3(1), 53-61. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/136031199285183>.

КОНСУЛЬТУВАННЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ДОПОМОГИ МАЙБУТНІМ МОЛОДИМ ПІДПРИЄМЦЯМ

Валерій Орлов,

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник лабораторії
професійної кар'єри Інституту професійної освіти
НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-1843-390X>

Анотація. У публікації висвітлено проблеми розвитку молодіжного підприємництва. Однією з форм підтримки майбутніх молодих підприємців позиціоновано консультування. Сприяння молодіжному підприємництву має потенціали соціального розвитку, оскільки це дає змогу здобувачам професійної освіти і випускникам закладів П(ПТ)О підвищити свій рівень захисту від безробіття та забезпечення самозайнятості, створення робочих місць для інших, таким чином підвищуючи власний рівень життя та стандарти найближчого оточення, одночасно зменшуючи бідність і утворюючи стійкі засоби повноцінного буття. За результатами досліджень зроблено висновок, що надто мала роль молоді у підприємницькій діяльності, ймовірно, й надалі викликатиме занепокоєння серед заінтересованих сторін, якщо в процесі оволодіння основами підприємницької діяльності і фінансової грамотності не буде запроваджено ефективного консультування для вирішення означених у публікації проблем.

Ключові слова: молодий підприємець, безробіття, самозайнятість, освітня політика, педагогічні працівники, роботодавці.

CONSULTING AS A STRATEGY TO HELP FUTURE YOUNG ENTREPRENEURS

Valerii Orlov,

Doctor of Science in Pedagogy, Professor,
Senior Research Fellow of Professional Career Laboratory,
Institute of Vocational Education of the NAPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The publication highlights the problems of youth entrepreneurship development. One of the forms of support for future young entrepreneurs is counseling, which should promote the acquisition of knowledge about creating employment opportunities for young people, provided they actively participate in youth entrepreneurship. Promoting youth entrepreneurship has potential for social development as it gives young people the opportunity to increase their level of protection against unemployment and self-employment, creating jobs for others, thereby raising their living standards and those around them, while reducing poverty and creating sustainable livelihoods to existence. Based on the results of the study, it is concluded that the too small role of young people in entrepreneurship is likely to continue to cause concern among stakeholders, if in the process of mastering the basics of entrepreneurship and financial literacy, effective counseling is not introduced to solve these problems.

Keywords: young entrepreneur, unemployment, self-employment, educational policy, teaching staff, employers.

Наукове дослідження «Теоретичні й методичні основи консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної (професійно-технічної) освіти», що здійснюється співробітниками лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України з січня 2022 року, спрямовано на актуалізацію та просування у системі професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) ідей молодіжного підприємництва. Фундаментальне дослідження інтердисциплінарного характеру передбачає вивчення міжнародних проєктів, зарубіжних і вітчизняних наукових літературних джерел, емпіричних матеріалів, експериментальних розробок, що стосуються різноаспектних питань молодіжного підприємництва та самозайнятості. Відтак вчені досліджують кращі практики (Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва, 2022), форми і методи «здійснення профільної підготовки, що передбачає засвоєння суб'єктами підприємницької діяльності основних правил ведення бізнесу; масового залучення здобувачів П(ПТ)О до підприємницької справи; збільшення попиту на підприємницьку діяльність серед молоді; широкого інформування майбутніх фахівців про державні програми для підтримки молодіжного підприємництва; забезпечення реальних можливостей для практики і стажування здобувачів освіти в бізнес-сфері; засвоєння маркетингових знань для просування бізнесу» (Базиль, & Орлов, 2022).

У контексті надання дієвої підтримки учнівській і студентській молоді з питань самозайнятості й подальшої їхньої активної участі у малому та середньому підприємстві консультування позиціонуємо як особливу стратегію допомоги майбутнім молодим підприємцям. Її реалізація сприятиме оволодінню здобувачами П(ПТ)О знаннями про створення можливостей працевлаштування молоді за умови їхньої активної участі у підприємстві.

Ми свідомі того, що випускники закладів П(ПТ)О, а також внутрішньо переміщені особи можуть бути потенційними підприємцями, однак вони не є однорідною групою. Обставини життєдіяльності молодих людей відрізняються, залежно від їхньої вікової приналежності, статі, рівня розвитку професійної і підприємницької компетентності, а також об'єктивними соціально-економічними факторами. Відтак сучасна молодь має не тільки різні потреби, можливості та очікування, а й стикається з різними бар'єрами на ринку праці. Це стосується, здебільшого, осіб з особливими потребами, іммігрантів, представників національних меншин, для започаткування власної справи в яких виникають додаткові ускладнення. З огляду на зазначене, в консультуванні слід враховувати потреби різних спільнот молоді, їхні контексти й розробляти конкретні політики для подолання їхніх обмежень.

Приватний сектор, який відіграє важливу роль для розвитку малих підприємств, а також академічні заклади – школи, коледжі й університети,

які забезпечують якість підприємницької освіти, повинні бути залучені до цього процесу.

В основу освітньої політики в Україні закладені елементи профорієнтації, інформування про ринок праці та активного навчання підприємництву, консультування з молодіжного підприємництва і пошуку роботи, програми працевлаштування, громадські роботи та комунальні послуги, субсидії на працевлаштування, що забезпечують виконання програм підготовки до підприємницької діяльності. Сприяння ж молодіжному підприємництву має потенціали соціального розвитку, оскільки це дає молоді можливість підвищити свій рівень захисту від безробіття та забезпечення самозайнятості, створення робочих місць для інших, тим самим підвищуючи свій рівень життя стандартів і тих, хто їх оточує, одночасно зменшуючи бідність і створюючи стійкі засоби до існування.

Значна частина випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти усвідомлюють, що робота в якості найманого робітника в більшості випадків є малоперспективною щодо кар'єрного зростання та не може забезпечити достатній моральний комфорт і добробут. Альтернативою для молоді є перспектива стати власником мікро- чи малого підприємства, тобто стати людиною, яка має підприємницьке мислення, а також певний рівень підприємницької компетентності. Обізнаність про цей варіант кар'єри та консультування щодо можливостей створення власного підприємства відіграють вирішальну роль для успішного стартапу.

Проте в Україні досі мало досліджень щодо вирішення проблем молодіжного підприємництва та подолання специфічних бар'єрів, з одного боку, і стимулів, з іншого, коли йдеться про започаткування власної справи. Ми намагаємось допомогти педагогічним працівникам у створенні навчально-методичних комплексів, що уможливають організацію підготовки до підприємницької діяльності, висвітлюють процеси запуску стартапів, а також надання обґрунтованих рекомендацій, випускникам закладів П(ПТ)О, які воліють максимально використати потенційні ресурси для створення робочих місць на малих підприємствах для молоді й для себе.

Примітно, що співпраця з широким колом зацікавлених сторін зародилася у закладах професійної (професійно-технічної) освіти і на підприємствах. Дослідження теоретичних і методичних основ консультування з молодіжного підприємництва у закладах професійної (професійно-технічної) освіти проводиться у тісній співпраці із закладами професійної освіти та роботодавцями, стейкхолдерами, які працюють у сфері підприємництва. Така взаємодія мінімізує суперечності і розбіжності, що можуть виникати між теорією і практикою функціонування й розвитку молодіжного підприємництва. Експериментальні розробки педагогів-практиків закладів освіти склали основу для проведення дослідження та розроблення методологічних, теоретичних і концептуальних основ консультування з молодіжного підприємництва у закладах П(ПТ)О на всіх етапах роботи (Базиль, 2022). Важливо, що досвідчені підприємці надали

цінні коментарі до наукових результатів виконуваного співробітниками лабораторії професійної кар'єри ІПО НАПН України фундаментального дослідження.

Викладені в публікації матеріали статті базуються на власному досвіді вчених Інституту професійної освіти НАПН України (Базиль та ін., 2022), дослідженнях Державного інституту сімейної та молодіжної політики Міністерства молоді і спорту України з питань молодіжного підприємництва, а також враховують експериментальні розробки педагогів-практиків ЗП(ПТ)О й поради підприємців, і не обов'язково відображають погляди МОН України та окремих представників педагогічної спільноти. Ми аналізуємо виклики сьогодення і намагаємось прогнозувати перспективи подальшого розвитку молодіжного підприємництва в Україні в умовах воєнного стану й у повоєнний час.

Наше бачення ґрунтується на результатах спілкування з молоддю, з тією її частиною, яка мріє про заснування власної справи і свій творчий, життєвий і професійний успіх бачить у молодіжному підприємстві. Налагодити комунікативну взаємодію з молоддю, яка орієнтована на підприємництво, нам допомагають викладачі закладів П(ПТ)О Волині, Хмельниччини, Полтавщини, Вінниччини, Сумщини тощо.

Навчання підприємництву показує, що молоді люди можуть розвиватися, оскільки індивідуалізм сам-по-собі є соціальним явищем. Тому в дослідженні розглядаємо людину як особистість, яка може змінюватися протягом життя, і надає більше інформації для тих, хто зацікавлений у процесі відкриття, який може вплинути на новий бізнес. У різних регіонах використовувалися різні підходи, щоб заохочувати молодь до підприємницької діяльності, наприклад, консультації з розроблення бізнес-планів, проведення конкурсів з робіт, консультацій щодо залучення інвестицій та отримання банківських позик, можливостей доступу до фінансування (капіталу). В інших випадках деяким молодим людям надається можливість подати свої бізнес-пропозиції для того, щоб приватні фірми чи держава фінансували їхні життєздатні бізнес-можливості.

Наші спостереження свідчать про те, що хороша бізнес-ідея не обов'язково є гарною можливістю, тому що насправді на кожну сотню бізнес-ідей, представлених інвесторам, фінансується лише менше чотирьох. Імовірно, в результаті відбувається зниження готовності молоді до створення нових підприємств або призводить до мінімального рівня мотивації молоді до створення власних підприємств. Надто мала роль молодих людей у підприємницькій діяльності, ймовірно, й надалі буде викликати занепокоєння серед зацікавлених сторін, якщо в процесі оволодіння основами підприємницької діяльності і фінансової грамотності не буде запроваджене ефективне консультування для вирішення цих проблем.

Список посилань

Bazyl, L., & Orlov, V. (2022). Innovative consulting technologies for youth entrepreneurship in the professional education system. In O. Nestorenko, I.

Ostopolets (Eds), *Modern technologies for solving actual society's problems: monographs*, (pp. 64-74). Publishing House of Katowice School of Technology. <http://surl.li/gumuk>

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Ваніна, Н. М., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Радкевич, О. П. (2019). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2(83), 33-35.

Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Закатнов Д. О., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: «Полісся».

Базиль, Л. (2021). Психолого-педагогічні умови кар'єрного розвитку викладачів закладів професійної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8 (112). 76-95. DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/076-095

Базиль, Л. О., & Орлов, В. Ф. (2019). Підприємницька компетентність і ділова активність – необхідні якості професійного успіху фахівця. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: збірник наукових праць*, 2 (60), 15-18.

Базиль, Л. О. (2022). Концептуальні засади консультування з молодіжного підприємництва в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Інноваційна професійна освіта*, 5(6), 27-31. <http://surl.li/gumsc>

Базиль, Л.А., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., Савченко, М.О., Теловата, М.Т., & Тітова, О.А. (2022). *Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: довідник*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України. <http://surl.li/gvaki>

Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., Савченко, М.О., & Теловата, М.Т. (2022). *Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний порадник*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

МІКРОКВАЛІФІКАЦІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Юрій Рашкевич,

доктор технічних наук, професор,
член Національного агентства кваліфікацій, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-6244-2758>

Тетяна Семігіна,

докторка політичних наук, професорка,
членкиня Національного агентства кваліфікацій, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5677-1785>

Анотація. Упровадження мікрокваліфікацій стало характерною особливістю розвитку освітніх систем. Мікрокваліфікації розробляються з метою надання особам, що навчаються, конкретних знань, умінь, навичок або компетентностей, які відповідають соціальним, культурним та особистим освітнім потребам або потребам ринку праці. Мікрокваліфікації мають власну нішу у системі професійних кваліфікацій, оскільки вони вважаються важливим засобом професійного розвитку, який забезпечує розширення доступу до місця праці. Мікрокваліфікації найбільше пов'язані з такими ключовими поняттями, як: короткострокове навчання, працевлаштування, ринок праці та компетентності.

Ключові слова: мікрокваліфікації, короткострокове навчання, працевлаштування, ринок праці, компетентності.

MICRO-CREDENTIALS AS A PREREQUISITE FOR THE PROFESSIONAL CAREER DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS GRADUATES

Yuriy Rashkevych,

Dr.Sc. in Technical Sciences, Professor,
Member of National Qualifications Agency, Kyiv, Ukraine

Tetyana Semigina,

Dr.Sc. in Political Sciences, Professor,
Member of National Qualifications Agency, Kyiv, Ukraine

Abstract. The introduction of micro-credentials has become a distinctive feature of educational system development. Micro-credentials are elaborated to provide learners with specific knowledge, skills or competencies that meet social, cultural, personal educational needs, or labour market demands. Micro-credentials have their own niche in the professional qualifications system, as they are considered an important professional development tool that increased access to employment opportunities. Short-term learning, employment, labour market and competencies are key areas associated with micro-credentials.

Keywords: micro-credentials, short-term learning, employment, labour market, competencies.

У сучасному динамічному світі важливим видається постійне оновлення знань, умінь та навичок. Це оновлення може бути забезпечене через формальне, неформальне та інформальне навчання впродовж життя. Таке навчання часто буває короткостроковим і спрямованим на набуття

необхідного з академічної чи професійної точки зору набору знань, умінь та навичок. Протягом останніх 10 років такі короткі освітні програми набули широкого розповсюдження в усьому світі, а документи, що присвоюються за наслідками успішного навчання, отримали загальну назву *micro-credentials*.

Мета нашої роботи полягає в тому, щоб оцінити потенціал використання *micro-credentials* як складової Національної системи кваліфікацій і визначити їхню роль у розвитку професійної кар'єри випускників закладів освіти, зокрема закладів професійно-технічної освіти.

Європейська Комісія, Європейський фонд освіти, Європейський центр розвитку професійної освіти (Cedefop), ЮНЕСКО, а також професійні асоціації (наприклад, Європейський консорціум масових відкритих онлайн курсів) запропонувати певні рекомендації для розроблення *micro-credentials* за метою гармонізації структури, документального оформлення, вимог щодо забезпечення якості тощо.

У документі, оприлюдненому ЮНЕСКО у 2023 році, усім державам пропонується ухвалити національну рамкову політику, яка повинна включати розробку такої нормативної бази для *micro-credentials*, що передбачає умови та стандарти для їх визнання, можливості накопичення результатів навчання, віднесення до певного рівня Національної рамки кваліфікацій (НРК). Ця політика може ухвалюватися після вивчення досвіду тих країн, які вже просунулись в інтеграції *micro-credentials* у національну систему кваліфікацій, забезпеченні їх якості (van der Hijden & Martin, 2023). З огляду на це Україні слід вивчити досвід тих країн, де для *micro-credentials* уже знайшло місце в НРК, як от у Новій Зеландії та інших державах.

У 2022 році Європейська Комісія (ЄК) схвалила Рекомендації щодо європейського підходу до *micro-credentials* для навчання впродовж життя та підвищення здатності до працевлаштування (European Commission, 2022). У цьому документі вони розглядаються як інноваційний інструмент, котрий сприяє гнучкому навчанню та підтримці працівників на робочих місцях, а також під час професійних або життєвих змін.

У європейських країнах термін *micro-credentials* перекладається у різний спосіб: мікросертифікати, мікропосвідчення, мікрокваліфікації тощо. На нашу думку, аналіз змісту Рекомендацій ЄК дає підстави для перекладу та позиціонування *micro-credentials* саме як мікрокваліфікацій, оскільки:

1) за рекомендованим Європейською Комісією змістом та форматом опису мікрокваліфікації мають усі ознаки кваліфікації (формальний документ, якісну систему оцінювання, виразно сформульовані результати навчання тощо);

2) мікрокваліфікації мають власну нішу в системі професійних кваліфікацій, оскільки вони вважаються важливим інструментом професійного розвитку, який забезпечує розширення доступу до місця праці.

Розробляти та реалізовувати мікрокваліфікації можуть заклади освіти та підготовки, соціальні партнери (організації, що представляють інтереси працівників та роботодавців), промислові підприємства, громадські

організації, державні служби зайнятості, регіональні та національні органи влади та інші види суб'єктів, які розробляють, проводять навчання та присуджують мікрокваліфікації за результатами формального, неформального та інформального навчання.

Мікрокваліфікації вважаються більш зручною та доступною формою отримання кваліфікації, порівняно з традиційними довготривалими програмами навчання, які можуть займати від кількох місяців до кількох років.

Систематизація різних поглядів на мікрокваліфікації (Семигіна & Рашкевич, 2022) дає підстави запропонувати наступне визначення:

“Мікрокваліфікація – формальний підсумок (документ) невеликого за обсягом навчання, який засвідчує здобуття особою визначеної сукупності результатів навчання. Ці результати навчання мають бути оцінені на основі зрозумілих критеріїв.

Мікрокваліфікації розробляються з метою надання особам, що навчаються, конкретних знань, умінь, навичок або компетентностей, які відповідають соціальним, культурним та особистим освітнім потребам, або потребам ринку праці.

Мікрокваліфікації є надбанням особи, що навчається, можуть бути самодостатніми або поєднуватися в більш широкі кваліфікації (повні або часткові). Їх якість гарантується відповідно до стандартів певної галузі або сфери діяльності”.

На відміну від повних чи часткових професійних кваліфікацій, які базуються на відповідних професійних стандартах та охоплюють одну або декілька трудових функцій, мікрокваліфікації можуть проектуватися на основі необхідного ринку праці набору професійних компетентностей. І це робить їх гнучкішими. Важливою особливістю мікрокваліфікацій можна вважати те, що для їх розроблення та реалізації не потрібні формальні дозволи (ліцензії, акредитації), а реальна їх вартість визначається попитом на ринку праці та визнанням закладами освіти як сукупності результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти. Таким чином, мікрокваліфікації можуть і повинні знайти належне місце на всіх рівнях професійної освіти та в НРК України.

У звіті Європейського центру розвитку професійної освіти (Cedefop, 2023) визначено, що існує низка моделей накопичення мікрокваліфікацій у системі професійної освіти: (1) вертикальна модель; (2) горизонтальна модель; (3) модель доповнення до основної кваліфікації.

Вертикальна модель означає ієрархічне накопичення офіційно визнаних результатів навчання, яке дає змогу переходити з одного рівня освіти на інший. Наголос у моделі робиться на рівні кваліфікації в НРК.

Так, в Іспанії базовий закон про професійну освіту та підготовку, ухвалений в березні 2022 року, запровадив нову систему професійного навчання, що складається з п'яти рівнів (А, В, С, D, E), кожен із яких базується на попередньому. Залежно від обсягу та тривалості навчання, воно

переходитиме від мікронавчання (рівень А) до навчальних модулів (рівень В), сертифікатів про здобуття професійної освіти (certificados de profesionalidad, рівень С), професійно-технічна освіта (початкова, базова або вища, рівень D) та спеціалізованих курсів (рівень Е). Навчання на рівні А призводить до набуття мікрокваліфікації. Успішне завершення навчального модуля дозволить отримати акредитацію рівня В. Передбачається, що мікрокваліфікації можуть накопичуватися та поєднуватися з іншими мікрокваліфікаціями або кваліфікаціями, здобутими як поза формальною системою освіти (рівні А, В та С), так і всередині формальної системи освіти (рівні D та Е).

Горизонтальна модель зосереджена на досвіді того, хто навчається, поглибленні його знань, умінь та навичок (певної експертизи) в обраній сфері в межах певного рівня НРК. Це яскраво спостерігається у сфері інформаційних технологій, де особи отримують численні сертифікати, які не приводять до набуття нової освітньої кваліфікації.

Наприклад, у Швеції мікрокваліфікації та часткові кваліфікації впроваджені як модулі у формальній освіті, у вигляді курсів або програм у сфері освіти дорослих, або у вигляді короткострокових курсів у сфері вищої професійної освіти. Особи можуть комбінувати ті модулі та курси, які найбільше відповідають обраному ними кар'єрному шляху. Для осіб, які навчаються та які вирішили здобути повну кваліфікацію, існує також можливість накопичувати їх у повну кваліфікацію.

Модель доповнення до основної кваліфікації включає як вертикальну, так і горизонтальну моделі накопичення мікрокваліфікацій. За цієї моделі особа додає якусь конкретну сферу знань умінь та навичок до наявної кваліфікації, готуючись до певного типу роботи.

Наприклад, здобувач, який навчається на повному курсі професійно-технічної освіти, може взяти мікрокваліфікаційний курс з конкретної теми, що виходить за межі стандартної програми підготовки, але потрібен для тієї сфери, у якій здобувачеві хочеться далі працювати. Також випускники закладів освіти можуть здобувати нові й нові мікрокваліфікації після завершення основного навчання, оновлювати свої компетентності, потрібні, наприклад, для започаткування та ведення власної справи, інноваційного підприємництва, роботи в умовах цифровізації та зеленого переходу.

Так, у Латвії Закон «Про професійно-технічну освіту», ухвалений у березні 2022 року, дає змогу видавати сертифікати про завершення певного модуля. Ці документи можуть бути використані незалежно або накопичуватися для здобуття повної кваліфікації. Це дозволяє тим, хто навчається, розвивати свої уміння та навички вертикально і здобувати повну кваліфікацію та/або використовувати модулі окремо для накопичення різних, можливо, непов'язаних між собою умінь, навичок та компетентностей (Cedefop, 2023).

Нам також імпонує позиція Європейського консорціуму масових відкритих онлайн курсів (МООС), який надає виразно окреслені

характеристики мікрокваліфікацій: (1) загальне навчальне навантаження становить 4-6 кредитів ЄКТС; (2) результати навчання відносяться до 6-8 рівнів Європейської рамки кваліфікацій (ЄРК) із можливістю поширення на 4 і 5 рівні; (3) оцінювання відбувається згідно до прийнятих стандартів забезпечення якості (Європейські стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості ESG-2015); (4) повинна бути забезпечена надійна ідентифікація особи при оцінюванні; (5) навчання повинно мати безпосереднє відношення до потреб ринку праці; (6) підсумковий сертифікат про здобуту мікрокваліфікацію повинен містити інформацію про зміст курсу, результати навчання, їх рівень щодо ЄРК, обсяг кредитів ЄКТС (EMC, 2019). Для впровадження цих рекомендації потрібна належна інституціоналізація європейських стандартів оцінювання та визначення обсягів навчального навантаження в кредитах ЄКТС у професійній освіті України.

Підсумовуючи, відзначимо: те, що зараз дістало назву «мікрокваліфікацій», вже десятки років використовується у професійній та професійно-технічній освіті. Наразі ці різновиди кваліфікацій є важливим інструментом для розвитку професійної кар'єри здобувачів професійно-технічних закладів освіти. Вони дають змогу тим, хто навчається, здобувати нові знання та навички в конкретній області, що робить їх більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Список посилань

Семигіна, Т. & Рашкевич, Ю. (2022). Мікрокваліфікації як тренд розвитку сучасної безперервної освіти. *Theory and practice of modern science: III International Scientific and Theoretical Conference* (2, pp.46-50). Kraków: European Scientific Platform.

Cedefop. (2023). *Microcredentials for labour market education and training: microcredentials and evolving qualifications systems*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper, No 89. <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications/5589>

EMC. (2019). *EMC Common Microcredential Framework*. [https://emc.eadtu.eu/images/EMC Common Microcredential Framework .pdf](https://emc.eadtu.eu/images/EMC%20Common%20Microcredential%20Framework.pdf)

European Commission. (2022). *Council Recommendation on a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2021:770:FIN>

Van der Hijden, P. & Martin, M. (2023). *Short courses, micro-credentials, and flexible learning pathways: A blueprint for policy development and action*. Paris: UNESCO, International Institute for Educational Planning. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384326/PDF/384326eng.pdf.multi>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ З ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА ДО МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Inna Seredina,

Національний транспортний університет,
кафедра філософії та педагогіки;
завідувачка навчальної лабораторії
м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-4220-0006>
e-mail: innaseredina321@gmail.com

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена інтенсивним розвитком вищої економічної освіти в Україні та гострим запитом суспільства й вітчизняної економіки на підготовку фахівців, готових до реалізації професійної кар'єри в умовах розвитку малого бізнесу.

Ключові слова: бакалаври з економіки, молодіжне підприємництво, підприємницька діяльність, стейкхолдери.

TRAINING OF FUTURE BACHELORS IN BUSINESS ECONOMICS FOR YOUTH ENTREPRENEURSHIP

Inna Seredina,

Head of University Laboratory of The Philosophy
and Pedagogy Department at National Transport
University, Kyiv, Ukraine

Abstract. The relevance of the study is determined by the intensive development of higher economic education in Ukraine and the urgent demand of society and the domestic economy for the training of specialists ready to implement a professional career in the conditions of the development of small business.

Keywords: bachelors in economics, youth entrepreneurship, entrepreneurial activity, stakeholders.

Важливою складовою частиною сучасного українського суспільства, носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором економічного прогресу є молодь. Молодь найшвидше відгукується на нововведення, менш консервативна, тому є активним учасником молодіжного підприємництва. Освітня політика в Україні націлена на те, щоб випускники закладів освіти могли швидко адаптуватися й ефективно діяти в соціально-економічних умовах, що стрімко змінюються. Саме здобувачі освіти та молоді фахівці в умовах сьогодення мають переваги у підприємстві, оскільки мають можливість отримання спеціальних знань і навичок; можуть починати свою справу, спираючись на досвід успішних підприємців країни та свого регіону (Середина, 2019). Підвищення якості підприємницької освіти відбувається через оновлення навчальних програм, підготовку і видання сучасних, зокрема електронних підручників, а також втілення в реальність концепції відповідальності бізнесу за підготовку кадрів, саме він сприяє економічному

зростанню країни (Алексєєва та ін., 2019, 2020; Базиль та ін., 2022а, 2022b).

У сучасних умовах молодіжне підприємництво є доволі важливим елементом формування середнього класу, а тому його підтримка має стати основним завданням державної політики. Підтримка молодих людей, їхнє залучення до творчої, активної участі в житті суспільства – це інвестиції в розвиток стратегічних ресурсів держави. Сьогодні молодь зацікавлена у відкритті власного бізнесу, проте не всі на це наважуються. Молодь креативно мислить, амбітна та готова змінювати світ, ризикувати, а не тільки отримувати прибуток. Проаналізувавши багато джерел, підприємництво можна визначити як ризиковану економічну діяльність, спрямовану на систематичне отримання прибутку від виробництва та продажу товарів, надання послуг, виконання робіт.

Підтримка розвитку малого підприємництва, і безпосередньо малого бізнесу серед молоді, в умовах економічної кризи – вкрай важливий напрям державної політики. Звільнення працівників, зростання безробіття, інфляційні процеси, війна є викликом системі державного управління. За таких умов мале підприємництво зосереджується саме на створенні робочих місць та стимулюванні самостійної економічної діяльності. Держава має залучати до самостійної підприємницької діяльності вільну робочу силу. Це можливо в законодавчому аспекті шляхом законодавчого закріплення понять «молодий підприємець», «молодіжне підприємництво»; в економічному аспекті шляхом лібералізації ведення господарської діяльності, зменшення кількості обов'язкових процедур податкового та бухгалтерського обліку та спрощення правил перевірок, умов ліцензування, сертифікації та інших норм технічного регулювання; в освітньому – шляхом подолання віддаленості системи освіти від умов бізнесу в країні, організації профорієнтаційної роботи на рівні закладів освіти різного рівня, регулюванні і плануванні державного замовлення тощо.

Державна політика розвитку малого підприємництва має стати поштовхом до децентралізації та деконцентрації влади, зміщенням акцентів з національного рівня на рівень місцевого самоврядування й місцевої влади. Саме тому проголошення найважливіших пріоритетів розвитку молодіжної політики є стратегічним завданням держави. Успішна реалізація проголошених пріоритетів приведе до якісних змін в суспільстві, модернізації всіх сфер суспільного життя. У цьому процесі велику роль повинна відіграти сама молодь, адже включення молоді у процеси прийняття рішень є основною умовою розвитку інноваційного потенціалу держави.

Головним сектором інноваційної діяльності молодих підприємців в Україні є сфера соціальних та інформаційно-комунікаційних послуг. Економіка України є ринковою, тож важливого значення набуває створення сприятливих умов у суспільстві для появи широкого прошарку підприємців. Підприємницька діяльність – це, передусім, вияв людської активності. Основою активності є мотивація. Дослідження мотиваційних спонукань до підприємництва в інформаційних суспільствах свідчить, що мотиви заробити

гроші, досягти власного матеріального добробуту наявні в системі стимулів до підприємництва, але відіграють лише допоміжну роль. Українських громадян підприємництво приваблює як можливість діяти самостійно, нагода виявити себе і свої здібності, а також шлях досягнення високого рівня життя. Студентська молодь, як стверджують результати науковців, прагне самостійності, 25 % опитаних хочуть заробляти собі на життя, 21 % – отримувати високий дохід (Середіна, 2019, с. 124). В економічно розвинутих країнах молоді люди йдуть у підприємництво для власного задоволення, а в Україні, насамперед, задля досягнення високого рівня життя, поліпшення свого матеріального становища. Глобалізація сучасного життя, доступ до цифрових технологій та технологічні зміни, викликані Четвертою промисловою революцією, й війна поступово змінюють основні галузі економіки, систему освіти, соціальні стандарти життя. Україна має потенціал дати гідну відповідь на всі ці виклики: і нові, і успадковані, й виклики на шляху інтеграції до ЄС. Весь період нашої боротьби за Незалежність із втратами: людськими, виробничими, втратами ринків та традиційних партнерів, – не зруйнував економіку України. Утрачаючи частину своїх традиційних переваг, ми набуваємо нових.

Отже, молодіжне підприємництво повинно стати предметом все більшої уваги з боку всіх рівнів влади, оскільки воно сприяє формуванню середнього класу, стабілізації суспільства, забезпеченню зайнятості молоді та вирішенню соціально-економічних завдань.

Список посилань

Алексєєва, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Ваніна, Н. М., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Радкевич, О. П. (2019). Основи інноваційного підприємництва: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2(83), 33-35.

Алексєєва, С. В., Базиль, Л. О., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Закатнов Д. О., Орлов, В. Ф., & Сохацька, Г. В. (2020). *Підготовка майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу: теорія і практика: монографія*. Житомир: «Полісся».

Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., & Теловата, М. Т. (2022а). *Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний poradnik*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., & Теловата, М. Т. (2022b). *Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: довідник* (Тітова О. А., Ред.). Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

Середіна, І. А. (2019). Академічне підприємництво в Україні. В *Матеріали XXIV Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Зимові наукові підсумки 2019»*. м. Дніпро, (с. 66-70).

Шкурупій, О.В. (2008). *Інтелектуальний капітал в трансформаційній економіці: монографія*. Укоопспілка; КНЕУ ім. В. Гетьмана: РВВ ПУСКУ.

ПРАКТИЧНА СКЛАДОВА МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Олексій Тіхонов,

методист Державного навчального закладу
«Костянтинівське вище професійне училище»,
м. Костянтинівка, Донецької області, Україна

Анотація. У статті визначено прогресивну категорію населення, від якої безпосередньо залежить розвиток України під час та по завершенню воєнного стану. Підняте проблемне питання незайнятості молоді України в складних умовах розвитку сучасної економіки, які супроводжуються щоденними змінами суспільних і економічних відносин між країнами світу. Підкреслено переваги молодіжного підприємництва для забезпечення ефективної зайнятості молоді та створення нових малих підприємств і додаткових робочих місць. Описано практичну складову реалізації питання молодіжного підприємництва при підготовці кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Ключові слова: молодіжне підприємництво, зайнятість, бізнес-діяльність, професійна освіта, інноваційний потенціал молоді.

PRACTICAL COMPONENT OF YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN THE TRAINING OF QUALIFIED WORKERS

Oleksii Tikhonov,

methodologist of the State educational institution

«Higher vocational school of Kostyantynivka»,
Kostyantynivka, Donetsk region, Ukraine

Abstract. The article defines a progressive category of the population, which directly depends on the development of Ukraine during and after the end of martial law. The problematic issue of youth unemployment in Ukraine is raised in the complex conditions of the development of the modern economy, which are accompanied by daily changes in social and economic relations between the countries of the world. The advantages of youth entrepreneurship to ensure effective youth employment and the creation of new small businesses and additional jobs are emphasized. The practical component of the implementation of the issue of youth entrepreneurship during the training of qualified workers in professional (vocational and technical) education institutions is described.

Keywords: youth entrepreneurship, employment, business activity, professional education, innovative potential of youth.

Щоденні зміни суспільних і економічних відносин країн світу в реаліях сьогодення призвели до потреби оновлення механізму їх регулювання на ринку праці і в Україні, особливо, коли економіка країни працює в умовах воєнного стану. Донедавна незайнятість молоді вважалась одним з найпроблемніших питань у розбудові сучасної економіки. І це пов'язано з

фінансовою нестабільністю, зневірою у фінансову спроможність держави, корупцією на всіх рівнях, відсутністю розуміння та мотивації до розбудови економіки заради майбутнього країни. У результаті ця тенденція призвела до зростання безробіття та активної трудової міграції молоді.

На допомогу у вирішенні цього питання Україні прийшли країни Європейського Союзу та США. Урядами цих країн було розглянуто та запропоновано можливості зниження безробіття та трудової міграції шляхом підтримки молодіжного підприємництва. Відкритий доступ до економічних можливостей для молоді через зайнятість, підприємництво та фінанси є критично важливим для створення сталого розвитку сучасної економіки та підвищення рівня життя всього населення України.

Креативність стає найбільш цінним товаром сучасної економіки, не становлячи при цьому власне товар. Креативність налажить людям. Незважаючи на те, що людину можна найняти на роботу або звільнити, її творчі здібності не можна купити і продати, або ввімкнути і вимкнути за бажанням. У сучасному бізнесі доступ до талановитих і креативних ідей є майже тим самим, чим був колись доступ до вугілля і залізної руди в сталеливарній промисловості. Ним визначається, де будуть виникати і розвиватися компанії, що, відповідно, змінює умови конкуренції між містами (Назарова, & Сотникова, 2018, 3 с.).

З економічної точки зору, креативність можна розглядати як процес тісного взаємозв'язку інновацій та інтелекту, в результаті чого створюється креативний продукт (винаходи, погляди, ідеї унікальних досягнень та ін. в мистецтві, науці, культурі), який одночасно є нематеріальним продуктом, якому надається правовий захист як об'єкту інтелектуальної власності (патент на винахід, промисловий зразок, авторське право на твір), і він може бути предметом економічних відносин (Венгерська, 2021, с. 24).

Одним з визначальних факторів прогресу в креативній економіці є молодь, яка здатна швидше пристосовуватись до нововведень і є менш консервативною у роботі (Базиль та ін., 2022a, 2022b). Яскравим елементом в креативній економіці є молодіжне підприємництво, яке підвищує рівень зайнятості серед молоді та створює нові малі підприємства з додатковими робочими місцями. Розвиток молодіжного підприємництва – це один з найважливіших напрямів економічної політики країни. Найпоширенішими формами бізнесу у світі, які користуються попитом серед молодіжного підприємництва, є: аутсорсинг, краудсорсинг, краудфандинг, краудінвестинг, венчурне підприємництво, стартапи, кластери, креативні хаби, технопарки, торгівельні мережі тощо.

Якщо розглядати молодіжне підприємництво в контексті підготовки кваліфікованих робітників у професійній (професійно-технічній) освіті (далі – П(ПТ)О) України, то можна виділити окремі форми передачі знань, умінь та навичок для здобувачів освіти даної категорії. Професійна (професійно-технічна) освіта відкриває безліч переваг для української молоді, починаючи від здобування професійної кваліфікації для роботи на підприємствах

України різної спрямованості і завершуючи можливостями відкриття власної справи. У важких економічних умовах під час воєнного стану в країні надважливо спрямовувати увагу здобувачів освіти на здобуття soft skills (м'які навички) і hard skills (жорсткі навички) у підприємстві.

На сьогодні володіння hard&soft skills є практичною складовою можливостей кваліфікованих робітників у сфері молодіжного підприємництва. Компетентність працювати в команді, витривалість, уміння переконувати або йти на компроміс – це і є м'які навички, без яких сьогодні неможливо уявити будь-який варіант молодіжного підприємництва. Фактично вимоги soft skills складно виміряти, а тому їх оцінка носить досить суб'єктивний характер (чесність, ініціативність, працелюбність, здатність до навчання, творчі здібності тощо). У минулому в закладах П(ПТ)О здебільшого приділяли увагу опануванню тільки жорстких навичок, які легко виміряти. Н. Ситник (2009, с. 7) зазначає, що вони є досить об'єктивними. До цієї групи відносять професійні знання, уміння та навички, які необхідні при виконанні маркетингових завдань підприємства.

З метою сприяння розвитку молодіжного підприємництва в Україні, педагоги ДНЗ «Костянтинівське вище професійне училище» використовують нетрадиційні методи, технології та форми навчання такі, як: метод кейсів, метод проєктної діяльності, технології STEM-освіти, інтерактивні технології на лекціях, екскурсії, майстер-класи, воркшопи, хакатони, семінари-практикуми, онлайн-конференції, ділові ігри тощо.

STEM (S-science, T-technology, E-engineering, M-mathematics) – природничі науки, технології, інженерія та математика. Акронім STEM вживається для позначення популярного напрямку в освіті, що охоплює природничі науки, технології, технічну творчість та математику. Використання провідного принципу освіти STEM – інтеграції, дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та формування освітніх компетентностей якісно нового рівня. Це також сприяє якісній підготовці молоді до успішного працевлаштування та подальшої освіти, яка вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань і наукових понять (ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017, с. 1).

У європейській освітній спільноті досі існує розбіжність у думках щодо міждисциплінарного підходу STEM, де наголошується на важливості всіх дисциплін, тому варто використовувати міждисциплінарний підхід STEAM, де літера «А» висвітлює з англійське слово «All» – «всі», і поєднувати природничо-наукові з іншими дисциплінами, які вивчаються у всіх закладах освіти, починаючи з дошкільної освіти та закінчуючи вишами.

Під час реалізації STEAM-проєктів здобувачі освіти з професії «Кухар. Кондитер» займаються інноваційною дослідною роботою та вивчають нові технології у виробництві, знайомляться з новою технікою й особливостями роботи підприємств ресторанного бізнесу.

Один із таких STEAM-проектів кулінарного спрямування був реалізований в ДНЗ «Костянтинівське ВПУ» у 2021 році. Проект «Інноваційні підходи у приготуванні пельменеподібних та вареничних напівфабрикатів», який був розроблений за чинною програмою з підготовки кваліфікованих робітників за професією «Кухар» та вдосконалений до вимог STEAM-навчання. Під час реалізації проекту проведена колосальна дослідна робота за допомогою інтеграції математики, фізики, хімії, спеціальних дисциплін та виробничого навчання. Викладачі запропонували здобувачам освіти ідею по створенню інноваційного продукту в харчуванні людини, який би містив технологічну та математичну складові з урахуванням хімічних дослідів та фізичних явищ.

Для реалізації проекту здобувачі освіти обрали самостійно об'єкт дослідження. Темою дослідження – «Приготування прісного тіста та виробів з нього». Опанувавши навички у приготуванні напівфабрикатів з прісного тіста, здобувачі освіти прийняли за дослідження інноваційних процесів у приготуванні. Особливу увагу приділено фізичній складовій при виборі потужності спеціального устаткування для розкочування тіста, а саме: «Робота та потужність струму. Електрична напруга та її роль у кулінарному виробництві». У вирішенні задач математичної складової проекту здобувачами освіти запропоновано розглянути питання нової форми ліплення вареничних та пельменеподібних напівфабрикатів через повтор тем з уроків: геометрії – «Трикутники», «Квадрати» та «Піраміди» та наочно наведено приклади використання геометричних фігур у виробництві напівфабрикатів з тіста. За допомогою хімії розкрили суть дослідження через проведення лабораторного практикуму «Перевірка на якість клейковини пшеничного борошна з додаванням смакових сухих домішок» та «Визначення еластичності прісного тіста». Вивчення саме цих тем допомогло здобувачам освіти визначитися з приготуванням якісного тіста і начинок за новими технологіями приготування напівфабрикатів з тіста. За результатами реалізації проекту здобувачі освіти отримали такі інноваційні продукти: шоколадні трикутні вареники «Choco Soso», жовті ромбоподібні пельмені з яєчно-масляною начинкою «Золота курка», квадратні пряні равіоли «Італія», пірамідальні рожеві хінкалі. Інноваційні вареники були представлені на щорічному обласному Фестивалі Різдвяних традицій «Різдвяне диво» у Донецькій області. В номінації «Вареники» представники із закладу ДНЗ «Костянтинівське вище професійне училище» здобули перше місце. Такий підхід до організації професійного (професійно-технічного) навчання розвивають у здобувачів освіти не тільки професійну та підприємницьку компетентності, а й технічну кмітливість, зорову пам'ять, уміння вирішувати складні завдання, значно підвищують інтерес до обраної професії.

Якщо вести мову про додаткові ресурси, то існують різні програми розвитку від країн ЄС та США, які реалізуються за допомогою закладів професійної (професійно-технічної) освіти як в Україні, так і поза її межами. Наведу декілька прикладів таких програм: програма «Erasmus+», програма

«Східне партнерство», Партнерський фонд Creative Spark, Програма розвитку ООН (наприклад Програма ООН з відновлення та розбудови миру) й інші.

У рамках однієї з таких програм здобувачі освіти з ДНЗ «Костянтинівське вище професійне училище» взяли участь в польсько-українському проєкті «На шляху до солодкого життя» – майстерня кондитерського підприємництва», який реалізувався за програмою Європейського Союзу у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту Erasmus+. Програма має на меті підтримку освітнього, професійного та особистісного розвитку громадян ЄС і поза його межами задля внеску до стійкого зростання, якості робочих місць і соціального згуртування, для розвитку інновацій та посилення європейської ідентичності та активного громадянства. Програма підтримує можливості навчальної й академічної мобільності в освіті для молоді, проєкти та партнерства, розвиток стратегій і співпраці, професійні мережі та відкриті ресурси.

Проєктом було передбачено реалізацію насиченої програми з опанування м'яких та жорстких навичок у професії «Кухар. Кондитер». Усі заходи у проєкті мають різні форми проведення: екскурсії, воркшопи, короткострокові курси, майстер-класи, круглі столи, лекції, коворкінги тощо. Заходи у проєкті проводилися в рамках програми «Erasmus+» та співфінансуються Європейським Союзом.

Здобувачі освіти ДНЗ «Костянтинівське вище професійне училище» взяли участь в екскурсіях: пекарня-музей на Галицькому ринку в Санок, шоколадна фабрика у Корчині та музей льодяників в Ясло. Завдяки екскурсіям учасники зрозуміли важливість дотримання історичних традицій у приготуванні та презентації кондитерських виробів, бо саме історія винаходу солодоців впливає на популярність виробів у будь-якій країні.

Учасники проєкту мали змогу долучитись до воркшопів та майстер-класів, які передбачались програмою. На воркшопах «Виготовлення та оздоблення тістечок» та «Інноваційні підходи в оздобленні тортів» учасники проєкту навчилися інноваціям в оздоблюванні тістечок та тортів дуже швидко. На майстер-класі «Виготовлення хлібо-булочних виробів», пекарня-музей, м. Санок у музеї-пекарні учасники почули історію виникнення музею, навчилися виготовляти хлібо-булочні вироби та мали змогу спостерігати всі процеси на виробництві – від отримання і зберігання сировини до пакування та продажу готових виробів.

На короткостроковому курсі «Бариста» учасники проєкту дізнались про історію виникнення професії та її популярність у наші часи, інновації у приготуванні та оздобленні кавових напоїв. Короткостроковий курс «Підприємництво та кондитерське виробництво» викликав неабиякий інтерес в учасників до можливості відкриття власної справи. Були розкриті проблемні питання та шляхи вирішення проблем при відкритті власної справи. По завершенню проєкту був організований «круглий стіл», за яким організатори та учасники обговорили важливість таких проєктів, які відкривають нові горизонти на успішне майбутнє Європейських країн.

За молодіжним підприємництвом знаходиться успішне майбутнє України, яке сприятиме умовам пришвидшеного відновлення повоєнної економіки і збільшенню можливостей залучення випускників закладів П(ПТ)О в умовах воєнного стану і в повоєнний період.

Список посилань

Базиль, Л. А., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., Теловата, М. Т., & Тітова, О. А. (2022a). *Підготовка майбутніх кваліфікованих робітників до молодіжного підприємництва: довідник*. Київ: ІПО НАПН України.

Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Гриценко, І. А., Єршова, Л. М., Орлов, В. Ф., Савченко, М. О., & Теловата, М. Т. (2022b). *Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний порадник*. Київ: Інститут професійної освіти НАПН України.

Венгерська, Н. С. (2021). *Креативна економіка та просторові форми організації бізнесу: Конспект лекцій для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кваліфікації доктор філософії спеціальності «Економіка»*. Запоріжжя: ЗНУ

ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». (2017). *STEM-освіта*. Київ: ІМЗО. <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/>

Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017-2018 навчальний рік. (2017). Київ: ІЗМО.

Назарова, Г. В., & Сотнікова, В. Ю. (2018). *Креативна економіка та менеджмент*. Харків: ХНЕУ імені С. Кузнеця.

Ситник, Н. І. (2009). *Управління персоналом*. Київ: Інкос.

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Яна Ткачова,

молодший науковий співробітник
науково-організаційного відділу

Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-8881-0603>

Анотація. У статті проаналізовано особливості професійного самовдосконалення соціального педагога в закладах професійної освіти. Актуальність означеної проблеми зумовлена усвідомленням фахівцями гострої потреби у безперервному поглибленні та розширенні набутих знань, умінь і навичок для успішного виконання завдань у межах професійної діяльності, розвитку творчого потенціалу задля розв'язання проблемних ситуацій у фаховій праці, їхніми стійкими прагненнями до самовдосконалення та самореалізації. Автором визначено істотні характеристики і ключові механізми професійного самовдосконалення педагогічних працівників в умовах воєнного стану, що проявляється в удосконаленні професійних компетентностей. До ефективних способів професійного самовдосконалення соціальних педагогів віднесено самоосвітню діяльність у міжкурсовий період підвищення кваліфікації. Результативними механізмами цього процесу обґрунтовано активізацію особистісного потенціалу та раціональне його використання у проєктуванні професійного саморозвитку.

Ключові слова: професійна освіта, професійне самовдосконалення, соціальний педагог, професіоналізм.

PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT OF SOCIAL EDUCATORS IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Yana Tkachova,

Junior Research Fellow

scientific and organizational department

Institute of Vocational Education

of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article analyzes the peculiarities of professional self-improvement of a social pedagogue in vocational education institutions. The relevance of this problem is due to the awareness of specialists of the urgent need for constant deepening and expansion of the acquired knowledge, skills and abilities for the successful completion of tasks within the framework of professional activity, development of creative potential for solving problem situations in professional work, their persistent desire for self-improvement and self-realization. The essential characteristics and key mechanisms of professional self-improvement of pedagogical workers under martial law, which is manifested in the improvement of professional competencies, are determined. The effective ways of professional self-improvement of social pedagogues include self-educational activities in the intercourse period of advanced training. Effective mechanisms

of this process are the activation of personal potential and its rational use in the design of professional self-development.

Keywords: professional education, professional self-improvement, social pedagogue, professionalism.

Проблема досконалої професійної підготовки соціальних педагогів, здатних успішно конкурувати на ринку праці, компетентних та вільно володіючих своєю професією, набуває особливої значущості в умовах воєнного стану. Професійно-педагогічна діяльність наразі ускладнена глобалізаційними перетвореннями, пов'язаними з суспільним визнанням соціально-економічних явищ підприємництва, поширенням егоцентричного індивідуалізму, передбаченого впровадженням концептуальної моделі «суспільства загального блага» (Базиль, 2021). Відтак професійне самовдосконалення соціального педагога закладу професійної освіти є важливим фактором для реалізації низки вимог повоєнного відновлення Української держави.

На основі теоретичного аналізу наукових розвідок українських і зарубіжних учених та логічного узагальнення результатів наукових досліджень маємо підстави стверджувати, що більшість авторів розглядають самовдосконалення як формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети, вищу форму виявлення саморуху особистості, що розвивається, де вона є суб'єктом свого розвитку. У дослідженнях останнього десятиліття окреслюється зв'язок професійного становлення самовдосконалення фахівця з феноменом професійної кар'єри, її основними етапами у вимірі соціальної й педагогічної психології, теорії і методики професійної освіти. Відтак професійна кар'єра педагога осмислюється як важливий показник його розвитку в соціально-професійній системі, пов'язаний з набуттям професійної самоідентичності, реалізацією професійної мобільністю, прийняттям професійної культури, зокрема засвоєнням ціннісних орієнтацій професійної діяльності, соціальної відповідальності, безперервної самоосвіти, саморозвитку та самоактуалізації (Базиль, 2017; Bazyl, 2019). Це, перш за все, – індивідуальна траєкторія життєвого та професійного шляху людини, що проєктується на етапі професійної підготовки. Тому у вищій школі важливо передбачати підготовку майбутніх соціальних педагогів до успішної самореалізації, здійснення об'єктивної самооцінки індивідуально-особистісних якостей, оптимального вибору кар'єрних орієнтацій і визначення цілей кар'єрного зростання у майбутній професійній діяльності, а також враховувати особливості їхнього професійного розвитку в умовах соціально-економічних трансформацій, специфіку їх самопроєктування як особистостей у дискурсивному багатокультурному та багатовимірному просторі (Базиль, 2021).

Система самовдосконалення соціального педагога охоплює п'ять структурних компонентів, а саме: самопізнання; планування роботи над собою; реалізація програми самовиховання; контроль за її виконанням;

комплекс методів і прийомів власного вдосконалення (самопостереження, самоаналіз, самооцінювання, самопрогнозування, самозобов'язання, самопереконання, самонавіювання тощо), які інтегровані в єдине ціле та спрямовані на професійне становлення педагога, розвиток його активності щодо власних змін, збагачення особистісного потенціалу (Зязюн, 2008). Професійне самовдосконалення – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції і розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку (Шестакова, 2006).

Процес становлення особистості соціального педагога необхідно планувати з орієнтацією на особливості самої особистості та впливу середовища, враховуючи при цьому те, що процес професійної підготовки майбутнього фахівця припадає на віковий період становлення громадянської позиції, включення у професійну діяльність тощо. Зміст професії соціального педагога розглядається крізь призму його суспільно-корисної діяльності, а також усвідомлення себе повноцінним громадянином суспільства, який самореалізується у професійній діяльності (Ткачова, 2021).

Сучасні напрями модернізації професійної освіти зосереджені на компетентних, конкурентоспроможних спеціалістах здатних до самостійного мислення і творчого підходу у вирішенні нових завдань, а також до самоосвіти і саморозвитку. В умовах повоєнного часу чітке і послідовне ознайомлення з інформаційним середовищем є невід'ємною складовою сучасного фахівця. Одним із основних механізмів професійного самовдосконалення соціального педагога вважаємо опанування дистанційними технологіями та набуття навичок вільного online комунікування, що сприятиме успішному проведенню вебінарів, онлайн-консультацій, відео-конференцій та ін., сприяючи підвищенню власного професіоналізму.

Специфічними ознаками професіоналізму педагога у науково-освітньому дискурсі визначено: якісну характеристику суб'єкта праці; високий рівень педагогічної діяльності, володіння майстерністю; розвиненість професійно важливих та особистісно-ділових акмеологічних інваріантів професіоналізму (здатність до передбачення й прогнозування, саморегуляції, прийняття рішення); розвиненість системної організації самосвідомості, індивідуально-психічних якостей людини, тобто зорієнтований на акмедосягнення внутрішній потенціал; позитивна спрямованість на педагогічну діяльність (Цветкова, 2015). Більшість дослідників зазначають, що джерела професійного самовдосконалення педагога знаходяться в соціальному оточенні. Самовдосконалення як соціальний процес базується на вимогах суспільства та професії до особистості соціального педагога. Причому, успішне професійне самовдосконалення фахівця припускає, що рівень вимог має бути вищим за рівень поточних вимог, саме за цих умов виникає протиріччя між наявним і бажаним, робота над собою дає змогу отримати високі результати. Таким

чином, професійне самовдосконалення соціального педагога закладу професійної освіти можна розглядати як певну педагогічну систему, кожен компонент якої має внутрішній розвиток та спрямований на результат як кінцевий продукт її функціонування, а саме – найповнішу реалізацію соціальним педагогом себе як особистості й професіонала. У наш час, коли заклади професійної освіти перейшли на дистанційне навчання, особливо потребується від педагога більше знань та вмінь із нових інформаційних технологій.

Підсумовуючи результати, підкреслимо особливості професійного самовдосконалення соціальних педагогів закладів П(ПТ)О: наявність високого рівня мотивації до професійного зростання, що виражається в системі відповідних стійких прагнень; особистісне зростання, що означає виявлення міри того, наскільки педагогу вдається розвивати самого себе; професійний розвиток, що може забезпечуватися заняттями на курсах підвищення кваліфікації, спеціальним тренінговим навчанням, виконанням досліджень; креативність, зокрема – вміння розв'язувати професійні проблеми нестандартно, відшуковувати нові підходи до розв'язання щоденних проблем з метою підвищення ефективності процесу професійного навчання, що виражається в результатах освітніх досягнень учнівської (студентської) молоді. Щодо зовнішніх аспектів професійного самовдосконалення соціальних педагогів, то вони пов'язані з діяльністю адміністрації закладу (готовність допомагати та заохочувати особистісне зростання педагогічних працівників), допомогу досвідченіших колег та освітнє середовище закладу (мікроклімат у команді, можливість професійного та кар'єрного зростання).

Отже, щоб досягти гарних результатів у професійній діяльності на кожному етапі цивілізаційного поступу, соціальному педагогу важливо постійно навчатися; знати свої сильні та слабкі сторони, поступово формувати в собі той внутрішній стрижень, на якому будуватиметься не лише професійний, але й особистісний розвиток.

Список посилань

Bazyl, L.O., Shatkovska, H.I., Klymenko, M.M. & Radkevych, V.O. (2019). Psychological and Pedagogical Features of Career Growth of Teachers of Vocational Education Institutions. *Opcion: Revista de Ciencias Humanas y Sociales*, 35, 23. 763-779.

<http://produccioncientificaluz.org/index.php/opcion/article/view/30083>

Базиль, Л. (2021). Психолого-педагогічні умови кар'єрного розвитку викладачів закладів професійної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 8 (112). 76 – 95. DOI 10.24139/2312-5993/2021.08/076-095

Базиль, Л. (2017). Професійно-кар'єрне зростання педагогів професійної школи в умовах ринкової економіки: концептуально-світоглядні аспекти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*, 74-76.

Зязюн, І. (2008). Педагогічна майстерність. *СПД Богданова А.М.*

Ткачова, Я. (2021). Психолого-педагогічні особливості професійного зростання соціальних педагогів закладів професійної освіти. *Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи*, 73-74.

Цветкова, Г. (2015). Теоретико-методичні засади професійного самовдосконалення викладачів гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах. *Ин-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України*.

Шестакова, Т. (2006). Педагогічні умови та організаційно-методична система формування готовності майбутніх педагогів до професійного самовдосконалення. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. ДОМ «Вінниця», 12, 444-453.

**ВПРОВАДЖЕННЯ КОРОТКОСТРОКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ
ПРОГРАМ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРОЄКТУ «FUTURE PROFІ» НА БАЗІ ДНЗ «БОГУСЛАВСЬКИЙ
ЦЕНТР ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ»**

Лілія Чогут,

аспірантка Інституту професійно-технічної освіти НАПН України,
методист Державного навчального закладу «Богуславський центр
професійно-технічної освіти», м. Богуслав, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-0994-4978>

Анотація. Сучасний стан економіки характеризується значними змінами на ринку праці. Нові тенденції - стрімкий розвиток інновацій та технологій, виникнення нових спеціальностей на перетині декількох галузей, необхідність економії та ефективного використання енергоресурсів, поширення нових форм і видів зайнятості, підвищення конкуренції, посилення міграцій, можливість постійно змінювати місце роботи та фах - висувають нові вимоги до володіння знаннями, вміннями та навичками. М'які універсальні міжпрофесійні навички (soft skills), такі як менеджмент знань та інформації, самоорганізація, ведення переговорів, вміння аналізувати та приймати ефективні рішення, розв'язувати комплексні задачі, дозволяють особі швидко адаптуватися до нових умов, разом із профільними вузькоспеціальними знаннями – дозволяють набути конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці. Такими спеціалізованими знаннями на сьогодні є кваліфікації у секторі енергоефективності та енергозбереження.

Ключові слова: професійна освіта, короткострокові курси, енергоефективність, європейський проєкт, майстер виробничого навчання, самоосвіта.

**IMPLEMENTATION OF SHORT-TERM TRAINING PROGRAMS ON ENERGY
EFFICIENCY WITHIN THE IMPLEMENTATION OF THE «FUTURE PROFІ»
PROJECT ON THE BASIS OF THE «BOGUSLAV CENTER OF VOCATIONAL AND
TECHNICAL EDUCATION»**

Lilia Chogut,

graduate student of the Institute of Vocational and Technical Education of the National
Academy of Sciences of Ukraine,
Methodist of the State Educational Institution "Bohuslav Center of Vocational and
Technical Education", Boguslav, Ukraine

Abstract. The current state of the economy is characterized by significant changes in the labor market. New trends – the rapid development of innovations and technologies, the emergence of new specialties at the intersection of several industries, the need for saving and efficient use of energy resources, the spread of new forms and types of employment, increased competition, increased migration, the possibility of constantly changing the place of work and

profession - put forward new requirements for ownership knowledge, skills and abilities. Soft universal interprofessional skills (soft skills), such as knowledge and information management, self-organization, negotiation, the ability to analyze and make effective decisions, solve complex problems, allow a person to quickly adapt to new conditions, together with specialized knowledge – allow to gain competitiveness and demand in the labor market. Such specialized knowledge today are qualifications in the energy efficiency and energy saving sector.

Keywords: professional education, short-term courses, energy efficiency, European project, master of industrial training, self-education.

Угода про асоціацію України з ЄС та вступу України до Європейського енергетичного співтовариства дає можливість посилити роботу національних інституцій у напрямку забезпечення енергоефективності, впровадження новітніх технологій енергозбереження та створення умов для мінімізації залежності від імпорту енергоресурсів та дефіциту енергетичних ресурсів. З метою впровадження європейських стандартів та швидкої інтеграції українського енергетичного ринку у європейський ринок Україна взяла на себе зобов'язання щодо проведення системних реформ направлених на підвищення енергоефективності та енергозбереження з урахуванням сучасного світового та європейського досвіду (*Короткострокове навчання з енергоефективності для будівельної галузі, 2022*). З метою впровадження європейських стандартів та швидкої інтеграції українського енергетичного ринку у європейський ринок Україна взяла на себе зобов'язання щодо проведення системних реформ направлених на підвищення енергоефективності та енергозбереження з урахуванням сучасного світового та європейського досвіду.

Директива 2012/27/EU Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 року про енергоефективність вимагає, щоб держави-члени за участю зацікавлених сторін, зокрема місцевих і регіональних органів влади, заохочували відповідні ініціативи з інформування, підвищення рівня обізнаності та навчання з метою інформування громадян про вигоди та практичні аспекти вжиття заходів із покращення енергоефективності (*Підвищення спроможності Державної служби зайнятості та інших стейкхолдерів в питаннях підготовки висококваліфікованих спеціалістів у сфері енергоефективності, 2022*). Для їх активного впровадження розроблені спеціалізовані короткострокові навчальні програми, що передбачають здобуття кваліфікацій із енергоефективності. Короткострокове навчання – це курси для працівників тривалістю 8 – 52 години. Навчання здійснюється в рамках проєкту технічного співробітництва "Просування енергоефективності та імплементації Директиви ЄС з енергоефективності в Україні", який реалізує Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за дорученням Міністерства економічного розвитку та співробітництва Німеччини та співфінансується урядом Швейцарії (*Підвищення спроможності Державної служби зайнятості та інших стейкхолдерів в питаннях підготовки висококваліфікованих спеціалістів у сфері енергоефективності, 2022*).

Реалізація цих програм започаткована у 2021 році, зокрема у закладах професійно-технічної освіти. Державний навчальний заклад «Богуславський центр професійно-технічної освіти» взяв участь в рамках реалізації проєкту «FUTURE PROFI» за короткостроковими навчальними програмами з енергоефективності «Передові системи термомодернізації будівель і споруд» з серпня 2022 року. Їх запровадження, суттєво збільшило кількість здобувачів професійних кваліфікацій із енергозберігаючих технологій та удосконалення змісту, форм і методів навчання: мінімум теорії, максимум практики (70% часу – це практична підготовка); сучасні майстерні та обладнання для навчання; сучасні цифрові форми та методи навчання; майстер-класи від провідних компаній у сфері енергоефективних технологій; доступ до інформаційних матеріалів та ресурсів енерго-інноваційних хабів; практична підготовка на підприємствах будівельної галузі.

У 2022-2023 навчальному році заклад освіти впровадив вивчення матеріалу єдиним блоком відповідно до змісту та структури навчальної програми в рамках роботи профільного гуртка «Передові системи термомодернізації будівель і споруд» (30 годин). Попередньо майстер виробничого навчання пройшов навчання та отримав сертифікат. Кількість здобувачів профільного гуртка – 25 осіб. За погодженням з роботодавцями та органами управління освітою на основі типових навчальних планів та типових навчальних програм з професії «Штукатур, облицювальник-плиточник, маляр» з 2023-2024 навчального року адміністрація центру включить додаткову компетентність «Передові системи термомодернізації будівель і споруд». Додаткова компетентність включиться окремим блоком до навчальних програм та як окрема структура робочого навчального плану визначених стандартом професійної (професійно-технічної) освіти. Кількість годин не буде перевищувати 30 год. Додаткову компетентність включать до робочої освітньої програми з професії «Штукатур».

Отже, короткотермінові курси спрямовані на розбудову спроможності центру професійно-технічної освіти готувати кваліфікованих фахівців в секторі енергоефективності, популяризацію заходів з енергоефективності в Україні, залучення молоді до вибору технічних професій у сфері енергоефективності, організації навчання (перепідготовки).

Список посилань

Державний центр зайнятості. (2022). *Короткострокове навчання з енергоефективності для будівельної галузі.*

https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/buklet_kороткострокове_navchannya_z_energoefektyvnosti_5.pdf

Державний центр зайнятості. (2022). *Проєкт «Підвищення спроможності Державної служби зайнятості та інших стейкхолдерів в питаннях підготовки висококваліфікованих спеціалістів у сфері енергоефективності».*

<https://www.dcz.gov.ua/storinka/energoefektyvnist-navchannia>

ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБІРКИ КОЛЕДЖІВ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ З РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ-ВИКОНАВЦІВ

Людмила Шестерікова,

аспірантка Інституту професійної освіти НАПН України,

м. Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0002-8303-42>

Анотація. Визначено кількість фахових коледжів, які готують майбутніх художників-виконавців за спеціалізацією «Образотворче мистецтво» та похідними («Живопис», «Художнє оформлення»). Представлено обґрунтування об'єму вибіркової сукупності педагогічного експерименту з розвитку підприємницької компетентності майбутніх художників-виконавців для забезпечення репрезентативності його результатів.

Ключові слова: професійна освіта, вибіркова сукупність, підприємницька компетентність, молодіжне підприємництво, художник-виконавець.

JUSTIFICATION OF THE SELECTION OF COLLEGES FOR THE ORGANIZATION OF RESEARCH ON THE DEVELOPMENT OF THE ENTREPRENEURIAL COMPETENCE OF FUTURE ARTISTS-PERFORMERS

Liudmyla Shesterikova,

PhD Student

of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The number of professional colleges that prepare future performing artists with the specialization «Fine Art» and derivatives («Painting», «Art design») has been determined. The substantiation of the volume of sampling frame for the pedagogical experiment on the development of entrepreneurial competence in future performing artists is presented to ensure the representativeness of its results.

Keywords: professional education, sampling frame, entrepreneurial competence, youth entrepreneurship, performing artists.

Для проведення педагогічного експерименту необхідно визначити об'єм вибіркової сукупності, що забезпечить його репрезентативність. У ході експериментальної роботи важливо дотриматися основного принципу: при ймовірнісному відборі варто забезпечити всім елементам генеральної сукупності рівні шанси потрапити у вибірку сукупності (Лузан та ін, 2012, с. 168). Вибірка повинна бути представницькою (репрезентативною), тобто повно й адекватно відображати властивості та пропорції генеральної сукупності (Методика формування вибірки для проведення поточних обстежень підприємств із питань статистики праці, б. д.).

За результатами аналізу даних Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО), станом на 2022 р. загальна кількість закладів фахової передвищої освіти, що мають ліцензію на підготовку кваліфікованих фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем фаховий молодший бакалавр з образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації творів мистецтва, становить 30 закладів із загальною кількістю здобувачів – 1307 особи. З'ясовано, що кожен заклад за бажанням може вказувати спеціалізацію (наприклад, «графіка» і «живопис»), що визначається як «особливість ОПП» (Шестерікова, 2021). Це зумовлено тим, що спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 у переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, а також фахової передвищої освіти, утворена шляхом об'єднання окремих спеціальностей: 6.020205 «Образотворче мистецтво», 6.020208 «Декоративно-прикладне мистецтво» і 6.020206 «Реставрація творів мистецтва». Дану особливість заклади освіти за бажанням можуть вказувати як назву ОПП (наприклад, «Образотворче мистецтво») чи як спеціалізацію. Нашою метою було визначити кількість фахових коледжів, які готують майбутніх художників-виконавців за спеціалізацією «Образотворче мистецтво» та похідними «Живопис», «Художнє оформлення».

Для відбору фахових коледжів з метою визначення генеральної сукупності було виокремлено параметри: фаховий коледж; освітньо-кваліфікаційний рівень фаховий молодший бакалавр; спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»; здійснення підготовки фахівців за ОПП «Образотворче мистецтво», «Живопис», «Художнє оформлення». Відповідно до цих параметрів було обрано 16 фахових коледжів. Обсяг вибіркової сукупності майбутніх художників-виконавців для розвитку підприємницької компетентності визначено з урахуванням визначеної генеральної сукупності, чисельність якої складає 445 особи (табл. 1). Обсяг вибіркової сукупності можна обчислити за формулою, що враховує граничну помилку репрезентативності результатів на 5%-му ступені значущості:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}},$$

де n – обсяг вибіркової сукупності;

Δ – припустима помилка репрезентативності (5%);

N – обсяг генеральної сукупності.

$$n = \frac{1}{\left(\frac{5}{100}\right)^2 + \frac{1}{445}} = 210,5 \approx 211 \text{ осіб}$$

Перелік фахових коледжів

Спеціальність: **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

Кваліфікація: **художник-виконавець (ОПШ «Образотворче мистецтво», «Живопис», «Художнє оформлення»)**

Кількість закладів: **16**

	Заклади освіти	Ліцензований обсяг
1.	Фаховий коледж мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатської академії мистецтв	20
2.	Житомирський фаховий коледж культури і мистецтв імені Івана Огієнка Житомирської обласної ради	12
3.	Київський індустріальний фаховий коледж київського національного університету будівництва і архітектури	15
4.	Олександрійський фаховий коледж культури і мистецтв	16
5.	Кам'янець-Подільський фаховий коледж культури і мистецтв	15
6.	Дніпропетровський фаховий мистецько-художній коледж культури	35
7.	Вижницький фаховий коледж мистецтв та дизайну імені Василя Шкрібляка	20
8.	Дубенський фаховий коледж культури і мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету	50
9.	Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької	30
10.	Канівський фаховий коледж культури і мистецтв Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини	50
11.	Фаховий коледж культури і мистецтв (м. Калуш)	20
12.	Одеський художній фаховий коледж імені М. Б. Грекова	40
13.	Харківський фаховий вищий художній коледж	42
14.	Коледж Луганської державної академії культури і мистецтв	30
15.	Володимир-Волинський педагогічний фаховий коледж ім. А.Ю. Кримського Волинської обласної ради	30
16.	Фаховий коледж культури і мистецтв (м. Калуш)	20
	Всього	445

Отже, вибіркова сукупність майбутніх художників-виконавців, достатня для забезпечення репрезентативності отриманих результатів, складає 211 осіб. Водночас, оскільки генеральна сукупність невеликого обсягу, то констатувальну частину експерименту можна провести серед 445 осіб, що підвищить достовірність сформульованих висновків.

Список посилань

Лузан, П., Сопівник, І., & Виговська, С. (2012). *Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник*. Київ: НАКККіМ.

Методика формування вибірки для проведення поточних обстежень підприємств із питань статистики праці. (б. д.). Державна служба статистики України.

https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2010/202/metod.htm

Шестерікова, Л. (2021). Розвиток підприємницької компетентності в освітньо-професійних програмах підготовки художників-виконавців. *Professional Pedagogics*, 2(23), 63-70. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2021.23.63-70>

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Валентина Радкевич,

доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України, директор Інституту професійної освіти НАПН України

ЗАСТУПНИКИ РЕДАКТОРА

Людмила Єршова,

доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України

Людмила Базиль,

доктор педагогічних наук, доцент, учений секретар Інституту професійної освіти НАПН України

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

Тетяна Герлянд

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Гуржій,

доктор технічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Каленський,

доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Кононенко,

кандидат педагогічних наук, завідувач науково-організаційного відділу Інституту професійної освіти НАПН України

Світлана Кравець,

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, завідувачка лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Вікторія Кручек,

доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Оксана Лапа,

кандидат педагогічних наук, завідувачка лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України

Петро Лузан,

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти

НАПН України

Нелля Ничкало,

доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти та освіти дорослих НАПН України

Валерій Орлов,

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України

Микола Пригодій,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійної освіти НАПН України

Марія Теловата,

доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту професійної освіти НАПН України

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

РУБРИКИ:

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Відповідальний редактор: **Петро Лузан**,
доктор педагогічних наук, професор

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Відповідальний редактор: **Валентина Радкевич**,
доктор педагогічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України

ПІДГОТОВКА ДО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Відповідальний редактор: **Валерій Орлов**,
доктор педагогічних наук, професор

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Відповідальний редактор: **Оксана Лапа**,
кандидат педагогічних наук, доцент

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Відповідальний редактор: **Аліна Джурило**,
кандидат педагогічних наук, старший дослідник, доцент

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Відповідальний редактор: **Микола Пригодій**,
доктор педагогічних наук, професор

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

РУБРИКА:
**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

Рубрика заснована рішенням Вченої ради Інституту професійно-технічної освіти НАПН України (протокол № 10 від 04 жовтня 2021 року)

Відповідальний редактор: **Валентина Радкевич**,
доктор педагогічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України

У рубриці «Науково-методичне забезпечення професійної освіти» оприлюднюються матеріали щорічної звітної всеукраїнської конференції Інституту професійної освіти НАПН України «Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання», результати завершених наукових досліджень ІПО НАПН України та інші матеріали наукового, навчального, виробничо-практичного і довідкового характеру з проблем науково-методичного супроводу професійної і фахової передвищої освіти

— 00 —

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ РУБРИКИ

ГОЛОВА

Валентина Радкевич,
доктор педагогічних наук, професор,
академік Національної академії педагогічних наук України

— 00 —

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

Людмила Базиль, доктор педагогічних наук, доцент, учений секретар Інституту професійної освіти НАПН України

Людмила Єршова, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту професійної освіти НАПН України

Тетяна Герлянд, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Гуржій, доктор технічних наук, професор, академік НАПН України, головний науковий співробітник лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійної освіти НАПН України

Дмитро Закатнов, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН

України

Андрій Каленський, доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Андрій Кононенко, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-організаційного відділу Інституту професійної освіти НАПН України

Світлана Кравець, кандидат педагогічних наук, старший дослідник, завідувачка лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Вікторія Кручек, доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України

Оксана Лапа, кандидат педагогічних наук, завідувачка лабораторії науково-методичного супроводу

підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України

Петро Лузан, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійної освіти НАПН України

Нелля Ничкало, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти та освіти дорослих НАПН України

Валерій Орлов, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України

Микола Пригодій, доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії електронних навчальних ресурсів Інституту професійної освіти НАПН України

— 00 —

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

ВИДАНО:

Випуск 1(2)*2022

НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ:
матеріали XVI всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України
(м.Київ, 29 квітня, 17-20 травня 2022 р.)

Випуск 2(3)*2022

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
матеріали експерименту всеукраїнського рівня
(2019-2021)

Випуск 3(4)*2022

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА:
матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції
Інституту професійної освіти НАПН України
(м. Київ, 20 жовтня 2022 р.)

Випуск 4(5)*2022

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА,
ПРАКТИКА:
збірник матеріалів Всеукраїнського круглого столу
(м. Київ, 14 листопада 2022 р.)

Випуск 5(6)*2022

МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ І
НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ:
матеріали V Всеукраїнського науково-практичного семінару
(м. Київ, 31 жовтня 2022 р.)

Випуск 6(7)*2022

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
матеріали експерименту всеукраїнського рівня
(2019-2022)

Випуск 1(8)*2022

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ:
монографія

— 00 —

ГОТУЮТЬСЯ ДО ВИДАВАННЯ У 2023 РОЦІ:

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБЛЕННЯ SMART-КОМПЛЕКСІВ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ АГРАРНОЇ,
БУДІВЕЛЬНОЇ І МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗЕЙ: збірник звітних матеріалів наукового дослідження
(2018 – 2020)

РОЗВИТОК ПРОЄКТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ У
ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПРАКТИЦІ: збірник звітних матеріалів наукового дослідження
(2019-2021)

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ: збірник звітних матеріалів наукового дослідження
(2019-2021)

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ
МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ БУДІВЕЛЬНОЇ, МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗЕЙ, СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА
ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ: збірник звітних матеріалів наукового дослідження
(2019-2021)

— 00 —

ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Електронне продовжуване видання
Інституту професійної освіти НАПН України

РУБРИКА:
**НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

Випуск 2(9)

МАТЕРІАЛИ

XVII Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної)
Інституту професійної освіти НАПН України (27 – 30 березня 2023 р.)

*Рекомендовано Вченою радою Інституту професійної
освіти НАПН України (протокол № 04 від 10 квітня 2023 року)*

Формат 210×297

Авт. арк. – 26,8

Виготівник і видавець:

Інститут професійної освіти НАПН України
03045 Київ, пров. Віто-Литовський, 98-а
+380 (44) 252-71-75; +380 (44) 259-45-53(факс)
e-mail: info@ivet.edu.ua

*(Підтвердження внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК, № 3805 від 21.06.2010 р.)*

Відповідальний редактор – Валентина Радкевич
Науково-технічні редактори – Інна Гриценюк, Наталія Ваніна
Літературний редактор – Лідія Гуменна
Бібліографічний редактор – Вікторія Маркова
Палітурка¹ – Людмила Шестерікова

¹ У дизайні палітурки використано фото з мережі Інтернет: https://gadget.com/media/uploads/29-11_10/infographika.jpg